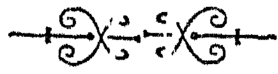




ఆంధ్ర రఘువంశము.



ఆదిపూడి సోమనాథరాయ

ప్రణీతము

పద్యకావ్యము

సంపూర్ణ సంస్కృత రఘువంశసమేతము

మొదటికూర్పు.



కాకినాడ:

స్కేప్ అండ్ కంపెనియందు

ముద్రితము.

౧౯౧౩

పీఠిక

నిర్గతాసు న వా కస్య కాళిదాసస్య సూక్తిషు
ప్రీతిర్మధురసార్ద్రాసు మంజరీష్వివ జాయతే। † (బాణకవి.)

మహోన్నతదశ ననుభవించిన ప్రతిదేశమునకును లలామభూతుఁడైన యొక కవి యుండును. ఇతరకవులను గుఱించి దేశస్థు లెట్టియభిప్రాయభేదములు కలవారైనను ఆ కవిశేఖరుని యెడమాత్ర మనన్యసామాన్యగౌరవము కలవారలై యుందురు. ఆకవిపుంగవుని దివ్యవాణియే యాదేశమందలి వాఙ్మయవృక్షమునకు నాలవాలంబు. జనుల యున్నతభావాభివృద్ధికి నదియే ముఖ్యాధారంబు. ఇంతయేల? ఆదేశమందలి జనుల నిత్యకృత్యము లందును ఆకవిసార్వభౌముని ప్రతిభయే ప్రతిబింబితంబగుచుండును. గ్రీసుదేశపు హోమరు, ఇటలీవాఁడగు డ్యాంటి, ఇంగ్లీషువారి షేక్స్పియర్, మన కాళిదాసుఁడు మొదలగు మహనీయు లాయాదేశపుఁ గవిపుంగవులకుఁ గులగురువులై యున్నవారు. హోమర్ కవినిగూర్చి గ్రీకువా రపరిమితభక్తిప్రేరితులై ఏడు పట్టణములవారు 'అతఁడు మాపట్టణమునందే పుట్టె' నని హోరాహోరిగ వాదాడుచుండిరి. డ్యాంటే కవినిగుఱించి యిటాలియనులకు నభిమానము మెండు. షేక్స్పియరు విషయమై యింగ్లీషువారికిఁ గలభక్తి 'హిందూదేశమునైన వదులుకొందుముగాని షేక్స్పియరును వదల' మని యొకానొక పండితుఁడు చెప్పినమాటవలననే స్పష్టమగుచున్నది! మన దేశమగు భరతఖండంబునందంతటను వేలకొలఁది సంవత్సరములనుండియుఁ 'గవి కులగురుం' డనియుఁ, 'గవితా దేవికి విలాసం' బనియు * నసమానయశంబువడసినవాఁడు కాళిదాసుఁడు. ఈతఁడీఖండంబునఁ గాక ఖండాంతరంబులయందును రసికులచేఁ గవిశ్రేష్ఠుండని పొగడ్తగన్నవాఁడు ‡ కావున హిందూదేశముయొక్క జాతీయకవి కాళిదాసుఁడనియే చెప్పవలసియున్నది.

ఇట్లు కవిసార్వభౌముఁడైన కాళిదాసునికీర్తిదుందుభి యీదేశమునందు వేలకొలఁది సంవత్సరములనుండియు నెడతెగక మ్రోగుచున్నను మనవారికిఁగల చరిత్రవిషయకమైన యౌదాసీన్యమువలన, మనకు నీకవిశ్రేష్ఠుని గుఱించి యేమియుఁ దెలియదు. అప్పఁ

---

† తేనెతో మాగి యార్ద్రతఁ జెందినమంజరిఁ జూచిన నెట్టియానందము కలుగునో, కాళిదాసుని చక్కని కవిత్వము వినిన నట్టియానంద మేరికిఁ గలుగకుండును?

* 'కవి కులగురుః కాళిదాసోవిలాసః' అను జయదేవునివాక్యము సుప్రసిద్ధమే.

‡ శాకుంతలనాటకముఁ జూచి యానందముఁ బట్టలేక జార్మన్యాపండితుండగు గటీ నృత్యముచేసెనన్న జనవార్త యింగ్లీషుభాషాజ్ఞానము గలవారందఱు నెఱింగినదియే.

డేజాతివాఁడు? ఎచ్చటివాఁడు? ఏకాలపువాఁడు? అతని తలిదండ్రులెవ్వరు? అను ప్రశ్నములకు నిశ్చయాత్మకంబులయిన ప్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుటకు నేమియు సాధనములు లేవు. పౌరస్త్యపాశ్చాత్యపండితులుకొందఱిందునుగుఱించి యిదమిత్థమని తేల్చుటకు వాఙ్మయంబునంతయుఁ బెక్కుతెఱంగులఁ బరిశోధించి చూచిరి. కాని యేదియు నిశ్చయముగఁ దెల్పఁజాలరైరి. కాళిదాసుఁడు సారస్వతుఁడని యొక్కఁడును, ఆంధ్రుఁడని మఱియొక్కఁడును; కాశ్మీరజుఁడని యొక్కఁడును, ఉజ్జయినీ నివాసుఁడని మఱియొక్కఁడును; విక్రమార్కుని కాలమువాఁడని యొక్కఁడును, భోజరాజ సమకాలికుఁడని మఱియొక్కఁడును, చెప్పుచుఁ బండితులు పలుపోకలఁ బోవుచున్నారు!

వేర్వేఱు వాదములన్నియుఁ జూడ శాకుంతల రఘువంశాది కావ్యకర్తయగు కాళిదాసుఁడు గౌడబ్రాహ్మణుఁడనియు, ఉజ్జయినీ నివాసుఁడనియు, ఆఱవ శతాబ్దమునందుండినవాఁడనియుఁ బెక్కుపండితుల యభిప్రాయమైయున్నట్లు కానవచ్చుచున్నది.

కాళిదాసునిచే రచింపఁబడిన కావ్యములు నాలుగు: రఘువంశము, కుమారసంభవము, మేఘసందేశము, ఋతుసంహారము; నాటకములు మూఁడు: శాకుంతలము, విక్రమోర్వశీయము, మాళవికాగ్నిమిత్రము. ఇవన్నియు గుమ్మడికాయయంతేసి ముత్యములే. కాని యిందును భేదముచేయవలయునన్న కావ్యములలో రఘువంశమును, నాటకములలో శాకుంతలమును ననుపమేయకావ్యసృష్టియని చెప్పవలసియున్నది.

ప్రస్తుతవిషయము రఘువంశము, దాని యాంధ్రీకరణము. ఇది గీర్వాణప్రౌఢప్రబంధములకు శిరోభూషణము. 'తేనెసోఁక నోరు తియ్యనయగురీతి' సాధారణవ్యుత్పత్తిజ్ఞానముగలవారికిని జక్కఁగనర్థమిచ్చు ద్రాక్షాపాకంబునకు సొగసైన తార్కాణంబు. ఇందు సూర్యవంశపు రాజపుంగవులవంశము పందొమ్మిది సర్గములలో వర్ణింపఁబడియున్నది. మొదటి పదునేడుసర్గములలో దిలీపుఁడు, రఘువు, అజుఁడు, దశరథుఁడు, రాముఁడు, కుశుఁడు, అతిథి యను రాజులవర్ణనంబును, పదునెనిమిదవసర్గమునందు నతిథివంశజులవర్ణనంబును, పందొమ్మిదవసర్గమునందుఁ జివరవాఁడైన యగ్నివర్ణుని శృంగారచేష్టావర్ణనంబును గలవు.

ఈమహాకావ్యమును ఇదివఱకుఁ దెనుఁగుచేసిన పూర్వకవి అవుసూరి కిచ్చయ్యా కాని యీతని భాషాంతరమునకును, శ్రీ సోమనాథరావుగారి యాంధ్రీకరణమునకును భేదముకలదు. కిచ్చయ మూలమును శబ్దశః తెలిఁగింపలేదు. మూలమందలి భావమును మనస్సునందిడుకొని దానిని దన యిష్టము వచ్చినశబ్దముల వర్ణించెను. శ్రీయుత సోమనాథరావుగారు, మూలమందలి శబ్దముతోడను, అర్థముతోడను భాషాంతరము తులఁదూఁగినట్లుండవలయు నన్నయుద్దేశముతోఁ దెలిఁగించియున్నవారు. అందుచే మూలమునందు లేని పదముగాని, భావముగాని వీరిభాషాంతరమునందు నుండదు. ఇట్లు భాషాంతరముచేయు

టనే యీయుభయకవులును వేఱుత్రోవలఁబోయిరి. సంస్కృతగ్రంథములను తెలిఁగించిన నన్నయ తిక్కనాది పూర్వకవులందఱును కిచ్చయ మార్గమునె యవలంబించియున్నారు. అనఁగా వారు మూలమునందలి కథను మాత్రము గైకొని స్వతంత్రకావ్యములను రచించిరి. వారియుద్దేశము స్వతంత్రకావ్యములను వ్రాయుట. ఇప్పుడు సోమనాథరావుగారు త్రొక్కినది నూతనమార్గము. ఇట్లు చేయుట ప్రతిపదార్థము చెప్పుటయే. గద్యమునందుఁ బ్రతిపదార్థము చెప్పుట సులభము గాని భావయుక్తమైన యర్థమునిచ్చునట్లు పద్యమునందుఁ జెప్పుట మిక్కిలి కష్టసాధ్యము. శ్రీ సోమనాథరావుగారు మూలమునందలి యొక్కొకపద్యములోని యర్థము తెలుఁగున నొక్కొకపద్యమునందు వర్ణించిరి. కిచ్చయ కవిత్వమునకును సోమనాథరావుగారి కవిత్వమునకును గలభేదము తెల్పుటకై యీక్రింది యుదాహరణముల నిచ్చుచున్నాఁడను:—

మూలము. సర్గ. ౧. శ్లో. ౩.

మందఃకవియశః ప్రార్థీ గమిష్యామ్యుపహాస్యతాం
ప్రాంశులభ్యే ఫలేలోభా దుద్బాహురివ వామనః॥

కిచ్చయ్య

ఉ॥ ఉన్నతమర్త్యలభ్యపద ◆ మొందెడువన స్మృతి నూర్ధ్వబాహుఁడై
యున్న సగర్వఖర్వమను ◆ జోత్తముకైవడి మందబుద్ధినై
కొన్న నరుండు సాధుకవి ◆ కుంజరకీర్తి గ్రహింప నెంచినన్
సన్నుతిచేయఁబోవుదురొ ◆ సత్కవులైన సమస్తభూజనుల్॥

సోమనాథరావుగారు

మందుఁడను నేను గవియశ◆మందఁగోరి। పరమపరిహాసమున కిలఁ◆బాత్రుఁడగుదుఁ
బొడుగువానికినందంగఁ ◆ బోలుఫలముఁ। బడయఁ గేలెత్తు నప్పొట్టి◆వానికరణి॥

మూలము. సర్గ. ౬. శ్లో. ౨౮.

అనేనపర్యాసయతాశ్రుబిందూన్। ముక్తాఫలస్థూలతమాన్స్తనేషు
ప్రత్యర్పితాః శత్రువిలాసినీనా। మున్ముచ్యసూత్రేణవినైవహారాః॥

కిచ్చయ్య

చ॥ పొలఁతిరో! విన్మ ముత్తియపుఁ ◆ బూసలఁబోలెడు బాష్పవారిబిం
దులఁ బరిపంథిధాత్రిపవ◆ధూస్తనపాళిని బ్రస్తరించు నీ
కవితమహారాజుఁడైన మహి◆కాంతుని చేత సమర్పితంబులై
యలరె గృహీతసూత్రకము◆లై తనుమౌక్తికతారహారముల్॥

సోమనాథరావుగారు

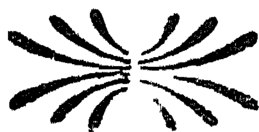
అశ్రుబిందులు ముత్తెమ్ము ◆ లంత లేసి । వైరికాంతలచనులపైఁ ◆ బ్రస్తరించి
యితఁడు మున్గొన్న సరులకుఁ ◆ బ్రతిగనిడిన । దారములులేనిదండల ◆ తీరుగొలిపె॥

మహానదీప్రవాహం బెచ్చటఁజూచినను కనులకు మనోహరంబుగఁ గానఁబడునట్లు ఈకావ్యమందలి ప్రతిసర్గమును, ప్రతిశ్లోకమును కవియొక్క యపూర్వప్రతిభను వెల్లడి చేయుచుఁ, జదువరులచిత్తవృత్తిని ఆకర్షించుకొనును. కావున నీకావ్యమునం దీభాగము బాగున్నది. ఈభాగము బాగులేదు, అని చెప్పుట యసాధ్యము. అయినను ౨ వ సర్గములోని సింహదిలీపుల సంవాదము. ౩ వ సర్గములోని ఇంద్రరఘువుల సంవాదము. ౬ వ సర్గములోని ఇందుమతీస్వయంవరము. ౭ వ సర్గములోని యుద్ధవర్ణనము. ౮ వ సర్గములోని అజునిశోకము. ౯ వ సర్గములోని వసంతర్తువర్ణనము. ౧౩ వ సర్గములోని పుష్పకారూఢుఁడైన రామునిచేఁజేయఁబడిన భూస్థలాదివర్ణనము. ౧౬ వ సర్గములోని స్త్రీరూపధారిణియైన అయోధ్యాపురికిని కుశునకును జరగిన సంవాదము. చివరసర్గమునందలి శృంగారవర్ణనము. అనునవి ఈకావ్యమను రత్నరాశిలోని కించిత్ స్థూలరత్నములు. ఈకథాభాగముల నెన్నిసారులు చదివినను తనివితీరదనియే నాయభిప్రాయము. కావున రఘువంశమును ఆంధ్రీకరించినకవి యీఘట్టముల నెట్లు తెనిఁగించెనో చూచినఁజాలును ఈవర్ణనములు రసవంతములుగనున్న కావ్యమంతయు రసవంతముగ నున్నదనియే యర్థము.

పైనివర్ణింపఁబడిన ప్రకరణములన్నియు శ్రీసోమనాథరావుగారి రఘువంశమునందు రసవంతములుగ వర్ణింపఁబడుటయె గాక జనసామాన్యమునకుఁగూడ సహజముగ నర్థమగునట్లు సులభశైలిని వ్రాయఁబడినవి.

ఇట్లు శ్రీయుతసోమనాథరావుగారు ఈమహాకవియొక్క మహాకావ్యమందలి యర్థమంతయు గీర్వాణభాష నెఱుఁగనివారుకూడ సులభముగఁ దెలిసికొనునట్లు తెనిఁగించి యాంధ్రలోకముయొక్క కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులైరని చూచుటకు వారిమిత్రుఁడను నేనెంతయు సంతసించుచున్నాఁడను.

కె. వి. లక్ష్మణరావు.



ఉపోద్ఘాతము.

మత్పుత్రికారత్నంబగు శ్రీమతి మండువ శకుంతలాదేవి ౧౮౯౬ వ సం॥రము మే ౮ వ తేదీకి సరియగు దుర్ముఖినామసంవత్సర వైశాఖ బహుళ ౧౧ శుక్రవారమున నుద యించెను. అంత విద్యావంతురాలు కాకపోయినను సుగుణసంపదలో మాత్ర మేస్త్రీ రత్నమునకును దీసిపోక కనికరము, అడఁకువ, యోర్పు, పరిశుద్ధమైన ఋజువర్తన, దైవ భక్తి మొదలగు సుగుణములచే నొప్పారుచుండెను. ఈ సుగుణసౌందర్యరాశిని ౧౬ వ యేఁట అనఁగా ౧౯౧౧ వ సం॥రం జూన్ ౧౧ వ తేదీకి సరియయిన విరోధికృన్నామ సంవత్సర జ్యేష్ఠ శుద్ధపూర్ణిమా భానువాసరమున హైదరాబాదు ప్రాకారములోని మన్మి త్రులగు మ॥ శ్రీ దిట్టకవి లక్ష్మీనారాయణరావు పంతులుగారి తోఁటలోఁ జిత్రకళావిశా రదులగు మ॥ శ్రీ మండువ వేంకటరావు పంతులుగారికిచ్చి మత్పోషకులగు పిఠాపురమున గాలభూపతుల సహాయంబున యథావిధిగ వివాహంబు జరగింపఁ గలిగితిని. బంధువుల యొక్కయుఁ గొందఱు మిత్రులయొక్కయు నాదరణకు దూరముగావలసివచ్చినను సరకు గొనక కేవలము సుగుణసంపదనే వరియించి బీదరాలైన నాకుమార్తెను వివాహముచేసి కొన్నందులకై మ॥ శ్రీ వేంకటరావు పంతులుగారికి నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

వివాహానంతరము కొన్నిమాసములకు శకుంతలాదేవి జబ్బుపడినందున భార్యాభర్త లిరువురును పిఠాపురమునకు వచ్చి దసరా దీపావళులు దీరిన తరువాత వేంకటరావుగారు బొంబాయికి వెళ్లి ౪౦ రూపాయల వేతనముమీఁద నొక ఫొటోగ్రాఫిక్ కంపెనీలోఁ గుదురుకొని శకుంతలమ్మను బంపుమని వ్రాసిరి. ౧౯౧౨ వ సం॥ర ఫిబ్రవరి ౯ వ తేదీని స్వయముగా నేనే మాయమ్మాయిని దీసికొనివెళ్లి ౧౧ వ తేదీని బొంబాయిలో నామె భర్తగారి స్వాధీనముచేసి వచ్చితిని. అదే మార్చి ౧౦ వ తేది సాయంకాలము గదిలోఁ గూర్చుండి శ్రీమద్భాగవతములోని ప్రహ్లాదచరిత్రను జదువుచుండఁగాఁ బైవెలుఁగుచున్న దీపముయొక్క గాజుకుప్పె పగిలి యొకముక్క శకుంతలమ్మపైఁ బడెను. భయపడి తటాలున నెగురఁగా దీపము తలకుఁదగిలి యొడలిమీఁద నూనెతోఁగూడఁ బడి చీరెయుం తయు నొక్కసారిగ నంటుకొని భగ్గున మండఁజొచ్చెను. ఇంతలో వెలుపలనున్న భర్త పరువెత్తుకొనివచ్చి చేయిమూతులఁ గాల్చుకొని యెన్నియోవిధముల నార్పఁ బ్రయత్నిం చినను గార్యములేకపోయెను. శకుంతల తత్సమయమున భర్తనుగూర్చి మీరు చేతులను గాల్చుకొనకుఁడని యెన్నియోవిధముల వేఁడికొనెనఁట. ఇంతలో నిరుగుపొరుగులవారు వచ్చి కాలియున్న శకుంతల దేహముపై నీరుదెచ్చి పైచిరి. దానితో శరీరమంతయుం నిము సములో నుబ్బిపోయెను. తత్క్షణమే సమీపమందున్న తేజపాల్ వైద్యశాలకుఁ గొంపోఁ

ఖడెను. పోవునపుడు పరమేశ్వరునిగూర్చి 'పరమాత్మా! నాకెవ్వరును లేరు. నీవె తల్లివి. నీవె తండ్రివి' అని బిగ్గఱగా విలపించెనఁట.

ఇట్లు నాప్రియపుత్రిక బొంబాయి వైద్యశాలలో ౧౯౧౨ వ సం|| మార్చి ౧౧ వ తేదీకి సరియగు విరోధికృన్నామసంవత్సర ఫాల్గుణ బహుళ అష్టమీ సోమవారము రాత్రి ౭ గంటలకుఁ బరమేశ్వరుని పాదారవిందములఁ జేరికొనియెను. నేనును నాధర్మపత్నియు నపారమైన దుఃఖసాగరములో మునిఁగిపోయితిమి.

నన్నోదార్చుటకై యొకనాఁడు వసిష్ఠులవంటి బ్ర|| శ్రీ పురాణపండ మల్లయ్యశాస్త్రిగారు నాయింటికి విజయముచేసి పైనుండి పుష్పహారముపడి మృతినొందిన రఘువంశములోని యిందుమతీదేవియొక్క చరిత్రను దెలిపి నన్నూరడించిరి. అప్పుడే నాచేతనైనట్లు రఘువంశమును దెనిఁగించి మాయమ్మాయికి నంకితమొనర్పవలెననెడికోరిక నాకు జనియించెను. ఏప్రల్ ౧౦ వ తేదీనాఁడు ప్రారంభించి మధ్య నెన్నియంతరాయములు తటస్థించినను బరమేశ్వరుని సంపూర్ణానుగ్రహముచే అక్టోబరు 26 వ తేదీనాటికి ముగింపఁగలిగితిని. నాకుఁ గలిగిన కొన్నిసందేహములనుగూడ బ్ర|| శ్రీ మల్లయ్యశాస్త్రిగారే నివారించుచు వచ్చిరి. బ్ర|| శ్రీ పేరి పేరయ్యశాస్త్రిగారు మిక్కిలి యోపికతో ౧౦ సర్గలను బరిశీలించిరి. బ్ర|| శ్రీ శృంగారకవి సర్వారాయఁడుగారు దీనిని అవ్యాజవాత్సల్యముతో నామూలాగ్రముగఁ బరికించి యచ్చుతప్పులనుగూడ దిద్ది నాకు మహోపకారమొనర్చిరి. నాశ్రేయస్సునే యెప్పుడునుగోరు మన్మిత్రులగు మ|| శ్రీ కే. వి. లక్ష్మణరావు పంతులు ఎం. ఏ. గారు ఎన్నియో గొప్పకార్యములుండినను గూడఁ దీరికచేసికొని దీనికిఁ బీఠికను వ్రాసిరి. శోకసమయమున నన్నెందఱో మిత్రులు పరామర్శించిరి. ఎందఱో స్నేహితులు నేను 'దేహీ' యని చేయిచాపఁగానే ధనమునొసంగి యీపుస్తకము వెలువడునట్లు చేసిరి. స్కేవ్ అండ్ కంపెనీవారు తమచేతనైనంత చవుకగను జక్కఁగను శీఘ్రముగను దీని నచ్చొత్తించిరి. వీరి కందఱికిని నాకృతజ్ఞతాపూర్వక వందనముల హృదయపూర్వకముగా సమర్పించుచున్నాఁడను. మా శకుంతలమ్మను ఈపుస్తకరూపముగాఁ జిరకాలము జీవింపఁజేయుటకుఁ బరమకరుణాళువగు పరమేశ్వరునిం బ్రార్థించుచు నింతటితో విరమించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు విన్నవించు
సజ్జనసేవకుఁడు,
ఆదిపూడి సోమనాథరావు.

పిఠాపురము,
౨౦ మార్చి ౧౯౧౩

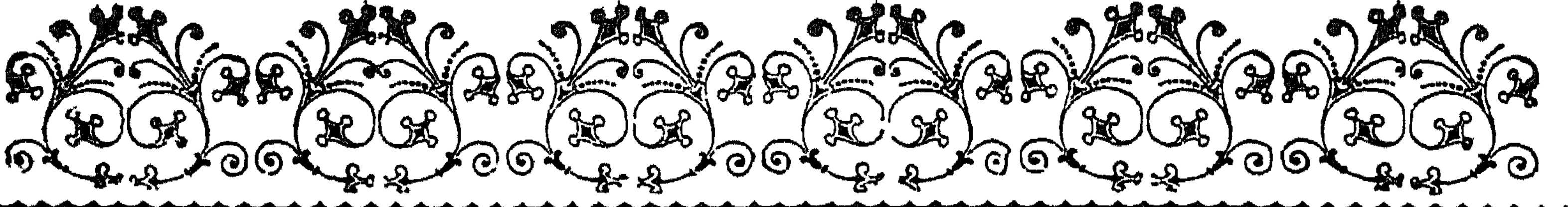


శ్రీమతి మండువ శకుంతలాదేవి.

అంకితము.

గీ. శ్రీకరుని దుఃఖహరుని లో♦కైకగురునిఁ
గవివరమనోంబుజాతభా♦స్కరునిఁ గొలిచి
కాళిదాసుని రఘువంశ♦కావ్యమునకుఁ
దెనుఁగుఁగావించి నానేర్చు ♦ తీరునందు. ౧

గీ. ఇందుమతివలె మరణము ♦ నందినట్టి
విమలగుణమణిఖని యయి ♦ వెలిఁగినట్టి
సుతశకుంతలకిడితి నం♦కితముగాఁగఁ
దనరుగాకిది యాచంద్ర ♦ తారకముగ. ౨



శ్రీ

రఘువంశమ్

ప్రథమః సర్గః.

---:o:---

వాగర్థావివసంపృక్తౌ । వాగర్థప్రతిపత్తయే
జగతః పితరౌ వందే । పార్వతీ పరమేశ్వరౌ॥ ౧

క్వసూర్యప్రభవో వంశః । క్వచాల్ప విషయా మతిః
తితీర్షుర్దుస్తరంమోహా । దుడుపేనాస్మిసాగరం॥ ౨

మందఃకవియశఃప్రార్థీ । గమిష్యామ్యుపహాస్యతాం
ప్రాంశులభ్యేఫలేలోభా । దుద్బాహురివవామనః॥ ౩

అథవాకృతవాగ్ద్వారే । వంశేస్మిన్పూర్వసూరిభిః
మణౌవజ్రసముత్కీర్ణే । సూత్రస్యేవాస్తిమేగతిః॥ ౪

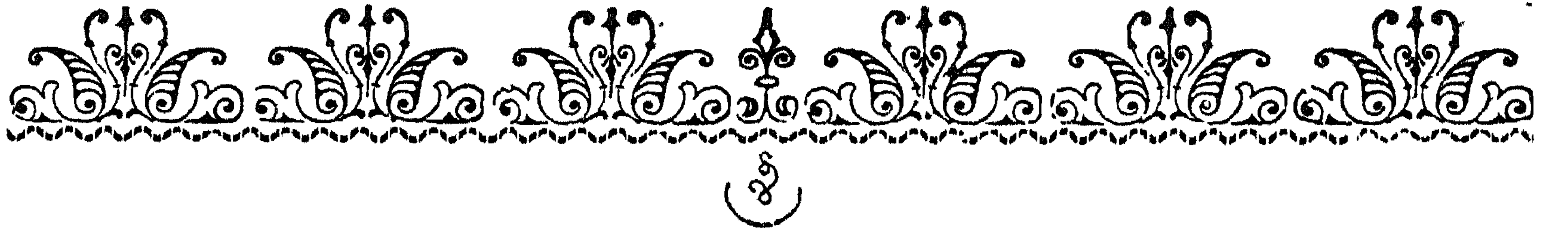
సోహమాజన్మశుద్ధానా । మాఫలోదయకర్మణాం
ఆసముద్రక్షితీశానా । మానాకరథవర్త్మనాం॥ ౫

యథావిధిహుతాగ్నీనాం । యథాకామార్చితార్థినాం
యథాపరాధదండానాం । యథాకాలప్రబోధినాం॥ ౬

త్యాగాయసంభృతార్థానాం । సత్యాయమితభాషిణాం
యశసేవిజిగీషూణాం । ప్రజాయైగృహమేధినాం॥ ౭

శైశవేభ్యస్తవిద్యానాం । యౌవనే విషయైషిణాం
వార్ధకేమునివృత్తీనాం । యోగేనాంతేతనుత్యజాం॥ ౮

రఘూణామన్వయంవక్ష్యే । తనువాగ్విభవోపిసన్
తద్గుణైః కర్ణమాగత్య । చాపలాయప్రచోదితః॥ ౯



శ్రీ

రఘువంశము.

ప్రథమాశ్వాసము.

గీతములు.

వాక్కు నర్థంబు గలసిన ♦ పగిదిఁ గలసి । యఖిలజగములతలిదండ్రు ♦ లయినయట్టి
పార్వతీపరమేశుల ♦ భక్తిఁ గొలుతు । నమలవాగర్థ విజ్ఞాన ♦ మమరుకొఱకు. ౧

అల్పమానాదుమతి యేడ ♦ యతులమైన । సూర్యవంశచరిత్రంపు ♦ సుద్ది యేడ
తెలివితక్కువచేఁ జిన్న ♦ తెప్పనెక్కి । దాఁటఁగోరితి నౌర దు ♦ స్తరపుజలధి॥ ౨

మందుఁడను నేను గవియశ ♦ మందఁగోరి । పరమపరిహాసమున కిలఁ ♦ బాత్రుఁడగుదుఁ
బొడుగువానికి నందంగఁ ♦ బోలుఫలము । బడయఁ గేలెత్తు నప్పొట్టి ♦ వానికరణి॥ ౩

కాని యీవంశమునఁ బూర్వ ♦ కవివిచిత్ర ♦ వాగ్రచితమైన ద్వారంబు ♦ వఱలుఁగాదె
వజ్రకృతరత్నరంధ్రింబుఁ ♦ బట్టిపోవు । దారమునుబోలెఁ బోయెద ♦ దానిఁబట్టి॥ ౪

జన్మమాదిగ శుద్ధులై ♦ చనుచునుండ్రు । ఫలములగుదాఁకఁ గార్యముల్ ♦ సలుపుచుండ్రు
జలధివఱకున్న ధరనేలి ♦ చెలఁగుచుండ్రు । నాకపర్యంతరథమార్గ ♦ మమరియుండ్రు॥

విధివిహితమైనయట్టి స ♦ ద్విధినివేల్చి । తగిన కామితములనర్థి ♦ తతులఁ దనిపి
తప్పులకునెల్ల సరియైన ♦ దండమొసఁగి । సమయవిస్ఫూర్తి సతతంబు ♦ సంచరింత్రు॥

కడుధనమ్ము గడింత్రు త్యా ♦ గమ్ముకొఱకు । నతిమితమ్ము వచింత్రు స ♦ త్యమ్ముకొఱకు
గెల్వఁగోరుచునుందురు ♦ కీర్తికొఱకుఁ । గాంతురు గృహస్థధర్మమ్ము ♦ సంతుకొఱకు॥ ౭

అఖిలవిద్యలు బాల్యాన ♦ నభ్యసించి । యౌవనంబున విషయసౌ ♦ ఖ్యములఁ గాంచి
ముదిమిగదిసిన మునివృత్తిఁ ♦ బొదలుచుండి । యంతమున యోగులగుచు దే ♦ హముత్యజింత్రు॥

ఇట్టి రఘువంశవీరుల ♦ యుద్ధచరిత । నుడివెదను వాక్చమత్కృతి ♦ న్యూనమైనఁ
గర్ణములఁజేరి తద్గుణ ♦ గణమునాకు । గొప్పచాపల్యమును బురి ♦ కొల్పెఁగాన॥ ౯

ప్రథమః సర్గః

తంసంతః శ్రోతుమర్హంతి । సదసద్వ్యక్తిహేతవః
హేమ్నః సంలక్ష్యతేహ్యగ్నౌ । విశుద్ధిః శ్యామికాపివా॥

వైవస్వతో మనుర్నామ । మాననీయోమనీషిణాం
ఆసీన్మహీక్షితామాద్యః । ప్రణవశ్ఛందసామివ॥

తదన్వయే శుద్ధిమతి । ప్రసూతే శుద్ధిమత్తరః
దిలీపఇతిరాజేందు । రిందుః క్షీరనిధావివ॥

వ్యూఢోరస్కోవృషస్కంధః । సాలప్రాంశుర్మహాభుజః
ఆత్మకర్మక్షమందేహం । క్షాత్రోధర్మ ఇవాశ్రితః॥

సర్వాతిరిక్తసారేణ । సర్వతేజోభిభావినా
స్థితః సర్వోన్నతేనోర్వీం । క్రాన్త్వామేరురివాత్మనా॥

ఆకార సదృశప్రజ్ఞః । ప్రజ్ఞయాసదృశాగమః
ఆగమైః సదృశారంభ । ఆరంభ సదృశోదయః॥

భీమకాంతైర్నృపగుణైః । సబభూవోపజీవినాం
అధృష్యశ్చాభిగమ్యశ్చ । యాదోరత్నైరివార్ణవః
రేఖామాత్రిదపిక్షుణ్ణా । దామనోర్వర్త్మనః పరం
నవ్యతీయుః ప్రజాస్తస్య । నియంతుర్నేమి వృత్తయః॥

ప్రజానామేవ భూత్యర్థం । సతాభ్యోబలిమగ్రహీత్
సహస్రగుణముత్స్రష్టు । మాదత్తే హిరసంరవిః॥

సేనాపరిచ్ఛదస్తస్య । ద్వయమేవార్థసాధనం
శాస్త్రేష్వకుంఠితాబుద్ధి । ర్మౌర్వీధనుషిచాతతా॥

తస్యసంవృతమంత్రస్య । గూఢాకారేంగితస్యచ
ఫలానుమేయాః ప్రారంభాః । సంస్కారాః ప్రాక్తనాఇవ॥

జుగోపాత్మానమత్రస్తో । భేజేధర్మమనాతురః
అగృధ్నురాదదేసోర్థ । మసక్తః సుఖమన్వభూత్॥

జ్ఞానేమౌనం క్షమాశక్తౌ । త్యాగేశ్లాఘావిపర్యయః
గుణాగుణానుబంధిత్వా । త్తస్యసప్రసవాఇవ॥

పైఁడినిగ్గులమో కాదో ◆ వహ్నియందే । యరయఁదగి యుండునట్టులే ◆ యార్యులెన్నఁ
దప్పులొప్పుల నరయఁగాఁ ◆ దగినవారు । గాన వారలె పరికింత్రు ◆ గాకదీని॥ ౧౦

వేదములకెట్టు లోంకార ◆ మాదియగునో । యట్లె ధరణీశులకునెల్ల ◆ నాదియగుచుఁ
దనరె వైవస్వతుండను ◆ మనువుపుట్టి । బుధజనావళికెల్లను ◆ బూజ్యుఁడగుచు॥ ౧౧

అతనిపరిశుద్ధవంశాన ◆ నవతరించెఁ । బరమపావనుఁడగు దిలీ◆ప ప్రభుండు
రాజచంద్రుండు చంద్రుండు ◆ తేజమొప్ప । క్షీరవార్నిధిఁబుట్టిన ◆ చెన్నుదోఁప॥ ౧౨

ఆనృపస్కంధ మురమెన్న ◆ నతివిశాల । మమ్మహాభుజుదీర్ఘ దే◆హమ్ముచూడ
సాలవృక్షాభ మాతఁడో ◆ స్వకీయార్హ । తనువుఁబాలించిపొల్చు క్షా◆త్రముదలంప॥ ౧౩

సర్వమునుమించి శక్తి తే◆జములచేత । విక్రమంబున నుర్వర ◆ నాక్రమించి
మించెనానృపు దేహంబు ◆ మేరువట్లు । లుర్వి సర్వోన్నతంబయి ◆ యొప్పుచుండి॥ ౧౪

అతని మూర్తికిఁదగియుండు ◆ నతనిప్రజ్ఞ । యతని ప్రజ్ఞకుఁదగియుండు ◆ నతనివిద్య
యతని విద్యకుఁదగియుండు ◆ నతనిపనులు । అతనిపనులకు ఫలములు ◆ నట్లెయుండు॥ ౧౫

గమ్యుఁడు నగమ్యుఁడైయొప్పె ◆ సౌమ్యభీమ । రాజగుణముల నాశ్రిత◆రాజి కతఁడు
రత్నములఁ గ్రూరజలచర ◆ వ్రాతములను । రాజిలుచునుండు నామహా◆ర్ణవముకరణి॥ ౧౬

మనువునుండియు నలిగిన ◆ మార్గమందు । నొక్కగీఁతయు దాఁటక ◆ యుర్విపాలు
ప్రజలు నడచుచునుందురు ◆ రథనియంత । నేర్పుమీఱఁగ నడపిన ◆ నేమిగతిని॥ ౧౭

ప్రజలయభివృద్ధియే దృష్టి ◆ పథమునందు । నునిచి యారాజు పన్నులఁ ◆ గొనుచునుండు
వేయి మడుఁగుల నియ్యఁగా ◆ వేఁడివెలుఁగు । కోరియేకాదె రసమును ◆ గొనుచునుండు॥

అతని పరికరమెన్నఁగా ◆ నతని బలమె । యర్థసాధకములు రెండె ◆ యతని కవని
శాస్త్రములఁజొచ్చి చెదరని ◆ సారబుద్ధి । యతులమైవింట నొప్పెడు ◆ నల్లెత్రాడు॥

గుప్తమైన విచారమ్ము ◆ గూఢమైన । హావభావముఁగల యట్టి ◆ యానృపాలు
కార్యజాతమ్ము పూర్వ సం◆స్కారమట్లు । ఫలముచేతనె యూహింప ◆ నలసియుండు॥

భయములేకయె తన్నుఁ గా◆పాడికొనియె । నాతురములేకయే ధర్మ ◆ మాచరించె
నాసలేకయె గ్రహియించె ◆ నర్థములను । సక్తిలేకయె భోగించె ◆ సౌఖ్యములను॥ ౨౧

జ్ఞానమం దొప్పె మౌనంబు ◆ శక్తియందు । క్షమయుఁ ద్యాగంబునందు శ్లా◆ఘావిరక్తి
యతనిలోఁ దలనిట్లు గు◆ణాళి గలసి । తనరుచుండెను మిగుల సో◆దరులపగిది॥ ౨౨

అనాకృష్టస్యవిషయై । ర్విద్యానాం పారదృశ్వనః
తస్యధర్మరతేరాసీ । ద్వృద్ధత్వంజరసావినా॥ ౨౩

ప్రజానాం వినయాధానా । ద్రక్షణాద్భరణాదపి
సపితాపితరస్తాసాం । కేవలం జన్మహేతవః॥ ౨౪

స్థిత్యైదండయతోదండ్యాన్ । పరిణేతుః ప్రసూతయే
అప్యర్థకామౌతస్యాస్తాం । ధర్మఏవమనీషిణః॥ ౨౫

దుదోహగాం సయజ్ఞాయ । సస్యాయమఘవాదివం
సంపద్వినిమయేనోభౌ । దధతుర్భువనద్వయం॥ ౨౬

నకిలానుయయుస్తస్య । రాజానోరక్షితుర్యశః
వ్యావృత్తాయత్పరస్వేభ్యః । శ్రుతౌతస్కరతాస్థితా॥ ౨౭

ద్వేష్యోపిసమ్మతఃశిష్ట । స్తస్యార్తస్యయథౌషధం
త్యాజ్యోదుష్టః ప్రియోప్యాసీ । దంగుళీవోరగక్షతా॥ ౨౮

తంవేధావిదధేనూనం । మహాభూతసమాధినా
తథాహిసర్వేతస్యాసన్ । పరార్థైకఫలాగుణాః॥ ౨౯

సవేలావప్రవలయాం । పరిఖీకృతసాగరాం
అనన్యశాసనాముర్వీం । శశాసైకపురీమివ॥ ౩౦

తస్యదాక్షిణ్యరూఢేన । నామ్నామగధవంశజా
పత్నీసుదక్షిణేత్యాసీ । దధ్వరస్యేవదక్షిణా॥ ౩౧

కళత్రవంతమాత్మాన । మవరోధేమహత్యపి
తయామేనేమనస్విన్యా । లక్ష్మ్యాచవసుధాధిపః॥ ౩౨

తస్యామాత్మానురూపాయా । మాత్మజన్మసముత్సుకః
విలంబితఫలైఃకాలం । సనినాయమనోరథైః॥ ౩౩

సంతానార్థాయవిధయే । స్వభుజాదవతారితా
తేనధూర్జగతోగుర్వీ । సచివేషునిచిక్షిపే॥ ౩౪

అథాభ్యర్చ్యవిధాతారం । ప్రయతౌపుత్రకామ్యయా
తౌదంపతీవశిష్ఠస్య । గురోర్జగ్మతురాశ్రమం॥ ౩౫

ఇంద్రియమ్ముల నానృపుఁ ♦ డీడ్వఁబడక । యతుల విద్యావిశారదుఁ ♦ డగుచుఁ వెలిఁగి
ధర్మరతుఁడౌట నతని స్పృ♦ధ్యామొందె । జరనుగల్గెడు వికృతి లే♦శమ్ము లేక॥ ౨౩

జనులరక్షించి పోషించి ♦ సంస్కరించి । యెంతయునుదయ నాదరా ♦ కాంతుఁడేలి
వాస్తవంబగు తండ్రిగాఁ ♦ బరిణమింప । జన్మమునకునుమాత్రమే ♦ జనకులైరి॥ ౨౪

అమలశీలుఁడు విద్వాంసుఁ ♦ డక్షభుండు । స్థితికి శిక్షార్హులౌవారి ♦ శిక్షసేయ
బిడ్డలను గాంచఁగాఁగోరి ♦ పెండ్లియాడ । నర్థకామమ్ములతని ధ♦ర్మాత్మ్యుఁజేసె॥ ౨౫

అవనిపతియజ్ఞమునకయి ♦ యవనిఁ బిదికె । దేవపతి సస్యములకయి ♦ దివిని బిదికె
నిరువురిట్టులు తమతమ ♦ సిరులమార్చి । పోషణమొనర్చుచుండిరి భువిని ♦ దివిని. ౨౬

ప్రజలరక్షించునాతని ♦ భవ్యయశముఁ । బరధరాధిపు లనుకరిం♦పంగఁగలరె
పరధనమునుండి విడివడి ♦ సరగవచ్చి । తస్కరత్వంబుశ్రుతిలోనె ♦ తగులువడియె॥ ౨౭

ఆర్తునకు నౌషధంబట్టు ♦ లతనికెపుడు । శత్రువైనను శిష్టుండు ♦ సమ్మతుండు
పాముకఱచిన వ్రేలట్లు ♦ పరమమిత్రుఁ । డైనఁ ద్యాజ్యుండు దుష్టుఁడౌ ♦ మానవుండు॥ ౨౮

ఆమహాభూతములదేన ♦ నావిధాత । చేసెనో దానిచేతనే ♦ చేసెనతనిఁ
గాకయుండిన నాపరా♦ర్థైకఫలమె । యతని సర్వగుణమ్ముల ♦ నట్టులున్నె॥ ౨౯

ప్రబలమహార్థి పరిఖయై ♦ పరిధవోల్ల । వేలచుట్టును జలధియై ♦ వేడ్కనింప
నన్యశాసనమింతయు ♦ నందనట్టి । ధరణి నేలెను దానొక్క ♦ పురముఁబోలె॥ 30

శుద్ధదాక్షిణ్య సుగుణ ప్ర♦సిద్ధురాలు । మగధవంశానఁ బుట్టిన ♦ మాన్యురాలు
యజ్ఞదక్షిణకరణి వి♦ఖ్యాతురాలు । పరసుదక్షిణ యాతని♦పత్నియయ్యె॥ 3౧

అంతిపురమున నెందఱో ♦ యతివలున్న । నామనస్విని తనపత్ని ♦ యగుటవలనఁ
గోరి సామ్రాజ్యలక్ష్మిఁ గై ♦ కొనుటవలనఁ । దన్ను సుకళత్రినంతుఁగఁ♦దలఁచెనతఁడు॥ 3౨

ఆమెలోఁ దన్నుఁబోలిన ♦ యాత్మజన్ముఁ । బడయఁగాఁగోరి వాంఛిత ♦ ఫలముగనక
దీర్ఘమౌ కాలమునుబుచ్చె ♦ దేవియిపుడొ । యపుడొ గర్భిణియగునను♦నాసతోడ॥ 33

సంతతికినైన విధులను ♦ సలుపు కొఱకుఁ । దన భుజమ్ములనుండిన ♦ ధరణిభార
మెల్లమెల్లన డించియా ♦ నృపవరుండు । చక్కఁగానుంచె సారసి♦సచివులందు॥ 3౪

ఆపవిత్రులు దంపతు ♦ లంతభక్తి । బ్రహ్మనర్చించి పుత్రునిఁ ♦ బడయనెంచి
గురుఁడగువసిష్ఠుఁజూచెడు ♦ కోర్కెమీఱ । నతని యాశ్రమమునుగూర్చి ♦ యరిగిరపుడు॥

ప్ర థ మః స ర్గః.

స్నిగ్ధగంభీరనిర్ఘోష । మేకంస్యందనమాస్థితౌ
ప్రావృషేణ్యంపయోవాహం । విద్యుదైరావతావివ॥ ౩౬

మాభూదాశ్రమపీడేతి । పరిమేయపురస్సరౌ
అనుభావవిశేషాత్తు । సేనాపరివృతావివ॥ ౩౭

సేవ్యమానౌసుఖస్పర్శైః । సాలనిర్యాసగంధిభిః
పుష్పరేణూత్కిరైర్వాతై । రాధూతవనరాజిభిః॥ ౩౮

మనోభిరామాః శృణ్వంతౌ । రథనేమిస్వనోన్ముఖైః
షడ్జసంవాదినీఃకేకా । ద్విధాభిన్నాః శిఖండిభిః॥ ౩౯

పరస్పరాక్షిసాదృశ్య । మదూరోజ్ఝితవర్త్మసు
మృగద్వంద్వేషుపశ్యంతౌ । స్యందనాబద్ధదృష్టిషు॥ ౪౦

శ్రేణీబంధాద్వితన్వద్భి । రస్తంభాంతోరణస్రజం
సారసైఃకలనిర్హ్రాదైః । క్వచిదున్నమితాననౌ॥ ౪౧

పవనస్యానుకూలత్వాత్ । ప్రార్థనాసిద్ధిశంసినః
రజోభిస్తురగోత్కీర్ణై । రస్పృష్టాలకవేష్టనౌ॥ ౪౨

సరసీష్వరవిందానాం । వీచివిక్షోభశీతలం
ఆమోదముపజిఘ్రంతౌ । స్వనిఃశ్వాసానుకారిణం॥ ౪౩

గ్రామేష్వాత్మవిసృష్టేషు । యూపచిహ్నేషుయజ్వనాం
అమోఘాః ప్రతిగృహ్ణంతా । వర్ఘ్యానుపదమాశిషః॥ ౪౪

హైయంగవీనమాదాయ । ఘోషవృద్ధానుపస్థితాన్॥
నామధేయానిపృచ్ఛంతౌ । వన్యానాం మార్గశాఖినాం॥ ౪౫

కాప్యభిఖ్యాతయోరాసీ । ద్వ్రజతోఃశుద్ధవేషయోః
హిమనిర్ముక్తయోర్యోగే । చిత్రాచంద్రమసోరివ॥ ౪౬

తత్తద్భూమిపతిఃపత్న్యై । దర్శయన్ప్రియదర్శనః
అపిలంఘితమధ్వానం । బుబుధేనబుధోపమః॥ ౪౭

సదుష్ప్రాపయశాఃప్రాప । దాశ్రమంశ్రాంతవాహనః
సాయంసంయమినస్తస్య । మహర్షేర్మహిషీసఖః॥ ౪౮

మధురగంభీరనినదస♦మ్మానితంబు । స్యందనం బెక్కి వారున్న ♦ యప్పుడుచూడ
వర్షమేఘముమీఁదను ♦ వఱలుచుండు । విద్యుదైరావతమ్ముల ♦ విధముదోఁచె॥ ౩౬

పీఠ యాశ్రమములకిడఁ ♦ గూడదనుచు । నుచితపరివారమే వెంట ♦ నునిచికొనిన
వారి మహనీయతరనుప్ర♦భావగరిమ । నెంతయో సేన యున్నటు ♦ లింపునింపె॥ ౩౭

సాలవృక్షాళిలోపలి ♦ సౌరభమును । దాల్చి వనరాజి నిటునటు ♦ వాల్చివాల్చి
పుష్పాళినిగూడి చల్లఁగాఁ♦బొదలి మెదలు । మందమారుతమున సేవ్య ♦ మానులైరి॥ ౩౮

నేమిశబ్దోన్ముఖంబులై ♦ నెమ్మలంత । స్వాంతముప్పొంగు షడ్జము ♦ స్వరముచేత
రెండువిధములఁ గూయఁగా ♦ నిండువేడ్క । వినిరివారలు వీనుల ♦ విందుగాఁగ॥ ౩౯

దృష్టిసారించి సారించి ♦ తేఱివంకఁ । గొంతదూరమ్మునందుండి ♦ వింతవింత
చూచు మృగమిథునమ్ముల ♦ చూడ్కులందు । నంచితాన్యోన్యదృష్టి సా♦మ్యంబుఁగనిరి॥

స్తంభములులేని తోరణ ♦ స్రజమువోలెఁ । జాలుగాఁదీఱి మధుర ని♦స్వనముఁ జేసి
పోదలు సారసపక్షుల ♦ పోల్కివారు । మోము లఱయెత్తి చూచి స♦మ్మోదముఁగనిరి॥

కోర్కి సిద్ధించుననియెడు ♦ గురుతుగాఁగఁ । బవనుఁడనుకూలముగ వీచి ♦ పరఁగుకతన
నశ్వరింఖాసముద్భూత ♦ మైనరజము । ముంగురుల వేష్టనమ్మును ♦ ముట్టదయ్యె॥ ౪౨

అలలచేఁ గల్గుశైత్యమ్ము ♦ నలవరించి । హారియాతమనిశ్వాస ♦ మనుకరించు
సరసిలోపలి యరవింద ♦ సౌరభమును । నాసికానందముగఁ గ్రోలి ♦ రాసతీశు॥ ౪౩

అమలమా యూపచిహ్నాళి ♦ నలరుచుండి । మున్నుఁ దమచేతనీఁబడి ♦ చెన్నుమీఱు
గ్రామముల యాజికులువచ్చి ♦ ప్రేమనిచ్చు । నర్ఘ్యములతోడి దీవెన ♦ లందికొనిరి॥

అపుడుకాచిన కమ్మని ♦ యావునెయ్యి । గోపవృద్ధులు గొనిరాఁగఁ ♦ గూర్మి నెఱపి
మార్గముననున్న తరుల నా♦మములనెల్ల । నడిగి తెలియుచు నరిగె నా ♦ యవనివిభుఁడు॥ ౪౫

♦ శిశిరమునుదాఁటి చంద్రుండు ♦ చిత్తతోడ । వెలుఁగుతీవిని వెలిఁగిరి ♦ విమలధౌత
వస్త్రములఁదాల్చి వా రని♦ర్వాచ్యమైన ♦ దివ్యసౌందర్య విభవసం♦దీప్తులగుచు॥ ౪౬

ధరణిపతియగు నాప్రియ♦దర్శనుండు । బుధసముఁడు ధర్మపత్నికిఁ ♦ బుణ్యాకృతికి
నదియునిదియునుజూపుచు ♦ నరుగుకతన । నెంతమార్గముగడచెనో ♦ యెఱుఁగఁడయ్యె॥

సంజయొడమెడుసరికి దు♦ష్ప్రాపయశుఁడు । పట్టమహిషీసఖుండగు ♦ ప్రభువరుండు
సద్దయమి ఋషీంద్రునాశ్రమ♦స్థలముసేరె । హయములెంతయుఁబరుగిడి ♦ యలసియుండె॥

వనాంతరాదుపావృత్తైః । సమిత్కుశఫలాహరైః
పూర్యమాణమదృశ్యాగ్ని । ప్రత్యుద్యాతైస్తపస్విభిః॥ ౪౯

ఆకీర్ణమృషిపత్నీనా । ముటజద్వారరోధిభిః
అపత్యైరివనీవార । భాగధేయోచితైర్మృగైః॥ ౫౦

సేకాంతేమునికన్యాభి । స్తత్క్షణోజ్ఝితవృక్షకం
విశ్వాసాయవిహంగానా । మాలవాలాంబుపాయినాం॥ ౫౧

ఆతపాత్యయసంక్షిప్త । నీవారాసునిషాదిభిః
మృగైర్వర్తితరోమంథ । ముటజాంగణభూమిషు॥ ౫౨

అభ్యుత్థితాగ్నిపిశునై । రతిథీనాశ్రమోన్ముఖాన్
పునానంపవనోద్ధూతై । ర్ధూమైరాహుతిగంధిభిః॥ ౫౩

అథయంతారమాదిశ్య । ధుర్యాన్విశ్రామయేతిసః
తామవారోపయత్పత్నీం । రథాదవతతారచ॥ ౫౪

తస్మైసభ్యాఃసభార్యాయ । గోప్త్రేగుప్తతమేంద్రియాః
అర్హణామర్హతేచక్రు । ర్మునయోనయచక్షుషే॥ ౫౫

విధేఃసాయంతనస్యాంతే । సదదర్శతపోనిధిం
అన్వాసితమరుంధత్యా । స్వాహయేవహవిర్భుజం॥ ౫౬

తయోర్జగృహతుఃపాదా । న్రాజారాజ్ఞీచమాగధీ
తౌగురుర్గురుపత్నీచ । ప్రీత్యాప్రతిననందతుః॥ ౫౭

తమాతిథ్యక్రియాశాంత । రథక్షోభపరిశ్రమం
పప్రచ్ఛకుశలంరాజ్యే । రాజ్యాశ్రమమునింమునిః॥ ౫౮

అథాథర్వనిధేస్తస్య । విజితారిపురః పురః
అర్థ్యామర్థపతిర్వాచ । మాదదేవదతాంవరః॥ ౫౯

ఉపపన్నంననుశివం । సప్తస్వంగేషుయస్య మే
దైవీనాం మానుషీణాంచ । ప్రతిహర్తాత్వమాపదాం॥ ౬౦

తవమంత్రకృతోమంత్రై । ర్దూరాత్ప్రశమితారిభిః
ప్రత్యాదిశ్యంతఇవమే । దృష్టలక్ష్యభిదఃశరాః॥ ౬౧

అంతఁ బరిసరవనముల ♦ యందునుండి । ఫలసమిత్కుశలను దాల్చి ♦ పాణులందుఁ
దాపసులువచ్చి నిండిరి ♦ తద్వనమునఁ । బొదలితమ్ము నదృశ్యాగ్ని ♦ యెదురుకొనఁగ॥

ద్వారమునకడ్డముగనిల్చి ♦ తమకుఁ గాఁగఁ । బెట్టునివ్వారిధాన్యంబుఁ ♦ బ్రీతిఁదినుచు
మిగులమచ్చికఁ జెలఁగిన ♦ మృగచయంబు । మునిసతులబిడ్డలట్టివి ♦ మూఁగియుండె॥ ౫౦

తరులకు జలంబువోసిన ♦ తత్క్షణంబ । తలఁగుచుండిరి మునికన్య ♦ లెలమితోడఁ
బాదులను నీరములుద్రాగు ♦ పక్షులకును । బూర్ణవిశ్వాస మెదలోనఁ ♦ బుట్టుకొఱకు॥

ఆరఁబోసిన నివ్వరి ♦ నాతపాంత । మందునొకమూల పర్ణశా ♦ లాంగణమునఁ
గుప్పవోసిన నటవచ్చి గుంపుగూడి । నెమరువేసెను మృగములు ♦ నెమ్మిమీఱ॥ ౫౨

ప్రజ్వలితమైనవహ్నిని ♦ బ్రకటపఱచి । యాహుతి సుగంధయుక్తమై ♦ యనిలధూత
మైనధూమమ్ముచేత నా ♦ యతిథివరులు । పూతులై పొల్చిరాశ్రమో ♦ న్ముఖులు సుఖులు॥

అంత సారథిఁజూచి య ♦ య్యశ్వములకుఁ । దగినవిశ్రాంతి యీఁదెల్పి ♦ తానురథము
డిగ్గి మెల్లఁగఁదనపత్ని ♦ డించుకొనియె । నాదిలీపనృపాలుఁ డా ♦ ప్లోషకరుఁడు॥ ౫౪

అర్ఘ్యుఁడు సభార్యుఁడును మఱి ♦ న్యాయచక్షుఁ । డైన యారక్షకుని సభ్యు ♦ లైనమునులు
మించి యింద్రియచయము ని ♦ ర్జించినట్టి । వారు పూజించి రఖిలోప ♦ చారములను॥ ౫౫

'స్వాహ'తోఁ గూడియొప్పెడు ♦ వహ్నివోలె । నయ్యరుంధతి తోఁబొల్చు ♦ నావసిష్ఠ
సుతపోనిధిఁ గాంచిరి ♦ యుచితవిధుల । నాచరించినమీఁద సం ♦ ధ్యాంతమందు॥ ౫౬

మగధవంశజయగు పట్ట ♦ మహిషితోడ । వారిపాదాబ్జములనంటె ♦ నానుమతీశుఁ
డంతగురుఁడును గురుపత్ని ♦ యమితదయను । వారిదీవించిచేసిరి ♦ గారవమును॥ ౫౭

రథగమనవేగకల్పిత ♦ శ్రమము నెల్ల । నతిథిసత్కారములఁబాసి ♦ యలరుచుండు
రాజ్యమను నాశ్రమము నేలు ♦ రాజఋషిని । ఋషియడిగె రాజ్యకుశలాది ♦ విషయములను॥

అంత నరిపురములనోర్చి ♦ యశముగన్న । ధరపతి దిలీపనృపతి యా ♦ థర్వనిధిని
నవ్వసిష్ఠునిగూర్చి స ♦ మంచితార్థ । భరిత గంభీరవాక్కులఁ ♦ బలికెనిట్లు॥ ౫౯

నాకుఁగల్గెడు దైవమా ♦ నవములైన । యాపదల హరియింపంగ ♦ నర్హులగుచు
మీరలుండఁగ మానీంద్ర ♦ మేలెకాక । యన్యమెటుకల్గు నాదు స ♦ ప్తాంగమందు. ౬౦

దూరమందుండి వైరులఁ ♦ ద్రుంచునట్టి । తావకసుమంత్ర రచితమం ♦ త్రములచేత
దృష్టిపథలక్ష్యములనె భే ♦ దించునట్టి । మామకశరాళియున్నది ♦ మళ్ళినట్లు॥ ౬౧

హవిరావర్జితంహోత । స్త్వయావిధివదగ్నిషు
వృష్టిర్భవతిసస్యానా । మవగ్రహవిశోషిణాం॥ ౬౨

పురుషాయుషజీవిన్యో । నిరాతంకానిరీతయః
యన్మదీయాః ప్రజాస్తస్య । హేతుస్త్వద్బ్రహ్మవర్చసం॥ ౬౩

త్వయైవంచింత్యమానస్య । గురుణాబ్రహ్మయోనినా
సానుబంధాఃకథంనస్యుః । సంపదోమేనిరాపదః॥ ౬౪

కింతువధ్వాంతవైతస్యా । మదృష్టసదృశప్రజం
నమామవతిసద్వీపా । రత్నసూరపిమేదినీ॥ ౬౫

నూనంమత్తః పరంవంశ్యాః । పిండవిచ్ఛేదదర్శినః
నప్రకామభుజఃశ్రాద్ధే । స్వధాసంగ్రహతత్పరాః॥ ౬౬

మత్పరందుర్లభంమత్వా । నూనమావర్జితంమయా
పయఃపూర్వైఃస్వనిఃశ్వాసైః । కవోష్ణముపభుజ్యతే॥ ౬౭

సోహంమిజ్యావిశుద్ధాత్మా । ప్రజాలోపనిమీలితః
ప్రకాశశ్చాప్రకాశశ్చ । లోకాలోకఇవాచలః॥ ౬౮

లోకాంతరసుఖంపుణ్యం । తపోదానసముద్భవం
సంతతిఃశుద్ధవంశ్యాహి । పరత్రేహచశర్మణే॥ ౬౯

తయాహీనంవిధాతర్మాం । కథంపశ్యన్నదూయసే
సిక్తంస్వయమివస్నేహా । ద్వంధ్యమాశ్రమవృక్షకం॥ ౭౦

అసహ్యపీడంభగవ । న్నృణమంత్యమవేహిమే
అరుంతుదమివాలాన । మనిర్వాణస్యదంతినః॥ ౭౧

తస్మాన్ముచ్యేయథాతాత । సంవిధాతుంత్వమర్హసి
ఇక్ష్వాకూణాందురాపేర్థే । త్వదధీనాహిసిద్ధయః॥ ౭౨

ఇతివిజ్ఞాపితోరాజ్ఞా । ధ్యానస్తిమితలోచనః
క్షణమాత్రమృషిస్తస్థౌ । సుప్తమీనఇవహ్రదః॥ ౭౩

సోపశ్యత్ప్రణిధానేన । సంతతేః స్తంభకారణం
భావితాత్మాభువోభర్తు । రథైనంప్రత్యబోధయత్॥ ౭౪

విధివిహితమైనవిధమున ♦ వీతిహోత్రు । నందునీవిడునట్టి హ♦వ్యమ్మువోయి
యయ్యవగ్రహశుష్కస ♦ స్యములఁ బ్రోచు । వర్షముగ మాఱివచ్చు బ్ర♦హ్మర్షివర్య॥ ౬౨

ఈతిబాధలు లేక ని♦ర్భీతులగుచుఁ । బూర్ణమైనట్టి యాయువుఁ ♦ బొందినాదు
ప్రజలు వర్ధిల్లుచెల్ల నీ ♦ ప్రబలమైన । బ్రహ్మవర్చసమునఁగాదె ♦ భవ్యమూర్తి॥ ౬౩

గురువులును బ్రహ్మపుత్త్రులై ♦ పరఁగుమీరు । నాకు మేలొడఁగూర్ప ను♦న్నారు గాన
నాపదకునన్నుఁ జేరఁగా ♦ నలవియగునె । సంపదనిరంతరాయమై ♦ సాగకున్నె॥ ౬౪

కాని సంతానరత్నంబు ♦ గాంచకుండు । నట్టి మీకోడలిని గాంచు ♦ నట్టినాకు
ద్వీపములతోడిమణులీను ♦ పృథ్వియిడదు । హర్షమింతయువినుము మ♦హర్షితిలక॥ ౬౫

నాదుపిమ్మటఁ బిండ వి♦చ్ఛేదమగుటఁ । గాంచిముందుగ స్వధ సంగ్ర♦హించుతమిని
దినరుగాఁబోలు పితరులు ♦ తృప్తిగాను । శ్రాద్ధములయందునిప్పుడు ♦ సిద్ధవర్య॥ ౬౬

నాయనంతర మివిలభ్య♦మా యటంచు । వేఁడియూర్పులఁ బితరులు ♦ వెచ్చఁజేసి
నేనొసంగెడు తర్పణ♦నీరములను । ద్రాగుచుండుదురని తోఁచుఁ ♦ దాపసేంద్ర॥ ౬౭

యజ్ఞములఁజేసినే విశు♦ద్ధాత్ముఁడయ్యు । సంతులేనికొఱంతఁ దే♦జమ్ము మాసి
చీఁకటియు వెల్తురునుగూడఁ ♦ జెందియున్న । చక్రవాళంబుఁబోలితి♦ సంయమీంద్ర॥ ౬౮

దానతపములనుద్భవ ♦ మైనయట్టి । వరసుకృతమిచ్చు సౌఖ్యంబు ♦ పరమునందు
ధన్యసద్వంశజన్యసం♦తాన మెన్నఁ । బరమసౌఖ్యంబులిడు నిహ♦పరములందు॥ ౬౯

స్వయముగానీరువోసి యా♦శ్రమమునందుఁ । బ్రేమతోఁ బెంపవంధ్యవృ♦క్షకమునవు
వగచువిధమున నాత్మసం♦భవవిహీనుఁ । డైననాకేలవగవవు ♦ హావిధాత॥ ౭౦

అంతిమఋణమ్ముదీర్పని ♦ యట్టిచింత । నోర్వఁగాఁజాలకున్నాఁడ ♦ నోమహాత్మ
జలకమొదవక గొలుసుచేఁ ♦ గలుగుమర్మ । భేదమగు బాధకోర్వని ♦ ద్విపమువోలె॥ ౭౧

తండ్రి! నాచింతదీర్పఁగాఁ ♦ దగుదువీవె । యెందునిక్ష్వాకుకులులను ♦ నందరాని
యర్థములయందుఁ దచ్ఛిద్ధి ♦ యార్యవినుత । నీయధీనంబెయగునుగా ♦ నిర్మలాత్మ॥ ౭౨

పృథ్విపతి యివ్విధంబున ♦ విన్నవింప । మౌనిచంద్రుఁడు నేత్రప♦ద్మములుమోడ్చి
క్షణముధ్యానస్థితుండయి ♦ కదలకుండె । మత్స్యములునిద్రవోయిన ♦ మడుఁగునాఁడ్కి॥ ౭౩

అట్లుప్రణిధానమునఁజూచి ♦ యమ్మహర్షి । సంతతిస్తంభకారణ ♦ మంతఁ గనిసి
భవ్యమహిమ విభూతిసం♦భరితుఁడతఁడు । భూపతికి నివ్విధంబున ♦ బోధసేసె॥ ౭౪

పురాశక్రముపస్థాయ । తవోర్వీంప్రతియాస్యతః
ఆసీత్కల్పతరుచ్ఛాయా । మాశ్రితా సురభిఃపథి॥ ౭౫

ధర్మలోపభయాద్రాజ్ఞీ । మృతుస్నాతామిమాం స్మరన్
ప్రదక్షిణక్రియార్హాయాం । తస్యాంత్వంసాధునాచరః॥ ౭౬

అవజానాసిమాంయస్మా । దతస్తేనభవిష్యతి
మత్ప్రసూతిమనారాధ్య । ప్రజేతిత్వాంశశాపసా॥ ౭౭

సశాపోనత్వయారాజన్ । నచసారథినాశ్రుతః
నదత్యాకాశగంగాయాః । స్రోతస్యుద్దామదిగ్గజే॥ ౭౮

ఈప్సితంతదవజ్ఞానా । ద్విద్ధిసార్గళమాత్మనః
ప్రతిబధ్నాతిహి శ్రేయః । పూజ్యపూజావ్యతిక్రమః॥ ౭౯

హవిషేదీర్ఘసత్రస్య । సాచేదానీంప్రచేతసః
భుజంగపిహితద్వారం । పాతాళమధితిష్ఠతి॥ ౮౦

సుతాంతదీయాంసురభేః । కృత్వాప్రతినిధింశుచిః
ఆరాధయసపత్నీకః । ప్రీతాకామదుఘాహిసా॥ ౮౧

ఇతివాదినఏవాస్య । హోతురాహుతిసాధనం
అనింద్యానందినీనామ । ధేనురావవృతేవనాత్॥ ౮౨

లలాటోదయమాభుగ్నం । పల్లవస్నిగ్ధపాటలా
బిభ్రతీ శ్వేతరోమాంకం । సంధ్యేవశశినంనవం॥ ౮౩

భువంకోష్ణేనకుండోధ్నీ । మేధ్యేనావభృథాదపి
ప్రస్రవేణాభివర్షంతీ । వత్సాలోకప్రవర్తినా॥ ౮౪

రజఃకణైఃఖురోద్భూతైః । స్పృశద్భిర్గాత్రమంతికాత్
తీర్థాభిషేకజాంశుద్ధి । మాదధానామహీక్షితః॥ ౮౫

తాంపుణ్యదర్శనాందృష్ట్వా । నిమిత్తజ్ఞస్తపోనిధిః
యాజ్యమాశంసితావంధ్య । ప్రార్థనంపునరబ్రవీత్॥ ౮౬

అదూరవర్తినీంసిద్ధిం । రాజన్విగణయాత్మనః
ఉపస్థితేయంకల్యాణీ । నామ్నికీర్తితఏవయత్॥ ౮౭

మున్నొకప్పుడు నీవు ప్ర♦మోదమతిని । సురపతినిఁ గొల్చియుఁ దివికి ♦ మరలుతఱిని
గల్పకమునీడ దారిలోఁ ♦ గామధేను । వెంతయును శాంతితోడ వి♦శ్రాంతినుండె॥ ౨౪

నీ ఋతుస్నాతయౌ రాణి ♦ నీవు దలఁచి । ధర్మలోపభయంబునఁ ♦ దరలివచ్చు
నప్పుడు ప్రదక్షిణక్రియ ♦ కర్హమైన । యా సురభి లెక్కగొనవైతి ♦ వవనిపాల॥ ౨౫

నన్ను నవమాన మొనరించి♦నావు గాన । నోరి ! నా బిడ్డ నర్చింప ♦ కుండ నీకు
సంతుగల్గదు పొమ్మంచు ♦ శాపమిచ్చెఁ । గోపభరమున నగ్గోవు ♦ భూపతిలక॥ ౨౬

తనప్రవాహములోన ను♦ద్దామగరిమ । దిగ్గజంబులు క్రీడింప ♦ దివిజగంగ
మ్రోయుచుండెను గాన నా ♦ మ్రోఁతలోన । నీకు సారథి కదిచెవి ♦ సోఁకదయ్యె॥ ౨౭

ఆ యపజ్ఞయె నీ వాంఛి♦తార్థములకు । నడ్డమయ్యెను దెలియుమో ♦ యార్యసత్య
పూజ్యపూజావ్యతిక్రమం♦బులు సలుపఁ । బ్రబలప్రతిబంధకములు శు♦భంబులకును॥ ౨౮

ప్రీతిఁ బాతాళమందుఁ బ్ర♦చేతసుండు । దీర్ఘసత్రము సల్పుచు ♦ దివ్యసురభి
హవికిఁ గొంపోయె నది యిప్పు♦డచట నుండు । భుజగములు ద్వారములు మూసి♦ పొదలుచుండు॥

దాని బిడ్డను బ్రతినిధి♦గాను జేసి । బద్ధకముమాని త్రికరణ ♦ శుద్ధితోడఁ
బూజసల్పుము పత్నితో ♦ భూమిపాల । మెచ్చెనే గామితమ్ముల ♦ నిచ్చునదియు॥ ౩౦

ఇట్లు పలుకుచునుండ ము♦నీంద్రుహోమి । యడవియందుండి యేతెంచె ♦ నతిప్రశస్త
యశనియాహుతిసాధన ♦ మైనయాప్త । నందినీధేను వందఱా♦నంద మొంద॥ ౩౧

క్రొంజిగురుచాయ నును మేను ♦ కొమరు మిగుల । నుదుటన అవంకరగ నుండి♦ పొదలుచుండు
శ్వేతరోమాంకమెంతయుఁ ♦ జెన్ను మీఱు । రంజిలెను నూత్నశశితోడి ♦ సంజవోలె॥ ౩౨

అంతఁ గుండంత పొదుగుతో ♦ నలరుధేను । నవభృథ జలమ్ములను మించి ♦ యమలమగుచుఁ
గ్రొంపుఁ జూచిన యంతనె ♦ చేఁపిపాలు । వెచ్చనౌ క్షీరధారలఁ ♦ బృథివిఁ దడిపె॥ ౩౩

గౌరి సెలను బుట్టు దుమ్మతోఁ ♦ దఱిసి నృపతి । నంగమును దాఁకి సకలతీ♦ర్థాభిషేక
ముల జనించెడు శుద్ధిని ♦ గలుగఁజేసె । నవ్వసిష్ఠుని పూజార్హ ♦ మైనగోవు॥ ౩౪

కొంచువారికిఁ బుణ్యమ్ము ♦ నించునట్టి । ధేనువును జూచి శకునజ్ఞుఁ♦డైన మౌని
యత్తపోనిధి ప్రార్థనల్ ♦ రిత్తవోని । యాజ్యునకు రాజునకు మఱి ♦ యని యెనిట్లు॥ ౩౫

దివ్యమంగళమూర్తి యీ ♦ ధేనువిటకుఁ । దడవినంతనె యరుదెంచెఁ ♦ దడవు లేదు
వినుము నీ వాంఛితము నెఱ♦వేఱఁగలదు । సంశయము లేదు సకలరా♦జన్యవినుత॥ ౩౬

వన్యవృత్తిరిమాంశశ్వ । దాత్మానుగమనేనగాం
విద్యామభ్యసనేనేవ । ప్రసాదయితుమర్హసి॥ ౮౮

ప్రస్థితాయాంప్రతిష్ఠేథాః । స్థితాయాంస్థితిమాచరేః
నిషణ్ణాయాం నిషీదాస్యాం । పీతాంభసిపిబేరపః॥ ౮౯

వధూర్భక్తిమతీచైనా । మర్చితామాతపోవనాత్
ప్రయతాప్రాతరన్వేతు । సాయంప్రత్యుద్వ్రజేదపి॥ ౯౦

ఇత్యాప్రసాదాదస్యాస్త్వం । పరిచర్యాపరోభవ
అవిఘ్నమస్తుతేస్థేయాః । పితేవధురిపుత్రిణాం॥ ౯౧

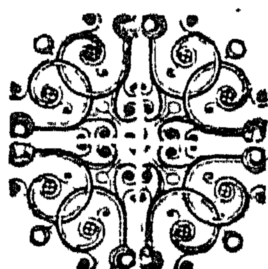
తథేతిప్రతిజగ్రాహ । ప్రీతిమాన్సపరిగ్రహః
ఆదేశందేశకాలజ్ఞః । శిష్యఃశాసితురానతః॥ ౯౨

అథప్రదోషేదోషజ్ఞః । సంవేశాయవిశాంపతిం
సూనుఃసూనృతవాక్స్రష్టు । ర్విససర్జోర్జితశ్రియం॥ ౯౩

సత్యామపితపఃసిద్ధౌ । నియమాపేక్షయామునిః
కల్పవిత్కల్పయామాస । వన్యామేవాస్యసంవిధాం॥ ౯౪

నిర్దిష్టాంకులపతినాసపర్ణశాలా । మధ్యాస్యప్రయతపరిగ్రహద్వితీయః
తచ్ఛిష్యాధ్యయననివేదితావసానాం । సంవిష్టఃకుశశయనేనిశాంనినాయ॥ ౯౫

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవిశ్రీకాళిదాసకృతౌ వసిష్ఠాశ్ర
మాభిగమనోనామ ప్రథమఃసర్గః॥



కందమూలఫలాలు నీ ♦ కడుపునించి । యనుదినముదీని విడువక ♦ యనుసరించి
కడఁగియభ్యాసమున విద్యఁ ♦ గాంచునట్లు। గనుముదీనియనుగ్రహం ♦ బనఘ నీవు॥ ౮౮

వెడలినప్పుడుదీనితో ♦ వెడలవలయు । నిలిచినప్పుడుదీనితో ♦ నిలువవలయుఁ
గూరుచుండిననీవును ♦ గూరుచుండి । త్రాగజలమును నీవును ♦ ద్రాగవలయు॥ ౮౯

భక్తి నీదేవి దీని ప్ర♦భాతవేళఁ । బూజసేసితపోవన ♦ భూమిదాఁటి
వంతకును వెంబడించి సా♦యంతనమున । నెదురుకొని తెచ్చుఁగాక పృ♦థ్వీశచంద్ర॥ ౯౦

ఇప్పగిదినీవు నందిని ♦ మెప్పునడయు । వఱకుఁ బరిచర్యలందుఁ ద♦త్పరుఁడవగుము
జయమగును గాక నీకు నీ ♦ జనకునట్లు । పుత్త్రవంతుల కగ్రిమఁ ♦ బొల్తుగాక॥ ౯౧

అనిన నాదేశకాలజ్ఞుఁ ♦ డైననృపుఁడు । చిత్తమరిభార్యతోఁ గూడ ♦ శిరమువంచి
గురువొసంగిన యాజ్ఞలఁ ♦ గూర్మితోడ । స్వీకరించెను లోకసం ♦ ప్రీతికరుఁడు॥ ౯౨

రాత్రిదరిసినవంత నా♦బ్రహ్మసుతుఁడు । దోషవిదుఁడును మఱిసత్య ♦ భాషణుండు
సెలవొసంగెను నిద్రింప ♦ లలితమతికి । వెన్నరానన్ని సిరులను ♦ గన్నపతికి॥ ౯౩

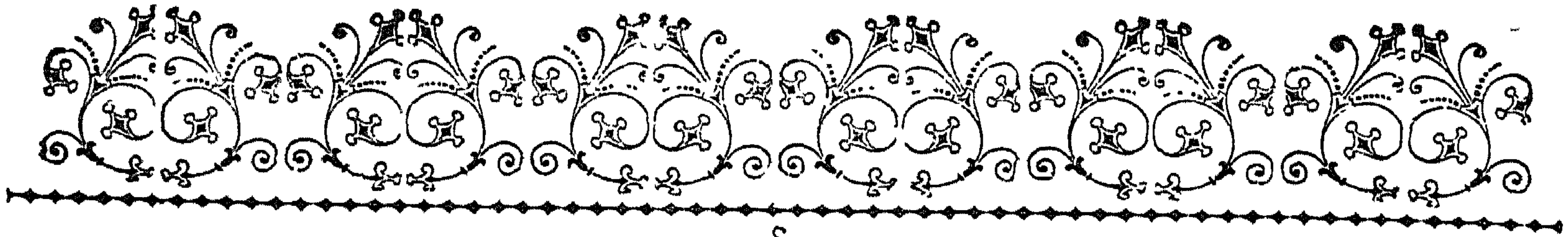
తాఁదపస్సిద్ధుఁడైయుంట ♦ తథ్యమయ్యె । నవ్వసిష్ఠుఁడు రాజేంద్రు ♦ నంతనుండి
ప్రీతిరిగాఁజేయుకోర్కెలో ♦ నన్యమైన । తల్పసామగ్రియొగిగించెఁ ♦ గల్పమెఱిఁగి॥ ౯౪

చంపకము.

కులపతియౌవసిష్ఠముని ♦ కూర్మినిజూపిన పర్ణశాలలోఁ
పలఁ గుశశయ్యపై నృపుఁడు ♦ పత్నియుతోడుగ రాత్రిఁబుచ్చి తాఁ
దెలిసె నిశాంతమందు ముని♦కేమణిశిష్యులు సేయుచుండు నా
సలలితవేదపాఠములు ♦ శ్రావ్యముగాఁ జెవిసోఁకుచుండుటన్॥ ౯౫

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబాబుద్ధి
వేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయప్రణీతంబైన యాంధ్రరఘువంశమ్మునందు వసి
ష్ఠాశ్రమాభిగమనమ్మను ప్రథమాశ్వాసము
సంపూర్ణము.



శ్రీ

రఘువంశమ్

ద్వితీయః సర్గః

అథప్రజానామధిపః ప్రభాతే । జాయాప్రతిగ్రాహితగంధమాల్యాం
వనాయపీతప్రతిబద్ధవత్సాం । యశోధనో ధేనుమృషేర్ముమోచ॥ ౧

తస్యాః ఖురన్యాస పవిత్రపాంసు । మపాంసులానాంధురికీర్తనీయా
మార్గంమనుష్యేశ్వర ధర్మపత్నీ । శ్రుతేరివార్థం స్మృతిరన్వగచ్ఛత్॥ ౨

నివర్త్యరాజాదయితాందయాళు । స్తాంసౌరభేయీంసురభిర్యశోభిః
పయోధరీభూతచతుస్సముద్రాం । జుగోపగోరూపధరామివోర్వీం॥ ౩

వ్రతాయతేనానుచరేణధేనో । ర్న్యషేధిశేషోఽప్యనుయాయివర్గః
నచాన్యతస్తస్యశరీరరక్షా । స్వవీర్యగుప్తాహిమనోః ప్రసూతిః॥ ౪

ఆస్వాదవద్భిఃకబలైస్తృణానాం । కండూయనైర్దంశనివారణైశ్చ
అవ్యాహతైఃస్వైరగతైఃసతస్యాః । సమ్రాట్ సమారాధనతత్పరోఽభూత్॥ ౫

స్థితఃస్థితాముచ్చలితఃప్రయాతాం । నిషీదుషీమాసనబంధధీరః
జలాభిలాషీజలమాదదానాం । ఛాయేవతాంభూపతి రన్వగచ్ఛత్॥ ౬

సన్యస్తచిహ్నామపి రాజ్యలక్ష్మీం । తేజోవిశేషానుమితాందధానః
ఆసీదనావిష్కృతదానరాజి । రంతర్మదావస్థ ఇవద్విపేంద్రః॥ ౭

లతాప్రతానోద్గ్రథితైఃసకేశై । రధిజ్యధన్వావిచచారదావం
రక్షాపదేశాన్మునిహోమధేనో । ర్వన్యాన్వినేష్యన్నివదుష్టసత్త్వాన్॥ ౮

విసృష్టపార్శ్వానుచరస్యతస్య । పార్శ్వద్రుమాః పాశభృతా సమస్య
ఉదీరయామాసు రివోన్మదానా । మాలోకశబ్దంవయసాంవిరావైః॥ ౯



శ్రీ

ర ఘు వం శ ము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

——:o:——

గీతములు.

అంతఁ దనపత్ని గంధమా♦ల్యాదికములఁ । బూజసేసినమునిధేను♦వును విభుండు
వనమునంకకుపదలెఁ బ్రి♦భాతవేళఁ । బాలుద్రాగినదూడను ♦ బట్టి కట్టి॥ ౧

శ్రుతిననుసరించు స్మృతివోలె ♦ సురభిపుత్రి । యడుగుఁదమ్ములఁబావన ♦ మైనపథము
సతులలోనగ్రగణ్యయై ♦ చన్నయట్టి । యాయశోధను సుకళత్రి ♦ మనుగమించె॥ ౨

సంద్రములునాలుగును దన♦చనులు గాఁగ । నవనిగోరూపముధరించె ♦ ననఁగనొప్పు
నావు రక్షింపవెడలె భా♦గ్యనుమరల్చి । పరమకరుణాళువైన యా♦భవ్యయశుఁడు॥ 3

అంత వ్రతమతిగోవుతో ♦ నరుగునృపతి । యనుచరులడించి చనెఁ దపో♦వనమునంద
యాత్మతేజంబెప్రాపుగా ♦ నలరుచుండు । మనుకులజుఁ డంగరక్షకై♦కొను నెపరుల॥ ౪

మంచిపచ్చికదినిపించి ♦ మించుప్రేమ । వాలుదోమలనీఁగలఁ ♦ దోలిదువ్వ
యిచ్చవచ్చినగతి నేగ ♦ నిచ్చిదాని । సేవఁజేయుచునుండెఁ బృ♦థ్వీశ్వరుండు॥ ౫

ఏగ నేగును నిల్చిన ♦ నెలమినిల్చుఁ । గూరుచుండినఁగుదివడి ♦ కూరుచుండు
జలములనుగ్రోలుచుండఁగా ♦ జలముఁగ్రోలు । ఛాయవలె దానివెంబడి ♦ సంచరించు॥ ౬

దాన రేఖలు వెలుపల ♦ దాల్పకుండ । లోనమదమునఁబొదలెడు ♦ నేనుఁగట్లు
చిహ్నవర్జితరాజ్యల♦క్ష్మినిధరించి । మించుతేజాన నృపుఁ డను♦మేయుఁడయ్యె॥ ౭

తీఁగెపోఁగులఁ గేశముల్ ♦ తీర్చికట్టి । యెక్కిడినచాపమును ధరి♦యించిచేతఁ
గానఁదిరిగెను మునిగోవుఁ♦గాచుమిషను । గ్రూరమృగములకును శిక్షఁ ♦ గూర్చునట్లు ౮

అనుచరులవీడి యడవిలో ♦ నరుగునతని । వరుణసదృశునినిరుగడ ♦ వాలుశాఖలు
ఖగకులము లేచి చేసెడు ♦ కలరవముల ♦ జయజయనినాదములుసల్పు ♦ సరణిఁగాంచె॥ ౯

మరుత్ప్రయుక్తాశ్చ మరుత్సఖాభం । తమర్చ్యమారాదభివర్తమానం
అవాకిరన్బాలలతాః ప్రసూనై । రాచారలాజైరివ పౌరకన్యాః॥ ౧౦

ధనుర్భృతోఽప్యస్య దయార్ద్రభావ । మాఖ్యాతమంతఃకరణైర్విశఙ్కైః
విలోకయన్త్యో వపురాపురక్ష్ణాం । ప్రకామవిస్తారఫలం హరిణ్యః॥ ౧౧

సకీచకైర్మారుతపూర్ణరంధ్రైః । కూజద్భిరాపాదితవంశకృత్యం
శుశ్రావ కుంజేషు యశః స్వముచ్చై । రుద్గీయమానం వనదేవతాభిః॥ ౧౨

పృక్తస్తుషారైర్గిరినిర్ఝరాణా । మనోకహాకంపితపుష్పగంధీ
తమాతపక్లాంతమనాతపత్ర । మాచారపూతం పవనః సిషేవే॥ ౧౩

శశామ వృష్ట్యాపి వినా దవాగ్ని । రాసీద్విశేషా ఫలపుష్పవృద్ధిః
ఊనం న సత్త్వేష్వధికో బబాధే । తస్మిన్వనం గోప్తరి గాహమానే॥ ౧౪

సంచారపూతాని దిగంతరాణి । కృత్వా దినాంతే నిలయాయ గంతుం
ప్రచక్రమే పల్లవరాగతామ్రా । ప్రభా పతంగస్య మునేశ్చ ధేనుః॥ ౧౫

తాం దేవతాపిత్రతిథిక్రియార్థా । మన్వగ్యయౌ మధ్యమలోకపాలః
బభౌ చ సా తేన సతాం మతేన । శ్రద్ధేవ సాక్షాద్విధినోపపన్నా॥ ౧౬

సపల్వలోత్తీర్ణవరాహయూథా । న్యావాసవృక్షోన్ముఖబర్హిణాని
యయౌ మృగాధ్యాసితశాద్వలాని । శ్యామాయమానాని వనాని పశ్యన్॥ ౧౭

ఆపీనభారోద్వహనప్రయత్నా । ద్గృష్టిర్గురుత్వాద్వపుషో నరేంద్రః
ఉభావలంచక్రతురంచితాభ్యాం । తపోవనావృత్తిపథం గతాభ్యాం॥ ౧౮

వసిష్ఠధేనోరనుయాయినం త । మావర్తమానం వనితా వనాంతాత్
పపౌ నిమేషాలసపక్ష్మపంక్తి । రుపోషితాభ్యామివ లోచనాభ్యాం॥ ౧౯

పురస్కృతా వర్త్మని పార్థివేన । ప్రత్యుద్గతా పార్థివధర్మపత్న్యా
తదంతరే సా విరరాజ ధేను । ర్దినక్షపామధ్యగతేవ సంధ్యా॥ ౨౦

ప్రదక్షిణీకృత్య పయస్వినీం తాం । సుదక్షిణా సాక్షతపాత్రహస్తా
ప్రణమ్య చానర్చ విశాలమస్యాః । శృంగాంతరం ద్వారమివార్థసిద్ధేః॥ ౨౧

వత్సోత్సుకాపి స్తిమితా సపర్యాం । ప్రత్యగ్రహీత్సేతి ననందతుస్తౌ
భక్త్యోపపన్నేషు హి తద్విధానాం । ప్రసాదచిహ్నాని పురఃఫలాని॥ ౨౨

అగ్ని తేజంబుతోఁ బోల్చు ♦ నా నృపాలు । కెలనగాలిని జిన్నతీఁ♦గెలను వీడి
రాలు పూలెన్న నిజ్జన♦పాలుమీఁద । బాలికలు పురిఁ జల్లు పే♦లాలఁ బోలె॥ ౧౦

చేతధనువున్నఁ గరుణార్ద్ర♦చిత్తుఁడంచు । నంతరాత్మ నెఱింగింప ♦ నా నృపేంద్రుఁ
జూచె నిశ్శంకతో హరి♦ణీచయంబు । వెడఁద కన్నులు సఫలతఁ ♦ బడయునట్లు॥ ౧౧

వెదురులం గలరంధ్రాళి ♦ వీచు గాలి । వేణుమధురనినాదమై ♦ వేడ్కఁ గొలుప
దానికనువుగ వనదేవ♦తాచయంబు । తనయశముఁ గుంజములఁ బాడ ♦ వినెనతండు॥ ౧౨

ఆతఁడాచారపూతుఁడై ♦ యాతపత్ర । మును ధరింపమి నెండచేఁ ♦ దనువు వాడ
గిరిఝరతుషారచయముతోఁ ♦ దరులఁ గల్గు । నలరుగంధముతో గాలి ♦ సలిపె సేవ॥ ౧౩

పాలకుఁడతండు వనములోఁ ♦ గాలువెట్ట । జల్లు లేకయె దావాగ్ని ♦ చల్లనయ్యె
వృక్షములఁ బుష్పఫలములు ♦ వృద్ధియయ్యె । నధికసత్త్వాళిబాధ దీ♦నాళి కుడిగె॥ ౧౪

అమలసంచారములను ది♦గంతములను । నెంతయును శుద్ధిపఱిచి ది ♦ నాంతమందుఁ
దలిరుకెంజాయతోడను ♦ ధనువులలర । నినుఁడు గోవును మళ్ళిరి ♦ యింటివంక॥ ౧౫

పితృతిథిదేవతార్చన ♦ విధులయందు । నిఖిగనుండెడు నందిని ♦ నృపవరేణ్యుఁ
డనుగమింపంగ నతనితో ♦ నలరు గోవు । ధర్మవిధితోడి శ్రద్ధనాఁ ♦ దనరుచుండె॥ ౧౬

అడుసు నెల్వడు వనవరా♦హములదానిఁ । దమతరులఁ జేరఁ జను మయూ♦రములదాని
లేళ్ళఁ బచ్చిక యొప్పుబ♦యళ్ళదాని । శ్యామలవనమ్ముఁ జూచుచుఁ ♦ జనియె ఱేఁడు॥ ౧౭

లేఁత ప్రాయమునొక్కచే ♦ యీఁతగల్గి । పొదుగుభారము నోర్వక ♦ పోవలు నావు
బలిసిన శరీరమొప్పెడు ♦ పార్థివుండు । మార్గము నలంకరించిరి ♦ మరలి సుగతి॥ ౧౮

మునివసిష్ఠుని గోవుతో ♦ ననుసరించి । వనమునందుండి మరలిన ♦ భర్తనపుడు
ఱెప్పవేయక పతిభక్తి ♦ నొప్పుమీఱఁ । గాంచెఁ దత్పత్ని కన్నుల ♦ కఱవుదీఱ॥ ౧౯

వెనుక నారాజశేఖరుఁ ♦ డనుగమింప । రాజ్ఞి ముందు నెదుర్కొని ♦ రాఁగ నడుమఁ
బగటికిని రాత్రికిని మధ్యఁ ♦ బరఁగుచుండు । సంధ్యకైవడిఁ జెలువొందె ♦ సౌరభేయి॥ ౨౦

గోవుచుట్టు ప్రదక్షిణం ♦ గూర్మిఁ దిరిగి । పాణితలమున నక్షత♦పాత్రిఁ దాల్చి
యర్థసిద్ధిమహాద్వార ♦ మనఁగ నొప్పు । శృంగమధ్యంబుఁ బూజించెఁ ♦ జేరి మ్రొక్కి॥ ౨౧

వత్సమును జూచుకుతుకమ్ము ♦ ప్రబలమైన । శాంతితోఁ బూజఁ గొనెనని ♦ సంతసిల్లి
భక్తులందు మహాత్ములు ♦ ప్రకటపఱుచు । నెమ్మి సూచించు ఫలము స♦న్నిహితమందు॥ ౨౨

గురోస్సదారస్య నిపీడ్యపాదౌ । సమాప్య సాంధ్యంచవిధిందిలీపః
దోహావసానే పునరేవదోగ్ధ్రీం । భేజేభుజోచ్ఛిన్నరిపుర్నిషణ్ణాం॥ ౨౩

తామంతికన్యస్త బలిప్రదీపా । మన్వాస్యగోప్తా గృహిణీసహాయః
క్రమేణసుప్తామనుసంవివేశ । సుప్తోత్థితాంప్రాతరనూదతిష్ఠత్॥ ౨౪

ఇత్థంవ్రతంధారయతఃప్రజార్థం । సమంమహిష్యామహనీయకీర్తేః
సప్తవ్యతీయుస్త్రిగుణానితస్య । దినానిదీనోద్ధరణోచితస్య॥ ౨౫

అన్యేద్యురాత్మానుచరస్యభావం । జిజ్ఞాసమానామునిహోమధేనుః
గంగాప్రపాతాంతవిరూఢశష్పం । గౌరీగురోర్గహ్వరమావివేశ॥ ౨౬

సాదుష్ప్రధర్షామనసాపిహింస్రై । రిత్యద్రిశోభాప్రహితేక్షణేన
అలక్షితాభ్యుత్పతనోనృపేణ । ప్రసహ్యసింహఃకిల తాంచకర్ష॥ ౨౭

తదీయమాక్రందితమార్తసాధో । ర్గుహానిబద్ధప్రతిశబ్దదీర్ఘం
రశ్మిష్వివాదాయనగేంద్రసక్తాం । నివర్తయామాసనృపస్యదృష్టిం॥ ౨౮

సపాటలాయాంగవితస్థివాంసం । ధనుర్ధరః కేసరిణందదర్శ
అధిత్యకాయామివధాతుమయ్యాం । లోధ్రద్రుమంసానుమతఃప్రఫుల్లం॥ ౨౯

తతోమృగేంద్రస్యమృగేంద్రగామీ । వధాయవధ్యస్యశరంశరణ్యః
జాతాభిషంగోనృపతిర్నిషంగా । దుద్ధర్తుమైచ్ఛత్ప్రసభోద్ధృతారిః॥ ౩౦

వామేతరస్తస్యకరఃప్రహర్తు । ర్నఖప్రభాభూషితకంకపత్రే
సక్తాంగులిఃసాయకపుంఖఏవ । చిత్రార్పితారంభ ఇవావతస్థే॥ ౩౧

బాహుప్రతిష్టంభవివృద్ధమన్యు । రభ్యర్ణమాగస్కృతమస్పృశద్భిః
రాజాస్వతేజోభిరదహ్యతాంత । ర్భోగీవమంత్రౌషధిరుద్ధవీర్యః॥ ౩౨

తమార్యగృహ్యం నిగృహీతధేను । ర్మనుష్యవాచామనువంశకేతుం
విస్మాయయ న్విస్మితమాత్మవృత్తౌ । సింహోరుసత్త్వం నిజగాదసింహః॥ ౩౩

అలంమహీపాలతవశ్రమేణ । ప్రయుక్తమప్యస్త్రమితోవృథాస్యాత్
నపాదపోన్మూలనశక్తిరంహః । శిలోచ్చయేమూర్ఛతిమారుతస్య॥ ౩౪

కైలాసగౌరంవృషమారురుక్షోః । పాదార్పణానుగ్రహపూతపృష్ఠం
అవేహిమాంకింకరమష్టమూర్తేః । కుంభోదరంనామనికుంభతుల్యం॥ ౩౫

గురువునకు గురుపత్నికిఁ ♦ గూర్మి మ్రొక్కి । సాంధ్యవిధిఁ దీర్చి భుజజిత♦శత్రుఁ డంత
క్షీరములనిచ్చి తిన్నఁగాఁ ♦ గూరుచున్న । ధేనువును గొల్వ వచ్చెఁ బృ♦థ్వీధవుండు॥ ౨౩

దీపమును మేఁత వెట్టి నం♦దినికి ముందు । రాణితోఁ గూడఁ గూర్చుండి ♦ రక్షకుండు
క్రమముగా నది నిద్రింపఁ ♦ గనులు మూసి । రేపకడ నది లేచిన ♦ నృపుఁడు లేచె॥ ౨౪

ధన్యతరకీర్తి దీనసం♦త్రాణమూర్తి । పార్థివేంద్రుండు సంతతిఁ ♦ బడయ నెంచి
రాణితో నివ్విధంబున ♦ వ్రతమొనర్ప । దినము లిరువదియొక్కటి ♦ చనియె నంత॥ ౨౫

మఱుదినమ్మున నృపచంద్రు♦మనము నరయ । కాంక్షఁ జేరెను గోవు గం♦గాప్రపాత
పరసరప్రాంతజనితశా♦ద్వలము చేత । సుందరంబగు హిమగిరి ♦ కందరంబు॥ ౨౬

క్రూరమృగతతులీ గోవుఁ ♦ జేరఁదలఁచి । బ్రిదుకు సేయని శైలప్ర♦భాసములను
దృష్టి పఱపిన నరపతి ♦ యెఱుఁగకుండ । నొక్క సింహంబు దానిపై ♦ కుఱికి పట్టె॥ ౨౭

గుహలు మార్మ్రోయునట్లుగా ♦ గోవు సేయు । దీర్ఘమాక్రందనధ్వని ♦ దీనబంధుఁ
డైన యాతని గిరిసక్త ♦ మైన దృష్టి । లాగి వైచెను త్రాటిచే ♦ లాగినట్లు॥ ౨౮

ధాతుమయమయి యొప్పు నె♦త్తమ్మి మీఁదఁ । బూచి పొలుపొందు లోధ్ర♦భూజమట్లు
క్రొంజిగురుఛాయ గల్గిన ♦ గోవుమీఁద । నున్న మృగనాథుఁ గనియె నా♦యోధుఁ డపుడు॥

సింహగమనుండు నరపాల♦సింహుఁ డార్త । రక్షణాచణుండు శౌర్యని♦పుణుండు
పరిభవము డింప వధ్యమౌ ♦ హరిని ద్రుంపఁ । దీవ్రశరమును బొదినుండి ♦ తీయఁదొడఁగ॥

గోళ్ళు గరులకుఁ గ్రొంజిగిఁ ♦ గొల్పుచుండ । వ్రేళ్ళు శర పుంఖమునఁ జిక్కి ♦ నచలనుండెఁ
జిత్తరువునందువలె నిల్చెఁ ♦ జితరిపుతతి । తృణములోఁ గొట్టనున్న ద♦ండధరంబు॥ ౩౧

బద్ధభుజుఁడౌట నారాజు ♦ క్రుద్ధుఁడగుచు । సిద్ధమంత్రౌషధంబుల ♦ రుద్ధవీర్య
మైన యహివలె మండె లో♦లోననప్పు । డట్లుడాసిన యపరాధ ♦ మంటఁగాఁడు॥ ౩౨

కేసరిబలుండు మనువంశ♦కేతు విట్టు । లాత్మచరితకు వెఱగంది ♦ నతనిఁ జూచి
యావుఁ బట్టిన హర్యక్షు ♦ మంతకంటె । నచ్చెరువుగూర్చు మనుజనా♦థ్యయములనియె॥

చాలుఁ జాలును భూపాల ♦ శ్రమము నేల । బాణమేసిన నదియును ♦ భగ్నమగును
దరులఁ బెకలించు నేకాని ♦ గిరులఁ గూల్పఁ । జాలు నే గాలి యెంతటి ♦ గట్టి యున్న॥ ౩౪

వెండిమలవలె వెల్లనౌ ♦ వృషభమెక్కు । నపుడు నా పృష్ఠమందు నా ♦ యష్టమూర్తి
పాదముల మెట్టి నన్నుఁ బా♦వనము సేయుఁ । గూర్మిఁ గుంభోదరుండను ♦ కింకరుండ॥

అముం పురః పశ్యసి దేవదారుం । పుత్రీకృతోసౌ వృషభధ్వజేన
యో హేమకుంభస్తననిఃసృతానాం । స్కందస్య మాతుః పయసాం రసజ్ఞః॥ ౩౬

కండూయమానేన కటం కదాచి । ద్వన్యద్విపేనోన్మథితా త్వగస్య
అథైనమద్రేస్తనయా శుశోచ । సేనాన్యమాలీఢమివాసురాస్త్రైః॥ ౩౭

తదాప్రభృత్యేవ వనద్విపానాం । త్రాసార్థమస్మిన్నహమద్రికుక్షౌ
వ్యాపారితః శూలభృతా విధాయ । సింహత్వమంకాగతసత్త్వవృత్తి॥ ౩౮

తస్యాలమేషా క్షుధితస్య తృప్త్యై । ప్రదిష్టకాలా పరమేశ్వరేణ
ఉపస్థితా శోణితపారణా మే । సురద్విషశ్చాంద్రమసీ సుధేవ॥ ౩౯

స త్వం నివర్తస్వ విహాయ లజ్జాం । గురోర్భవాన్దర్శితశిష్యభక్తిః
శస్త్రేణ రక్ష్యం యదశక్యరక్షం । న తద్యశః శస్త్రభృతాం క్షిణోతి॥ ౪౦

ఇతి ప్రగల్భం పురుషాధిరాజో । మృగాధిరాజస్య వచో నిశమ్య
ప్రత్యాహతాస్త్రో గిరిశప్రభావా । దాత్మన్యవజ్ఞాం శిథిలీచకార॥ ౪౧

ప్రత్యబ్రవీచ్చైనమిషుప్రయోగే । తత్పూర్వసంగే వితథప్రయత్నః
జడీకృతస్త్ర్యంబకవీక్షణేన । వజ్రం ముముక్షన్నివ వజ్రపాణిః॥ ౪౨

సంరుద్ధచేష్టస్య మృగేంద్ర కామం । హాస్యం వచస్తద్యదహం వివక్షుః
అంతర్గతం ప్రాణభృతాం హి వేద । సర్వం భవాన్భావమతోభిధాస్యే॥ ౪౩

మాన్యః స మే స్థావరజంగమానాం । సర్గస్థితిప్రత్యవహారహేతుః
గురోరపీదం ధనమాహితాగ్నే । ర్నశ్యత్పురస్తాదనుపేక్షణీయం॥ ౪౪

స త్వం మదీయేన శరీరవృత్తిం । దేహేన నిర్వర్తయితుం ప్రసీద
దినావసానోత్సుకబాలవత్సా । విసృజ్యతాం ధేనురియం మహర్షేః॥ ౪౫

అథాంధకారం గిరిగహ్వరాణాం । దంష్ట్రామయూఖైః శకలాని కుర్వన్
భూయః స భూతేశ్వరపార్శ్వవర్తీ । కించిద్విహస్యార్థపతిం బభాషే॥ ౪౬

ఏకాతపత్రం జగతః ప్రభుత్వం । నవం వయః కాంతమిదం వపుశ్చ
అల్పస్య హేతోర్బహు హాతుమిచ్ఛన్ । విచారమూఢః ప్రతిభాసి మే త్వం॥ ౪౭

భూతానుకంపా తవ చేదియం గౌ । రేకా భవేత్స్వస్తిమతీ త్వదంతే
జీవన్పునః శశ్వదుపప్లవేభ్యః । ప్రజాః ప్రజానాథ పితేవ పాసి॥ ౪౮

అదిగో యాదేవదారువు ♦ నావృషాంకుఁ । డాత్మపుత్త్రునిలీలఁ దా ♦ నరయుచుండు
వినుకుమారునితల్లిదౌ ♦ కనకకుంభ । కుచపయోధారరుచిఁగాంచి ♦ కొమరుమిగులు॥

వనగజంబొండు తీఁటవో ♦ వఁగను దీనిఁ । జెక్కులను బెట్టిరాయఁగాఁ ♦ జెక్కులెత్తె
నసురశరముల సేనాని ♦ కయిన గాయ । ములకుఁ బొక్కినయట్టులు ♦ పొక్కుగారి॥ ౩౭

అదిమొదలు నాకు శూలి సిం ♦ హత్వమిచ్చి । యంకగతసత్వములఁదిన ♦ నాజ్ఞయొసఁగి
కాననంబునఁ దిరిగెడు ♦ కరులకెల్లఁ । ద్రాసమిడనుంచె నీ గుహాం ♦ తరమునందు॥ ౩౮

ఈశ్వరునిచేత నిర్వ్యాధి ♦ నిప్పుడొందవె ! క్షుధితుఁడైనట్టి నాతృప్తి ♦ కొఱకుఁగాను
రక్తమయభోజనం బిది ♦ రాహువునకుఁ । జంద్రసుధవోలె నిదిచాలు ♦ సార్వభౌమ॥

వీడిఁజను దీనిని ♦ విడిచినీవు । శిష్యభక్తిని గురుని ద ♦ ర్శింపఁ బొమ్ము
శస్త్రముల రక్ష్యరక్ష య ♦ శక్యమేని । కలదె యపకీర్తి శస్త్రధా ♦ రులకు జగతి॥ ౪౦

ప్రౌఢముగనిట్లు మృగరాజు ♦ పల్కుటయును । రాజువినఁగానె తనయస్త్ర ♦ రాజమునకు
భవునిచేఁ గల్గినట్టియా ♦ భంగపాటు । వలనఁబొడమిన యా చింత ♦ తొలఁగెఁగొంత॥ ౪౧

వజ్రమునవైవనుండఁగా ♦ ఫాలనేత్రు । వాడిచూపుల జడుఁడైన ♦ వజ్రివోలె
నెన్నఁడు శరప్రయోగమం ♦ దింతముఁదు । భంగమెఱుఁగని యాఱేఁడు ♦ పలికెనిట్లు॥ ౪౨

కట్టువడినట్టి నాదువా ♦ క్యమ్ము నీకు । నోమృగేంద్రమ పరిహాస ♦ యోగ్యమైనఁ
బ్రాణులమనంబులందుండు ♦ భావములను । దెలియువాఁడవుగావునఁ ♦ బలుకువాఁడ॥ ౪౩

జంగమస్థావరమ్ముల ♦ జననభరణ । నాశకారణునకు వంద ♦ నంబొనర్తు
నాహితాగ్నియు గురువగు ♦ నతనిధనము । నాశమగుటోర్వ నీలీల ♦ నాదుప్రోల॥ ౪౪

ఆఁకలినిదీర్చుకొనుము నా ♦ యంగమునను । సంజఁదల్లిని జూచెడు ♦ సంభ్రమమున
నుండు దూడకు సంతోష ♦ మొదవునట్లు । విడువుము ఋషీంద్రు ధేనువు ♦ వేఁడికొనెద॥

అనిన గిరిగహ్వరంబుల ♦ యంధకార । మంతయును గోరపన్నుల ♦ కాంతిఁదొలఁగఁ
జిన్నినగవునునవ్వి వీ ♦ క్షించినృపునిఁ । బలికెఁ దానిట్టు లీశ్వర ♦ పార్శ్వవర్తి॥ ౪౬

అ[illegible]కిని నీప్రభుత్వ మే ♦ కాతపత్రి । మంగమోకాంతిమంతము ♦ యౌవనంబు
నందునున్నాఁడ విదియెల్ల ♦ నల్పమునకు । వీడు నీవెన్న మాఱేసి ♦ వాఁడ[illegible]॥ ౪౭

దయదలఁచితేని నీకు నఁ ♦ తఁబుగలిగి । ధేనువా[illegible] సేమంబుఁ ♦ బూనఁగలదు
నీవు గలిగిన నరపాల ♦ నిఖిలజనుల । యాపదలువాపి తండ్రిగా ♦ నరయఁగలవు॥ ౪౮

అప్యేకధేనోరపరాధచండా । ద్గురోః కృశానుప్రతిమాద్బిభేషి
శక్యోఽస్యమన్యుర్భవతావినేతుం । గాఃకోటిశఃస్పర్శయతాఘటోధ్నీః॥ ౪౯

తదక్షకల్యాణపరంపరాణాం । భోక్తారమూర్జస్వలమాత్మదేహం
మహీతలస్పర్శనమాత్రభిన్న । మృద్ధంహిరాజ్యంపదమైంద్రమాహుః॥ ౫౦

ఏతావదుక్త్వావిరతేమృగేంద్రే । ప్రతిస్వనేనాస్యగుహాగతేన
శిలోచ్చయోఽపిక్షితిపాలముచ్చైః । ప్రీత్యాతమేవార్థమభాషతేవ॥ ౫౧

నిశమ్యదేవానుచరస్యవాచం । మనుష్యదేవః పునరప్యువాచ
ధేన్వాతదధ్యాసితకాతరాక్ష్యా । నిరీక్ష్యమాణఃసుతరాందయాలుః॥ ౫౨

క్షతాత్కిలత్రాయత ఇత్యుదగ్రః । క్షత్రస్యశబ్దోభువనేషురూఢః
రాజ్యేనకింతద్విపరీతవృత్తేః । ప్రాణైరుపక్రోశమలీమసైర్వా॥ ౫౩

కథంనుశక్యోఽనునయోమహర్షే । ర్విశ్రాణనాచ్చాన్య పయస్వినీనాం
ఇమామనూనాంసురభేరవేహి । రుద్రౌజసాతుప్రహృతంత్వయాస్యాం॥ ౫౪

సేయంస్వదేహార్పణనిష్క్రయేణ । న్యాయ్యామయామోచయితుంభవత్తః
నపారణాస్యాద్విహతాతవైవం । భవేదలుప్తశ్చమునేఃక్రియార్థః॥ ౫౫

భవానపీదంపరవానవైతి । మహాన్హియత్నస్తవ దేవదారౌ
స్థాతుంనియోక్తుర్నహిశక్యమగ్రే । వినాశ్యరక్ష్యం స్వయమక్షతేన॥ ౫౬

కిమప్యహింస్యస్తవ చేన్మతోఽహం । యశఃశరీరేభవమేదయాలుః
ఏకాంతవిధ్వంసిషుమద్విధానాం । పిండేష్వనాస్థాఖలుభౌతికేషు॥ ౫౭

సంబంధమాభాషణపూర్వమాహు । ర్వృత్తఃసనౌసంగతయోర్వనాంతే
తద్భూతనాథానుగ నార్హసిత్వం । సంబంధినోమేప్రణయంవిహంతుం॥ ౫౮

తథేతిగాముక్తవతేదిలీపః । సద్యఃప్రతిష్టంభవిముక్తబాహుః
సన్యస్తశస్త్రోహరయేస్వదేహ । ముపానయత్పిండమివామిషస్య॥ ౫౯

తస్మిన్క్షణేపాలయితుఃప్రజానా । ముత్పశ్యతఃసింహనిపాతముగ్రం
అవాఙ్ముఖస్యోపరిపుష్పవృష్టిః । పపాతవిద్యాధరహస్తముక్తా॥ ౬౦

ఉత్తిష్ఠవత్సేత్యమృతాయమానం । వచోనిశమ్యోత్థితముత్థితఃసన్
దదర్శరాజాజననీమివస్వాం । గామగ్రతఃప్రస్రవిణీంనసింహం॥ ౬౧

ధేనువొక్కటె; గురువొ కృ♦శానుమూర్తి । దండియపరాధమని నీవు ♦ తలఁకఁబోకు
కోపమును బాప నీవీటఁ ♦ గోట్లకొలఁది । మొదవులుండవె కుండంత♦పాదుగుగలవి॥ ౪౯

అమల సౌఖ్యపరంపర ♦ లనుభవింప । బలముగలనీదు తనువుఁ గా♦పాడికొనుము
ప్రబలురాజ్యంబు దేవేంద్ర ♦ పదవిగాదె । యొక్కభూస్పర్శమున భేద♦ముండుఁగాని॥ ౫౦

అని మృగేంద్రుఁడు విరమింప ♦ నానగేంద్రుఁ । డంతయును దానియర్థమీ ♦ పృథ్వీపతికిఁ
దనగుహలఁగల్గు నాప్రతి ♦ ధ్వనులచేతఁ । గంఠమెత్తి పఠించిన ♦ కరణిఁదోఁచె॥ ౫౧

అంతయును విని యాధరా♦కాంతుఁడంత । ఘోరసింహంబుచేఁబడ్డ ♦ గోవుభీతిఁ
బఱపు దైన్యంపుఁజూపులఁ ♦ గరఁగిపోఱు । మానసంబున నిట్టులు ♦ మాఱుపలికె॥ ౫౨

నాశమందుండి కాచునట్టి ♦ ఖ్యాతమైన । యర్థ మా క్షత్రపథమున ♦ నమరియుండ
దానికి విరోధవృత్తిచే ♦ నైనయట్టి । రాజ్యమేల నికృష్టమౌ ♦ ప్రాణమేల॥ ౫౩

అన్యగోవుల మౌనీంద్రు ♦ ననునయింప । శక్యమా ! యీపయస్విని ♦ స్వర్గధేను
వగు సురభితోడఁ దులఁదూఁగు ♦ గురునిమహిమఁ । గొట్టితివిగాని పరులకు ♦ముట్టనగునె॥

కాన నాకాయమునియెడు ♦ క్రయ మొసంగి । దీని నీవుండికొనుట న్యా♦యానుమతము
దీనిచే నీదుపారణ ♦ హానికాని । మౌనికార్యార్థలోపమ్ము ♦ కాని కాదు॥ ౫౫

భూరియత్నమ్ముచే దేవ ♦ దారువరయు । నీవు పరతంత్రుఁడగుట న♦న్నెఱుఁగఁగలవు
స్వామియుండట నిల్వంగ ♦ శక్తుఁడగునె । రక్ష్యము నశింపఁజూచు ని♦రక్షకుండు॥ ౫౬

నన్ను హింసింపరాదని ♦ యెన్నుదేని । కరుణఁజూపుము నాయశః ♦ కాయమందు
భౌతికానిత్యపిండ సం♦జాతమందు । వాంఛగల్గునె నాబోఁటి ♦ వారికెందు॥ ౫౭

ధాత్రి సంభాషణంబున ♦ మైత్రిగల్గు । నంద్రు మనకది గల్గె వ♦నాంతరమున
దివ్యసఖుఁడవు నాకోర్కి ♦ దీర్పకుంట । యర్హమే స్వామి భూతనా♦థానుగామి॥ ౫౮

అనిననౌఁగాకయని సింహ ♦ మావువదలెఁ । నద్దిలీపుని బాహుబం♦ధమ్ము నీడె
నతఁడు శస్త్రంబుపడవైచి ♦ హరికిముందుఁ । బెట్టె దేహమ్ము మాంసంపుఁ♦బిండమట్లు॥ ౫౯

ధరణిఁజూచుచుఁగూర్చుండె ♦ ధారుణీంద్రుఁ । డుగ్రసింహంబు దనమీఁది♦కుఱుకునంచు
నప్పు డవనతముఖుఁడగు ♦ నతనిమీఁదఁ । గురిసె విద్యాధరులచేతి ♦ కుసుమవృష్టి॥ ౬౦

వత్సలెమ్మను నమృతంపు ♦ వచనమొండు । వినఁబడిన లేచి నరపతి ♦ వేడ్కఁజూడఁ
దనయెదుటఁ బాలఁజేపుచు ♦ జననివోలె । ధేనువుండెను సింహం బ♦దృశ్యమయ్యె॥ ౬౧

తంవిస్మితంధేనురువాచసాధో । మాయాంమయోద్భావ్యపరీక్షితోఽసి
ఋషిప్రభావాన్మయినాంతకోఽపి । ప్రభుఃప్రహర్తుంకిముతాన్యహింస్రాః॥ ౬౨

భక్త్యాగురౌమయ్యనుకంపయాచ । ప్రీతాస్మితేపుత్రవరంవృణీష్వ
నకేవలానాంపయసాంప్రసూతిం । మవేహిమాంకామదుఘాంప్రసన్నాం॥ ౬౩

తతఃసమానీయసమానితార్థీ । హస్తౌస్వహస్తార్జితవీరశబ్దః
వంశస్యకర్తారమనంతకీర్తిం । సుదక్షిణాయాంతనయంయయాచే॥ ౬౪

సంతానకామాయతథేతికామం । రాజ్ఞేప్రతిశ్రుత్యపయస్వినీసా
దుగ్ధ్వాపయఃపత్రపుటేమదీయం । పుత్రోపభుంక్ష్వేతితమాదిదేశ॥ ౬౫

వత్సస్యహోమార్థవిధేశ్చశేష । మృషేరనుజ్ఞామధిగమ్యమాతః
ఊధస్యమిచ్ఛామితవోపభోక్తుం । షష్ఠాంశముర్వ్యాఇవరక్షితాయాః॥ ౬౬

ఇత్థంక్షితీశేనవసిష్ఠధేను । ర్విజ్ఞాపితాప్రీతతరాబభూవ
తదన్వితాహైమవతాచ్చకుక్షేః । ప్రత్యాయయావాశ్రమమశ్రమేణ॥ ౬౭

తస్యాఃప్రసన్నేందుముఖఃప్రసాదం । గురుర్నృపాణాంగురవేనివేద్య
ప్రహర్షచిహ్నానుమితంప్రియాయై । శశంసవాచాపునరుక్తయేవ॥ ౬౮

సనందినీస్తన్యమనిందితాత్మా । సద్వత్సలోవత్సహుతావశేషం
పపౌవసిష్ఠేనకృతాభ్యనుజ్ఞః । శుభ్రంయశోమూర్తమివాతితృష్ణః॥ ౬౯

ప్రాతర్యథోక్తవ్రతపారణాంతే । ప్రస్థానికంస్వస్త్యయనంప్రయుజ్య
తౌదంపతీస్వాంప్రతిరాజధానీం । ప్రస్థాపయామాసవశీవసిష్ఠః॥ ౭౦

ప్రదక్షిణీకృత్యహుతంహుతాశ । మనంతరంభర్తురరుంధతీంచ
ధేనుంసవత్సాంచనృపఃప్రతస్థే । సన్మంగళోదగ్రతరప్రభావః॥ ౭౧

శ్రోత్రాభిరామధ్వనినారథేన । సధర్మపత్నీసహితఃసహిష్ణుః
యయావనుద్ఘాతసుఖేనమార్గం । స్వేనైవపూర్ణేనమనోరథేన॥ ౭౨

సమాహితౌత్సుక్యమదర్శనేన । ప్రజాఃప్రజార్థవ్రతకర్శితాంగం
నేత్రైఃపపుస్తృప్తిమనాప్నువద్భి । ర్నవోదయంనాథమివౌషధీనాం॥ ౭౩

పురందరశ్రీఃపురముత్పతాకం । ప్రవిశ్యపౌరైరభినంద్యమానః
భుజేభుజంగేంద్రసమానసారే । భూయఃసభూమేర్ధురమాససంజ॥ ౭౪

అచ్చెరువుగన్న యతనితో ♦ ననియె నాఁడు । పన్నితినిమాయ యోవత్స ♦ నిన్నునరయ
మునిమహిమ నన్నుయముఁడైనఁ ♦ జెనకలేఁడు । తక్కు క్రూరమృగమ్ములఁ ♦ దడవనేల॥

పరమదయచేత నన్ను స ♦ ద్భక్తిచేత । గురుని మెప్పించితివి పుత్ర ♦ కోరువరము
మెచ్చినను బాలెగాక యే ♦ యిచ్చనైనఁ । దీర్పఁగల వేఁడుమనియె నా ♦ ధేనువంత॥ ౬౩

స్వబలమునఁగన్న వీరశ ♦ బ్దంబువాఁడు । పాలితార్థి మహీపతి ♦ కేలుమోడ్చి
వంశకర్తయయి సత్కీర్తి ♦ వంతుఁడగుదు । నలరు సుతునానుదక్షిణ ♦ యందుఁగోరె॥ ౬౪

సంతతినిగోరు నారాజ ♦ చంద్రమునకు । నట్లెయగుఁగాక యనిపల్కి ♦ యతనిఁగూర్చి
పత్రపాత్రంబులోఁ దన ♦ పాలమునిచి । క్రోలుమని యానతియొసంగె ♦ గోమతల్లి॥ ౬౫

హోమవత్సంబులకుఁబోఁగ ♦ నుండునీదు । పాలుత్రాగెద బుషియాజ్ఞ ♦ వడసిమాత
నేను బాలింపుమనుర్వర ♦ లోనవుండి । యెలమి షష్ఠాంశము నెగ్రహిం ♦ ఘుమనట్లు॥ ౬౬

బుషివసిష్ఠునిధేను వా ♦ నృపతివాక్య । ములకుఁ దానుమతెంత స ♦ మ్మోదమంది
వీడి యగ్గహనాతని ♦ తోడఁగూడి । యశ్రమంబుగఁ జేరె నా ♦ యాశ్రమంబు॥ ౬౭

అలరు చంద్రునివలెముఖ ♦ మమరునృపతి । నందినిప్రసన్నురాలైన ♦ చందమతని
హర్షమే తెల్పఁ బునరుక్తి ♦ యట్లు మునికి । విన్నవించెను దరువాత ♦ వినిచె సతికి॥ ౬౮

క్రోలె నతికుతుకంబున ♦ గురునియాజ్ఞ । వత్సహోమావశిష్టంబు ♦ పావనంబు
కీర్తిమూర్తిభవించిన ♦ క్రియను గ్రాలు । నందినీస్తన్య మానర ♦ నాథమౌళి॥ ౬౯

అంత నుదయాన వ్రతపార ♦ ణాంతమందు । సముయసముచిత శుభకార్య ♦ చయము దీర్చి
రాజదంపతులను దమ ♦ రాజధానిఁ । జేర నియమించె జ్ఞాని వ ♦ సిష్ఠమౌని॥ ౭౦

హోమవహ్నికి గురునకు ♦ నామహర్షి । సతికరుంధతికిని మాతృ ♦ సరణినొప్పు
సురభినుతకును దూడకుఁ ♦ జుట్టుఁదిరిగి । తరలెజనపతి మంగళో ♦ దగ్రమూర్తి॥ ౭౧

శ్రావ్యనినదాభిరామమౌ ♦ రథమునందు । నాత్మపూర్ణమనోరథ ♦ మందుఁబోలె
సౌఖ్యముగసాగె మార్గంబు ♦ సహనశీలుఁ । డైన నృపతికిఁ బత్నితో ♦ నలరుపతికి॥ ౭౨

కనఁబడక దీర్ఘకాల ము ♦ త్కంఠఁ గొలిపె । శిశువుఁ గాంక్షించి వ్రతముఁ ♦ జిక్కియున్న
విభునిఁబ్రజతృప్తిదీఱని ♦ వేడ్కఁగాంచె । బాలుఁడైవట్టియోషధీ ♦ పతినిబోలె॥ ౭౩

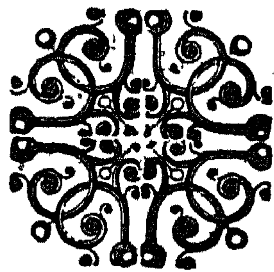
పౌరులలరఁ బురందర ♦ వైభవుండు । భూరిభుజగేంద్రబలుఁడుశా ♦ భూభుజుండు
వరపతాకాభిశోభిత ♦ పురముఁజొచ్చి । బాహువునఁదాల్చె మరలభూ ♦ భారమెల్ల॥ ౭౪

ద్వితీయః సర్గః.

అథనయనసముత్థం జ్యోతిరత్రేరివద్యౌః । సురసరిదివ తేజోవహ్నినిష్ఠ్యూతమైశం
నరపతికులభూత్యైగర్భమాధత్త రాజ్ఞీ । గురుభిరభినివిష్టం లోకపాలానుభావైః॥ ౭౫

గద్య.

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాళిదాసకృతౌ నందినీవర
ప్రదానో నామ ద్వితీయఃసర్గః



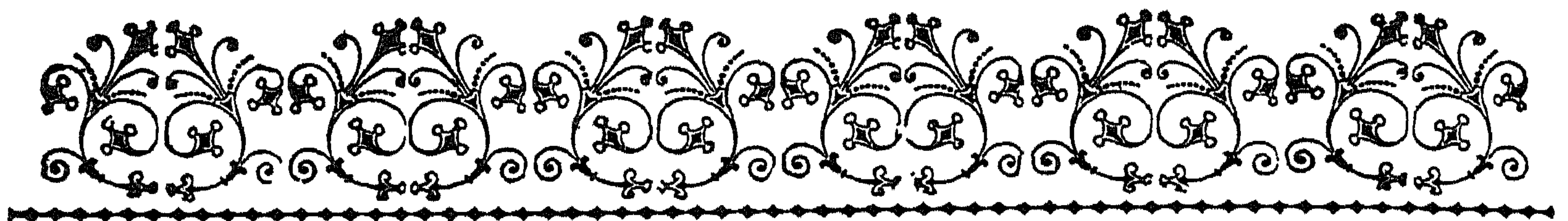
చంపకము.

దివి తనయందు నత్రిముని ♦ దృక్కులఁగల్గినచంద్రుఁబోలె జా
హ్నవి తనయందు వహ్నియిడి ♦ నట్టి శివాంశముఁబోలె రాణియుఁ
బ్రవిమలగర్భమందు నృప♦వంశవిభూతికి లోకపాలకుల్
దివిభువిమెచ్చఁగా నిడిన ♦ తేజముఁదాల్చి వెలింగె నెంతయున్॥ ౭౫

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరావలక్ష్మాంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు నందినీవరప్రదానంబను ద్వితీయా
శ్వాసము సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్

తృతీయఃసర్గః

అథేప్సితం భర్తు రుపస్థితోదయం । సఖీ జనోద్వీక్షణ కౌముదీముఖం
నిదాన మిక్ష్వాకుకులస్య సంతతేః । సుదక్షిణా దౌహృదలక్షణందధౌ॥ ౧

శరీరసాదా దసమగ్ర భూషణా । ముఖేనసాలక్ష్యత లోధ్రపాండునా
తనుప్రకాశేన విచేయతారకా । ప్రభాతకల్పా శశినేవశర్వరీ॥ ౨

తదాననమ్మృత్సురభిక్షితీశ్వరో । రహస్యుపాఘ్రాయనతృప్తిమాయయౌ
కరీవసిక్తంపృషతైః పయోముచాం । శుచివ్యపాయే వనరాజిపల్వలం॥ ౩

దివంమరుత్వానివభోక్ష్యతేభువం । దిగంతవిశ్రాంతరథోహి తత్సుతః
అతోభిలాషే ప్రథమంతథావిధే । మనోబబంధాన్యరసాన్విలంఘ్యసా॥ ౪

నమేహ్రియా శంసతికించిదీప్సితం । స్పృహావతీవస్తుషుకేషుమాగధీ
ఇతిస్మపృచ్ఛత్యనువేలమాదృతః । ప్రియాసఖీరుత్తరకోసలేశ్వరః॥ ౫

ఉపేత్యసాదోహద దుఃఖశీలతాం । యదేవ వవ్రేతదపశ్యదాహృతం
నహీష్ట మస్యత్రిదివేపి భూపతే । రభూదనాసాద్య మధిజ్యధన్వనః॥ ౬

క్రమేణనిస్తీర్యచ దోహదవ్యథాం । ప్రచీయమానావయవా రరాజసా
పురాణపత్రాపగమా దనంతరం । లతేవసన్నద్ధ మనోజ్ఞపల్లవా॥

దినేషుగచ్ఛత్సు నితాంతపీవరం । తదీయమానీల ముఖం స్తనద్వయం
తిరశ్చకారభ్రమ రాభిలీనయోః । సుజాతయోః పంకజకోశయోః శ్రియం॥ ౮

నిధా[illegible]గరాంబరాం । శమీమివాభ్యంతరలీనపావకాం
నదీమివాంతస్సలిలాంసరస్వతీం । నృపః ససత్త్వాం మహిషీమమన్యత॥ ౯



శ్రీ

ర ఘు వం శ ము.

తృతీయాశ్వాసము.

·——:o:——

గీతములు.

పతిమనోరథమునకుఁ బ్ర♦భాత మగుచు । వరసఖీదృష్టికౌముదీ♦పర్వ మగుచు
మానితేక్ష్వాకువంశని♦దాన మగుచు । సతినుదక్షిణగర్భల♦క్షణము దనరె॥ ౧

తనువుకృశమూట మితభూష♦లనుధరించి । లొద్దుగట్టులువెల్లనా ♦ ముద్దుమోము
గలుగునకాంత చంద్రుని♦కాంతి దఱుగఁ । దారకలుజారుప్రాభాత ♦ తమిని బోలె॥ ౨

మృత్సురభి నొప్పుసతిమోము ♦ నృపతితిలక । మెంతలోలోనమూర్కొన్నఁ ♦ దృప్తిగనఁడు
వేసవికిఁ దుదఁజినుకుల ♦ విపినరాజిఁ । దడియుపడియలఘ్రాణించు ♦ దంతిమాడ్కి॥ 3

స్వప్రభూతిదిగంత వి♦శ్రాంతరఘుఁడు । దివినినింద్రుండువోలెఁ దా♦భువిభుజించు
నంచు మదినెంచికాఁబోలు ♦ నప్పుడామె । యన్నిరుచులనుమాని తా ♦ మన్నుదినుట॥ ౪

సిగ్గుచేనాకుఁదెల్ప దీ♦ప్సితమొకింత । మాగధికిఁ గోర్కి దేనిలో ♦ మగువలార
యనుచు నుత్తరకోసలా♦వనిపుఁ డడుగుఁ । బల్మఱును సాదరమునఁ ద♦త్ప్రాణసఖుల॥ ౫

ఆమె వేవిళ్ళఁబడుచు నే♦ మేమిగోరు । నన్నియును దత్క్షణంబున ♦ నచటఁజూచు
నృపశిరోమణి యతఁడు వి♦ల్లెక్కువెట్ట । నందరానిది త్రిదివము ♦ నందునున్నె॥ ౬

వేవిళులఁబాసి క్రమముగా ♦ వెలఁదిదేహ । మంతకంతకుఁ బొదలంగ ♦ నపుడు కాంత
పండుటాకులురాలిపోఁ ♦ బల్లవముల । తోడఁ జెలువొందు తీఁగెనాఁ ♦ దోఁచి మెఱసె॥ ౭

ఇట్లు దినములుగడవంగ ♦ వృద్ధినొంది । యింతినీలముఖంపుఁబా ♦ లిండ్లురెండు
నింపుగాభృంగతతి నావ♦రింపఁబడిన । తమ్మిమొగ్గలసిరుల న♦దల్చుచుండె॥ ౮

వరనిధులుదాల్చు సాంగరాం♦బరవిధాన । దహనుధరియించు నాశమీ ♦ తరువుమాడ్కి
ంతరువకసరస్వతి ♦ యట్టు లామె । గర్భవతియని యద్ధరా ♦ కాంతుఁ డెఱిఁగె॥ ౯

ప్రియానురాగస్య మన స్సమున్నతే । ర్భుజార్జితానాంచ దిగంతసంపదాం
యథాక్రమం పుంసవనాదికాః క్రియా । ధృతేశ్చధీరః సదృశీర్వ్యధత్త సః॥ ౧౦

సురేంద్రమాత్రాశ్రిత గర్భగౌరవాత్ । ప్రయత్నముక్తాసనయా గృహాగతః
తయోపచారాంజలి ఖిన్నహస్తయా । ననంద పారిప్లవనేత్రయా నృపః॥ ౧౧

కుమారభృత్యా కుశలై రనుష్ఠితే । భిషగ్భిరాప్తై రథగర్భభర్మణి
పతిః ప్రతీతః ప్రసవోన్ముఖీం ప్రియాం । దదర్శకాలే దినమభ్రితామివ॥ ౧౨

గ్రహైస్తతః పంచభి రుచ్చ సంశ్రయై । రసూర్యగైః సూచిత భాగ్యసంపదం
అసూతపుత్రం సమయే శచీసమా । త్రిసాధనాశక్తి రివార్థ మక్షయం॥ ౧౩

దిశః ప్రసేదుర్మరుతో వవుః సుఖాః । ప్రదక్షిణార్చి ర్హవిరగ్ని రాదదే
బభూవసర్వం శుభశంసితత్క్షణం । భవోహి లోకాభ్యుదయాయ తాదృశాం॥ ౧౪

అరిష్టశయ్యాం పరితో విసారిణా । సుజన్మన స్తస్యనిజేన తేజసా
నిశీథదీపాః సహసాహతత్విషో । బభూవురాలేఖ్య సమర్పితా ఇవ॥ ౧౫

జనాయశుద్ధాంత చరాయశంసతే । కుమార జన్మామృత సమ్మితాక్షరం
అదేయమాసీత్త్రయమేవ భూపతేః । శశిప్రభంఛత్రముభేచచామరే॥ ౧౬

నివాతపద్మస్తిమితేనచక్షుషా । నృపస్యకాంతంపిబతః సుతాననం
మహోదధేః పూరఇవేందుదర్శనా । ద్గురుఃప్రహర్షః ప్రబభూవనాత్మని॥ ౧౭

సజాతకర్మణ్యఖిలేతపస్వినా । తపోవనాదేత్యపురోధసాకృతే
దిలీపసూనుర్మణిరాకరోద్భవః । ప్రయుక్తసంస్కారఇవాధికంబభౌ॥ ౧౮

సుఖశ్రవామంగళతూర్యనిస్వనాః । ప్రమోదనృత్యైఃసహవారయోషితాం
నకేవలంసద్మనిమాగధీపతేః । పథివ్యజృంభంత దివౌకసామపి॥ ౧౯

నసంయతస్తస్యబభూవరక్షితు । ర్విసర్జయేద్యం సుతజన్మహర్షితః
ఋణాభిధానాత్స్వయమేవకేవలం । తదాపితౄణాం ముముచేసబంధనాత్॥ ౨౦

శ్రుతస్యయాయాదయమంతమర్భక । స్తథాపరేషాంయుధిచేతిపార్థివః
అవేక్ష్యధాతోర్గమనార్థమర్థవి । చ్చకారనామ్నారఘుమాత్మసంభవం॥ ౨౧

పితుఃప్రయత్నాత్ససమగ్రసంపదః । శుభైఃశరీరావయవైర్దినేదినే
పుపోషవృద్ధిం హరిదశ్వదీధితే । రనుప్రవేశాదివబాలచంద్రమాః॥ ౨౨

రాణియందలి తన యను♦రాగమునకు । నాత్మయందలి యాచార్య ♦ హర్షములకు
నిజభుజార్జిత సంపదా♦నీకమునకు । నర్థవిధిసల్పెఁ బుంసవ ♦ నాదిక్రియలు॥ ౧౦

రాణివాసముఁ బతిచేర ♦ రాణి యపుడు । దివ్యగర్భభరమ్మునఁ ♦ దివిరిలేచి
యోర్పుతో నంజలులఁగూర్చి ♦ యుపచరించి । తరలవీక్షణములఁజూచి ♦ తనివిభుని॥ ౧౧

శిశుచికిత్సాదివిద్యలఁ ♦ గుశలులైన । బుధులచే గర్భరక్షణ ♦ విధి నొనర్చి
ప్రియనుబ్రసవోన్ముఖినిజూచెఁ♦బ్రీతినృపతి । కాలమునమబ్బుగొనుదివిం♦గాంచునట్లు॥ ౧౨

భాగ్యసూచకమై గ్రహ♦పంచకంబు । రవినిగూడక యుచ్చమై ♦ క్రాలఁ దటిని
నక్షయధనంబు మ్రువ్వితే ♦ మైనశక్తి । పడయుగతిఁ బుత్రుఁగనె శచి♦యంటిగరిత॥ ౧౩

వీచెగాలిసుఖమ్ముగ ♦ వెలిఁగెదిశలు । అగ్నికుడివైపుదిరుగుచు ♦ హవినిగొనియె
నన్నిశుభమునెసూచించె ♦ నాక్షణమున । నభ్యుదయకారిగాదె మ♦హాత్మభవము॥ ౧౪

పురిటిపరుపునఁబన్నుండి ♦ పూతజాతుఁ । డాశిశువుచుట్టుఁ బఱపిన ♦ యమలతేజ
మునను నడుకెయి దీపముల్ ♦ మినుకులెడలి । చిత్తరువులోనిదీపాల ♦ చెన్నుఁగనియె॥

పుత్రజన్మసుధాక్షర ♦ ములనుదెచ్చి । చెవినిజేర్చెనశుద్ధాంత ♦ సేవకులకు
నియ్యనివిమూఁడెభూపతి ♦ యిందుఁబోలు । ఛత్రమొక్కటిమఱిరెండు♦చామరములు॥ ౧౬

గాలిలేమిని గదలని ♦ కమలములను । బోలుకన్నులఁబుత్రుని ♦ ముద్దుమోము
లీలఁగని హర్షమునుబట్టఁ ♦ జాలకుండెఁ । జంద్రుఁగనివార్ధి పొంగాపఁ♦జాలనట్లు॥ ౧౭

తపసియగువసిష్ఠుఁడు ♦ దరలివచ్చి । జాతకర్మాదులొనరింప ♦ జనపసుతుఁడు
గనినిబుట్టినమణికి సం♦స్కారమిడిన । వెలుఁగనట్టులు మిక్కిలి ♦ వెలుఁగఁజొచ్చె॥ ౧౮

శ్రావ్యమంగళతూర్య సం♦రావములును । హృద్యతరవారకామినీ ♦ నృత్యములును
జెలఁగె నామాగధీశుని ♦ నిలయమందె । గాక దివిజులుచనెడుమా♦ర్గమునఁగూడ॥ ౧౯

కొడుకుపుట్టినహర్షాన ♦ విడిచిపుచ్చ । బద్ధుఁడెవ్వఁడులేమి నృ♦పాలకుండు
దాను బితరులఋణమను ♦ తథ్యమైన । బంధనమునుండి తనుఁదానె ♦ పాసికొనియె॥ ౨౦

శాస్త్రపారంగతుండయి ♦ శత్రుతతుల । నాలమునమించివోవు నీ♦యర్భకుండు
తథ్యముగనంచు గమనార్థ ♦ ధాతువరసి । యర్థవిదుడిడె రఘునామ ♦ మాత్మజునకు॥ ౨౧

భానుకిరణాళితనలోనఁ ♦ బ్రతిఫలింప । బాలచంద్రుఁడు నానాటఁ ♦ బ్రబలునట్లు
వైభవసమగ్రుఁడౌతండ్రి ♦ భవ్యయత్న । ములను బాలుఁడువర్ధిల్లెఁ ♦ బుష్టిహృష్టి॥ ౨౨

ఉమావృషాంకౌశరజన్మనాయథా । యథాజయంతేన శచీపురందరౌ
తథానృపఃసాచసుతేనమాగధీ । ననందతుస్తత్సదృశేనతత్సమౌ॥ ౨౩

రథాంగనామ్నోరివభావబంధనం । బభూవయత్ప్రేమపరస్పరాశ్రయం
విభక్తమప్యేకసుతేనతత్తయోః । పరస్పరస్యోపరిపర్యచీయత॥ ౨౪

ఉవాచధాత్ర్యాప్రథమోదితంవచో । యయౌతదీయామవలంబ్యచాంగులిం
అభూచ్చనమ్రః ప్రణిపాతశిక్షయా । పితుర్ముదంతేనతతానసోర్భకః॥ ౨౫

తమంకమారోప్యశరీరయోగజైః । సుఖైర్నిషించంతమివామృతంత్వచి
ఉపాంతసంమీలితలోచనోనృప । శ్చిరాత్సుతస్పర్శరసజ్ఞతాంయయౌ॥ ౨౬

అమంస్తచానేనపరార్ధ్యజన్మనా । స్థితేరభేత్తాస్థితిమంతమన్వయం
స్వమూర్తిభేదేనగుణాగ్ర్యవర్తినా । పతిఃప్రజానామివసర్గమాత్మనః॥ ౨౭

సవృత్తచూలశ్చలకాకపక్షకై । రమాత్యపుత్రైః సవయోభిరన్వితః
లిపేర్యథావద్గ్రహణేనవాఙ్మయం । నదీముఖేనేవసముద్రమావిశత్॥ ౨౮

అథోపనీతం విధివద్విపశ్చితో । వినిన్యురేనం గురవోగురుప్రియం
అవంధ్యయత్నాశ్చబభూవురత్రతే । క్రియాహివస్తూపహితాప్రసీదతి॥ ౨౯

ధియఃసమగ్రైఃసగుణైరుదారధీః । క్రమాచ్చతస్రశ్చతురర్ణవోపమాః
తతారవిద్యాఃపవనాతిపాతిభి । ర్దిశోహరిద్భిర్హరితామివేశ్వరః॥ ౩౦

త్వచంసమేధ్యాం పరిధాయరౌరవీ । మశిక్షతాస్త్రంపితురేవమంత్రవత్
నకేవలంతద్గురురేకపార్థివః । క్షితావభూదేకధనుర్ధరోపిసః॥ ౩౧

మహోక్షతాంవత్సతరఃస్పృశన్నివ । ద్విపేంద్రభావంకలభఃశ్రయన్నివ
రఘుఃక్రమాద్యౌవనభిన్నశైశవః । పుపోషగాంభీర్యమనోహరంవపుః॥ ౩౨

అథాస్యగోదానవిధేరనంతరం । వివాహదీక్షాంనిరవర్తయద్గురుః
నరేంద్రకన్యాస్తమవాప్యసత్పతిం । తమోనుదందక్షసుతాఇవాబభుః॥ ౩౩

యువాయుగవ్యాయతబాహురంసలః । కవాటవక్షాః పరిణద్ధకంధరః
వపుఃప్రకర్షాదజయద్గురుంరఘు । స్తథాపినీచైర్వినయాదదృశ్యత॥ ౩౪

తతఃప్రజానాం చిరమాత్మనాధృతాం । నితాంతగుర్వీంలఘయిష్యతాధురం
నిసర్గసంస్కారవినీతఇత్యసౌ । నృపేణచక్రేయువరాజశబ్దభాక్॥ ౩౫

శైలజాశివులెట్టులా ♦ స్కందుతోడ । నాశచీశక్రులెట్లు జ♦యంతుతోడఁ
దత్సములు రాణిరాజులు ♦ దత్సమానుఁ । డైన తనయునితోఁగూడి ♦ యలరిరట్లు॥ ౨3

వారినిర్వర బంధించి ♦ వఱలుపేర్మి । యాత్మజునిచేత విభజిత ♦ మయ్యెఁ గూడ
నంతకంతకువర్ధిల్లె ♦ నద్భుతముగఁ । జక్రవాకంబులందలి ♦ చందమునను॥ ౨౪

దాదిచెప్పినమాటలె ♦ తానునుడివి । దానివేళ్ళనుగొని ముందుఁ ♦ దరలుచుండి
తెలిపిచూపినవారికిఁ ♦ దలనువంచి । తండ్రి కానందమును బెంచెఁ ♦ దనయుఁడపుడు॥ ౨౫

బాలునంటుటచేఁగన్న ♦ పరమసౌఖ్య । మంగమునకు సుధాసేక ♦ మగుడు సుతుని
జనకుఁడంకానఁజేర్చి క♦న్గొనలమోడ్చి । తనయసంస్పర్శరుచి చిర ♦ మనుభవించె॥ ౨౬

స్రష్టతనసృష్టితనదగు ♦ సత్వగుణపు । టమలమూర్తులరక్షిత ♦ మంచునెంచె
స్థితిపతిప్రశస్తుఁడౌ యాత్మ ♦ సుతునివలన । నన్వయంబుసురక్షిత ♦ మంచునెంచె॥ ౨౭

చౌలమును గాంచి తనయుఁడు ♦ సచివసుతులఁ । గాకపక్షములగలవారిఁ ♦ గలసిరఘువు
మొదటివర్ణాళియను నదీ♦ముఖమువలన । వాఙ్మయంబను వార్ధిలో♦పలికిఁ జొచ్చె॥ ౨౮

అంతనుపనీతుఁడైనయా ♦ యధిపసుతుఁడు । గురులకుఁబ్రియుండు బుధులచేఁ♦గఱచెశిక్ష
గొడ్డువోలేదు యత్నమ్ము ♦ గురులకచటఁ । గ్రియఫలింపదె పాత్రమౌ ♦ క్షేత్రమందు॥ ౨౯

ధీసమగ్రుఁడుదారుఁ డా♦దివ్యగుణుఁడు । నాల్గుసంద్రమ్ములనుబోలు ♦ నాల్గువిద్య
లధిగమించెను సూర్యుఁడ ♦ య్యనిలగతిని । మించునశ్వాళిదిశల లం♦ఘించునట్లు॥ 30

అమలమైనట్టిరురుచర్మ ♦ మతఁడుదాల్చి । యేకపార్థివుఁడు సుమతి ♦ యేకధన్వి
జనకుఁడౌటను శస్త్రాస్త్ర ♦ శాస్త్రమెల్ల । మంత్రయుతముగఁబడసె నా♦మాన్యువలన॥

వత్సము మహార్షభత్వంబుఁ ♦ బడసినట్లు । కలభము ద్విపేంద్రభావంబుఁ ♦ గాంచినట్లు
శైశవముమీఱియౌవనా ♦ శ్రియముజెంది । యతఁడుగంభీరచారుదే♦హముధరించె॥ 3౨

అంత గోదానవిధిఁజేసి ♦ యలరుచుండు । తనయునకుఁబెండ్లిగావించె ♦ జనవిభుండు
రాజకన్యలు తత్పతి ♦ రఘునిగూడి । యబ్జతోనున్నదక్షసు ♦ తాళిఁబోల॥ 33

పొడువుగాఁ గాడివలెనుండు ♦ భుజయుగమ్ము । పటుతరగ్రీవ మురము క♦వాటసమము
గలిగితనువునదండిని ♦ గెలిచియున్నఁ । దనదువినయమ్ముచేఁజాలఁ ♦ దగ్గియుండె॥ 3౪

తండ్రిచిరకాలముగను దాఁ♦దాల్చియున్న । పాలనాభారమునుగొంత ♦ వఱకుడింప
సహజసంస్కారవినయ వి♦స్తారుఁడైన । తనయు యువరాజపదమునఁ ♦ దనరఁజేసె॥ 3౫

నరేంద్రమూలాయతనాదనంతరం । తదాస్పదంశ్రీర్యువరాజసంజ్ఞితం
అగచ్ఛదంశేనగుణాభిలాషిణీ । నవావతారంకమలాదివోత్పలం॥ ౩౬

విభావసుఃసారథినేవ వాయునా । ఘనవ్యపాయేనగభస్తిమానివ
బభూవతేనాతితరాంసుదుఃసహః । కటప్రభేదేనకరీవపార్థివః॥ ౩౭

నియుజ్యతంహోమతురంగరక్షణే । ధనుర్ధరంరాజసుతైరనుద్రుతం
అపూర్ణమేకేనశతక్రతూపమః । శతంక్రతూనామపవిఘ్నమాపసః॥ ౩౮

తతఃపరంతేనమఖాయయజ్వనా । తురంగముత్సృష్టమనర్గళంపునః
ధనుర్భృతామగ్రతఏవరక్షిణాం । జహారశక్రఃకిలగూఢవిగ్రహః॥ ౩౯

విషాదలుప్తప్రతిపత్తివిస్మితం । కుమారసైన్యంసపదిస్థితంచతత్
వసిష్ఠధేనుశ్చయదృచ్ఛయాగతా । శ్రుతప్రభావాదదృశేథనందినీ॥ ౪౦

తదంగనిస్పందజలేనలోచనే । ప్రమృజ్యపుణ్యేనపురస్కృతఃసతాం
అతీంద్రియేష్వప్యుపపన్నదర్శనో । బభూవభావేషు దిలీపనందనః॥ ౪౧

సపూర్వతః పర్వతపక్షశాతనం । దదర్శదేవం నరదేవసంభవః
పునఃపునః సూతనిషిద్ధచాపలం । హరంతమశ్వంరథరశ్మిసంయతం॥ ౪౨

శతైస్తమక్ష్ణామనిమేషవృత్తిభిః । హరింవిదిత్వాహరిభిశ్చవాజిభిః
అవోచదేనంగగనస్పృశారఘుః । స్వరేణధీరేణనివర్తయన్నివ॥ ౪౩

మఖాంశభాజాంప్రథమోమనీషిభిః । త్వమేవదేవేంద్రసదానిగద్యసే
అజస్రదీక్షాప్రయతస్యమద్గురోః । క్రియావిఘాతాయకథంప్రవర్తసే॥ ౪౪

త్రిలోకనాథేనసదామఖద్విషః । త్వయానియమ్యాననుదివ్యచక్షుషా
సచేత్స్వయంకర్మసుధర్మచారిణాం । త్వమంతరాయోభవసిచ్యుతోవిధిః॥ ౪౫

తదంగమగ్ర్యంమఘవన్మహాక్రతో । రముంతురంగంప్రతిమోక్తుమర్హసి
పథఃశ్రుతేర్దర్శయితారఈశ్వరా । మలీమసామాదదతేనపద్ధతిం॥ ౪౬

ఇతిప్రగల్భంరఘుణాసమీరితం । వచోనిశమ్యాధిపతిర్దివౌకసాం
నివర్తయామాసరథంసవిస్మయః । ప్రచక్రమేచప్రతివక్తుముత్తరం॥ ౪౭

యదాత్థరాజన్యకుమారతత్తథా । యశస్తురక్ష్యం పరతోయశోధనైః
జగత్ప్రకాశంతదశేషమిజ్యయా । భవద్గురుర్లంఘయితుం మమోద్యతః॥ ౪౮

అపుడు నృపుఁడనుమూలాల ♦ యంబునుండి । వచ్చియువరాజసంజ్ఞచేఁ ♦ బ్రిక్కనొప్ప
రఘువులోనంశమునఁ గోరి ♦ రమపసించె । వీడితమ్మిని జెంగల్వఁ ♦ జేరునట్లు॥ ౩౬

వాయుసారథ్యమున విభా ♦ వసుఁడువోలె । ధూతమేఘాళిచేఁగన ♦ ద్యుమణివోలె
గండభేదమ్ముచేతను ♦ గజమువోలె । రాజు దుస్సహుఁడయ్యె నా ♦ రఘువుచేత॥ ౩౭

హోమతురగంబురక్షింప ♦ యోధవరుని । రఘుని నియమించి వెనువెంట ♦ రాజసుతుల
నుంచి నిర్విఘ్నముగఁ జేసె ♦ నొకటిదక్క । క్రతువులొకనూఱంతచ్ఛత ♦ క్రతుసముండు॥

మరలఁ దురగంబువిడిచెను ♦ మఖముకొఱకు । విమలగుణరాజియాయాజి ♦ విచ్చలవిడి
యానిచాపమ్మురక్షకు ♦ లుండఁగాని । గూఢముగశక్రుఁడశ్వంబుఁ ♦ గొంచునరిగె॥ ౩౯

అక్కుమారునిసైన్య మ♦త్యంతమైన । విస్మయ విచారములచేత ♦ వెరవుదక్కి ౪౦
యుండ వచ్చెవసిష్ఠుని ♦ హోమధేను । వైనసందిని మహిమాఢ్య ♦ యటకుస్వేచ్ఛ॥

ఆదిలీపునినందనుఁ ♦ డమలమూర్తి । దానియంగంబులందుండి ♦ తరలుపుణ్య
తోయములచేత నేత్రముల్ ♦ దుడిచికొనుడు । నింద్రియాతీతములఁ జూచు ♦ దృష్టియమరె॥

యజ్ఞతురగంబురథమున ♦ కంటఁగట్టి । దానియుద్ధతిసారథి ♦ తఱచునణఁప
నేగుగిరిపక్షవిచ్ఛేది ♦ నిందుఁ జూచె । నపుడు తూర్పున నన్నరేం ♦ ద్రాత్మజుండు॥ ౪౨

ఱెప్పవేయనికనులు వే♦యొప్పచుంట । హరులు హరివర్ణమునసుంట ♦ హరిగఁ దెలిసి
యతనిపథమునకవరోధ ♦ మనఁగ రఘువు । ధీరవాక్కులనిట్లనె ♦ దవినిముట్ట॥ ౪౩

యాగభాగముభుజియించు ♦ నమరులందు । నెప్పుడునునిన్ను నాద్యుగా ♦ నెంత్రుబుధులు
అవిరతయజ్ఞదీక్షచే ♦ నలఘునాదు । జనకుకార్యవిఘాతంబు ♦ సలుపుదేల॥ ౪౪

యజ్ఞవైరుల నోత్రిలోక ♦ శాధినాథ । దివ్యచక్షుండవౌటను ♦ దెలిసినొంపఁ
దగిననీవే స్వయమ్ముగా ♦ ధర్మచరుల । కడ్డమైతేని విఘ్నులెల్ల ♦ నడఁగిపోవె॥ ౪౫

యజ్ఞముఖ్యాంగమైన యీ ♦ హయమునిపుడె । విడిచిపుచ్చుటయోగ్యంబు ♦ విబుధవర్య
శ్రుతిపథముఁ జూపునట్టి వి ♦ శుద్ధమూర్తు । లెందు మలినంపుపద్ధతి ♦ నందఁగలరె॥ ౪౬

ప్రౌఢముగనిట్లు రఘువు దాఁ ♦ బలుకుటయును । విని సురేంద్రుఁడు విస్మయ ♦ వివశుఁడగుచు
రథమునుమరల్చి కాంచి త ♦ ద్రాజసుతుని । యాలువల్కెను విస్మితో ♦ దారుఁడపుడు॥ ౪౭

నృపతిసుత నీదువచనమ్ము ♦ నిజమెకాని । కీర్తిరక్షాపరులుగారె ♦ కీర్తిధనులు
కంటెనీతండ్రిలోకవి ♦ ఖ్యాతమైన । మద్యశంబెల్లమఖముచే ♦ మాపనెంచె॥ ౪౮

హరిర్యథైకఃపురుషోత్తమస్మృతో । మహేశ్వరస్త్ర్యంబక ఏవనాపరః
తథావిదుర్మాంమునయఃశతక్రతుం । ద్వితీయగామీనహిశబ్దఏషనః॥ ౪౯

అతోఽయమశ్వఃకపిలానుసారిణా । పితుస్త్వదీయస్యమదాపహారితః
అలంప్రయత్నేనతవాత్రమానిధాః । పదంపదవ్యాంసగరస్యసంతతేః॥ ౫౦

తతఃప్రహస్యాపభయఃపురందరం । పునర్బభాషేతురగస్యరక్షితా
గృహాణశస్త్రంయదిసర్గఏషతే । నఖల్వనిర్జిత్యరఘుంకృతీభవాన్॥ ౫౧

సఏవముక్త్వామఘవంతమున్ముఖః । కరిష్యమాణః సశరంశరాసనం
అతిష్ఠదాలీఢవిశేషశోభినా । వపుఃప్రకర్షేణవిడంబితేశ్వరః॥ ౫౨

రఘోరవష్టంభమయేనపత్త్రిణా । హృదిక్షతోగోత్రభిదప్యమర్షణః
నవాంబుదానీకముహూర్తలాంఛనే । ధనుష్యమోఘంసమధత్తసాయకం॥ ౫౩

దిలీపసూనోఃసబృహద్భుజాంతరం । ప్రవిశ్యభీమాసురశోణితోచితః
పపావనాస్వాదితపూర్వమాశుగః । కుతూహలేనేవమనుష్యశోణితం॥ ౫౪

హరేఃకుమారోపికుమారవిక్రమః । సురద్విపాస్ఫాలనకర్కశాంగుళౌ
భుజేశచీపత్రవిశేషకాంకితే । స్వనామచిహ్నంనిచఖానసాయకం॥ ౫౫

జహారచాన్యేనమయూరపత్త్రిణా । శరేణశక్రస్యమహాశనిధ్వజం
చుకోపతస్మైసభృశంసురశ్రియః । ప్రసహ్యకేశవ్యపరోపణాదివ॥ ౫౬

తయోరుపాంతస్థితసిద్ధసైనికం । గరుత్మదాశీవిషభీమదర్శనైః
బభూవయుద్ధంతుములంజయైషిణో । రధోముఖైరూర్ధ్వముఖైశ్చపత్త్రిభిః॥ ౫౭

అతిప్రబంధప్రహితాస్త్రవృష్టిభి । స్తమాశ్రయందుష్ప్రసహస్యతేజసః
శశాకనిర్వాపయితుంనవాసవః । స్వతశ్చ్యుతంవహ్నిమివాద్భిరంబుదః॥ ౫౮

తతఃప్రకోష్ఠేహరిచందనాంకితే । ప్రమథ్యమానార్ణవధీరనాదినీం
రఘుఃశశాంకార్ధముఖేనపత్త్రిణా । శరాసనజ్యామలునాద్బిడౌజసః॥ ౫౯

సచాపముత్సృజ్యవివృద్ధమత్సరః । ప్రణాశనాయప్రబలస్యవిద్విషః
మహీధ్రపక్షవ్యపరోపణోచితం । స్ఫురత్ప్రభామండలమస్త్రమాదదే॥ ౬౦

రఘుర్భృశంవక్షసితేనతాడితః । పపాతభూమౌసహసైనికాశ్రుభిః
నిమేషమాత్రాదవధూయతద్వ్యథాం । సహోత్థితఃసైనికహర్షనిస్వనైః॥ ౬౧

హరికెపురుషోత్తమపదంబు ♦ త్ర్యంబకునకె । యమ్మహేశ్వరపద మెప్పు ♦ డన్వయించు
మునులునన్నిశతక్రతుఁ ♦ డనుముఁబిలుతు । రెందునివి మాకె చెల్లును ♦ జెందవొరుల॥ ౪౯

క్రాన నీతండ్రిదగు తుర♦గంబుదీని । నపహరించితి నేఁ గపి♦లానుసరణి
విడువుముప్రయత్నమిఁకఁజాలు ♦ వెడలిపొమ్ము । సగరసుతులపథంబునఁ ♦ జనకుమనిన॥

వాజిరక్షాపరుండు ని♦ర్భయుఁడు రఘుఁడు । మరలనిట్లనె నాపురం♦దరునకపుడు
ఇదియె నిజమేనిశస్త్రంబు ♦ నిందగొనుము । కృతివెనీవెన్న రఘుని ని♦ర్జింపకున్న॥ ౫౧

ఇట్లుపల్కుచు శక్రున ♦ కెదురుదిరిగి । వింటబాణంబుసంధించి ♦ వీరమూర్తి
ధరణినాలీఢగతినిల్చి ♦ తనువుఁబెంప । నొప్పె రెండవయీశ్వరుఁ ♦ డోయనంగ॥ ౫౨

సంభ్రమోద్దామురఘుని ని♦శాతశరము । పక్షమును గాయపఱచిన ♦ వజ్రికెరలి
క్షణము నవమేఘచయపతా♦కముగ మెఱయఁ । జాపమునఁగూర్చెమిడివోని ♦ సాయకంబు॥

దనుజరక్తమ్మె నేకాని ♦ మనుజశోణి । తమ్ముఁజవిగాంచియెఱుఁగని ♦ తమకమునను
దాఁ ద్రావెనోయనఁ గ్రోలెనా ♦ రాజసుతుని । యురమునను జొచ్చి నెత్తు ర♦ య్యుగ్రశరము॥

అమరకరిఁదట్టికఱుకులౌ ♦ నంగుళులును । శచియిడిపత్త్రచిహ్నముల్ ♦ రుచిరములగ
నమరుదేవేంద్రుభుజమున ♦ నక్కుమార । విశిఖుఁడు నాటెఁ దన పేర♦ వెలయునలుఁగు॥

మఱి మయూరపుగరులొప్పు ♦ శరముచేత । నింద్రుని మహోన్నతిధ్వజ ♦ మిలకుఁ ద్రోసె
నమరలక్ష్మిశిరోజము ♦ లట్టెయూడ్చి । నట్లుకోఁచినరఘునిపై ♦ నలిగె వజ్రి॥ ౫౬

అప్పుడిరువురదరినున్న ♦ యమరమనుజ । సైనికులుపక్షసంయుక్త ♦ సర్పములను
బోలి భయపెట్టెడునధోర్ధ్వ ♦ ముఖశరముల । సంకులంబుగఁబోరిరి ♦ జయముగోరి॥ ౫౭

ఎడతెగకయెంతగురిసిన ♦ నిషుచయంబుఁ । బ్రబలతేజోనివాసమా ♦ రఘుని నార్పఁ
జాలకుండెను శక్రుండు ♦ జలదమాత్మ । జనితమౌనగ్నిఁ జల్లార్పఁ ♦ జాలనట్లు॥ ౫౮

చందనాంకితమణిబంధ ♦ మందుఁ గ్రాలి । నిర్మథనసింధుగంభీర ♦ నినదమొప్పు
నర్ధచంద్రాస్త్రమును రఘు ♦ వదరఁజేసి । యాపురందరు శింజిని ♦ నట్టెత్రుంచె॥ ౫౯

చాపమటనుంచిశక్రుండు ♦ కోపగించి । ప్రబలుఁడౌరిపుఁద్రుంప భా♦వమున నెంచి
గిరులఱెక్కలఖండించు ♦ క్రీడమించు । చిత్రకళనిండుకైదువఁ ♦ జేతఁబట్టె॥ ౬౦

వక్షమది దాఁక రఘువంత ♦ వసుధమీఁద । సైనికాశ్రులతోఁబాటు ♦ దానుబడియె
నొక్కనిముసానదానిని ♦ లెక్కగొనక । సైనికులహర్షశబ్దంబు ♦ తోనెలేచె॥ ౬౧

తథాపిశస్త్రవ్యవహారనిష్ఠురే । విపక్షభావేచిరమస్యతస్థుషః
తుతోషవీర్యాతిశయేనవృత్రహా । పదంహిసర్వత్రగుణైర్నిధీయతే॥ ౬౨

అసంగమద్రిష్వపిసారవత్తయా । నమేత్వదన్యేనవిసోఢమాయుధం
అవేహిమాంప్రీతమృతేతురంగమాత్ । కిమిచ్ఛసీతిస్ఫుటమాహవాసవః॥ ౬౩

తతోనిషంగాదసమగ్రముద్ధృతం । సువర్ణపుంఖద్యుతిరంజితాంగులిం
నరేంద్రసూనుఃప్రతిసంహరన్నిషుం । ప్రియంవదంప్రత్యవదత్సురేశ్వరం॥ ౬౪

అమోచ్యమశ్వంయదిమన్యసేప్రభో । తతఃసమాప్తేవిధినైవకర్మణి
అజస్రదీక్షాప్రయతఃసమద్గురుః । క్రతోరశేషేణఫలేనయుజ్యతాం॥ ౬౫

యథాచవృత్తాంతమిమంసదోగతః । త్రిలోచనైకాంశతయాదురాసదః
తవైవసందేశహరాద్విశాంపతిః । శృణోతిలోకేశతథావిధీయతాం॥ ౬౬

తథేతికామంప్రతిశుశ్రువాన్రఘో । ర్యథాగతంమాతలిసారథిర్యయౌ
నృపస్యనాతిప్రమనాఃసదోగృహం । సుదక్షిణాసూనురపిన్యవర్తత॥ ౬౭

తమభ్యనందత్ప్రథమంప్రబోధితః । ప్రజేశ్వరఃశాసనహారిణాహరేః
పరామృశన్హర్షజడేనపాణినా । తదీయమంగంకులిశవ్రణాంకితం॥ ౬౮

ఇతిక్షితీశోనవతింనవాధికం । మహాక్రతూనాంమహనీయశాసనః
సమారురుక్షుర్దివమాయుషఃక్షయే । తతానసోపానపరంపరామివ॥ ౬౯

అథసవిషయవ్యావృత్తాత్మాయథావిధిసూనవే
నృపతికకుదందత్త్వాయూనేసితాతపవారణం
మునివనతరుచ్ఛాయాందేవ్యాతయాసహశిశ్రియే
గలితవయసామిక్ష్వాకూణామిదంహికులవ్రతం॥ ౭౦

ఇతిశ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కాళిదాసకృతౌ రఘురాజ్యాభిషేకో
నామ తృతీయఃసర్గః.

క్రూరశస్త్రాస్త్రములు మీఁదఁ ♦ గురిసికురిసి । పరుషతనుఁజూపి వైరులై ♦ పరఁగుచున్న
నారఘుని తేజమునకు శ♦త్రిరి మెచ్చె । భవ్యగుణమండలికిఁబూజ్య ♦ పదముగాదె॥ ౬౨

నిల్వలేదెవ్వరును దీన ♦ నీవుదక్క । నదురులేదను జెడదు నా♦యాయుధంబు
తురగమును గాక కోరు మే♦వరము నైన । నంచు స్పష్టముగాఁబల్కె ♦ నమరవిభుఁడు॥ ౬౩

హేమపుంఖద్యుతులు వెల్గ ♦ కింపునింపఁ । దనద పాదినఁడితీయుచుఁ♦డిన శరంబు
మరలిచి నరేంద్రపుత్త్రుఁడు ♦ మహితయశుఁడు । ప్రియముపల్కుడు వజ్రికి ♦ వినిచెనిట్లు॥

హయముపదలంగఁగాదేని ♦ యమరవర్య । నిత్యదీక్షాపరుఁడను ♦ నిర్మలాత్ముఁ
డైన మద్గురునకు నిమ్మ ♦ యాగమెల్లఁ । బూర్ణపథిఁజేసినట్టియా ♦ పుణ్యఫలము॥ ౬౪

సహస్రగృహవర్తిన్నృపతి యీ♦శానమూర్తి । యతనిఁజేరంగనోరుల శ♦క్యంబుగాదు
ఈనువార్తను బంపు లో♦కేశ నీవె । దూతచే నాతఁడాలించు ♦ రీతిననిన॥ ౬౫

దానికీకొని వచ్చిన ♦ దారిఁబట్టి । మాతలిని సారథిగఁగొన్న ♦ మాన్యుఁడరిగె
మరలెను సుదక్షిణాసుతుఁ♦డాత్మజనకు । యజ్ఞశాలనుగూర్చి ప్ర♦హర్షవిరతి॥ ౬౬

ముందె యింద్రునిదూతచేఁ ♦ జందమెల్ల । నెఱిఁగియుంటను నందను ♦ నెలమిఁజూచి
జడిమ హర్షానఁగొన్న హ♦స్తంబుచేత । తనయుకులిశవ్రణాంకిత ♦ తనువునిమిరె॥ ౬౭

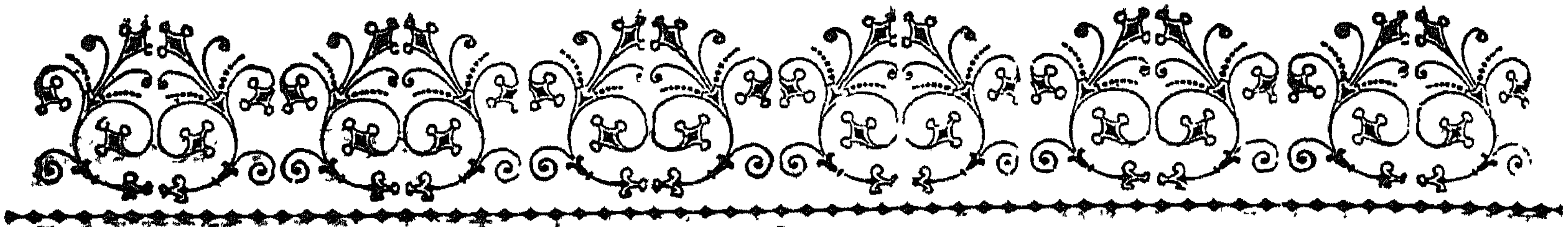
ఆయువంతంబు నొందిన ♦ యపుడుతనకు । స్వర్గమెక్కఁగ సోపాన ♦ పంక్తిగాఁగఁ
దొంబదికిమీఁదఁ దొమ్మిది ♦ తురగమేధ । ములను మహనీయశాసనుఁ♦డిలనొనర్చె॥ ౬౮

శార్దూలము.

ఆతండంత జితాత్ముఁడై తనయు న♦త్యానందసంవర్ధనున్
శ్వేతచ్ఛత్త్రముతోడ రాజ్యరమకున్ ♦ జెల్వొందఁగాఁగూర్చి సం
ప్రీతిన్ బత్నిసుదక్షిణం గలసి సే♦వించెన్ వనిన్ వృద్ధుఁడై
యీతీరేగద రాజులెల్లరకు నీ♦యిక్ష్వాకువంశంబునన్॥ ౭౦

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు రఘురాజ్యాభిషేకమను తృతీయా
శ్వాసము సంపూర్ణము.



శ్రీ

రఘువంశమ్

చతుర్థః సర్గః

సరాజ్యం గురుణాదత్తం । ప్రతిపద్యాధి కంబభౌ
దినాంతేనిహితం తేజః । సవిత్రేవ హుతాశనః॥ ౧

దిలీపానంతరం రాజ్యే । తంనిశమ్య ప్రతిష్ఠితమ్
పూర్వం ప్రధూమితో రాజ్ఞాం । హృదయేఽగ్నిరివోత్థితః॥ ౨

పురుహూత ధ్వజస్యేవ । తస్యోన్నయన పంక్తయః
నవాభ్యుత్థాన దర్శిన్యో । ననందుః సప్రజాః ప్రజాః॥ ౩

సమమేవ సమాక్రాంతం । ద్వయం ద్విరదగామినా
తేనసింహాసనం పిత్ర్య । మఖిలం చారిమండలం॥ ౪

ఛాయామండల లక్ష్యేణ । తమదృశ్యాకిల స్వయం
పద్మా పద్మాతపత్రేణ । భేజేసామ్రాజ్య దీక్షితం॥ ౫

పరికల్పిత సాన్నిధ్యా । కాలే కాలేచవందిషు
స్తుత్యం స్తుతిభిరర్థ్యాభి । రుపతస్థే సరస్వతీ॥ ౬

మనుప్రభృతిభిర్మాన్యై । ర్భుక్తా యద్యపిరాజభిః
తథాప్యనన్యపూర్వేవ । తస్మిన్నాసీ ద్వసుంధరా॥ ౭

సహిసర్వస్య లోకస్య । యుక్తదండతయా మనః
ఆదదేనాతి శీతోష్ణో । నభస్వానివ దక్షిణః॥ ౮

మందోత్కంఠాఃకృతాస్తేన । గుణాధికతయా గురౌ
ఫలేన సహకారస్య । పుష్పోద్గమ ఇవప్రజాః॥ ౯



శ్రీ

ర ఘు వ ం శ ము.

చ తు ర్థా శ్వా స ము.

—:o:—

అగ్ని రవిదీప్తిఁ బడసి ది♦నాంతమందు । నంతకంతకుఁ బ్రబలమై ♦ యలరునట్లు
జనకుఁ డొసఁగినపూర్వరా♦జ్యంబుదాల్చి । యంతకంతకుఁ బ్రబలుఁడై ♦ యలరెరఘువు॥

ఆదిలీపు ననంతర ♦ మాప్రభుత్వ । మందు రఘువు ప్రతిష్ఠితుఁ ♦ డగుటఁ దెలిసి
రాజులమనంబులనుమున్నె ♦ రాజుచున్న । మత్సరాగ్ని మహోద్ధతి ♦ మండఁజొచ్చె॥ ౨

ఇంద్రకేతూదయంబున ♦ కెట్లు ప్రజలు । దృష్టిపఱతురో యట్టులే ♦ యెల్లవారు
భూమిపతి రఘు నూతనా♦భ్యుదయమునకు । దృష్టిపఱచుచునుండిరి ♦ హృష్టమతిని॥ ౩

ఏకసమయాన నాతఁ డి♦భేంద్రగామి । యాక్రమించెను రెండు మ♦హాద్భుతముగ
నందొకటి పైతృకంబుసిం ♦ హాసనంబు । మఱియొకటిచూడ నిఖిలారి ♦ మండలంబు॥ ౪

అమలసామ్రాజ్యదీక్షితుఁ ♦ డైన రఘుని ♦ నెవరుగాననితెఱఁగున ♦ నెలమిఁదానె
పద్మపద్మాతపత్రంబుఁ ♦ బట్టికొలిచె ♦ నతనిఛాయయెసాక్షి యీ♦యంశమునకు॥ ౫

ఆసర్వతిపందుల ♦ యందు నిలిచి । సార్థకములైనసుతులను ♦ సలుపుచుండి
స్తోత్రములకర్హుఁడైన యా ♦ సుగుణనిధిని । మించుభక్తిని నెప్పుడుసే♦వించుచుండె॥ ౬

మనువుమొదలుగ నెందఱో ♦ మానధనులు । మనుజనాథులు మున్ను ద♦న్ననుభవించి
చనినవసుమతి రఘుని రా♦జ్యంబునందుఁ । బరులు దన్నంటియెఱుఁగని ♦ పగిదిమెఱసె॥ ౭

ఉచితదండనమొసఁగు నా♦యుర్విధవుఁడు । యుక్తశీతోష్ణములచేత ♦ నొప్పుమీఱి
దక్షిణమునుండి వీచు వా♦తమ్ముకరణి । నెల్లవారికి నెంతయు ♦ హృద్యుఁడయ్యె॥ ౮

తనయుఁడురఘుండు గుణముల ♦ దండ్రిమీఱఁ । దగ్గఁగుతుకంబుప్రజలకుఁ ♦ దండ్రియందు
మావిపండునుగాంచిన ♦ మావిపూఁత।లోని యుత్కంఠ తఱుగదే ♦ లోకులకును॥ ౯

నయవిద్భిర్నవే రాజ్ఞి । సదసచ్చోపదర్శితం
పూర్వ ఏవాభవత్పక్ష । స్తస్మిన్నాభవదుత్తరః॥ ౧౦

పంచానామపి భూతానా । ముత్కర్షం పుపుషుర్గుణాః
నవే తస్మిన్ మహీపాలే । సర్వం నవమివాభవత్॥ ౧౧

యథా ప్రహ్లాదనాచ్చంద్రః । ప్రతాపాత్తపనో యథా
తథైవ సోఽభూదన్వర్థో । రాజా ప్రకృతి రంజనాత్॥ ౧౨

కామం కర్ణాంత విశ్రాంతే । విశాలే తస్య లోచనే
చక్షుష్మత్తా తు శాస్త్రేణ । సూక్ష్మకార్యార్థ దర్శినా॥ ౧౩

లబ్ధప్రశమనస్వస్థ । మథైనం సముపస్థితా
పార్థివ శ్రీర్ద్వితీయేవ । శరత్పంకజలక్షణా॥ ౧౪

నిర్వృష్టి లఘుభిర్మేఘై । ర్ముక్త వర్త్మా సుదుఃసహః
ప్రతాపస్తస్య భానోశ్చ । యుగపద్వ్యానశే దిశః॥ ౧౫

వార్షికం సంజహారేంద్రో । ధనుర్జైత్రం రఘుర్దధౌ
ప్రజార్థ సాధనే తౌ హి । పర్యాయోద్యత కార్ముకౌ॥ ౧౬

పుండరీకాతపత్రస్తం । వికసత్కాశ చామరః
ఋతుర్విడంబయామాస । నపునః ప్రాప తచ్ఛ్రియం॥ ౧౭

ప్రసాదసుముఖే తస్మిం । శ్చంద్రే చ విశదప్రభే
తదా చక్షుష్మతాం ప్రీతి । రాసీత్సమరసా ద్వయోః॥ ౧౮

హంసశ్రేణీషు తారాసు । కుముద్వత్సు చ వారిషు
విభూతయస్తదీయానాం । పర్యస్తా యశసామివ॥ ౧౯

ఇక్షుచ్ఛాయ నిషాదిన్య । స్తస్య గోప్తుర్గుణోదయం
ఆకుమారకథోద్ఘాతం । శాలిగోప్యో జగుర్యశః॥ ౨౦

ప్రససాదోదయాదంభః । కుంభయోనేర్మహౌజసః
రఘోరభిభవాశంకి । చుక్షుభే ద్విషతాం మనః॥ ౨౧

మదోదగ్రాః కకుద్మంతః । సరితాంకూలముద్రుజాః
లీలాఖేల మనుప్రాపు । ర్మహోక్షాస్తస్య విక్రమం॥ ౨౨

నీతికోవిదు లానూత్న ♦ నృపునియెదుట । సదసదాత్మక యుద్ధప్ర♦శంస సేయఁ
బ్రథమముగ్రహించె సత్పథ ♦ రాజమంచు । రెండవది వీడె నతఁడు ని♦కృష్టమంచు॥ ౧౦

భూవిభుఁడుక్రొత్త వాఁడౌట ♦ భూమియందు । నన్నియునుగ్రొత్తభావంబె♦యావహించె
భూమిమొదలగు నాపంచ♦భూతములకు । నతిశయంబగు గంధాదు ♦ లమరఁజొచ్చె॥

చంద్రుఁడాహ్లాదకరుఁడౌటఁ ♦ జంద్రపదము । తపనుఁడుపరితాపియౌటను ♦ దపనపదము
సార్థమాగతిఁ బ్రకృతిరం♦జనమువలన । రఘునికిన్ సార్థకంబయ్యె ♦ రాజపదము॥ ౧౨

అతఁడు కర్ణాంత విశ్రాంత ♦ మై చెలంగు । వెడఁదకన్నులుగలభూమి♦విభుఁడెయయ్యె
సూక్ష్మకార్యార్థములనెల్లఁ ♦ జూపునట్టి । శాస్త్ర మనుకన్నుచేత నే ♦ సతముఁజూచు॥

సర్వము నురక్షితముసేసి ♦ జనవిభుండు । నెమ్మదిగనుండ నరుదెంచె ♦ నృపునిరాజ్య
రమునఁ దోడుగవచ్చిన ♦ రమయనంగ ♦ సరసిజానందమగు శర♦త్సమయ మపుడు॥ ౧౪

నీరములువోయి తేలెడు ♦ నీరదములు । తొలఁగఁగా దుస్సహుండయి ♦ తోఁచునినుని
ధామణీంద్రుని రఘుని ప్ర♦తాపమప్పు । డొక్కమాఱుగ వ్యాపించె ♦ దిక్కులందు॥ ౧౫

వానకై కొన్నధనువును ♦ వజ్రివీడ । గెలుపుకై చాపమునుబట్టెఁ ♦ గేల నృపతి
ప్రజల కర్థంబు గూర్చెడు ♦ పనులకొఱకె । క్రమముగా వారుదాల్చిరి ♦ కార్ముకముల॥

పుండరీకాతపత్రింపుఁ ♦ బోలుపుఁగన్నఁ । గాశచామరముల నువి♦కాస మున్న
నానృపునిబోల నెంత యా♦యత్తమైన । నాప్రకాశంబు నాఋతు ♦ వందదయ్యె॥ ౧౭

అపుడు కనులున్నవారల ♦ కందఱకును । సమముగా హర్షమిడినవి ♦ జగతి రెండె
యతిప్రసన్నతనొప్పెడు ♦ నతనిమోము । చారుచంద్రికలనుజల్లు ♦ చందమామ॥ ౧౮

వరమరాళమనోహర ♦ పంక్తులందుఁ । దారలందుఁ గుముద్వతీ♦వారియందుఁ
బ్రభువతంసుని సత్కీర్తి ♦ వైభవములు । భవ్యముగఁ బ్రసరించిన ♦ పగిదిఁదోఁచె॥ ౧౯

శాలిసస్యమ్ములను గాచు ♦ సతులుగూడి । చెఱకుఁదోఁటల నీడల ♦ దరినినిలిచి
బాల్యమునసుండిపరఁగిన ♦ భవ్యయశుని । గురుగుణోదయమును బాడి ♦ కొనిరిచెలఁగి॥ ౨౦

అయ్యగస్త్యోదయంబున ♦ నన్నికడల । సలిలములు శుభ్రతరములై ♦ చెలఁగఁజొచ్చె
నురుపరాక్రముఁడౌ రఘు ♦ వుదయమంద । ఖలరిపులచిత్తములుభీతిఁ♦గలఁగఁజొచ్చె॥ ౨౧

గొప్పమూపురములతోడ ♦ నొప్పుమీఱి । మదముచేమించు వృషభముల్ ♦ నదులదరుల
సలుపుతమకేళియందు నా ♦ సార్వభౌము । ననుపమపరాక్రమక్రమ ♦ మనుకరించె॥ ౨౨

ప్రసవైః సప్తపర్ణానాం । మదగంధిభిరాహతాః
అసూయయేవ తన్నాగాః । సప్తధైవ ప్రసుస్రువుః॥ ౨౩

సరితః కుర్వతీ గాధాః । పథశ్చాశ్యానకర్దమాన్
యాత్రాయై చోదయామాస । తంశక్తేః ప్రథమం శరత్॥ ౨౪

తస్మై సమ్యగ్ఘుతో వహ్ని । ర్వాజినీరాజనావిధౌ
ప్రదక్షిణార్చి ర్వ్యాజేన । హస్తేనేవ జయం దదౌ॥ ౨౫

సగుప్తమూలప్రత్యంతః । శుద్ధపార్ష్ణి రయాన్వితః
షడ్విధం బలమాదాయ । ప్రతస్థే దిగ్జిగీషయా॥ ౨౬

అవాకిర న్వయోవృద్ధా । స్తం లాజైః పౌరయోషితః
పృషతైర్మందరోద్ధూతైః । క్షీరోర్మయ ఇవాచ్యుతం॥ ౨౭

సయయౌ ప్రథమం ప్రాచీం । తుల్యః ప్రాచీనబర్హిషా
అహితాననిలోద్ధూతై । స్తర్జయన్నివ కేతుభిః॥ ౨౮

రజోభిః స్యందనోద్ధూతై । ర్గజైశ్చ ఘనసన్నిభైః
భువస్తల మివవ్యోమ । కుర్వన్వ్యోమేవ భూతలం॥ ౨౯

ప్రతాపోగ్రే తతః శబ్దః । పరాగ స్తదనంతరం
యయౌ పశ్చా ద్రథాదీతి । చతుఃస్కంధేవ సా చమూః॥ ౩౦

మరుపృష్ఠా న్యుదంభాంసి । నావ్యాః సుప్రతరానదీః
విపినాని ప్రకాశాని । శక్తిమత్వాచ్చకార సః॥ ౩౧

ససేనాం మహతీం కర్షన్ । పూర్వసాగర గామినీం
బభౌ హరజటా భ్రష్టాం । గంగామివ భగీరథః॥ ౩౨

త్యాజితైః ఫలముత్ఖాతై । ర్భగ్నైశ్చ బహుధా నృపైః
తస్యాసీ దుల్బణో మార్గః । పాదపైరివ దంతినః॥ ౩౩

పౌరస్త్యా నేవమాక్రామం । స్తాం స్తాన్జనపదాన్ జయీ
ప్రాప తాలీవనశ్యామ । ముపకంఠం మహోదధేః॥ ౩౪

అనమ్రాణాం సముద్ధర్తు । స్తస్మా త్సింధురయాదివ
ఆత్మా సంరక్షితః సుహ్మై । ర్వృత్తి మాశ్రిత్య వైతసీం॥ ౩౫

చారుమదగంధమీనెడు ♦ సప్తపర్ణ । పాదపసుమాళి కోర్వని ♦ పగిదిఁదోఁప
నాముహీధవు సమదగ♦జాళి గార్చె । దానధారలు సప్త రం♦ధ్రములనుండి॥ ౨౩

దాఁటుటకునర్హమగు నదుల్ ♦ దనరఁజేసి । యడుసులేనట్లు పథముల ♦ నలరఁజేసి
తచ్ఛరత్కాలమాతని ♦ దండయాత్ర । కరుగఁ బురికొల్పె నతఁ డను♦కొనకమున్నె॥

వాజి నీరాజనంబని ♦ పరఁగువిధిని । వహ్ని వేల్వంగఁబడి కుడి♦వైపు దిరిగి
హస్తమననొప్పు జ్వాలతో ♦ నవనిపతికి । సకల సద్గుణజలధికి ♦ జయమొసంగె॥ ౨౫

ప్రాంతదుర్గమ్ములను బురి ♦ భద్రపఱచి । వెన్ను గాపానథించి ష♦డ్విధబలమ్ము
నెమ్మిఁ గొల్వంగ దిగ్విజ ♦ యమ్ము వెడలె । మంగళోదగ్రుఁ డానృప ♦ పుంగవుండు॥

కవ్వపుం గొండచేతఁ బా♦ల్కడలిఁ జిలుకఁ । బాలతుంపర హరి కప్పఁ ♦ బడినయట్లు
పౌరవృద్ధాంగనలు చల్లు ♦ భవ్యలాజ । తతులచేఁ గప్పఁబడియె నా♦క్షితిపమాళి॥ ౨౭

ఇంద్రసముఁడగు నాధర ♦ ణీశ్వరుండు । దరలెఁ ద్రోలుద్రోల్తఁ దూర్పుకై ♦ ధ్వజపటమ్ము
లఖిలరిపుకోటులకు గుండె ♦ లదరునట్లు । లనిలనిర్ఘాతమై యల్ల ♦ లాడుచుండ॥ ౨౮

రథగమనవేగమున లేచు ♦ రజముచేత । వ్యోమతలమును మార్చెను ♦ భూమిగాను
గాఢమేఘమ్ములను బోలు ♦ కరులచేత । భూమితలమును మార్చెను ♦ వ్యోమముగను॥

విక్రమము దారిచూపఁగా ♦ వెంటనరిగె । శబ్దములు వానివెంటను ♦ జనె పరాఁగ
మంత్రఁ జతురంగబలము వె♦న్నంటి వెడలె । నాల్గు వ్యూహమ్ములనుబోలి ♦ నడిచెనిట్లు॥ ౩౦

నీరపూరముఁ గొల్పె న♦డారులందు । వరపథమ్ములు వెలయించె ♦ వనములందు
నావలనుదాఁట యోగ్యమా♦నదులయందు । సులభసాధనములఁ గూర్చె ♦ సుబలుఁడందు॥

పూర్వసాగరమును గూర్చి ♦ పోవుచుండు । నమ్మహాసేన నడిపెడు ♦ నారఘుండు
హరజటాజూటమును వీడి ♦ యరుగుచుండు । గంగనడుపు భగీరథు♦కరణి నుండె॥ ౩౨

భగ్ననిర్మూలగతఫల ♦ బహునృపాల । వితతియుతమైన యాతని ♦ విశదపథము
భగ్ననిర్మూల గతఫల ♦ పాదపముల । గములు గలిగిన దంతిమా♦ర్గమును బోలె॥ ౩౩

విజయశీలుఁడు పూర్వ ది♦గ్విజయయాత్ర । వెడలియయ్యాయిదేశముల్ ♦ గడచి యిట్లు
చారుతాళీవనాళిచే ♦ శ్యామలమయి । క్రాలెడు మహార్ణవంబు తీ♦రమును జేరె॥ ౩౪

నమ్రతను జూపకుండెడు ♦ నరపతులను । జేరి నిర్మూలమొనరించు ♦ నారఘునకు
సింధుద్వయమునఁ బ్రబ్బలి ♦ శిరము వాల్చు । పగిది నతులయి సుంహులు ♦ బ్రదుకఁగనిరి॥

వంగా నుత్ఖాయ తరసా । నేతా నౌ సాధనోద్యతాన్
నిచఖాన జయస్తంభాన్ । గంగా స్రోతోంతరేషు సః॥ ౩౬

ఆపాద పద్మప్రణతాః । కలమా ఇవ తేరఘుం
ఫలైః సంవర్ధయామాసు । రుత్ఖాత ప్రతిరోపితాః॥ ౩౭

సతీర్త్వా కపిశాం సైన్యైః । ర్బద్ధ ద్విరదసేతుభిః
ఉత్కలాదర్శిత పథః । కలింగాభిముఖోయయౌ॥ ౩౮

సప్రతాపం మహేంద్రస్య । మూర్ధ్ని తీక్ష్ణం న్యవేశయత్
అంకుశం ద్విరదస్యేవ । యంతాగంభీర వేదినః॥ ౩౯

ప్రతిజగ్రాహ కాలింగ । స్తమస్త్రై ర్గజసాధనః
పక్షచ్ఛే దోద్యతం శక్రం । శిలావర్షీవ పర్వతః॥ ౪౦

ద్విషాం విషహ్య కాకుత్స్థ । స్తత్ర నారాచదుర్దినం
సన్మంగళస్నాత ఇవ । ప్రతిపేదే జయశ్రియం॥ ౪౧

తాంబూలీనాం దళై స్తత్ర । రచితాపానభూమయః
నారికేళాసవం యోధాః । శాత్రవం చ పపుర్యశః॥ ౪౨

గృహీత ప్రతిముక్తస్య । సధర్మ విజయీ నృపః
శ్రియం మహేంద్రనాథస్య । జహారనతు మేదినీం॥ ౪౩

తతో వేలా తటేనైవ । ఫలవత్పూగమాలినా
అగస్త్యా చరితామాశా । మనాశా స్యజయోయయౌ॥ ౪౪

స సైన్య పరిభోగేన । గజదాన సుగంధినా
కావేరీం సరితాంపత్యుః । శంకనీయామి వాకరోత్॥ ౪౫

బలైరధ్యుషితా స్తస్య । విజిగీషో ర్గతాధ్వనః
మారీచో ద్భ్రాంతహారీతా । మలయాద్రేరుపత్యకాః॥ ౪౬

ససంజురశ్వక్షుణ్ణానా । మేలానా ముత్పతిష్ణవః
తుల్యగంధిషు మత్తేభ । కటేషు ఫలరేణవః॥ ౪౭

భోగివేష్టన మార్గేషు । చందనానాం సమర్పితం
నాసస్రస త్కరిణాం గ్రైవం । త్రిపదీచ్ఛేదినామపి॥ ౪౮

సావలనుగూర్చి తాఁకి స♦న్నద్ధులైన । వంగదేశస్థులను గెల్చి ♦ తుంగశక్తి
నతఁడు గంగామహాప్రవా♦హాంతరమున । నొప్పుభువిని జయస్తంభ ♦ మొకటినాటె॥ ౩౮

పాతులగలింపఁబడి మఱి ♦ పాతఁబడినఁ । గలమసస్యంబు ఫలమిచ్చు ♦ కరణిమగలఁ
దమ యథాస్థానముల నిల్పఁ ♦ దనరునృపులు । ప్రభునికాళ్ళకు మ్రొక్కి క♦ప్పములనిడిరి॥ ౩౯

ద్విరదతతినైన వింతవం♦తెనల మీఁదఁ । గపిశయనునది దాఁటి యు♦త్కలులు చూపు
మార్గమున నాకళింగ భూ♦మండలమును । గూర్చి సేనలతోఁజనెఁ ♦జేర్చి రఘువు॥ ౩౯

అమ్మహేంద్రుని యుత్తమాం♦గమ్మునందుఁ । దనదు దుస్సహమైన ప్ర♦తాపమునిచె
వరవరి నియంతగంభీర ♦ వేదియనెడు । నిభముతలమీఁద నంకుశం ♦ బిడెడుమాడ్కి॥

తుంగగజసైన్యయుతుఁడు క♦ళింగవిభుఁడు । ప్రతిఘటించుచు నిలిచె న♦స్త్రముల చేత
బక్షములఁ గొట్టవచ్చిన ♦ వజ్రిమీఁద । శిలలఁగురియుచు నిలుచునా ♦ శిఖరివోలె॥ ౪౦

శత్రు నారాచవర్షంబు ♦ శాంతినోర్చి । యక్కకుత్స్థకులుండు మ♦హాద్రిధీరుఁ
డంతఁ జయలక్ష్మిఁ జేకొనె ♦ నంతమందు । మంగళస్నాతవలె నృప ♦ పుంగవుండు॥ ౪౧

తమతమకుఁ గల్పితములైన ♦ స్థలములందుఁ । దమలపాకులనైన పా♦త్రములయందు
నారికేళాసవముదాల్చి ♦ వీరులెల్ల । దాయల యశంబుతోఁబాటు ♦ ద్రావిరప్పుడు॥ ౪౨

ధర్మమునెగోరి జయమును ♦ దాల్చునృపతి । యంతఁ దాఁబట్టివిడిచిన ♦ యమ్మహేంద్ర
నాథునండి కరమ్ము ధ♦నమ్ముగొనియెఁ । గాని మేదిని నావంత ♦ యేని గొనఁడు॥ ౪౩

అంత ఫలయుత పూగవృ♦క్షాళితోడఁ । గ్రాలు వేలాతటంబున ♦ ఘుమ్మరుండు
దరలె నాకుంభజన్ముని ♦ దారిఁబట్టి । యంతరాయంబు జయపథ ♦ మంటనట్లు॥ ౪౪

రఘువు నదులకుఁ బతియయి ♦ క్రాలునట్టి । వారిధికిఁ గొల్పెశంక కా♦వేరియందు
మించిసేనలు దానిభో♦గించునపుడు । దానగంధంబు దానిని ♦ దాఁకుకతన॥ ౪౫

అతఁడు దిగ్విజయముగోరి ♦ యతులసేన । గొని చనుచునిట్లు మిరియంపు ♦ గనుల నెగయు
పసుపుపిట్టల చేతను ♦ భవ్యమైన । మలయగిరిచెంత విడిసె ను♦త్కలికతోడ॥ ౪౬

అశ్వరింఖాసముద్ధూత ♦ మగుచు లేచి । యెలరుచుండెడు నేలాఫ♦లాళిరజము
తననుగంధాన కెనయయి ♦ తనరుచుండు । గంధగజమదగండ భా♦గములనంటె॥ ౪౭

ద్విరదములు కాళ్లసంకెళ్లఁ ♦ద్రెంచుకొనియు । సర్పములు చుట్టుకొనుటచేఁ ♦బందనంపుఁ
జెట్టులను గల్గు జాడలఁ ♦ గట్టఁబడిన । కటిబంధము దగురీతిఁ ♦ గాంచనయ్యె॥ ౪౮

దిశిమందాయతే తేజో । దక్షిణస్యాం రవేరపి
తస్యామేవరఘోః పాండ్యాః । ప్రతాపం నవిషేహిరే। ౪౯

తామ్రపర్ణీ సమేతస్య । । ముక్తాసారం మహోదధేః
తేనిపత్య దదుస్తస్మై । యశః స్వమివ సంచితం॥ ౫౦

సనిర్విశ్య యథాకామం । తటేష్వాలీనచందనౌ
స్తనౌ వివదిశ స్తస్యాః । శైలౌ మలయదుర్దురౌ॥ ౫౧

అసహ్య విక్రమః సహ్యం । దూరాన్ముక్త ముదన్వతా
నితంబమివ మేదిన్యాః । స్రస్తాం శుకమలంఘయత్॥ ౫౨

తస్యా నీకైర్వి సర్పద్భి । రపరాంత జయోద్యతైః
రామాస్త్రోత్సారి తోప్యాసీత్ । సహ్యలగ్న ఇవార్ణవః॥ ౫౩

భయోత్సృష్ట విభూషాణాం । తేనకేరళ యోషితాం
అలకేషుచమూరేణు । శ్చూర్ణ ప్రతినిధీ కృతః॥ ౫౪

మురలామారు తోద్ధూత । మగమత్కైతకం రజః
తద్యోధవార బాణానా । మయత్న పటవాసతాం॥ ౫౫

అభ్యభూయత వాహానాం । చరతాంగాత్ర శింజితైః
వర్మభిః పవనోద్ధూత । రాజతాళీ వనధ్వనిః॥ ౫౬

ఖర్జూరీ స్కంధనద్ధానాం । మదోద్గార సుగంధిషు
కటేషు కరిణాం పేతుః । పున్నాగేభ్యః శిలీముఖాః॥ ౫౭

అవకాశం కిలోదన్వాన్ । రామాయాభ్యర్థి తోదదౌ
అపరాంత మహీపాల । వ్యాజేన రఘవేకరం॥ ౫౮

మత్తేభ రదనోత్కీర్ణ । వ్యక్త విక్రమ లక్షణం
త్రికూటమేవ తత్రోచ్చై । ర్జయస్తంభం చకారసః॥ ౫౯

పారసీకాంస్త తోజేతుం । ప్రతస్థే స్థలవర్త్మనా
ఇంద్రియాఖ్యానివరిపూన్ । స్తత్త్వజ్ఞానేన సంయమీ॥ ౬౦

యవనీముఖ పద్మానాం । సేహే మధుమదం నసః
బాలాతపమివాబ్జానా । మకాల జలదోదయః॥ ౬౧

తెల్లమేగద దక్షిణ ♦ దిక్కునందుఁ । దరణికినిగూడఁ దేజంబు ♦ తగ్గుచుంట
కాని యచ్చటిపాండ్యులు ♦ ఘనుని రఘుని । యుగ్రతేజంబు నోర్వఁగా ♦ నోపనైరి॥

వారలాతామ్రపర్ణితో ♦ వఱలుచుండు । సాగరమునుండి కొన్నట్టి ♦ సారవారు
మౌక్తికావళి రఘునృప ♦ మౌళికిడిరి । సంచితంబైన కీర్తి నో♦సంగినట్లు॥ ౫౦

ఆతఁ డాదిశయను కాంత ♦ కందమగుచుఁ । దటులఁ జందనమునుగూడి ♦ స్తనములట్లు
వరలుచుండెడు మలయదు♦ర్దరము లనెడు । గిరులఁదగు సౌఖ్యములఁదేలి ♦ తగలితరలి॥

సాగరమునుండి దూరమై ♦ తన్మొరమణికిఁ । జీరతొలఁగిన యక్కటి ♦ సీమయనఁగఁ
గ్రాలుచుండెడు సహ్యప♦ర్వతముదాఁటి । వినుతశీలుఁడు దుస్సహ ♦ విక్రముండు॥ ౫౨

అపర దిగ్జయమునుగోరి ♦ యరుగునతని । వెంటఁజనుసేన సహ్యాద్రి ♦ నంటియుండఁ
బరశురాముని శరహతిఁ ♦ బాఱికూడ । నగ్గిరిని నబ్ధియంటి యు♦న్నట్లుతోఁచె॥ ౫౩

భయముచే భూషణమ్ములఁ ♦ బాఱనైచి । నట్టి కేరళయువతుల ♦ యలకలందుఁ
జారు కుంకుమచూర్ణ ప్ర♦చారమునకు । మాఱునైనిక రేణు సం♦హార మొదవె॥ ౫౪

అతనిభటకంచుకాళి క♦యత్నముగను । బరిమళముగొల్పుభటుఁడయ్యె ♦ మరుళయనెడు
నదినిబుట్టెడుగాలిచేఁ ♦ బొదలుచుండి । మోదమిడునట్టి కేతకీ ♦ పుష్పరజము॥ ౫౫

వర్మములుదాల్చినట్టెడు ♦ వారువముల । గాత్రములనుండి వెడలు వి♦చిత్రరవము
గాలిచేరాజతాళి వ♦నాళినుండి । వచ్చుశబ్దమ్మునకుఁ దల♦వంపుఁగొలిపె॥ ౫౬

కరులుఖర్జూరతరులకుఁ ♦ గట్టియుండ । మానిపున్నాగసుమముల ♦ మధుపచయము
కరముమదసౌరభంబునఁ ♦ గ్రాలుచుండు । వానిగండస్థలంబుల ♦ వ్రాలెఁదమిని॥ ౫౭

తన్నుయాచింపయాచింప ♦ దయఁదలంచి । జామదగ్న్యికి నొకయింత ♦ స్థలమొసంగెఁ
బడమటినృపాలురనుమిషఁ ♦ బరమభక్తిఁ । గప్పమొసఁగను రఘునకు ♦ నప్పయోధి॥ ౫౮

మదగజేంద్రాళికొమ్ముల ♦ మలిచినట్టి । వికృతవక్రమచిహ్నాలు ♦ వెలయుకతనఁ
దత్త్రికూటంబె తనజయ ♦ స్తంభముగను । వక్షిలఁజేసెను రఘుస్థ్ధరా♦వల్లభుండు॥ ౫౯

పారసీకులనోర్వంగఁ ♦ బార్థివుండు । వెడలెభూమార్గముననంత ♦ విక్రమించి
సంయమీంద్రుఁడు తత్త్వవి♦జ్ఞానమునను । విషయరిపులను నిర్జింప ♦ వెడలునట్లు॥ ౬౦

యవనకాంతాముఖాబ్జము ♦ లందుఁగలుగు । మధుమదముఁజూడనోర్వఁడా♦మనుజవిభుఁడు
అత్యకాలపునీరద ♦ మంబుజాత । ముదయమునూర్యతపముగాంచ ♦ నోర్వనట్లు॥ ౬౧

సంగ్రామ స్తుముల స్తస్య । పాశ్చాత్యైరశ్వ సాధనైః
శార్ఙ్గకూజిత విజ్ఞేయ । ప్రతియోధే రజస్యభూత్॥ ౬౨

భల్లాప వర్జితై స్తేషాం । శిరోభిః శ్మశ్రులైర్మహీం
తస్తార సరఘావ్యాప్తైః । స క్షౌద్రపటలైరివ॥ ౬౩

అపనీత శిరస్త్రాణాః । శేషాస్తం శరణం యయుః
ప్రణిపాత ప్రతీకారః । సంరంభో హి మహాత్మనాం॥ ౬౪

వినయంతే స్మ తద్యోధా । మధుభిర్విజయ శ్రమం
ఆస్తీర్ణజిన రత్నాసు । ద్రాక్షావలయ భూమిషు॥ ౬౫

తతః ప్రతస్థే కౌబేరీం । భాస్వానివ రఘుర్దిశం
శరై రుస్రైరివోదీచ్యా । నుద్ధరిష్యన్ రసానివ॥ ౬౬

వినీతాధ్వశ్రమా స్తస్య । సింధుతీర విచేష్టనైః
దుధువుర్వాజినః స్కంధాం । ల్లగ్న కుంకుమ కేసరాన్॥ ౬౭

తత్ర హూణావరోధానాం । భర్తృషు వ్యక్త విక్రమం
కపోలపాటలాదేశి । బభూవ రఘుచేష్టితం॥ ౬౮

కాంభోజాః సమరే సోఢుం । తస్య వీర్య మనీశ్వరాః
గజాలాన పరిక్లిష్టై । రక్షోటైః సార్ధమానతాః॥ ౬౯

తేషాంతదశ్వ భూయిష్ఠా । స్తుంగద్రవిణ రాశయః
ఉపదా వివిశుః శశ్వ । న్నోత్సేకాః కోసలేశ్వరం॥ ౭౦

తతో గౌరీగురుం శైల । మారురోహాశ్వసాధనః
వర్ధయ న్నివ తత్కూటా । నుద్ధూతైర్ధాతు రేణుభిః॥ ౭౧

శశంస తుల్య సత్త్వానాం । సైన్యఘోషేప్య సంభ్రమం
గుహాశయానాం సింహానాం । పరివృత్త్యావలోకితం॥ ౭౨

భూర్జేషు మర్మరీ భూతాః । కీచకధ్వని హేతవః
గంగా శీకరిణో మార్గే । మరుతస్తం నిషేవిరే॥ ౭౩

విశశ్రముర్నమేరూణాం । ఛాయాస్వధ్యాస్య సైనికాః
దృషదో వాసితోత్సంగా । నిషణ్ణ మృగనాభిభిః॥ ౭౪

వాజియుక్తమైనపాశ్చాత్య ♦ బలముతోడ । రఘునకొదవెను ఘోర సం♦గ్రామమపుడు
భటులుటంకారములఁ బర♦స్పరముఁ దెలిసి । పోరిరి రజమ్ముదట్టమై ♦ పొలుచుకతన॥ ౬౨

అతఁడు శరముల రిపులపై ♦ నడరఁజేయఁ । దునిసి భువిఁబడ్డగడ్డాల ♦ తోడి తలలు
తేనెటీఁగెలుమూఁగిన ♦ తెట్టెలట్లు । గనఁబడుచునుండె సంగరాం ♦ గణమునందు॥ ౬౩

అంతఁ దలపాగలనువీడి ♦ యవనివిభుని । యంఘ్రివ్రాలిరి హతశేషు ♦ లైనవారు
ఘనులకోపమ్మునకుఁ బ్రతీ♦కారమరయ । వచ్చి వారలశరణంబు ♦ చొచ్చుటొకటె॥ ౬౪

విపులద్రాక్షావనమ్ముల ♦ వీరులెల్లఁ । జేరిమృగచర్మములమీఁదఁ ♦ గూరుచుండ
జయముగాంచుటలోఁబడ్డ ♦ శ్రమముదీఱ । మధువునానుచు సంతోష ♦ మగ్నులైరి॥ ౬౫

కిరణములరసముంబీల్చు ♦ తరణి కరణిఁ । గఱకుటమ్ముల శత్రుల ♦ గర్వమెల్లఁ
బీల్చుచుం జనె నంతఁ బృ♦థ్వీవరుండు । రఘుఁడు కౌబేరదిశకు సం♦భ్రమముమీఱ॥ ౬౬

దారినడచిన బడలిక ♦ దీఱునట్లు । హరులు సింధుతటంబునఁ ♦ దిరుగుచుండి
జూలు నంటినకుంకుమ ♦ రాలునట్లు । తఱచుఁ దమయంగములను గ♦ దల్చుచుండె॥ ౬౭

అచటి హూణులశుద్ధాంత ♦ నిచయమునకు । నెఱుపుచెక్కిళ్ళమీఁదను ♦ నెఱపసేర్చె
వారిభర్తలయందు సు♦వ్యక్తమైన । విక్రమంబను రఘుని చే♦ష్టాక్రమంబు॥ ౬౮

అతనితేజంబునకుముందు ♦ నాలమందు । నిలువఁజాలక కాంభోజ ♦ నృపులువచ్చి
కరులకట్టులచేతను ♦ గరమువంగు । నచటియంకోలతరులతో ♦ నట్టెవ్రాలి॥ ౬౯

పయిఁబయిని గాన్కలొసఁగిన ♦ వారలిచ్చు । స్వర్ణరాసులు వాజిరా♦జములగములు
పొందెనేకాని గర్వంబు ♦ పొందలేదు । కొంచెమేనియుఁగూడ నా ♦ కోసలేంద్రు॥ ౭౦

అశ్వసేనాళితోఁగూడి ♦ యాతఁడంత । గౌరిగురుఁడని ప్రఖ్యాతిఁ ♦ గన్నయట్టి
హిమశిఖరినెక్కె శృంగాల ♦ నెగయునట్టి । ధాతురేణులతోఁ బెంపఁ ♦ దలఁచినట్లు॥ ౭౧

సమబలముఁగాంచి గుహల వి♦శ్రాంతిమించి । యఱుతలనుద్రిప్పి పఱపు హ♦ర్యక్షతతుల
వీక్షణమ్ములు సేనల ♦ విపుల ఘోష । ములకు వెఱవనిభావంబుఁ ♦ దెలియఁబఱిచె॥ ౭౨

భూర్జపత్రాళి గలగల ♦ పొదలఁజేసి । యంచితధ్వని వెదురుల♦యందు నించి
గాంగశీకరములఁదాల్చి ♦ క్రాలువాత । మతనిసేవించె మార్గ మ♦ధ్యమ్మునందు॥ ౭౩

ఆరఘుని యోధవరులు ని♦మేరుతరుల । నీడఁ గస్తూరిమృగముల ♦ క్రీడచేతఁ
బరిమళమ్ముగన్నయురుశిలా ♦ ఫలకములను । హాయిగా విశ్రమించి రా ♦ యాసమెడల॥

సరళాసక్త మాతంగ । గ్రైవేయ స్ఫురితత్విషః
ఆసన్నోషధయో నేతు । ర్నక్తమస్నేహ దీపికాః॥ ౭౫

తస్యోత్సృష్ట నివాసేషు । కంఠరజ్జుక్షతత్వచః
గజవర్ష్మ కిరాతేభ్యః । శశంసు ర్దేవదారవః॥ ౭౬

తత్రజన్యం రఘోర్ఘోరం । పర్వతీయై ర్గణై రభూత్
నారాచ క్షేపణీయాశ్మ । నిష్పేషో త్పతితానలం॥ ౭౭

శరై రుత్సవ సంకేతాన్ । సకృత్వా విరతోత్సవాన్
జయోదాహరణం బాహ్వో । ర్గాపయామాస కిన్నరాన్॥ ౭౮

పరస్పరేణ విజ్ఞాత । స్తేషూపాయన పాణిషు
రాజ్ఞా హిమవతః సారో । రాజ్ఞః సారో హిమాద్రిణా॥ ౭౯

తత్రాక్షోభ్యం యశోరాశిం । నివేశ్యావరురోహ సః
పౌలస్త్య తులితస్యాద్రే । రాదధాన ఇవహ్రియం॥ ౮౦

చకంపే తీర్ణలౌహిత్యే । తస్మిన్ ప్రాగ్జ్యోతిషేశ్వరః
తద్గజాలానతాం ప్రాప్తైః । సహకాలాగురుద్రుమైః॥ ౮౧

నప్రసేహే స రుద్ధార్క । మధారావర్ష దుర్దినం
రథవర్త్మ రజోప్యస్య । కుతఏవ పతాకినీం॥ ౮౨

తమీశః కామరూపాణా । మత్యాఖండల విక్రమం
భేజే భిన్న కటైర్నాగై । రన్యా నుపరురోధయైః॥ ౮౩

కామరూపే శ్వరస్తస్య । హేమపీఠాధి దేవతాం
రత్న పుష్పోపహారేణ । ఛాయామానర్చ పాదయోః॥ ౮౪

ఇతిజిత్వా దిశోజిష్ణుః । న్యవర్తత రథోద్ధతం
రజో విశ్రామయన్ రాజ్ఞాం । ఛత్రశూన్యేషు మౌళిషు॥ ౮౫

సవిశ్వజితమాజహ్రే । యజ్ఞం సర్వస్వదక్షిణం
ఆదానం హివిసర్గాయ । సతాం వారిముచామివ॥ ౮౬

సత్రాంతే సచివసఖః పురఃక్రియాభి
ర్గుర్వీభిః శమిత పరాజయ వ్యలీకాన్

సరళతరువులఁగట్టిన ♦ కరులమెడలఁ । గ్రాలుగ్రైవేయకమ్ములఁ ♦ బ్రతిఫలించు
నోషధులకాంతులయ్యె నా♦యుర్విపతికిఁ । జమురులేకయె వెల్గు దీ♦పములురాత్రి॥ ౭౫

కంఠరజ్జుక్షతంబయి ♦ క్రాలుచుండు । దేవదారువులేచెప్పు ♦ దేవసముని
రఘుని కరులప్రమాణ మ్మ♦రణ్యచరుల । కతఁడు విడిసిననెలవుల ♦ యందునచట॥ ౭౬

ఉర్విపతికిని బర్వతీ♦యులకు నంతఁ । బ్రాప్తమయ్యెను ఘోరసం♦గ్రామమచట
భీమనారాచ పాషాణ ♦ భిండివాల । గణము నిప్పులనుమిసె సం♦ఘట్టనమున॥ ౭౭

అంతనుత్సవసంకేతు ♦ లనెడిరిపుల । నోర్చి శరముల నుత్సవ ♦ మార్చిరఘువు
నిజభుజార్జిత జయగీత ♦ నిచయములను । గిన్నరులచేతఁబాడించెఁ ♦ గీర్తిఁబెంచె॥ ౭౮

పర్వతీయులు తమతమ ♦ ప్రాణములందుఁ । గాన్కలనుబట్టి భూవరు ♦ కడకురాఁగ
నృపుఁడెటింగెనుహిమవంతుఁ♦డెట్టివాఁడొ।యెటిఁగెహిమవంతుఁడునునృపుఁ♦డెట్టివాఁడొ

ఆఘనగిరీంద్రునిమీఁద న♦మోఘమైన । కీర్తిరాశినిగూర్చి స♦త్కీర్తిరఘువు
తత్పులస్త్యసుతుండు క♦దల్చినట్టి । యద్రికిని లజ్జఁగొల్పనో ♦ యనఁగ దిగియె॥ ౮౦

అంత లౌహిత్యనదిదాఁటి ♦ యచటనృపతి । హస్తితతిఁ గట్టివైచిన ♦ నగురుతరులఁ
నాప్రదేశపుఁబ్రాగ్జ్యోతి♦షాధిపతియు । నొక్కమాఱుగఁ గంపంబు ♦ నొందిరపుడు॥౮౧

ఆకసమునందు వర్కాని ♦ కడ్డమగుచు । వృష్టిలేనట్టి మబ్బుగా ♦ విస్తరిలిన
రఘువు రథరాజిలేచిన ♦ రజమెయోర్వ । లేనియావైరి నిలుమనే ♦ సేనయెదుట॥ ౮౨

అన్యుల జయింప సాయమై ♦ యధికమదము । చేతఁ గటములు పగిలిన ♦ సింధురముల
నిందిరవిక్రముఁడైన న♦రేంద్రమణికిఁ । గామరూపాధిపతియిచ్చెఁ ♦ గాన్కగాఁగ॥౮౩

హేమపీఠాధిదేవత ♦ నామహీంద్రుఁ । గామరూపేశ్వరుఁడు చేరి ♦ కాంతుతోడ
నతని పాదాబ్జములఛాయ ♦ కర్చసల్పె । రత్నపుష్పోపహార మ♦ర్పణమునేసి॥ ౮౪

దిగ్విజయమిట్టు లొనరించి ♦ దీప్తిమించి । ఛత్రశూన్యుల రిపుల శీ♦ర్షములమీఁద
రథరయోద్ధూతమైనట్టి ♦ రజముఁగొలిపి । రాజధానికి మరలె నా ♦ రాజమౌళి॥ ౮౫

సర్వమును దక్షిణగఁబెట్టి ♦ సల్పునట్టి । విశ్వజిద్యాగ మొనరించె ♦ విమలకీర్తి
జలదములకెట్టులో సజ్జ♦నులకు నట్లె । యార్జనంబెల్లఁ ద్యాగార్థ ♦ మానుగాదె॥ ౮౬

చ॥ నృపతి కకుస్థవంశమణి ♦ నీతివిదుండు మఖాంతమందుఁ దా
స్థపతులఁబాసి గాసిలెడు ♦ సాధ్వులకెంతయు సంతసంబుగా

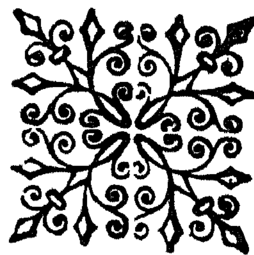
చతుర్థః సర్గః

కాకుత్థ్స శ్చిరవిరహోత్సుకావరోధా౯
రాజన్యా న్స్వపుర నివృత్తయేనుమేనే॥ ౮౭

తే రేఖాధ్వజ కులిశాతపత్ర చిహ్నం
సమ్రాజశ్చరణయుగం ప్రసాదలభ్యం
ప్రస్థాన ప్రణతిభిరంగులీషు చక్రు
ర్మౌళి స్రక్చ్యుతమకరంద రేణుగౌరం॥ ౮౮

గద్య.

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాళిదాసకృతౌ రఘుదిగ్విజ
యోనామ చతుర్థఃసర్గః

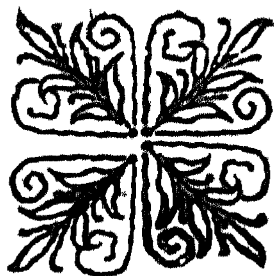


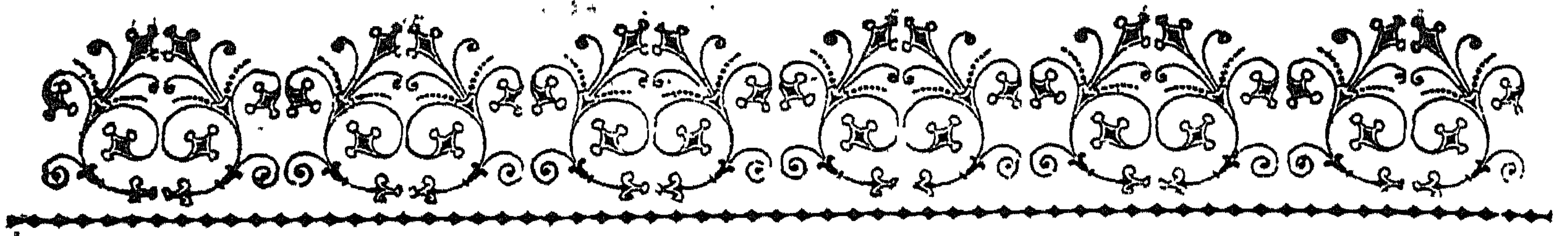
నపజయచింతఁ బోఁదోలఁచి ♦ యంచిత సత్కృతులన్ గృపామతిన్
స్వపురములేగ నాజ్ఞయిడె ♦ సర్వమహీధనపాళి కంతటన్॥ ౨౧

చ॥ నిజనగరమ్ము లేగుధర♦ణీపతులెల్లఁ బ్రసాదలభ్యమా
ధ్వజకులిశాదిరేఖలను ♦ భాసిలుచుండు నరేంద్రునంఘ్రులన్
ఋజుమతి వ్రాలి రంగుళుల ♦ కెజ్జనికాంతులు మౌళిబద్ధమా
స్రజములనుండి జారెడు మ♦రందరజమ్ములచేత నించుచున్॥ ౨౨

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా బుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువంశంబునందు రఘు
దిగ్విజయంబను చతుర్థాశ్వాసము
సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్

పంచమః సర్గః

తమధ్వరే విశ్వజితి క్షితీశం । నిఃశేషవిశ్రాణితకోశజాతం
ఉపాత్తవిద్యో గురుదక్షిణార్థీ । కౌత్సః ప్రపేదే వరతంతుశిష్యః॥ ౧

సమృణ్మయే వీతహిరణ్మయత్వాత్ । పాత్రే నిధాయార్ఘ్యమనర్ఘశీలః
శ్రుతప్రకాశం యశసా ప్రకాశః । ప్రత్యుజ్జగామాతిథిమాతిథేయః॥ ౨

తమర్చయిత్వా విధివద్విధిజ్ఞ । స్తపోధనం మానధనాగ్రయాయీ
విశాంపతిర్విష్టరభాజమారాత్ । కృతాంజలిః కృత్యవిదిత్యువాచ॥ ౩

అప్యగ్రణీర్మంత్రకృతామృషీణాం । కుశాగ్రబుద్ధే కుశలీ గురుస్తే
యతస్త్వయా జ్ఞానమశేషమాప్తం । లోకేన చైతన్యమివోష్ణరశ్మేః॥ ౪

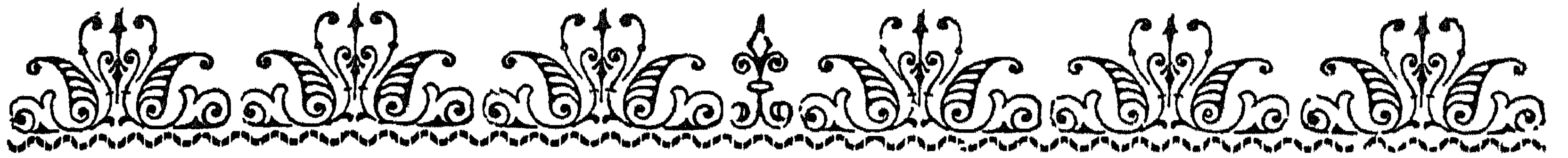
కాయేన వాచా మనసాపి శశ్వ । ద్యత్సంభృతం వాసవధైర్యలోపి
ఆపాద్యతే న వ్యయమంతరాయైః । కచ్చిన్మహర్షేస్త్రివిధం తపస్తత్॥ ౫

ఆధారబంధప్రముఖైః ప్రయత్నైః । సంవర్ధితానాం సుతనిర్విశేషం
కచ్చిన్న వాయ్వాదిరుపప్లవో వః । శ్రమచ్ఛిదామాశ్రమపాదపానాం॥ ౬

క్రియానిమిత్తేష్వపి వత్సలత్వా । దభగ్నకామా మునిభిః కుశేషు
తదంకశయ్యాచ్యుతనాభినాలా । కచ్చిన్మృగీణామనఘా ప్రసూతిః॥ ౭

నిర్వర్త్యతే యైర్నియమాభిషేకో । యేభ్యో నివాపాంజలయః పితౄణాం
తాన్యుంఛషష్ఠాంకితసైకతాని । శివాని వస్తీర్థజలాని కచ్చిత్॥ ౮

నీవారపాకాది కడంగరీయై । రామృశ్యతే జానపదైర్న కచ్చిత్
కాలోపపన్నాతిథికల్ప్యభాగం । వన్యం శరీరస్థితిసాధనం వః॥ ౯



శ్రీ

రఘువంశము.

పంచమాశ్వాసము.

---:o:---

గీతములు.

విశ్వజిద్యాగ మొనరించి ♦ విత్తమెల్ల । వెచ్చపెట్టిన రఘుఁజేర ♦ వచ్చెఁ గౌత్సుఁ
డమలవరతంతు శిష్యుఁడౌ ♦ గమములెల్ల । నేర్చి గురుదక్షిణార్థంబు ♦ గూర్చుకొఱకు॥

స్వర్ణపాత్రము లేమి మృ♦త్పాత్రియందు । నఖిల పూజార్థసామగ్రి ♦ ననువుపఱిచి
బ్రహ్మతేజున కతిథికి ♦ భవ్యకీర్తి । యెదురుగాఁజనె నతిథుల ♦ నేలునృపతి॥ ౨

అత్తపోధను నుపవిష్టు ♦ నర్చఁజేసి । ధర్మకార్యజ్ఞుఁడును మాన♦ధనుఁడు రఘువు
దత్సమీపాసనంబునఁ ♦ దనరుచుండి । యంజలియొనర్చి యతనితో ♦ ననియెనిట్లు॥ 3

ఇనుఁడు జగతికిఁ జైతన్య ♦ మిడెడునట్లు । లఖిల విద్యలమీకిడి ♦ నట్టివాఁడు
మంత్రికర్తయు ఋషులలో ♦ మాన్యతముఁడు । నైనగురుఁడు సుఖుండె కు♦శాగ్రబుద్ధి॥

శక్రి మనమున ధైర్యంబు ♦ సడలఁజేసి । వాఙ్మనః కాయకర్మముల్ ♦ వదలకుండి
వర్తిలు ఋషీంద్రు త్రివిధ త♦పమ్మునందుఁ । గొఱఁత పడలేదుగా విఘ్న♦కోటివలన॥

ప్రోదిపెట్టుట నీరిడు ♦ టాదిక్రియల । సుతుని బ్రోచుటకంటెను ♦ నతిశయముగఁ
బెంప శ్రమఁదీర్చు నాశ్రమ ♦ వృక్షములకుఁ । గీడు మూడదుగా గాలిఁ ♦ గీలిపవన॥ ౬

తపఃయనుష్ఠానములకు సా♦ధనములైన । కుశలుదినినను నోర్తురు ♦ కూర్మమునులు
విడకతోడనుంత్రు బొడ్డులు ♦ పీడుదాఁక । యట్టిలేఁజింకలకు నిర్భ♦యంబెయచట॥ ౭

నిత్యవిధులగు స్నానాది ♦ కృత్యములకు । దోయిటనొసఁగు పితరుల ♦ తోయములకు
మునివిరచితోంఛషష్ఠాంశ ♦ పులినములకు । నెలవులౌ పుణ్యతీర్థమ్ము ♦ లలరుచున్నె॥ ౮

తనువులను బెంచుకొనుటకుఁ ♦ దఱినివచ్చు । నతిథులను బ్రోచుకొఱకు మీ♦రనువుపఱచు
వన్యఫలముల నీవార ♦ ధాన్యములను । బొట్టుదిన గ్రామ పశువులు ♦ బొక్కవుగద॥ ౯

అపిప్రసన్నేనమహర్షిణాత్వం । సమ్యగ్వినీయానుమతోగృహాయ
కాలోహ్యయంసంక్రమితుంద్వితీయం । సర్వోపకారక్షమమాశ్రమంతే॥ ౧౦

తవార్హతోనాభిగమేనతృప్తం । మనోనియోగక్రియయోత్సుకంమే
అప్యాజ్ఞయాశాసితురాత్మనావా । ప్రాప్తోసిసంభావయితుంవనాన్మామ్॥ ౧౧

ఇత్యర్ఘ్యపాత్రానుమితవ్యయస్య । రఘోరుదారామపిగాంనిశమ్య
స్వార్థోపపత్తింప్రతిదుర్బలాశ । స్తమిత్యవోచద్వరతంతుశిష్యః॥ ౧౨

సర్వత్రనోవార్తమవేహిరాజన్ । నాథేకుతస్త్వయ్యశుభంప్రజానాం
సూర్యేతపత్యావరణాయదృష్టేః । కల్పేతలోకస్యకథంతమిస్రా॥ ౧౩

భక్తిఃప్రతీక్ష్యేషుకులోచితాతే । పూర్వాన్మహాభాగతయాతిశేషే
వ్యతీతకాలస్త్వహమభ్యుపేత । స్త్వామర్థిభావాదితిమేవిషాదః॥ ౧౪

శరీరమాత్రేణనరేంద్రతిష్ఠ । న్నాభాసితీర్థప్రతిపాదితర్ద్ధిః
ఆరణ్యకోపాత్తఫలప్రసూతిః । స్తంబేననీవారఇవావశిష్టః॥ ౧౫

స్థానేభవానేకనరాధిపఃసన్ । నకించనత్వంమఖజంవ్యనక్తి
పర్యాయపీతస్యసురైర్హిమాంశోః । కలాక్షయఃశ్లాఘ్యతరోహివృద్ధేః॥ ౧౬

తదన్యతస్తావదనన్యకార్యో । గుర్వర్థమాహర్తుమహంయతిష్యే
స్వస్త్యస్తుతేనిర్గలితాంబుగర్భం । శరద్ఘనంనార్దతిచాతకోపి॥ ౧౭

ఏతావదుక్త్వాప్రతియాతుకామం । శిష్యంమహర్షేర్నృపతిర్నిషిధ్య
కింవస్తువిద్వన్గురవేప్రదేయం । త్వయాకియద్వేతితమన్వయుంక్త॥ ౧౮

తతోయథావద్విహితాధ్వరాయ । తస్మైస్మయావేశవివర్జితాయ
వర్ణాశ్రమాణాంగురవేసవర్ణీ । విచక్షణఃప్రస్తుతమాచచక్షే॥ ౧౯

సమాప్తవిద్యేనమయామహర్షి । ర్విజ్ఞాపితోభూద్గురుదక్షిణాయై
సమేచిరాయాస్ఖలితోపచారాం । తాంభక్తిమేవాగణయత్పురస్తాత్॥ ౨౦

నిర్బంధసంజాతరుషార్థకార్శ్య । మచింతయిత్వాగురుణాహముక్తః
విత్తస్యవిద్యాపరిసంఖ్యయామే । కోటీశ్చతస్రోదశచాహరేతి॥ ౨౧

సోహంసపర్యావిధిభాజనేన । మత్వాభవంతంప్రభుశబ్దశేషం
అభ్యుత్సహేసంప్రతినోపరోద్ధు । మల్పేతరత్వాచ్ఛ్రుతనిష్క్రయస్య॥ ౨౨

విద్దెలను నేర్చి గార్హస్థ్య ♦ విధికి మీకు । నాజ్ఞయిడినాఁడె ప్రీతితో ♦ నమ్మహర్షి
యఖిలలోకోపకారక ♦ మనఁగనొప్పు । తద్ద్వితీయాశ్రమమునకుఁ ♦ దగుగురిపుడు॥ ౧౦

అర్హతామీరరాఁగానె ♦ యగునె తృప్తి । మీనియుక్తంబు నెఱవేర్చి ♦ మించిగాక
నన్ను మాన్యునిజేయ న♦న్నమ్మునుండి । స్వయముగనొ లేక గురునాజ్ఞ ♦ వచ్చినావొ॥ ౧౧

అనఘు నుదారవాక్యమ్ము ♦ లాలకించి । యర్ఘ్యపాత్రింబెయతని వ్య♦యమ్ము దెల్ప
స్వార్థలాభంబునందు ని♦రాశఁజెంది । పలికె వరతంతు శిష్యుండు ♦ ప్రభునకిట్లు॥ ౧౨

అన్నిటను మానసేమంబె ♦ యనిపాల । పతివినీవుండఁ బ్రజ కశు♦భంబు గలదె
చిత్రభానుఁడు వెలుఁగఁగాఁ ♦ జీఁకటి యొటు । జనుల మాపులఁ గ్రమ్మంగఁ ♦ జాలుఁ జెపుమ॥

యోగ్యసత్కృతి నీవుఁ గు♦లోచితంబు । మించుమహిమను బూజ్యుల ♦ మించినావు
కాలమునతిక్రమించి నీ♦కడకు నిట్టు । లర్థిగా వచ్చినందుల ♦ కాత్మనగతు॥ ౧౪

పాత్రులకు నున్న దంతయుఁ ♦ బంచిపెట్టి । దేహమాత్రావశిష్టుఁడౌ ♦ దేవ నీవు
ఫలమునంతయు వనజన ♦ పాళికొసఁగి । కాలునీవారకాండంబుఁ ♦ బోలినావు॥ ౧౫

సార్వభౌముఁడనయ్యును ♦ సనసమునను । ధనవిహీనుఁడవౌట యెం♦తయును దగును
గ్రమముగా దేవతలచేతఁ ♦ ద్రాగఁబడును । క్షీణచంద్రుండె శ్లాఘ్యుఁడై ♦ చెలఁగుఁగాదె॥

గురువుగోరినదక్షిణ ♦ గూర్చుటకును । వేఱుపని సేయ ధనమన్య ♦ వేఁడఁబోదు
నీకుఁగల్గుత శుభములు ♦ నీరు లేని । శారదఘనంబుఁ గోరునే ♦ చాతకంబు॥ ౧౭

అనుమఁబోవఁగనున్న మ♦హర్షిశిష్యు । నాపి నగపతి యిట్లనె ♦ నతనితోడ
నెద్ది మతియెంత గురునకు ♦ నీయవలెనొ । తెల్పవే డెవ సచ్ఛీల ♦ ధీవిశాల॥ ౧౮

అనిశవిధివిహితంబుగా ♦ నధ్వరంబు । సలిపి గర్వంబు నొందక ♦ శాంతమతిని
సర్వవర్ణాశ్రమంబుల ♦ నిర్వహించు । రఘునకిట్లని తెల్పె నా ♦ బ్రహ్మచారి॥ ౧౯

విద్యనుముగించి గురునకు ♦ వినతి సల్పి । దక్షిణను గోరుమని వేఁడ ♦ దనకు భక్తి
సేనొనర్చిన సేవల ♦ నెల్ల నప్పు । డెన్న మొదలిడె మౌని ప్ర♦సన్నమతిని॥ ౨౦

ఒత్తి వేఁడిన నాగ్రహ ♦ యత్తుఁ డగుచు । ధనవిహీనుఁడ నేనౌటఁ ♦ దలఁపకుండ
విద్యకనురూపసంఖ్యయౌ ♦ విత్తమిమ్ము । పదియు నాలుగుకోట్లనెఁ ♦ బార్థివేంద్ర॥ ౨౧

అర్ఘ్యపాత్రంబుఁ జూచిన ♦ యంతలోనె । యీవు ప్రభుపదశేషుఁడం ♦ చెఱిఁగినేను
బ్రహ్మతను నిన్ను నిర్బంధ ♦ ప్రఱుపనైతి । విద్యవెలకొద్దిగావని ♦ వేద్యమగుట॥ ౨౨

ఇత్థం ద్విజేన ద్విజరాజకాంతి । రావేదితో వేదవిదాం వరేణ
ఏనోనివృత్తేంద్రియవృత్తిరేనం । జగాద భూయో జగదేకనాథః॥ ౨౩

గుర్వర్థమర్థీ శ్రుతపారదృశ్వా । రఘోః సకాశాదనవాప్య కామం
గతో వదాన్యాంతరమిత్యయం మే । మా భూత్పరీవాదనవావతారః॥ ౨౪

స త్వం ప్రశస్తే మహితే మదీయే । వసంశ్చతుర్థోఽగ్నిరివాగ్న్యగారే
ద్విత్రాణ్యహాన్యర్హసి సోఢుమర్హన్ । యావద్యతే సాధయితుం త్వదర్థం॥ ౨౫

తథేతి తస్యావితథం ప్రతీతః । ప్రత్యగ్రహీత్సంగరమగ్రజన్మా
గామాత్తసారాం రఘురప్యవేక్ష్య । నిష్క్రష్టుమర్థం చకమే కుబేరాత్॥ ౨౬

వసిష్ఠమంత్రోక్షణజాత్ప్రభావా । దుదన్వదాకాశమహీధరేషు
మరుత్సఖస్యేవ బలాహకస్య । గతిర్విజఘ్నే న హి తద్రథస్య॥ ౨౭

అథాధిశిశ్యే ప్రయతః ప్రదోషే । రథం రఘుః కల్పితశస్త్రగర్భం
సామంతసంభావనయైవ ధీరః । కైలాసనాథం తరసా జిగీషుః॥ ౨౮

ప్రాతః ప్రయాణాభిముఖాయ తస్మై । సవిస్మయాః కోశగృహే నియుక్తాః
హిరణ్మయీం కోశగృహస్య మధ్యే । వృష్టిం శశంసుః పతితాం నభస్తః॥ ౨౯

తం భూపతిర్భాసురహేమరాశిం । లబ్ధం కుబేరాదభియాస్యమానాత్
దిదేశ కౌత్సాయ సమస్తమేవ । పాదం సుమేరోరివ వజ్రభిన్నం॥ ౩౦

జనస్య సాకేతనివాసినస్తౌ । ద్వావప్యభూతామభినంద్యసత్త్వౌ
గురుప్రదేయాధికనిఃస్పృహోఽర్థీ । నృపోఽర్థికామాదధికప్రదశ్చ॥ ౩౧

అథోష్ట్రవామీశతవాహితార్థం । ప్రజేశ్వరం ప్రీతమనా మహర్షిః
స్పృశన్ కరేణానతపూర్వకాయం । సంప్రస్థితో వాచమువాచ కౌత్సః॥ ౩౨

కిమత్ర చిత్రం యది కామసూర్భూః । వృత్తే స్థితస్యాధిపతేః ప్రజానాం
అచింతనీయస్తు తవ ప్రభావో । మనీషితం ద్యౌరపి యేన దుగ్ధా॥ ౩౩

ఆశాస్యమన్యత్పునరుక్తభూతం । శ్రేయాంసి సర్వాణ్యధిజగ్ముషస్తే
పుత్రం లభస్వాత్మగుణానురూపం । భవంతమీడ్యం భవతః పితేవ॥ ౩౪

ఇత్థం ప్రయుజ్యాశిషమగ్రజన్మా । రాజ్ఞే ప్రతీయాయ గురోః సకాశం
రాజాపి లేభే సుతమాశు తస్మా । దాలోకమర్కాదివ జీవలోకః॥ ౩౫

అనుచు వేదవిదగ్రణి ♦ తనకుఁ దెలుపఁ । బాపములు వాయ నింద్రియ ♦ పాలినొప్పి
యిందుకాంతిని వెల్గు లో♦కైకవిభుఁడు । మాఱు పల్కెను దద్విప్ర♦మణికి నిట్లు॥ ౨౩

వేదపారంగతుండగు ♦ ద్విజుఁడు రఘుని । గురుని దక్షిణ కై డాసి ♦ కోర్కె గనమిఁ
గోరఁ జనె నన్యు ననియెడి ♦ క్రొత్తనింద । యుర్వి లోనన్ను నంటక ♦ యుండుఁ గాక॥ ౨౪

ప్రాజ్యపూజ్య మదీయాగ్ని ♦ భవనమందు । నధివసింపుఁడు నాల్గవ ♦ యగ్నివోలె
రెండుమూఁడు దినంబులు ♦ నిండు మదిని । జతన మొనరింతు మీ యభీ♦ప్సితముఁ దీర్ప॥ ౨౫

అనిన నౌఁగాక యనియుండె ♦ నచటమౌని । యతని ప్రతిన యమోఘమఁ♦చని యెఱింగి
భూమిని స్సారమగుటను ♦ భూవిభుండు । గోరె ధనమును లాగఁ గు♦బేరునుండి॥ ౨౬

అతని రథము వసిష్ఠుని ♦ యమలమంత్ర । ములను బ్రోక్షింపఁబడియుండుట ♦ జలధి శైల
గగనముల దాని కడ్డంబు ♦ గలుగ దెపుడు । గాలిఁ గూడిన మేఘంబు ♦ గతికిఁ బోలె॥ ౨౭

మహితుఁ గైలాసనాథు సా♦మంతుఁ గాఁగ । నెంచి బలమున నతని జ♦యింపఁ గోరి
రఘుఁడు ధీరుఁడు శస్త్రముల్ ♦ రథమునందుఁ । బెట్టి శయనించెను బ్రదోష♦వేళ యందు॥

తెల్లవాఱిన రఘుఁడంత ♦ నుల్లసిల్లి । వెడలనుండెడు సమయాన ♦ విస్మయంబు
మీఱ రక్షకు లరుదెంచి ♦ మింటనుండి । కోశమున స్వర్ణవర్షంబు ♦ గురిసె ననిరి॥ ౨౯

అంతఁ దానెత్తి పోనున్న ♦ యాకుబేరు । వలన లభియించి దేవేంద్రు ♦ వజ్రహతిని
బడిన మేరువు పాదంబు ♦ పగిది నొప్పు । స్వర్ణరాశిని మునికిచ్చెఁ ♦ బూర్ణముగను॥ ౩౦

గురుని కోర్కెకు నెక్కువ ♦ గొనఁడు ద్విజుఁడు । గోర్కెకెక్కువ యర్థికిఁ ♦ గూర్చె నృపుఁడు
వీరి యిర్వుర నిస్పృహా ♦ వృత్తి కలరి । పొగిడి రెంతయు సాకేత ♦ పురము ప్రజలు॥ ౩౧

వందలకొలంది నొంటెల ♦ వారువముల । ధనముఁ గొనిపోవ నిచ్చి య♦త్యంతభక్తి
వాల్చి తనపూర్వకాయమ్ము ♦ నిల్చినట్టి । యా రఘుని మౌని కరముల ♦ నంటి పలికె॥ ౩౨

రాజ్యతత్రస్థిరుండయి ♦ ప్రజల నేలు । స్వామి కోర్కెల భువి యిచ్చు ♦ క్షేమమెంత?
కామితమ్ముల దివి పితు ♦ కంగఁ జేయు । నీమహిమ సెన్న శక్యమే ♦ నృపవరేణ్య॥ ౩౩

అన్ని శుభములఁ బడసిన ♦ యధిప నీకు । వేఱు దీవెన పునరుక్తి ♦ విధము గానఁ
బూజ్యుఁడౌ నీవు తండ్రికిఁ ♦ బొడమినట్లు । పొడముఁ గావుత నీకు నీ♦బోటి సుతుఁడు॥ ౩౪

అనుచు రాజును దీవించి ♦ యగ్రజన్ముఁ । డాత్మగురువును జేరఁగా ♦ నరిగె నంతఁ
దద్వరంబున సుతుఁ గాంచె ♦ ధరణిధవుఁడు । గాంతి రవినుండి జీవులు ♦ గాంచునట్లు॥ ౩౫

బ్రాహ్మే ముహూర్తే కిల తస్య దేవీ । కుమారకల్పం సుషువే కుమారం
అతః పితా బ్రహ్మణ ఏవ నామ్నా । తమాత్మజన్మానమజం చకార॥ ౩౬

రూపం తదోజస్వి తదేవ వీర్యం । తదేవ నైసర్గికమున్నతత్వం
న కారణాత్స్వాద్బిభిదే కుమారః । ప్రవర్తితో దీప ఇవ ప్రదీపాత్॥ ౩౭

ఉపాత్తవిద్యం విధివద్గురుభ్య । స్తం యౌవనోద్భేదవిశేషకాంతం
శ్రీః సాభిలాషాపి గురోరనుజ్ఞాం । ధీరేవ కన్యా పితురాచకాంక్షే॥ ౩౮

అథేశ్వరేణ క్రథకైశికానాం । స్వయంవరార్థం స్వసురిందుమత్యాః
ఆప్తః కుమారానయనోత్సుకేన । భోజేన దూతో రఘవే విసృష్టః॥ ౩౯

తం శ్లాఘ్యసంబంధమసౌ విచింత్య । దారక్రియాయోగ్యదశం చ పుత్రం
ప్రస్థాపయామాస ససైన్యమేన । మృద్ధాం విదర్భాధిపరాజధానీం॥ ౪౦

తస్యోపకార్యారచితోపచారా । వన్యేతరా జానపదోపధాభిః
మార్గే నివాసా మనుజేంద్రసూనో । ర్బభూవురుద్యానవిహారకల్పాః॥ ౪౧

స నర్మదారోధసి సీకరార్ద్రై । ర్మరుద్భిరానర్తితనక్తమాలే
నివేశయామాస విలంఘితాధ్వా । క్లాంతం రజోధూసరకేతు సైన్యం॥ ౪౨

అథోపరిష్టాద్భ్రమరైర్భ్రమద్భిః । ప్రాక్సూచితాంతఃసలిలప్రవేశః
నిర్ధౌతదానామలగండభిత్తి । ర్వన్యస్సరిత్తో గజ ఉన్మమజ్జ॥ ౪౩

నిఃశేషవిక్షాళితధాతునాపి । వప్రక్రియామృక్షవతస్తటేషు
నీలోర్ధ్వరేఖాశబలేన శంసన్ । దంతద్వయేనాశ్మవికుంఠితేన॥ ౪౪

సంహారవిక్షేపలఘుక్రియేణ । హస్తేన తీరాభిముఖః సశబ్దం
బభౌ స భిందన్బృహతస్తరంగా । న్వార్యర్గళాభంగ ఇవ ప్రవృత్తః॥ ౪౫

శైలోపమః శైవలమంజరీణాం । జాలాని కర్షన్నురసా స పశ్చాత్
పూర్వం తదుత్పీడితవారిరాశిః । సరిత్ప్రవాహస్తటముత్ససర్ప॥ ౪౬

తస్యైకనాగస్య కపోలభిత్త్యో । ర్జలావగాహక్షణమాత్రశాంతా
వన్యేతరానేకపదర్శనేన । పునర్దిదీపే మదదుర్దినశ్రీః॥ ౪౭

సప్తచ్ఛదక్షీరకటుప్రవాహ । మసహ్యమాఘ్రాయ మదం తదీయం
విలంఘితాధోరణతీవ్రయత్నాః । సేనాగజేంద్రా విముఖా బభూవుః॥ ౪౮

అక్కుమారునిబోలిన ♦ యక్కుమారు । నమలబ్రాహ్మముహూర్తాన ♦ నతనిదేవి
గనెనుగావున బ్రహ్మకుఁ ♦ గాలునట్టి । యజుఁడనెడిపేరు రఘువిడె ♦ నాత్మజునకు॥ ౩౬

అదియెరూపంబు బలమును ♦ నదియె తేజ । మదియెస్వాభావికౌన్నత్య ♦ మదియెగుణము
కారణమునుండియింతయు ♦ మాఱఁడతఁడు । వరప్రదీపానఁబుట్టు దీ♦పంబు పగిది॥ ౩౭

విధివిహితరీతిగురులచే ♦ విద్యగాంచి । పూర్ణయౌవనకాంతిచేఁ ♦ బొలుచుచనజుని
జేరఁగోరియు రా లచ్చి ♦ ధీరయైన । కన్యవలెఁదండ్రియాజ్ఞకై ♦ కాచియుండె॥ ౩౮

భోజుఁడనుక్రథకైశిక ♦ రాజరత్న । మతనితోఁబుట్టువౌ యిందు ♦ మతికిజగగు
సుస్వయంవరమునరఘు ♦ సూనుదేఁగ । నంపె నొకదూతనాప్తుఁడై ♦ యలరువాని॥ ౩౯

అతనిసంబంధమెంతయు ♦ నర్హమంచుఁ । గొమరుఁ డుద్వాహమున కను♦కూలుఁడంచు
నమితసైన్యంబుతోరఘు ♦ వంపెనజునిఁ । దద్విదర్భాధిపతిరాజ♦ధాని కపుడు॥ ౪౦

అతఁడువిడుచోట్ల నిర్మిత ♦ మైనయట్టి । పటకుటీరాదికమ్ములు ♦ పరికరములు
పౌరజలకాన్కల వన్యభా♦వమును వీడ । నజునికారామకేళిగా ♦ నలరెఁబథము॥ ౪౧

దుమ్ముగవిసిన ధ్వజముల ♦ తోడఁగూడి । బడలియున్నట్టి సేనల ♦ విడియఁజేసె
నతఁడుచల్లనిగాలికి ♦ నల్లలాడు । కానుకగనొప్పునర్మదా ♦ క్రాంతతటిని॥ ౪౨

ఏఁచినదినుండిలేచె వ♦న్యేభమొకటి । మున్గుటనుమీఁది తుమ్మెదల్ ♦ ముందతెలుప
మదజలముపోయిశుభ్రమై ♦ పొదలు గండ।యుగము మజ్జనమొనరించి ♦ యుంటఁజూప॥

ధాతువులుపోయి శుభ్రమై ♦ దంతయుగము । చిత్రనీలోర్ధ్వరేఖలఁ ♦ జెలఁగుచుంట
ఋక్షవంతముతటుల ను♦త్క్రీడసల్ప । శిలలచేమొక్కపోయిన ♦ చెలువుఁదెలిపె॥ ౪౪

తుంగరవమునఁబొంగు త♦రంగములను । సారెసారెకుముడుచుచుఁ ♦ జాచుచుండు
తొండమునవచ్చితటిఁజేరు ♦ చుండుదంతి । బంధములుద్రెంచుకొనివచ్చు ♦ పగిదిఁదోఁచె॥

పర్వతముఁబోలు నక్కరి ♦ పామనాము । నుగముచేనూడ్చికొనివచ్చి ♦ యొడ్డుఁజేరి
నందుచేతనుగల్గిన ♦ యట్టివరద । ముందుగావచ్చితీరము ♦ నందుఁజేర॥ ౪౬

అప్పటికినీటఁదోఁగుట ♦ సాగియున్న । గండమదధార లావన♦గంధకరికిఁ
దత్పురగజాళిఁజూచిన ♦ తత్క్షణంబ । వర్షలక్ష్మిగ వృద్ధియై ♦ పాఱఁజొచ్చె॥ ౪౭

సప్తపర్ణపుఁబాల ట్ల♦సహ్యమైన । దానిమదజలగంధంబు ♦ సేనలోని
కరులుమూర్కొని మాఱుమొ♦గమ్మువెట్టి । పరువులిడె మావటీలకు ♦ వశముగాక॥ ౪౮

సచ్ఛిన్నబంధద్రుతయుగ్యశూన్యం । భగ్నాక్షపర్యస్తరథంక్షణేన
రామాపరిత్రాణవిహస్తయోధం । సేనానివేశంతుములంచకార॥ ౪౯

తమాపతంతంనృపతేరవధ్యో । వన్యఃకరీతిశ్రుతవాన్కుమారః
నివర్తయిష్యన్విశిఖేనకుంభే । జఘాననాత్యాయతకృష్టశార్ఙ్గః॥ ౫౦

సవిద్ధమాత్రఃకిలనాగరూప । ముత్సృజ్యతద్విస్మితసైన్యదృష్టః
స్ఫురత్ప్రభామండలమధ్యవర్తి । కాంతంవపుర్వ్యోమచరంప్రపేదే॥ ౫౧

అథప్రభావోపనతైఃకుమారం । కల్పద్రుమోత్థైరవకీర్యపుష్పైః
ఉవాచవాగ్మీదశనప్రభాభిః । సంవర్ధితోరస్థలతారహారః॥ ౫౨

మతంగశాపాదవలేపమూలా । దవాప్తవానస్మిమతంగజత్వం
అవేహిగంధర్వపతేస్తనూజం । ప్రియంవదంమాంప్రియదర్శనస్య॥ ౫౩

సచానునీతఃప్రణతేనపశ్చా । న్మయామహర్షిర్మృదుతామగచ్ఛత్
ఉష్ణత్వమగ్న్యాతపసంప్రయోగా । చ్ఛైత్యంహియత్సాప్రకృతిర్జలస్య॥ ౫౪

ఇక్ష్వాకువంశప్రభవోయదాతే । భేత్స్యత్యజఃకుంభమయోముఖేన
సంయోక్ష్యసేస్వేనవపుర్మహిమ్నా । తదేత్యవోచత్సతపోనిధిర్మాం॥ ౫౫

సంమోచితఃసత్త్వవతాత్వయాహం । శాపాచ్చిరప్రార్థితదర్శనేన
ప్రతిప్రియంచేద్భవతోనకుర్యాం । వృథాహిమేస్యాత్స్వపదోపలబ్ధిః॥ ౫౬

సంమోహనంనామసఖేమమాస్త్రం । ప్రయోగసంహారవిభక్తమంత్రం
గాంధర్వమాదత్స్వయతఃప్రయోక్తు । ర్నచారిహింసావిజయశ్చహస్తే॥ ౫౭

అలంహ్రియామాంప్రతియన్ముహూర్తం । దయాపరోభూఃప్రహరన్నపిత్వం
తస్మాదుపచ్ఛందయతిప్రయోజ్యం । మయిత్వయానప్రతిషేధరౌక్ష్యం॥ ౫౮

తథేత్యుపస్పృశ్యపయఃపవిత్రం । సోమోద్భవాయాఃసరితోనృసోమః
ఉదఙ్ముఖఃసోస్త్రవిదస్త్రమంత్రం । జగ్రాహతస్మాన్నిగృహీతశాపాత్॥ ౫౯

ఏవంతయోరధ్వనిదైవయోగా । దాసేదుషోఃసఖ్యమచింత్యహేతు
ఏకోయయౌచైత్రరథప్రదేశా । న్సౌరాజ్యరమ్యానపరోవిదర్భాన్॥ ౬౦

తంతస్థివాంసంనగరోపకంఠే । తదాగమారూఢగురుప్రహర్షః
ప్రత్యుజ్జగామక్రథకైశికేంద్ర । శ్చంద్రంప్రవృద్ధోర్మిరివోర్మిమాలీ॥ ౬౧

బంధములు ద్రెంచుకొని హరుల్ ♦ పరువులెత్తె । నిరుసులెడలి రథమ్ములు ♦ ధరణిఁ గూలె
సైనికులు దత్తరిల్లిరి ♦ సతులఁ గావ । క్షణములో శిబిరంబెల్ల ♦ సంచలించె॥ ౪౯

వనగజమ్ము నృపావధ్య ♦ మనుచు నెఱుఁగు । రాఘవుం డేచు కరిని మం♦రల్చుటకును
గుణము గొంచెమ్ముగా లాగి ♦ గురినిఁ జూచి । బాణమునఁ గొట్టె దానికుం♦భమ్ము దాఁక॥ ౫౦

తాఁకినంతనవన్యదం♦తావళంబు । రూపమును బాసి ఖేచర ♦ రూపమొందెఁ
జుట్టుధగధగదీప్తులు ♦ ముట్టి వెలుఁగ । శిబిరమునఁ జూచువారి క♦చ్చెరువుగాఁగ॥ ౫౧
స్వప్రభావంబుచేత సం♦ప్రాప్తమైన । సురతరుసుమాళిఁ జల్లి రా♦ట్సుతుని మీఁద
దంతకాంతులఁ దదురస్థ♦తారహార । దీప్తివర్ధిల్లఁ జేయుచుఁ ♦ దెలిపె నిట్లు॥ ౫౨

ఈమతంగజమైతి నే ♦ నామతంగు । శాపమున గర్వకారణ♦పాపమునను
దనరు ప్రియదర్శనాఖ్య గం♦ధర్వనాథుఁ । డతని సుతుఁడఁ బ్రియంవదుఁ ♦ డనెడువాఁడ॥

అంతఁ బతిమాలి నే మ్రొక్క ♦ నమ్మహర్షి । చిత్తమెంతయు దయచేత ♦ మెత్తనయ్యె
నుష్ణమంతయు నగ్నిసం♦యోగమునను । జలమునకుఁ జల్లదనము గా ♦ సహజగుణము॥ ౫౪

ఎన్నఁ డిక్ష్వాకుకులసము♦త్పన్నుఁ డజుఁడు । చీరు నీకుంభమును వాఁడి♦నారసమున
నాఁడు నీదివ్యతనువుతోఁ ♦ గూడఁగలవు । పొమ్మనియె నత్తపోనిధి ♦ పుణ్యజలధి॥ ౫౫

చిరముగాఁ గోరితిని నీదు ♦ దరిసెనమును । సత్త్వశాలివి నీచేత ♦ శాపమెడలె
నీకుఁ బ్రతికృతి చేయంగ ♦ నేర నేని । వ్యర్థముగఁ గాదె యీపద ♦ ప్రాప్తి నాకు॥ ౫౬

స్నేహితుఁడ! చూడు నాదు సం♦మోహనాస్త్ర । మిది ప్రయోగింపనరి నొవ్వఁ♦ డోడవు జయము
విడువ మరలింప మంత్రముల్ ♦ వేఱు వేఱు । దనరు గాంధర్వమిది గయి♦కొనుము దయను॥

చాలును ననుఁ గూర్చి లజ్జింప ♦ నేల నీకుఁ । గొట్టినప్పుడె దయను జూ♦పెట్టితీవు
గాన నా కోరికెను దో్రసి ♦ కఠినవృత్తిఁ । జూపఁ బోకుము నాయందు ♦ శుద్ధచరిత॥ ౫౭

అనిన నాఁగాక యని రాజ♦తనయుఁ డంత । నిర్మలంబగు నర్మదా ♦ నీరమునను
వారిచి యుదఙ్ముఖుండయి ♦ భక్తిఁ గొనియె । నస్త్రవిదుఁ డస్త్రమంత్రమ్ము ♦ లతని నుండి॥

ఇట్టులిర్వురదారి ని♦ర్హేతుకముగ । దైవయోగమ్ముచే మైత్రిఁ ♦ దనరి యంత
నొకరు చైత్రరథంబున ♦ కొకరు మంచి । రాజు చే రమ్యమగు విద♦ర్భకును జనిరి॥ ౬౦

అంత నగరోపకంఠమ్ము ♦ నజుఁడు సేరె । నని తెలిసి హర్షభరమున ♦ నవ్విదర్భ
నేత క్రథకైశికేశ్వరుఁ ♦ డెదురుకొనియె । సంద్రము పొంగునలలచేఁ ♦ జంద్రు నట్లు॥ ౬౧

ప్రవేశ్యచైనంపురమగ్రయాయీ । నీచైస్తథోపాచరదర్పితశ్రీః
మేనేయథాతత్రజనఃసమేతో । వైదర్భమాగంతుమజంగృహేశం॥ ౬౨

తస్యాధికారపురుషైఃప్రణతైఃప్రదిష్టాం
ప్రాగ్ద్వారవేదివినివేశితపూర్ణకుంభాం
రమ్యాంరఘుప్రతినిధిఃసనవోపకార్యాం
బాల్యాత్పరామివదశాంమదనోధ్యువాస॥ ౬౩

తత్రస్వయంవరసమాహృతరాజలోకం
కన్యాలలామకమనీయమజస్యలిప్సోః
భావావబోధకలుషాదయితేవరాత్రౌ
నిద్రాచిరేణనయనాభిముఖీబభూవ॥ ౬౪

తంకర్ణభూషణనిపీడితపీవరాంసం
శయ్యోత్తరచ్ఛదవిమర్దకృశాంగరాగం
సూతాత్మజాఃసవయసఃప్రథితప్రబోధం
ప్రాబోధయన్నుషసివాగ్భిరుదారవాచః॥ ౬౫

రాత్రిర్గతామతిమతాంవరముంచశయ్యాం
ధాత్రాద్విధైవననుధూర్జగతోవిభక్తా
తామేకతస్తవబిభర్తిగురుర్వినిద్ర
స్తస్యాభవానపరధుర్యపదావలంబీ॥ ౬౬

నిద్రావశేనభవతాప్యనవేక్షమాణా
పర్యుత్సుకత్వమబలానిశిఖండితేవ
లక్ష్మీర్వినోదయతియేనదిగంతలంబీ
సోపిత్వదాననరుచింవిజహాతిచంద్రః॥ ౬౭

తద్వల్గునాయుగపదున్మిషితేనతావత్
సద్యఃపరస్పరతులామధిరోహతాంద్వే
ప్రస్పందమానపరుషేతరతారమంత
శ్చక్షుస్తవప్రచలితభ్రమరంచపద్మం॥ ౬౮

వృంతాచ్ఛ్లథంహరతిపుష్పమనోకహానాం
సంసృజ్యతేసరసిజైరరుణాంశుభిన్నైః

నమ్రుఁడైముందునరుగుచు ♦ నగరమందుఁ । బ్రీతిరఘుపుత్త్రునజునిఁ బ్ర♦వేశ పెట్టి
సిరులనర్పించుభోజునిఁ ♦ బురమువార । లెంచి రతిథిగ నజుని గృ♦హేశుఁ గాఁగ॥ ౬౨

ఉ॥ మంగళపూర్ణకుంభచయ ♦ మండితవేదిని నొప్పుమోసలన్
రంగుదలిర్చునూత్నభవ♦నంబున రాజనియుక్తపూరుషుల్
వంగినమస్కరించి తెలు♦పన్ రఘుకల్పుఁడు సొచ్చి బాల్యమే
గంగను వచ్చుప్రాయమునఁ ♦ గంతుఁడువోలె వసించెవేడుకన్॥ ౬౩

చ॥ ధరణిపులన్ స్వయంవర వి♦ధానముచేసటు చేర్చినట్టి యా
సురుచిరకన్యకామణిని ♦ శుద్ధమతిన్ గనుకోర్కినున్న యా
నరవరుకన్నులన్ నిదుర ♦ నాఁటి నిశన్ గడుఁబ్రొద్దువోవఁగాఁ
దఱిసెనుభావమున్ గనక ♦ తాఁగలుషించిన కాంతకైవడిన్॥ ౬౪

ధృవకోకిల. అగలిపానుపుమీఁదరాలిన ♦ యంగరాగమువానిఁ జే
రెగుభుజంబులు పోగులంటు నృ♦పేంద్రసూను మహాత్మునిన్
దగువయస్కులు సూతపుత్త్రు లు♦దారవాఙ్నిచయంబులన్
నుగతినిట్టులు మేలుకొల్పిరి ♦ శుభ్రమైనయుపస్వనన్॥ ౬౫

మత్తకోకిల. రాత్రిపోయెను శయ్యవీడుము ♦ రాజపూజ్యమహామతీ
ధాత్రిభారము రెండుసేసెను ♦ ధాత వింటె శ్రియఃపతీ
చిత్రమందుభరించెనిద్రఁ ద్య♦జించినీగురుఁ డొక్కటిన్
బాత్రుఁ డీవు మఱొండుదాల్పఁగ ♦ భవ్యరూపరఘూపమా॥ ౬౬

ఉ॥ భద్రుఁడవైననీపయిని ♦ బద్మకునెంతటి మోహముండినన్
నిద్రకువశ్యుఁడై నిశిని ♦ నీవటులున్న నుపేక్షచేసి తా
రాద్రిముఁదాల్చి ఖండిత తె♦ఱంగుననెవ్వనితో వినోదమున్
దద్రిమసల్పె నాశశియుఁ ♦ దన్ముఖకాంతిని వీడిజారెడిన్॥ ౬౭

ఉత్సాహము. రెండునొక్కసారె రమ్య ♦ రీతి విచ్చి యిప్పుడే
నిండుగాసమానమాచు ♦ నింపుగాతమింపులన్
ఒండులోనమెదలుపాప ♦ యొండునీదుకన్ను వే
ఱొండులోఁజలించుభృంగ ♦ ముండునట్టిపద్మమున్॥ ౬౮

మ॥ భవదీయాననవాయువందలి స్వభా♦వంబైన సౌరభ్యమున్
వివిధాన్యైకగుణంబులంగలిపి గ♦ల్పింపంగ వాంఛించి యి

స్వాభావికంపరగుణేనవిభాతవాయుః
సౌరభ్యమీప్సురివతేముఖమారుతస్య॥ ౬౯

తామ్రోదరేషుపతితంతరుపల్లవేషు
నిర్ధౌతహారగులికావిశదంహిమాంభః
ఆభాతిలబ్ధపరభాగతయాధరోష్ఠే
లీలాస్మితంసదశనార్చిరివత్వదీయం॥ ౭౦

యావత్ప్రతాపనిధిరాక్రమతేనభాను
రహ్నాయతావదరుణేనతమోనిరస్తం
ఆయోధనాగ్రసరతాంత్వయివీరయాతే
కింవారిపూంస్తవగురుఃస్వయముచ్ఛినత్తి॥ ౭౧

శయ్యాంజహత్యుభయపక్షవినీతనిద్రాః
స్తంబేరమాముఖరశృంఖలకర్షిణస్తే
యేషాంవిభాంతితరుణారుణరాగయోగా
ద్భిన్నాద్రిగైరికతటాఇవదంతకోశాః॥ ౭౨

దీర్ఘేష్వమీనియమితాఃపటమండలేషు
నిదాంవిహాయవనజాక్షవనాయుదేశ్యాః
వక్త్రోష్మణామలినయంతిపురోగతాని
లేహ్యానిసైంధవశిలాశకలానివాహాః॥ ౭౩

భవతివిరళభక్తిర్మ్లానపుష్పోపహారః
స్వకిరణపరివేషోద్భేదశూన్యాఃప్రదీపాః
అయమపిచగిరంనస్త్వత్ప్రబోధప్రయుక్తా
మనువదతిశుకస్తేమంజువాక్పంజరస్థః॥ ౭౪

ఇతివిరచితవాగ్భిర్వందిపుత్రైఃకుమారః
సపదివిగతనిద్రస్తల్పముజ్ఝాంచకార
మదపటునినదద్భిర్బోధితోరాజహంసైః
సురగజఇవగాంగంసైకతంసుప్రతీకః॥ ౭౫

అథవిధిమవసాయ్యశాస్త్రదృష్టం
దివసముఖోచితమంచితాక్షిపక్ష్మా

బ్బవి వృక్షంబులనుండి జారిపడు నా ♦ పూలం బ్రభాతానిలం
బవధానంబున బాలసూర్యకరభి ♦ న్నాబ్జాళితోఁ గూర్చెడిన్॥ ౧౯

ఉ॥ క్రొంజిగియాణిముత్తెములకున్ సరిమించెడు మంచుబిందువుల్
కెంజిగురాకులం బోలుచు ♦ లీలలు చూడఁగఁ గ్రిందివాతెఱన్
రంజిలుదంతకాంతులప ♦ రంపరఁ గూడి వెలుంగుచుండు నీ
మంజుతరస్మితంబులను ♦ మానక తెల్పు నరేంద్రనందనా॥ ౨౦

ఉ॥ ఆకసమున్ బ్రతాపనిధి ♦ యర్కుఁడు చేరక మున్నె చీఁకటిన్
వీఁక ననూరుఁ డెంతయును ♦ వే యెగజిమ్మెను వీరకోటిలోఁ
బ్రాకట నాయకుండవయి ♦ భాసిలుచుండఁగ నీవు వైరులన్
దాఁకి వధించు నేలొకో ర♦ణస్థలి నీజనకుండు రాఘవా॥ ౨౧

చ॥ ఇరుగడనిద్రదీరికరు ♦ లెంతయు మ్రోగుచునుండ సంకిళుల్
తొలఁగెను సెజ్జ నంత నటఁ ♦ దోఁచినసూర్యుని రక్తరశ్మిచే
నరుణతరప్రభాతతుల ♦ నందిన యగ్గజదంతకోశముల్
వఱలెను గైరికాద్రితటి ♦ వ్రచ్చినకైవడి నింపునించుచున్॥ ౨౨

చ॥ నిసుపుగఁగట్టినట్టి పట♦నిర్మితమండపపాళియందుఁ బెం
పడరెడు పారసీకతుర♦గావళి నిద్రనుబాపి ముందు సా
పడనిడినట్టి సైంధవపుఁ ♦ బల్కులనెల్లను నోటియావిరిన్
గడుమలినంబు సేసెడిని ♦ గన్గొను మో యరవిందలోచనా॥ ౨౩

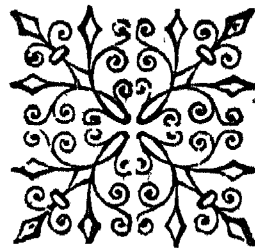
ఉ॥ పాడుటచేఁ గడున్ శిథిల♦భావముఁ గాంచె సుమోపహారముల్
వీడెను దీప్తిమండలము ♦ వెగ్గెడుదివ్వెల నీవు మేలుకో
నాడెడు మానువాక్యముల ♦ కందము గాఁబ్రతిఁబల్కు ముద్దుమా
ట్లాడుచుఁ బంజరమ్మున వి♦హారము సల్పెడు నీదుకీరమున్॥ ౨౪

ఉ॥ వందికుమారు లిప్పగిది ♦ వాగ్విభవంబులు చూపిలేపఁగాఁ
జెందినవేడ్కనంచలు ర♦చించెడు శబ్దముచేత లేచి యా
నందముతోడ గాంగపులి♦నంబులవీడెడు సుప్రతీక మ
ట్లొందిన ప్రీతి మేల్కొని న♦రోత్తమసూతి తొలంగెఁ దల్పమున్॥ ౨౫

ఉ॥ అంతఁబ్రభాతకృత్యముల ♦ నన్నియుఁ దీర్చి యథావిధిజ్ఞతన్
గాంతములైన రెప్పలను ♦ గ్రాలుకనుంగవ యొప్పనయ్యుజుం

కుశలవిరచితానుకూలవేషః
క్షితిపసమాజమగాత్స్వయంవరస్థం॥ ౭౬

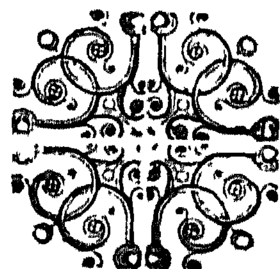
ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కాళిదాసకృతౌ వజస్వయంవరాభి
గమనో నామ పంచమఃసర్గః.

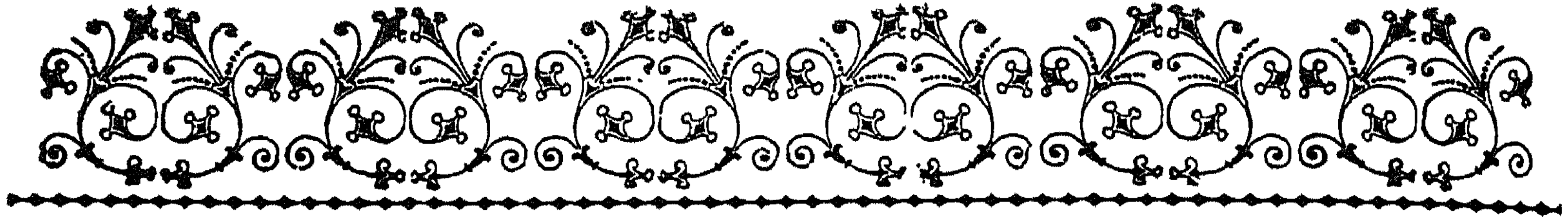


డెంతయు దత్తు లర్థిరచి ♦ యించిన వేషముఁబూనిచేరె భూ
కాంతులు దత్స్వయంవరపుఁ ♦ గాంతునుగూడిన యాసభాస్థలిన్॥ ౭౬

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాధనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు నజస్వయంవరాభిగమనంబను
పంచమాశ్వాసము సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్

షష్ఠః సర్గః

—:o:—

సతత్ర మంచేషు మనోజ్ఞ వేషాన్ । సింహాసనస్థా నుపచారవత్సు
వైమానికానాం మరుతా మపశ్య । దాకృష్టలీలా న్నరలోక పాలాన్॥ ౧

రతే ర్గృహీతానునయేన కామం । ప్రత్యర్పిత స్వాంగ మివేశ్వరేణ
కాకుత్స్థ మాలోకయతాం నృపాణాం । మనో బభూవేందుమతీ నిరాశం॥ ౨

వైదర్భ నిర్దిష్ట మసౌ కుమారః క్లృప్తేనసోపాన పథేన మంచం
శిలావిభంగై ర్మృగరాజ శాబ । స్తుంగం నగోత్సంగ మివారురోహ॥ ౩

పరార్ధ్యవర్ణా స్తరణోపపన్న । మాసేదివాన్ రత్నవదాసనం సః
భూయిష్ఠమాసీ దుపమేయకాంతి । ర్మయూర పృష్ఠాశ్రయిణాగుహేన॥ ౪

తాసు శ్రియా రాజపరంపరాసు । ప్రభావిశేషోదయదుర్నిరీక్ష్యః
సహస్రధాత్మా వ్యరుచద్విభక్తః । పయోముచాం పంక్తిషు విద్యుతేవ॥ ౫

తేషాం మహార్హాసన సంస్థితానా । ముదారనేపథ్య భృతాం సమధ్యే
రరాజధామ్నా రఘుసూను రేవ । కల్పద్రుమాణా మివ పారిజాతః॥ ౬

నేత్రవ్రజాః పౌరజనస్య తస్మిన్ । విహాయ సర్వా న్నృపతీ న్నిపేతుః
మదోత్కటే రేచిత పుష్పవృక్షా । గంధద్విపే వన్యఇవ ద్విరేఫాః॥ ౭

అథస్తుతే వందిభి రన్వయజ్ఞైః । సోమార్కవంశ్యే నరదేవలోకే
సంచారితే చాగురుసారయోనౌ । ధూపే సముత్సర్పతి వైజయంతీః॥ ౮

పురోపకంఠోపవనాశ్రయాణాం । కలాపినా ముద్ధతనృత్యహేతౌ
ప్రధ్మాతశంఖే పరితో దిగంతాం । స్తూర్యస్వనే మూర్ఛతి మంగళార్థే॥ ౯



శ్రీ

ర ఘు వం శ ము.

ష ష్ఠా శ్వా స ము.

———:o:———

గీతములు.

దివి విమానాళి విహరించు ♦ దివిజవరుల । లీలలను గ్రాలి పర్యంక ♦ పాళిమీఁద
సింహపీఠములందుండి ♦ చెలఁగు నృపుల । రమ్యవేషుల నటఁ గాంచె ♦ రఘుని సుతుఁడు॥ ౧

హరుని రతికాంత వేఁడఁగా ♦ నతనికరుణ । మరల దేహంబు దాల్చిన ♦ మరుఁడనంగ
నొప్పు కాకుత్స్థమణిఁ గాంచి ♦ యుర్విపాలు । రిందుమతిఁ గూర్చి నిరాశఁ ♦ జెందిరంత॥

ఱాళ్లపై ఱాళ్లమీఁదుగా ♦ రమ్యశిఖరి । శిఖరమెక్కెడు సింహంపు ♦ శిశువు వోలె
నవ్విదర్భాధిపతి చూప ♦ నక్కుమార । విభుఁడు మెట్టులమీఁదుగాఁ ♦ బీఠమెక్కె॥ ౩

రత్నకంబళ రాజిచేఁ ♦ బ్రభ దలిర్చు । నాసనంబునఁ గూర్చున్న ♦ యయ్యజుండు
చిత్రకాంతుల నెమ్మిపైఁ ♦ జెలఁగుచుండు । స్కందుతోఁ బోల్ప నెంతయుఁ ♦ జాలియుండె॥

అంబుదాళిని వేరూపు ♦ లంది మెఱపు । చెలఁగి కనులకు మిఱుమిట్లు ♦ గొలుపునట్లు
రాజపంక్తుల రాజిల్లు ♦ రాజ్యలక్ష్మి । యధిక కాంతిని దుస్సహ ♦ మయ్యెఁ జూడ॥ ౫

శ్రేష్ఠ సింహాసనంబులఁ ♦ జెన్నుమీఱి । యుజ్జ్వలంబగు వేషాల ♦ నొప్పియున్న
రాజులందఱిలో రఘు ♦ రాజసుతుఁడె । సురతరులఁ బారిజాతంబు ♦ కరణి మెఱసె॥ ౬

భృంగముల్ పుష్పవృక్షమ్ము ♦ లెల్లఁ బాసి । వచ్చి మదగంధ గజముపై ♦ వ్రాలినట్లు
పౌరజనముల సకలదృగ్ ♦ వ్రాతములును । బాసి రాజుల నజునిపై ♦ వచ్చివ్రాలె॥ ౭

సోమసూర్యకులంబుల ♦ భూమిపతుల । వంశచరితలు దెలిసిన ♦ వందితతులు
పాఠములు సల్ప నగరుధూ ♦ పమ్ములడరి । పర్వి చుట్టును ధ్వజముల ♦ పయికి నెగసె॥ ౮

శంఖమంగళతూర్య ని ♦ స్స్వానచయము । కడలకును ముట్టియంతటఁ ♦ గలసి నెఱయ
నగర కంఠోపవనముల ♦ నెగడుచుండు । నెమళులకు నృత్యహేతువై ♦ యమరె నపుడు॥ ౯

మనుష్యవాహ్యం చతురస్రయాన । మధ్యాస్య కన్యా పరివారశోభి
వివేశ మంచాంతర రాజమార్గం । పతింవరా క్లృప్త వివాహవేషా॥ ౧౦

తస్మిన్విధానాతిశయే విధాతుః । కన్యామయే నేత్రశతైక లక్ష్యే
నిపేతు రంతఃకరణై ర్నరేంద్రా । దేహైః స్థితాః కేవలమాసనేషు॥ ౧౧
తాంప్రత్యభివ్యక్త మనోరథానాం । మహీపతీనాం ప్రణయాగ్రదూత్యః
ప్రవాళశోభా ఇవపాదపానాం । శృంగారచేష్టా వివిధా బభూవుః॥ ౧౨
కశ్చిత్కరాభ్యా ముపగూఢనాళ । మాలోల పత్రాభి హతద్విరేఫం
రజోభిరంతః పరివేషబంధి । లీలారవిందం భ్రమయాం చకార॥ ౧౩
విస్రస్త మంసా దపరోవిలాసీ । రత్నానువిద్ధాం గదకోటిలగ్నం
ప్రాలంబ ముత్కృష్య యథావకాశం । నినాయ సాచీకృత చారువక్త్రః॥ ౧౪
ఆకుంచితాగ్రాంగులినా తతోన్యః । కించిత్స మావర్జిత నేత్రశోభః
తిర్యగ్విసంసర్పి నఖప్రభేణ । పాదేనహైమం విలిలేఖ పీఠం॥ ౧౫
నివేశ్యవామం భుజమాసనార్ధే । తస్మిన్నివేశాదధికోన్నతాంసః
కశ్చిద్వివృత్త త్రికభిన్నహారః । సుహృత్సమాభాషణతత్పరోభూత్॥ ౧౬
విలాసినీ విభ్రమదంతపత్ర । మాపాండురం కేతకబర్హ మన్యః
ప్రియానితంబోచిత సంనివేశై । ర్విపాటయామాస యువానఖాగ్రైః॥ ౧౭
కుశేశయా తామ్రతలేన కశ్చిత్ । కరేణరేఖా ధ్వజలాంఛనేన
రత్నాంగులీయ ప్రభయానువిద్ధా । నుదీరయామాస సలీలమక్షాన్॥ ౧౮
కశ్చిద్యథాభాగ మవస్థితోపి । స్వసంనివేశా ద్వ్యతిలంఘినీవ
వజ్రాంశుగర్భాంగులి రంధ్రమేకం । వ్యాపారయామాస కరం కిరీటే॥ ౧౯
తతోనృపాణాం శ్రుతవృత్తవంశా । పుంవత్ప్రగల్భా ప్రతిహార రక్షీ
ప్రాక్సన్నికర్షం మగధేశ్వరస్య । నీత్వా కుమారీ మవదత్సునందా॥ ౨౦
అసౌశరణ్యః శరణోన్ముఖానా । మగాధసత్త్వో మగధప్రతిష్ఠః
రాజాప్రజా రంజనలబ్ధవర్ణః । పరంతపోనామ యథార్థనామా॥ ౨౧
కామం నృపాః సంతు సహస్రశోన్యే । రాజన్వతీ మాహు రనేన భూమిం
నక్షత్రతారా గ్రహసంకులాపి । జ్యోతిష్మతీ చంద్రమసైవ రాత్రిః॥ ౨౨

పరిచరులతోడ నొప్పి వి♦వాహవేష । కలితయైన పతింవర ♦ కన్య నరులు
మోయుపల్లకినెక్కి ప్రి ♦ మోదమతిని । రాజపర్యంకమధ్యమా ♦ గ్గమునుజొచ్చె॥ ౧౦

పందలకొలంది వీక్షణ ♦ వార్తిములకు । గుఱియగుచు బ్రహ్మసృష్టి న ♦ బ్బురమునగుచు
నెసఁగునాకన్నె పైవ్రాలె ♦ నృపులమనము । లంగములుమాత్రముండె సిం♦హాసనముల॥ ౧౧

ఆమెయందలి తమప్రేమ ♦ వ్యక్తపఱుచు । భూతలేంద్రుల ప్రణయాగ్రి ♦ దూతలనఁగ
వివిధ శృంగార చేష్టలు ♦ వెలసెనపుడు । సృత్తములయందుఁ బల్లవ ♦ శ్రీలువోలె॥ ౧౨

కదలిరేకులు తేంట్లను ♦ గడకునెట్ట । వరపరాగంబు లోపలఁ ♦ బరిధిగట్ట
నాళమును జేతఁబట్టి భూ ♦ నాథుఁడొక్కఁ । డందముగఁ ద్రిప్పె లీలార♦విందమపుడు॥

వేఱొకవిలాసి పూదండ ♦ జారిభుజము । రత్నఖచితవరాంగదా ♦ గ్రమునఁ దగులు
కొనిన సుందరముఖమును ♦ గొంతత్రిప్పి । దానిసవరించి యిడె యథా ♦ స్థానమందు॥

మఱియొకఁడు గొంతవెనుకకుఁ ♦ బఱపిదృష్టి । కాళ్లమునివ్రేళ్ళువంచి బం ♦ గారుపాద
పీఠమును వ్రాయుచుండెను ♦ విమలనఖర । వక్రికాంతులు దానిపైఁ ♦ బర్వుచుండ॥ ౧౫

మించియెత్తుగ మూపు గా ♦ న్పించురీతి । వామభుజముంచి పీఠార్ధ ♦ భాగమందు
విరిసరముజారనొకయుంత ♦ వెన్నుద్రిప్పి । యొకఁడుమాట్లాడఁగడఁగెను ♦ సకునితోడ॥

మఱియొకఁడు స్వప్రియాంగన ♦ పిఱుఁదుమీఁద । నునుచుకొనగోటఁ గామినీ♦జనవిలాస
మునకునొ దంతపత్త్రిళి ♦ కనువుగాఁగఁ । బచ్చగేదంగిరేకును ♦ బట్టిచీల్చె॥ ౧౭

ధ్వజముమొదలగు రేఖలఁ ♦ దనరుచుండి । పద్మమ ట్లెఱ్ఱగానుండు ♦ పాణితోడ
రత్నముల యుంగరమ్ముల ♦ ప్రభలుగ్రమ్మ । పాచికలు వైచె నొక్కండు♦పార్థివుండు॥

తలనుయుక్తస్థలంబునఁ ♦ దనరుచున్న । మకుట మొక్కఁడు దలఁగిన ♦ మాడ్కిదాని
నంటఁజొచ్చెను గరమున ♦ నక్కిరీట । వజ్రరుచి వ్రేళ్ళసందులఁ ♦ బడివెలుంగ॥ ౧౯

అంత రాడ్వంశచరితంబు ♦ లన్నివెలసి ♦ పురుషులంతటిపొర్థియై ♦ వఱలుచుండు
ద్వారపాలసునంద త♦త్కన్యనపుడు । తోలుతమగధేశుకడనిల్పి ♦ పలికెనిట్లు॥ ౨౦

అమితసత్త్వుఁడు మగధర♦త్నాస్పదుండు । శరణుజొచ్చినవారికి ♦ శరణమగుచుఁ
బ్రజలరంజింపఁజేసెడు ♦ భవ్యయశుఁడు । సార్థకపరంతపాఖ్యుఁ డీ♦క్ష్మావరుండు॥ ౨౧

పృథ్వివరులన్యులున్నను ♦ వేలకొలఁదిఁ । నితఁడురాజన్వతినిజేసె ♦ క్షితితలమును
లెక్కలేనన్నిగ్రహములు ♦ చుక్కలున్న । నిశినిజ్యోతిష్మతినిజేయు ♦ శశివిధమున॥ ౨౨

క్రియాప్రబంధా దయమధ్వరాణా । మజస్రమాహూత సహస్రనేత్రః
శచ్యాశ్చిరం పాండుకపోలలంబాన్ । మందారశూన్యా నలకాం శ్చకార॥ ౨౩

అనేనచేదిచ్ఛసి గృహ్యమాణం । పాణిం వరేణ్యేన కురుప్రవేశే
ప్రాసాదవాతాయన సంశ్రితానాం । నేత్రోత్సవం పుష్పపురాంగనానాం॥ ౨౪

ఏవంతయోక్తే తమవేక్ష్యకించిత్ । విస్రంసి దూర్వాంక మధూకమాలా
ఋజుప్రణామ క్రియయైవతన్వీ । ప్రత్యాదిదేశైన మభాషమాణా॥ ౨౫

తాం సైవవేత్ర గ్రహణే నియుక్తా । రాజాంతరం రాజసుతాం నినాయ
సమీరణోత్థేవ తరంగరేఖా । పద్మాంతరం మానసరాజహంసీం॥ ౨౬

జగాదచైనా మయమంగనాథః । సురాంగనా ప్రార్థిత యౌవనశ్రీః
వినీతనాగః కిలసూత్రకారై । రైంద్రం పదం భూమిగతోపి భుంక్తే॥ ౨౭

అనేనపర్యాస యతాశ్రు బిందూన్ । ముక్తాఫలస్థూల తమాన్ స్తనేషు
ప్రత్యర్పితాః శత్రువిలాసినీనా । మున్ముచ్యసూత్రేణ వినైవహారాః॥ ౨౮

నిసర్గభిన్నాస్పద మేకసంస్థ । మస్మిన్ద్వయం శ్రీశ్చ సరస్వతీచ
కాంత్యాగిరా సూనృతయాచ యోగ్యా । త్వమేవకల్యాణి తయోస్తృతీయా॥ ౨౯

అథాంగరాజా దవతార్యచక్షు । ర్యాహీతి జన్యా మవదత్కుమారీ
నాసౌనకామ్యో నచవేదసమ్య । గ్ద్రష్టుంనసా భిన్నరుచిర్హిలోకః॥ ౩౦

తతఃపరం దుఃప్రసహం ద్విషద్భి । ర్నృపం నియుక్తా ప్రతిహారభూమౌ
నిదర్శయామాస విశేషదృశ్య । మిందుం నవోత్థాన మివేందుమత్యై॥ ౩౧

అవంతినాథోయ ముదగ్రబాహు । ర్విశాలవక్షా స్తనువృత్తమధ్యః
ఆరోప్యచక్ర భ్రమ ముష్ణతేజా । స్త్వష్ట్రేవ యత్నోల్లిఖితోవిభాతి॥ ౩౨

అస్యప్రయాణేషు సమగ్రశక్తే । రగ్రేసరై ర్వాజిభి రుత్థితాని
కుర్వంతిసామంత శిఖామణీనాం । ప్రభాప్రరోహా స్తమయం రజాంసి॥ ౩౩

అసౌమహాకాల నికేతనస్య । వసన్నదూరే కిల చంద్రమౌళేః
తమిస్రపక్షేపి సహప్రియాభి । ర్జ్యోత్స్నావతో నిర్విశతిప్రదోషాన్॥ ౩౪

అనేనయూనా సహపార్థివేన । రంభోరుకచ్చి న్మనసోరుచిస్తే
సిప్రాతరంగానిల కంపితాసు । విహర్తుముద్యాన పరంపరాసు॥ ౩౫

ఎడతెగక జన్నములు సేసి ♦ యెపుడు నింద్రుఁ । బిల్చి శచివెల్లచెక్కిళ్ల ♦ వ్రేలునట్టి
ముంగురులయందు మందార ♦ పుష్పచయము । చేరకుండఁగఁజేసెను ♦ జిరమితండు॥

ఈవరేణ్యునిచేపట్టు ♦ దేని నీవు । బుష్పపురమును జొచ్చి యా ♦ పురములోని
యమలప్రాసాదవాతాయ ♦ నములఁజూచు । చానలకు నేత్రపర్వంబు ♦ సలుపఁగలవు॥

అనుచుఁజెప్పినవాలించి ♦ యతనిఁగాంచి । గరికెతోనొప్పు నిప్పుపూ ♦ సరముగదల
బుజగతినిగ్రాలుమతి నమ ♦ స్కృతినొనర్చి । తన్వి మానముతోడ నా ♦ తనిఁదొలంగె॥

మానసమరాళినొండు ప♦ద్మమునుజేర్చు । గాలిచేఁగల్గుతరఁగల ♦ పాళిపగిది
రాజపుత్రిని మఱియొక ♦ రాజుఁజేర్చి । యనియె వేత్రమ్ము దాల్చిన ♦ యానునంద॥ ౨౭

అంగనాథుఁడితండు సు♦రాంగనాళి । కోరుయౌవనకాంతిఁ జె♦న్నారువాఁడు
గజములకుశిక్ష బుషులచేఁ ♦ గఱపినాఁడు । ధరణిపైనింద్రవిభవంబు ♦ దాల్చినాఁడు॥

అశ్రుబిందులు ముత్తెమ్ము ♦ లంతలేసి । వైరికాంతలచనులపైఁ ♦ బ్రస్తరించి
యితఁడుమున్గొన్నసరులకుఁ ♦ బ్రతిగనిడిన । హారములులేనివండల ♦ తీరుగొలిపె॥ ౨౮

భిన్నవాసస్వభావలై ♦ యున్న నిటను । శ్రీసరస్వతులిర్వురుఁ ♦ జేరిరొకట
సత్యవాక్పూతసౌందర్య ♦ శాలివీవు । గూడియుంటకు యోగ్యవు ♦ మూఁడవదిగ॥ ౨౯

అనుడునాతనిపైదృష్టి ♦ నట్టెదింపి । పదయనుచుఁజెప్పెఁజెలికి న ♦ ప్రభుకుమారి
తానెఱుంగఁగఁజాలదా? ♦ తగఁడయతఁడు । అవనినభిరుచి భిన్నమా ♦ నంతెగాక॥ 3౦

అంత దౌవారికసునంద ♦ యరితతులకు । దుష్ప్రసహ్యుని నూత్న చం♦ద్రుండువోలెఁ
జూడనెంతయు యోగ్యుని ♦ సుభగునృపుని । నింకొకనిఁజూపి యిట్లనె♦నిందుమతికి॥ 3౧

నిడుదలైనట్టిబాహువుల్ ♦ వెడఁదరొమ్ము । గుండ్రమౌసన్ననడుమును ♦ గొమరుమిగులఁ
ద్వష్ట్రచక్రభ్రమంబుపైఁ ♦ దవిలిరాయ । వఱలురవిఁబోలునీతఁ డ♦వంతివిభుఁడు॥ 3౨

శక్తిసంపూర్ణునీతని ♦ జైత్రయాత్ర । ముందునడిచెడుహరితతిఁ ♦ బొడమురజము
లఖిలసామంతరాజ తే♦జాంకురముల । కస్తమానంబుగల్పించు ♦ నద్భుతముగ॥ 33

అమ్మహాకాలనిలయు శ♦శాంకమౌళి । కెలనవసియించుఁగావునఁ ♦ గృష్ణపక్ష
మందుఁగూడను దనప్రియు ♦ రాండ్రతోడ । ననుభవించునుజంద్రికా ♦ యామినులను॥

ఈపడుచు తేనితోఁగూడి ♦ యింపుమీఱ । విమలసిప్రాతరంగాళి ♦ వెడలుగాలి
వలనఁగంపించునుద్యాన ♦ పాళియందుఁ । జెలఁగఁగోరుదె రంభోరు ♦ తెలుపుమనిన॥ 3౪

తస్మిన్నభిద్యోతిత బంధుపద్మే । ప్రతాపసంశోషిత శత్రుపంకే
బబంధసానోత్తమ సౌకుమార్యా । కుముద్వతీ భానుమతీవ భావమ్॥ ౩౬

తాం మగ్రతస్తామర సాంతరాభా । మనూపరాజస్య గుణైరనూనామ్
విధాయసృష్టిం లలితాం విధాతు । ర్జగాద భూయః సుదతీం సునందా॥ ౩౭

సంగ్రామనిర్విష్ట సహస్రబాహు । రష్టాదశద్వీప నిఖాత యూపః
అనన్యసాధారణ రాజశబ్దో । బభూవయోగీ కిల కార్తవీర్యః॥ ౩౮

అకార్యచింతా సమకాలమేవ । ప్రాదుర్భవం శ్చాపధరః పురస్తాత్
అంతః శరీరేష్వపియః ప్రజానాం । ప్రత్యాదిదేశా వినయం వినేతా॥ ౩౯

జ్యాబంధ నిష్పంద భుజేనయస్య । వినిఃశ్వసద్వక్త్ర పరంపరేణ
కారాగృహే నిర్జితవాసవేన । లంకేశ్వరే ణోషిత మాప్రసాదాత్॥ ౪౦

తస్యాన్వయే భూపతిరేష జాతః । ప్రతీప ఇత్యాగమ వృద్ధసేవీ
యేనశ్రియః సంశ్రయదోషరూఢం । స్వాభావలోలేత్యయశః ప్రమృష్టం॥ ౪౧

ఆయోధనే కృష్ణగతిం సహాయ । మవాప్యయః క్షత్రియ కాలరాత్రిం
ధారాంశితాం రామపరశ్వధస్య । సంభావయ త్యుత్పలపత్రసారాం॥ ౪౨

అస్యాంకలక్ష్మీ ర్భవ దీర్ఘబాహో । ర్మాహిష్మతీ వప్రనితంబకాంచీం
ప్రాసాదజాలై ర్జలవేణిరమ్యాం । రేవాంయది ప్రేక్షితు మస్తికామః॥ ౪౩

తస్యాః ప్రకామం ప్రియదర్శనోపి । నసక్షితీశో రుచయే బభూవ
శరత్ప్రమృష్టాంబుధరోపరోధః । శశీవపర్యాప్త కలోనలిన్యాః॥ ౪౪

సాశూరసేనాధిపతిం సుషేణ । ముద్దిశ్యలోకాం తరగీతకీర్తిం
ఆచారశుద్ధో భయవంశదీపం । శుద్ధాంతరక్ష్యా జగదేకుమారీ॥ ౪౫

నీపాన్వయః పార్థివ ఏషయజ్వా । గుణైర్యమాశ్రిత్య పరస్పరేణ
సిద్ధాశ్రమం శాంత మివైత్యసత్త్వై । ర్నైసర్గికో ప్యుత్ససృజే విరోధః॥ ౪౬

యస్యాత్మగేహే నయనాభిరామా । కాంతి ర్హిమాంశో రివసన్నివిష్టా
హర్మ్యాగ్ర సంరూఢ తృణాంకురేషు । తేజోవిషహ్యాం రిపుమందిరేషు॥ ౪౭

యస్యావరోధ స్తనచందనానాం । ప్రక్షాళనా ద్వారివిహారకాలే
కలిందకన్యా మధురాంగతాపి । గంగోర్మిసంసక్త జలేవభాతి॥ ౪౮

బంధుపద్మమ్ములలరించి ♦ వైరిపంక । మింకఁజేసిప్రతాపాన ♦ నెసఁగునతని
యందు మృదుల కుముద్వతి ♦ యాత్మభావ । బంధమునుభానుమతివలెఁ♦బలుపదర్చు॥ ౭౬

అంతఁగంజాతగర్భంపుఁ ♦ గాంతికలిగి । వనజగర్భునిసృష్టికి ♦ వన్నెయిడెడు
రూపనుగుణాఢ్యసుదతి న ♦ నూపనృపతి । యెదుటఁజేర్చిసునంద దా♦నిట్లుపలికె॥ ౭౭

యూపములఁబదునెన్మిది ♦ ద్వీపములను । నిల్పివేయిభుజమ్ములఁ ♦ గొల్పియాజిఁ
బరులుగనఁగాని రాజశ♦బ్దంబుఁబడసి । యుండెఁగాకార్తవీర్యుఁడ♦నోగియొకఁడు॥

సలుపఁదగనివి సలుపంగఁ ♦ దలఁచునంత । నెక్కుడినచాపము హుఁ బాల్చి ♦ యెదుటనిల్చి
చెడుతలంపులుమనములఁ ♦ జెందకుండఁ । బ్రజలశిక్షించిరక్షించు ♦ వాఁడతండు॥ ౭౮

అల్లెత్రాటనుభుజము ల ♦ ల్లాడకుండఁ । గట్టనిట్టూర్పువెట్టి వ ♦ క్త్రములయందు
నతనిచెఱనుండెఁగరుణించి ♦ యనుపుదాఁక । నిందుర్గెల్చినయట్టి లం♦కేశ్వరుండు॥ ౮౦

అతనికులమున నీప్రతీ♦పాఖ్యనృపతి । జ్ఞానవృద్ధులఁగొల్చు ను♦జ్ఞానిగలిగి
సిరికినాశ్రితదోషాళి ♦ చేతఁబొడమ । ప్రకృతి చంచలయనునిందఁ ♦ బాపివైచె॥ ౮౧

వహ్నిసాయంబుయుద్ధానఁ ♦ బడసియితఁడు । క్షత్రియులకాలరాత్రియై ♦ చన్నయట్టి
పరశురామునివాఁడియౌ ♦ పరశుధారఁ । గలువరేకులసారంబు ♦ గాఁగనెంచె॥ ౮౨

మించిమాహిష్మతీపుర ♦ కాంచియైన । విమలరేవానదీపూర ♦ విభవములను
హర్మ్యములనుండిచూడఁగా ♦ నాసయున్న । నగుము నీవీమహాభుజు ♦ నంకలక్ష్మి॥ ౮౩

ఎంతప్రియదర్శనుండైన ♦ నిందుమతికి । నన్నృపాలుఁడురుచియింపఁ ♦ డయ్యెఁ గోర
మొగిలువీడి శరత్కాల♦పూర్ణుఁడయ్యు । నిందుఁ డబ్జంబులకు రుచి ♦ యింపనట్లు॥ ౮౪

అంత నక్కన్యకిట్లనె ♦ నాసునంద । యుభయకులదీపమును మఱి ♦ శుభచరిత్రుఁ
డగుచు లోకాంతరములను ♦ యశము గాంచి । చెలఁగునాశూరసేను ను♦పేణుఁజూపి॥

ఇతఁడునీపాన్వయుఁడుయాజి ♦ యితనిఁబొంది । గుణములన్యోన్యవైరంబు ♦ గొనకపోదలు
శాంతసిద్ధాశ్రమముఁబొంది ♦ సత్త్వచయము । ప్రకృతివైరమ్ములనుమాని ♦ పరఁగురీతి॥

కనులకభిరామమాచంద్ర ♦ కాంతివంటి । కాంతితనమందిరమ్మునఁ ♦ గ్రాలఁజేసె
భూరిహర్మ్యాగ్రములగడ్డి ♦ మొలచియున్న । శత్రుగృహములదుస్సహ ♦ శౌర్యముంచె॥

ఇతఁడు జలకేళిశుద్ధాంత ♦ సతులఁగూడి । సలుపఁదత్కుచచందన ♦ ములనుగలసి
యమునమధురాపురప్రాంత ♦ మందునున్న । గంగతరఁగలఁగూడిన ♦ కరణినొప్పు॥ ౮౮

త్రస్తేన తార్క్ష్యాత్కిల కాలియేన । మణింవిసృష్టం యమునౌకసాయః
వక్షఃస్థల వ్యాపి రుచందధానః । సకౌస్తుభం హ్రేపయతీవకృష్ణం॥ ౪౯

సంభావ్య భర్తారమముం యువానం । మృదుప్రవాళోత్తర పుష్పశయ్యే
బృందావనే చైత్రరథా దనూనే । నిర్విశ్యతాం సుందరి యౌవనశ్రీః॥ ౫౦

అధ్యాస్య చాంభః పృషతోక్షితాని । శైలేయగంధీని శిలాతలాని
కలాపినాంప్రావృషి పశ్యనృత్యం । కాంతాసు గోవర్ధన కందరాసు॥ ౫౧

నృపంతమావర్త । మనోజ్ఞనాభిః । సావ్యత్యగా దన్యవధూ ర్భవిత్రీ
మహీధరం మార్గవశాదుపేతం । స్రోతోవహా సాగరగామినీవ॥ ౫౨

అథాంగదాశ్లిష్టభుజం భుజిష్యా । హేమాంగదం నామకళింగ నాథమ్
ఆసేదుషీం సాదితశత్రుపక్షం । బాలామబాలేందుముఖీం బభాషే॥ ౫౩

అసౌమహేంద్రాద్రి సమానసారః । పతిర్మహేంద్రస్య మహోదధేశ్చ
యస్యక్షర త్సైన్య గజచ్ఛలేన । యాత్రానుయాతీవ పురోమహేంద్రః॥ ౫౪

జ్యాఘాత రేఖే సుభుజో భుజాభ్యాం । బిభర్తి యశ్చాపభృతాం పురోగః
రిపుశ్రియాం సాంజన బాష్పసేకే । బందీకృతానా మివ పద్ధతీ ద్వే॥ ౫౫

యమాత్మనః సద్మని సన్నికృష్టో । మంద్రధ్వని త్యాజిత యామతూర్యః
ప్రాసాదవాతాయన దృశ్యవీచిః । ప్రబోధయ త్యర్ణవ ఏవసుప్తం॥ ౫౬

అనేనసార్ధం విహరాంబురాశే । స్తీరేషు తాలీవనమర్మరేషు
ద్వీపాంతరానీత లవంగపుష్పై । రపాకృత స్వేదలవామరుద్భిః॥ ౫౭

ప్రలోభితా ప్యాకృతి లోభనీయా । విదర్భరాజావర జాతయైవం
తస్మాదపావర్తత దూరకృష్టా । నిత్యేవలక్ష్మీః ప్రతికూలదైవాత్॥ ౫౮

అథోరగాఖ్యస్య పురస్యనాథం । దౌవారికీ దేవసరూప మేత్య
ఇతశ్చకోరాక్షి విలోకయేతి । పూర్వానుశిష్టాం నిజగాదభోజ్యాం॥ ౫౯

పాండ్యోయమంసార్పిత లంబహారః । క్లృప్తాంగరాగో హరిచందనేన
ఆభాతిబాలాతప రక్తసానుః । సనిర్ఝరోద్గార ఇవాద్రిరాజః॥ ౬౦

వింధ్యస్య సంస్తంభయితామహాద్రే । ర్నిశ్శేషపీతోజ్ఝిత సింధురాజః
ప్రీత్యాశ్వమేధావభృథార్ద్రమూర్తేః । సౌస్నాతికో యస్య భవత్యగస్త్యః॥ ౬౧

గరుడునకునోడి యమునలోఁ ♦ గాఁపురంబు। సలుపు కాళీయుఁ డిచ్చిన ♦ వెలుఁగుమణిని
వక్షమునఁదాల్చుఁగౌస్తుభ ♦ వజ్రమూను । కృష్ణునకులజ్జగొల్పెడు ♦ క్రియనితండు॥ ౪౯

ఈపడుచు చేని భర్తగా ♦ నెంచినీవు । చిగురు లునిచిన మెత్తపూ ♦ సెజ్జమీఁద
యౌవనశ్రీలసుందరీ ♦ యనుభవింపు । చైత్రరథతుల్యబృందావి ♦ చిత్రవనిని॥ ౫౦

రాతిపూపరిమళముల ♦ రమ్యమగుచుఁ । జినుకులనుగాంచి తడిసిన ♦ శిలలనుండి
కనుము గోవర్ధనాచింత ♦ కందరములఁ । గలుగుశిఖినృత్యముల వాన ♦ కాలునందు॥ ౫౧

అన్య పత్నిగఁదెలిసి త♦న్నక్కుమారి । నుడిపగిదినాభిచెన్నారు ♦ సుందరాంగి
యబ్ధిఁజనుచున్ననడ్డమై ♦ యదిగ్రిరాఁగఁ । దప్పనదివలెఁ దన్నుఁబ్రియుఁ ♦ దప్పిచనియె॥ ౫౨

అంత రిపుపక్షభంగు హే♦మాంగదాఖ్యు । నంగదాంచితబాహు క♦ళింగనాథు
నెదుటిబాలకుఁబూర్ణేందు ♦ వదనకనియె । నమలదౌవారికామణి ♦ యౌ సునంద॥ ౫౩

ఇతఁడు బలమునఁబోలు మ♦హేంద్రగిరిని । నేలుచుండుమహాబ్ధి మ♦హేంద్రములను
ఇతనియాత్రలముందు మ♦హేంద్రశైల । మరుగుమదగజతతిమిష ♦ ననఁగఁదోఁచు॥ ౫౪

కార్ముకధరాగ్రగణ్యుఁడై ♦ కాల్చునితఁడు । గలనఁగొనిచనురిపులక్ష్మి ♦ కజ్జలాశ్రు
ధారఁదడిసినరెండు ప♦థమ్ములనఁగ । భుజములఁగిణాంక రేఖలు ♦ పూనినాఁడు॥ ౫౫

అబ్ధియీతనినిలయంబు ♦ నంటియుంట । నతులరవముల యామతూ♦ర్యములమించి
సౌధజాలాళివీచి ద♦ర్శనమొసంగి । మేలుకొలుపును సుప్తు నృ♦పాలునితని॥ ౫౬

పడసిద్వీపాంతరలవంగ ♦ పరిమళమును । జెమటలార్చెడువాతపో ♦ తములఁజెలఁగి
తాళవనములమర్మర ♦ ధ్వనులమించు । జలధితటములనితనితో ♦ సలుపు కేళి॥ ౫౭

అనుచు లోభమ్మునెంతఁ గొ♦ల్పినను వినక । రూపవతిభోజుచెల్లె లా ♦ భూపుఁదొలఁగఁ
దన్నుదూరాననుండి య♦త్నమునదేఁగ । సిరితలంపక దురదృష్టుఁ ♦ దొలఁగుకరణి॥ ౫౮

అంతభోజాన్వయనుగూడి ♦ యమరరూపు । నాగపురనృపుఁజేరి సు♦నందపలికె
నిందుమతితోడనెప్పటి ♦ చందమునను । గాంచుమిటను జకోరాక్షి ♦ యంచుఁజూపి॥

పాండ్యుఁడీతఁడుచందన ♦ పంకమలఁది । మూఁపునను హారములువ్రేలఁ ♦ బొదలుచుండు
నెఱ్ఱనైసానువొప్ప లే ♦ యెండచేత । నేళ్లుదిగఁబాఱఁగాఁ్రలు న♦గేంద్రుపగిది॥ ౬౦

అశ్వమేధావభృథముచే ♦ నంగమెల్ల । దడియునితనికి సౌస్నాత♦కుఁడును బ్రియుఁడు
వింధ్యము నణంచి సంద్రమ్ము♦ పీల్చిదానిఁ । గ్రిమ్మఱఁద్యజిఁచినట్టి య♦గస్త్యమౌని॥ ౬౧

అస్త్రంహరాదాప్తవతా దురాపం । యేనేంద్రలోకావ జయాయ దృప్తః
పురాజనస్థాన విమర్దశంకీ । సంధాయ లంకాధిపతిః ప్రతస్థే॥ ౬౨

అనేనపాణౌ విధివద్గృహీతే । మహాకులీనేన మహీవగుర్వీ
రత్నానువిద్ధార్ణవ మేఖలాయా । దిశః సపత్నీ భవదక్షిణస్యాః॥ ౬౩

తాంబూలవల్లీ పరిణద్ధపూగా । స్వేలాలతాలింగిత చందనాసు
తమాలపత్త్రా స్తరణాసురంతుం । ప్రసీదశశ్వ న్మలయస్థలీషు॥ ౬౪

ఇందీవరశ్యామ తనుర్నృపోసౌ । త్వంరోచనాగౌర శరీరయష్టిః
అన్యోన్యశోభా పరివృద్ధయేవాం । యోగస్తటిత్తోయదయో రివాస్తు॥ ౬౫

స్వసుర్విదర్భాధిపతే స్తదీయో । లేభేంతరం చేతసి నోపదేశః
దివాకరాదర్శన బద్ధకోశే । నక్షత్రనాథాంశు రివారవిందే॥ ౬౬

సంచారిణీ దీపశిఖేవ రాత్రౌ । యంయంవ్యతీయాయ పతింవరాసా
నరేంద్రమార్గాట్ట ఇవప్రపేదే । వివర్ణభావం ససభూమిపాలః॥ ౬౭

తస్యాంరఘోః సూనురుపస్థితాయాం । వృణీతమాంనేతి సమాకులోభూత్
వామేతరః సంశయమస్య బాహుః । కేయూరబంధో చ్ఛ్వసితైర్నునోద॥ ౬౮

తంప్రాప్య సర్వావయవా నవద్యం । వ్యావర్తతాన్యోప గమాత్కుమారీ
నహిప్రఫుల్లం సహకారమేత్య । వృక్షాంతరం కాంక్షతి షట్పదాళిః॥ ౬౯

తస్మిన్సమావేశిత చిత్తవృత్తి । మిందుప్రభామిందుమతీ మవేక్ష్య
ప్రచక్రమేవక్తు మనుక్రమజ్ఞా । సవిస్తరంవాక్య మిదం సునందా॥ ౭౦

ఇక్ష్వాకువంశ్యః కకుదంనృపాణాం । కకుత్స్థ ఇత్యాహితలక్షణోభూత్
కాకుత్స్థ శబ్దంయతఉన్నతేచ్ఛాః । శ్లాఘ్యం దధత్యుత్తర కోసలేంద్రాః॥ ౭౧

మహేంద్రమాస్థాయ మహోక్షరూపం । యఃసంయతి ప్రాప్త పినాకిలీలః
చకారబాణై రసురాంగనానాం । గండస్థలీః ప్రోషితపత్త్రలేఖాః॥ ౭౨

ఐరావతాస్ఫాలన విశ్లథంయః । సంఘట్టయన్నం గదమంగదేన
ఉపేయుషః స్వామపిమూర్తిమగ్ర్యా । మర్ధాసనం గోత్రభిదోధితస్థౌ॥ ౭౩

జాతఃకులేతస్య కిలోరుకీర్తిః । కులప్రదీపో నృపతిర్దిలీపః
అతిష్ఠదేకోన శతక్రతుత్వే । శక్రాభ్యసూయా వినివృత్తయేయః॥ ౭౪

హరునిచేనస్త్రమందిన దు♦రాపుఁడైన । యీతఁడోర్చ్చ జనస్థాన♦మేచియంచుఁ
దొలుత సంధినినీతని ♦ తోడసలిపి । యింద్రుపై నేగెఁ జేర్చి లం♦కేశ్వరుండు॥ ౬౨

విధివిహితమైనయట్టి స♦ద్విధులతోడ । నిమ్మహాకపులుకరము గ్రి♦హించినీవు
మణిమయుతార్ణవమేఖలా ♦ మండితయగు । వసుధపలె దక్షిణాశాస ♦ పత్నివగుము॥ ౬౩

ఏలకులుబాగ్రిసుచందన ♦ వృక్షములను । నాగవల్లులుపెనగొన్న ♦ పూగములను
బైఁబయినిరాలిన తమాల ♦ పత్రములను । జెలఁగుమలయస్థలులకేళి ♦ సలుపుమీవు॥ ౬౪

ఎసఁగునీలోత్పలశ్యామ ♦ మితనిమేను । నెగడుగోరోజనపుఁజాయ ♦ నీదుతనువు
మీసమాగమ మాతటి ♦ మేఘములను । మించి యన్యోన్యశోభను ♦ బెంచుఁగాత॥ ౬౫

అనెడుచెలిబోధయవకాశ ♦ మందదయ్యె । నావిదర్భేశుచెలియలి ♦ యాత్మయందు
నర్కుఁగానమిమోడ్చిన ♦ యబ్జమందు । నిందుకిరణాళి యవకాశ ♦ మందనట్లు॥ ౬౬

ఆపతింవరయొక్కొక్క ♦ భూపుదాఁటి । పోనవైవర్ణ్యమాతనిఁ ♦ బొందుచుండె
రాత్రిదివ్వటిఁగొనిచన ♦ రాజవీధిఁ । గడచినగృహంబుచీఁకటిఁ ♦ బడయుపగిది॥ ౬౭

అంతరఘునూతితనుడాయు ♦ నామెఁజూచి । వలచునోలేదొయనిమదిఁ ♦ గలఁగఁజొచ్చె
సడలభుజకీర్తియాతని ♦ కుడిభుజమ్ము । వడిగఁగంపించి సంశయ ♦ మెడలఁజేసె॥ ౬౮

అతనిసర్వాంగసుందరు ♦ నక్కుమారి । చేరియన్యులడాయంగఁ ♦ గోరదయ్యెఁ
బుష్పితరసాలభూజంబు ♦ పొంతఁజేరి । యన్యవృక్షంబుఁగోరునే ♦ యళికులంబు॥ ౬౯

మానసపుప్రవృత్తినాతని ♦ లోనఁజేర్చి । యిందుకాంతినిజెన్నారు ♦ నిందుమతిని
గాంచి పల్కులక్రమముఁ జ♦క్కఁగనెఱుంగు । నానునంద సవిస్తృతి♦ననియెనిట్లు॥ ౭౦

తిలకమై యొండ్లకిక్ష్వాకు ♦ కులమునందు । ఖ్యాతగుణుఁడు కకుత్స్థుఁడు ♦ గలిగెఁగాన
నుత్తరపుఁగోసలేశ్వరు ♦ లున్నతేచ్ఛ । లందికాకుత్స్థపూజ్యాంక ♦ మలరుచుంద్రి॥ ౭౧

వృషభరూపంబుదాల్చిన ♦ యింద్రునెక్కి । యాలమునపాపిసాకిని ♦ లీలఁబొలిచి
రాక్షసస్త్రీలచెక్కిళ్ళ ♦ వ్రాసియున్న । చిత్రములబాణములచేతఁ♦జెటిపెనతఁడు॥ ౭౨

అగ్గిరివిభేదితనపూజ్య ♦ మైనరూప । మందినపుడును నతని పీ♦ఠార్ధమందు
నమరకరిఁదట్టసడలిన ♦ యంగదమ్ము । నంగదము రాయఁగూర్చుండి ♦ యలరఁగలిగె॥ ౭౩

అతనికులమునఁగులదీపుఁ ♦ డౌదలీప । నృపతియురుకీర్తి జన్మించి ♦ యొలమినించి
శకుని యసూయమాన్పఁగా ♦ సలిపెనొకటి । దక్కవగ నూఱుజన్నముల్ ♦ధరణిమీఁద॥

యస్మిన్మహీం శాసతివాణినీనాం । నిద్రాంవిహారార్ధపథే గతానాం
వాతోపినాస్రం సయదంశుకాని । కోలంబయేదాహరణాయ హస్తం॥ ౭౫

పుత్రోరఘుస్తస్య పదంప్రశాస్తి । మహాక్రతోర్విశ్వ జితఃప్రయోక్తా
చతుర్దిశావర్జిత సంభృతాంయో । మృత్పాత్రశేషా మకరోద్విభూతిం॥ ౭౬

ఆరూఢమద్రీ నుదధీన్వితీర్ణం । భుజంగమానాంవ సతింప్రవిష్టం
ఊర్ధ్వంగతంయస్య నచానుబంధి । యశః పరిచ్ఛేత్తుమియత్తయాలం॥ ౭౭

అసౌకుమారస్త మజోనుజాత । స్త్రివిష్టపస్యేవ పతింజయంతః
గుర్వీం ధురం యోభువనస్యపిత్రా । ధుర్యేణదమ్యః సదృశీం బిభర్తి॥ ౭౮

కులేనకాంత్యా వయసానవేన । గుణైశ్చతై స్తైర్వినయ ప్రధానైః
త్వమాత్మనస్తుల్య మముంవృణీష్వ । రత్నంసమాగచ్ఛతు కాంచనేన॥ ౭౯

తతఃసునందా వచనావసానే । లజ్జాంతనూకృత్య నరేంద్రకన్యా
దృష్ట్యాప్రసాదామలయా కుమారం । ప్రత్యగ్రహీ త్సంవరణస్రజేన॥ ౮౦

సాయూని తస్మిన్నభిలాప బంధం । శశాకశాలీనతయా నవక్తుం
రోమాంచలక్ష్యే ణచ గాత్రయష్టిః । భిత్వానిరాక్రామ దరాలకేశ్యాః॥ ౮౧

తథాగతాయాం పరిహాసపూర్వం । సఖ్యాంసఖీ వేత్రభృదా బభాషే
ఆర్యేవ్రజామోన్యత ఇత్యథైనాం । వధూరసూయాకుటిలం దదర్శ॥ ౮౨

సాచూర్ణ గౌరం రఘునందనస్య । ధాత్రీకరాభ్యాం కరభోపమోరూః
ఆసంజయామాస యథాప్రదేశం । కంఠేగుణంమూర్త మివానురాగం॥ ౮౩

తయా స్రజామంగళపుష్పమయ్యా । విశాలవక్షఃస్థల లంబయాసః
అమంస్త కంఠార్పితబాహుపాశాం । విదర్భరాజావరజాం వరేణ్యః॥ ౮౪

శశినముపగతేయం కౌముదీ మేఘముక్తం
జలనిధిమనురూపం జహ్నుకన్యావతీర్ణా
ఇతిసమగుణయోగ ప్రీతయస్తత్రపౌరాః
శ్రవణకటునృపాణా మేకవాక్యంవివవ్రుః॥ ౮౫

ప్రముదితవరపక్ష మేకతస్తత్
క్షితిపతిమండల మన్యతోవితానం

అతఁడుధర నేలమండ వి♦హారభూమి । కరుగుదారిని నిద్రించు ♦ నట్టిమస్తు
రాలివల్వలుముట్టఁడు ♦ గాలికూడఁ । బరుఁడెవఁడు చూచుమహత్త్వంబు ♦ వానిగొనఁగ॥

విశ్వజిద్యాగ మొనరించి ♦ వెలయుచుండు । నతనిపుత్త్రుండు రఘువేల్పు ♦ నతనిసదము
నలుదెసలనోర్చికొన్నట్టి ♦ కలిమినెల్ల । నొక్కముష్టిపాత్రగామార్చి ♦ యొప్పినాఁడు॥

అచలములనెక్కిదాఁటె మ♦హార్ణవముల । నురగులనివాసమునుజొచ్చె ♦ నూర్ధ్వమునగ
నడ్డులేకయె విహరించె ♦ నతనియశము । దానిఁగొల్వంగ శక్యమే ♦ దేనికైన॥ ౭౭

స్వర్గపతికిజయంతుని ♦ చందమందు । నతనికిఁగుమారుఁడితఁడజుఁ ♦ డవతరించి
తండ్రితోఁదుల్యముగఁదాల్చె ♦ ధరణిభరము । మత్తనృషభముసరిమోచు ♦ గిత్తవోలె॥

వినయముప్రధానమైయొప్పు ♦ విమలకాంతి । కులగుణప్రియములనీకుఁ ♦ గులయుతుండు
గోరివరియింపుమీతనిఁ ♦ గూర్మిమీఱఁ । గనకమునుగూడి రత్నమ్ము ♦ కాంతిలుఁగాదె॥ ౭౮

అనుమసఖిపల్కఁగావిని ♦ యంతమందు । నించుకతొలఁగిలజ్జ న♦ [illegible]
ప్రవిమలామోదదృష్టితో ♦ రాకొమారు । స్రజముతోవలె నరియించి♦ [illegible]

రఘునుతునిమీఁదితన యను ♦ రాగమపుడు । [illegible] ♦ [illegible]
గాననావక్రికుంతల ♦ గాత్రయష్టి । వ్రిచ్చుకొనినచ్చఁబులకలఁ ♦ [illegible]

ఇప్పగిదినుండు నెచ్చెలి ♦ కిందుమతికిఁ । బలికెనవ్వేళకైవేత్ర ♦ [illegible]
పోదమాయన్యుఁగూరిచి ♦ పూజ్యురాల । యనినవోక్క యబ్బాల♦ [illegible]॥ ౭౯

అంతఁ గరభోరువక్కన్య ♦ యానరేంద్ర । నందనునికంఠమందు సు♦[illegible]
న్వర్త దేశానఁబెట్టించె♦ నమలమూర్తి । గౌరమును రాగమూర్తినాఁ♦ [illegible]॥

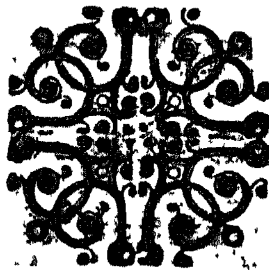
మంగళముఁదెల్పు పుష్పదా ♦ మమ్మజుండు । విపులవక్షస్స్థలంబున ♦ వ్రేలఁగాంచి
యన్విదర్భసుతనుజాత ♦ యాత్మకంఠ । మందిడినబాహు పాశమ్మ♦[illegible]॥ ౮౦

మత్తకోకిల. సుగుణతుల్యులయోగమచ్చటఁ ♦ జూచిపౌరులు ప్రీతులై
మొగిలువీడిన చంద్రుఁగూడిన ♦ పూర్ణచంద్రిక యొంతయుఁ
దగినవార్నిధిఁజొచ్చిపాల్చెదు ♦ ధన్యజాహ్నవి యీమెగా
జగతిలోననిపల్కిరొక్కట ♦ శ్మ్యేవరుల్ వినఁజేదుగాఁ॥ ౮౧

మత్తకోకిల. వరునిపక్షమువారుదామొక ♦ వంకసంతసమందఁగాఁ
బరనృపాలగణంబువేఱొక ♦ వంక దైన్యముఁజెందఁగా

ఉషసి సర ఇవ ప్రఫుల్లపద్మం
కుముదవనప్రతిపన్ననిద్రమాసీత్ ॥ ౮౬

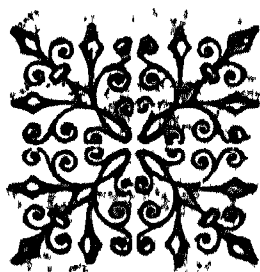
ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కాళిదాసకృతౌ
స్వయంవరవర్ణనో నామ షష్ఠః సర్గః.

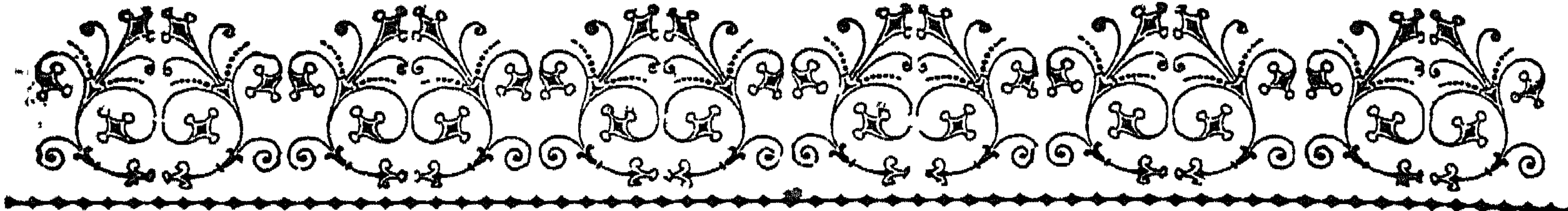


సరసిజంబులువిచ్చఁ గల్వలు ♦ సర్వముఁ ముకుళింపఁగా
సర ముపస్సమయానఁగాంచెడు ♦ చండమాసభరయుండఁగా॥ ౧౬

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా బుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువంశంబునందు స్వ
యంవరవర్ణనమనెడు షష్ఠాశ్వాసము
సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్

సప్తమః సర్గః

—:o:—

అథోపయన్త్రా సదృశేన యుక్తాం । స్కన్దేన సాక్షాదివ దేవసేనాం
స్వసారమాదాయ విదర్భనాథః । పురప్రవేశాభిముఖో బభూవ॥ ౧

సేనానివేశాన్పృథివీక్షితోఽపి । జగ్ముర్విభాతగ్రహమన్దభాసః
భోజ్యాం ప్రతి వ్యర్థమనోరథత్వా । ద్రూపేషు వేషేషు చ సాభ్యసూయాః॥ ౨

సాన్నిధ్యయోగాత్కిల తత్ర శచ్యాః । స్వయంవరక్షోభకృతామభావః
కాకుత్స్థముద్దిశ్య సమత్సరోఽపి । శశామ తేన క్షితిపాలలోకః॥ ౩

తావత్ప్రకీర్ణాభినవోపచార । మిన్ద్రాయుధద్యోతితతోరణాఙ్కం
వరః స వధ్వా సహ రాజమార్గం । ప్రాప ధ్వజచ్ఛాయనివారితోష్ణం॥ ౪

తతస్తదాలోకనతత్పరాణాం । సౌధేషు చామీకరజాలవత్సు
బభూవురిత్థం పురసున్దరీణాం । త్యక్తాన్యకార్యాణి విచేష్టితాని॥ ౫

ఆలోకమార్గం సహసా వ్రజన్త్యా । కయాచిదుద్వేష్టనవాన్తమాల్యః
బద్ధుం న సమ్భావిత ఏవ తావత్ । కరేణ రుద్ధోఽపి చ కేశపాశః॥ ౬

ప్రసాధికాలమ్బితమగ్రపాద । మాక్షిప్య కాచిద్ద్రవరాగమేవ
ఉత్సృష్టలీలాగతిరాగవాక్షా । దలక్తకాఙ్కాం పదవీం తతాన॥ ౭

విలోచనం దక్షిణమఞ్జనేన । సమ్భావ్య తద్వఞ్చితవామనేత్రా
తథైవ వాతాయనసన్నికర్షం । యయౌ శలాకామపరా వహన్తీ॥ ౮

జాలాన్తరప్రేషితదృష్టిరన్యా । ప్రస్థానభిన్నాం న బబన్ధ నీవీం
నాభిప్రవిష్టాభరణప్రభేణ । హస్తేన తస్థావవలమ్బ్య వాసః॥ ౯



శ్రీ

రఘువంశము.

సప్తమాశ్వాసము.

---:o:---

గీతములు.

దేవసేనానితోనున్న ♦ దేవసేన । పగిదిఁ నిస్వతుల్యుఁడైనట్టి ♦ పతినిగూడి
పొలుచుచెల్లెలిఁ దోకొని ♦ పురముగూర్చి । వెడలెను విదర్భనాథుండు ♦ వేడ్కమీఱ॥ ౧

భోజకులజాతయాశలఁ ♦ బోనడంప । రూపవేషములనుగూర్చి ♦ గోతపడుచు
వేఁడువనుజుక్కలట్టులు ♦ వెల్లఁబోయి । శిబిరములఁజేరెనప్పు డా ♦ క్షితిపచయము॥ ౨

అప్పు డట శచిసన్నిధి ♦ యమరియుంట । నాస్వయంవరమును విష్ణు ♦ మంటపమ్ము
నక్కకుస్థకులోత్తమ్ము ♦ నందునృపుల । కెంతపగయున్ననా మెచే ♦ శాంతమయ్యె॥ ౩

క్రొన్ననలచేతనేలకట్టు ♦ కొమరునింపఁ । దోరణము లింద్రచాపమ్ము ♦ సొరుఁజెంపఁ
డెక్కెములనీడవేఁడిమి ♦ యుక్కడంప । దంపతులు రాజమార్గానఁ ♦ దరలిరపుడు॥ ౪

అంతసౌధాళిఁ బైడి గ♦వాక్షములను । వారిఁగాంచెడువేడ్కతోఁ ♦ బౌరనారు
లిట్లు తమతమ పనిపాటు ♦ లెల్లవీడి । మూఁకలుగవచ్చిమూఁగిరి ♦ మోదమిడుచు॥ ౫

వీడిముడి దారిపొడుగున ♦ విరులురాల । వడిగనొక్క తెజాలమ్ము ♦ వంకఁబాఱెఁ
జేతఁగురులున్నచొప్పటుఁ ♦ జేరుదాఁక । వేయఁదలఁపదుముడిని న♦వ్వేలఁదిమిన్న॥ ౬

ఓర్తు లత్తుకకైచాచి ♦ యున్నకాలు । దీసి వడిగను జాలమ్ము ♦ కేసిపఱచె
లలితగతిమాని యారని ♦ లక్కరసపు । టడుగుజాడలనించుచు ♦ నంతసఖిక॥ ౭

కాటుకను బెట్టితనకుడి ♦ కంటికంత । నెడమకంటికినిడకయే ♦ యింతియొకతె
పుడకచేతనుబట్టి తాఁ ♦ బోయిచేరెఁ । దద్దయును వేడ్కతోడ వా♦తాయనమ్ము॥ ౮

జాలమునదృష్టిపఱచుచుఁ ♦ జానయొర్తు । పోవుచుండఁగ వీడిన ♦ పోకముడిని
గట్టకయె జారుచీరెను ♦ బట్టిచేత । భూషణప్రభనాభిపైఁ ♦ బొడలనిలిచె॥ ౯

అర్ధాచితా సత్వరముత్థితాయాః । పదేపదే దుర్నిమితే గలంతీ
కస్యాశ్చిదాసీద్రసనా తదానీం । అంగుష్ఠమూలార్పిత సూత్రశేషా॥ ౧౦

తాసాంముఖై రాసవగంధగర్భైః । ర్వ్యాప్తాంతరాః సాంద్రకుతూహలానామ్
విలోలనేత్రభ్రమరై ర్గవాక్షాః । సహస్రపత్రాభరణా ఇవాసన్॥ ౧౧

తా రాఘవం దృష్టిభిరాపిబంత్యో । నార్యోనజగ్ము ర్విషయాంతరాణి
తథాహి శేషేంద్రియ వృత్తిరాసాం । సర్వాత్మనా చక్షురివప్రవిష్టా॥ ౧౨

స్థానే వృతా భూపతిభిః పరోక్షైః । స్వయంవరం సాధుమమంస్త భోజ్యా
పద్మేవనారాయణ మన్యథాసౌ । లభేతకాంతం కథమాత్మతుల్యం॥ ౧౩

పరస్పరేణస్పృహణీయ శోభం । నచేదిదం ద్వంద్వ మయోజయిష్యత్
అస్మిన్ద్వయే రూపవిధాన యత్నః । పత్యుః ప్రజానాం వితథోభవిష్యత్॥ ౧౪

రతిస్మరౌ నూనమిమావభూతాం । రాజ్ఞాంసహస్రేషు తథాహిబాలా
గతేయమాత్మ ప్రతిరూపమేవ । మనోహి జన్మాంతర సంగతిజ్ఞం॥ ౧౫

ఇత్యుద్గతాః పౌరవధూముఖేభ్యః । శృణ్వన్కథాః శ్రోత్రసుఖాః కుమారః
ఉద్భాసితం మంగళసంవిధాభిః । సంబంధినః సద్మసమాససాద॥ ౧౬

తతోవతీర్యాశుకరేణు కాయాః । సకామరూపేశ్వర దత్తహస్తః
వైదర్భనిర్దిష్ట మథోవివేశ । నారీమనాంసీవ చతుష్కమంతః॥ ౧౭

మహార్హసింహాసన సంస్థితోసౌ । సరత్నమర్ఘ్యం మధుపర్కమిశ్రం
భోజోపనీతంచ దుకూలయుగ్మం । జగ్రాహసార్ధం వనితాకటాక్షైః॥ ౧౮

దుకూలవాసాః సవధూసమీపం । నిన్యేవినీతై రవరోధరక్షైః
వేలాసకాశంస్ఫుట ఫేనరాజి । ర్నవైరుదన్వా నివచంద్రపాదైః॥ ౧౯

తత్రార్చితో భోజపతేః పురోధా । హుత్వాగ్నిమాజ్యాదిభి రగ్నికల్పః
తమేవచాధాయ వివాహసాక్ష్యే । వధూవరౌ సంగమయాంచకార॥ ౨౦

హస్తేనహస్తం పరిగృహ్య వధ్వాః । సరాజసూనుః సుతరాం చకాశే
అనంతరాశోకలతా ప్రవాళం । ప్రాప్యేవచూతః ప్రతిపల్లవేన॥ ౨౧

ఆసీద్వరః కంటకితప్రకోష్ఠః । స్విన్నాంగుళిః సంవవృతేకుమారీ
వృత్తిస్తయోః పాణిసమాగమేన । సమంవిభక్తేవ మనోభవస్య॥ ౨౨

సతియొకర్తుక మొలనూలు ♦ సగముద్రుంచ్చి । సత్వరమ్ముగ లేచి స♦సంభ్రమముగ
బోవనడుగడ్డునకుజారి ♦ శోఖి మణులు । కాలిబొటవ్రేలిదారంబ ♦ కడసుమిసిమి
మధునుగంధము చేనొప్పి ♦ మంజుగతిని । దమినిజలియించుకన్నులట ♦ క్రమముతోడుల
నలరుచుండెడునుదతుల ♦ యూళ్ళవముల్లు । పద్మభూపమైదోచెం గ♦వాతముల ౧౧

చూపులనురాఘవునిదాగ్రిడు ♦ సుందరులకు । వవ్యవిషయంబులను మనం♦బరుగదరికి
దక్కుటెంద్రియవృత్తులు ♦ దనరుచుండె । గంటిలోపలనే స్థితి ♦ గాంచినట్లు ౧౨

ఎందఱో వరోక్షముగ దన్ను ♦ నెన్నునృపతు । లున్నసంగవణంబు యా♦దితముగ
నెఱపెం గాకున్న శ్రీదేవి ♦ హరినిబోలె । ననుగుణుని గాంచియున్నె భో♦జానుజాతి ౧౩

ఇట్టు లన్యోన్యముసుమించు ♦ నట్టిశోభ । గాంచునీమిథునంబును ♦ గలుపకున్న
వీరిలోనట్టిరూపంబు ♦ కెట్టుటకును । విధియొనర్చినయత్నంబు ♦ వ్యర్థము గాదె ౧౪

వీరు రతిమన్మథులె యిట్లు ♦ వెలసినారు । భూపకోటిని ఐన్రపతి ♦ [illegible]
నిమ్మహాత్మునివరియించె ♦ నిక్కమౌరి । మనమజన్మాంతరపుగతి ♦ గనుము గాదె ౧౫

అనుచుం జెవికింపుగాంగం బౌ♦రాంగనాళి । యాడుమాటలనాలించు ♦ [illegible]
రమ్యమంగళశోభా వి♦రాజితమ్ము । పూతనిలయము కన్యాపి♦దాలయము ౧౬

కరిణిపైనుండి యటదిగ్గి ♦ సరభసమున । గామసూపాధవాఘుని ♦ [illegible]
చొచ్చెలోపలిచవికె భో♦జుండుసూప । సుందరులమానసంబును ♦ [illegible] ౧౭

అవ్వారసింహాసనంబున ♦ నధివసించి । పట్టుపుట్టముజత మను♦[illegible]
మణితముతార్ఘ్యంబుగొని భోజ♦మహీపుండిడంగ । నంగనారత్నముల [illegible]

శ్వేతవస్త్రిని రఘుసుతుం ♦ జేర్చిరపుడు । పడంతు లంతఃపురమువారు ♦ [illegible]
నూత్నచంద్రునికిరణాళి ♦ మురువుతోడి । సింధువను దీరమునకును ♦ [illegible] ౧౯

భోజగృహమునం బూజ్యం♦పాల్పుమన్న । యగ్నిసముద్దు [illegible]
వ్రేల్చి యాజ్యాదిహవ్యాళి ♦ వీతిహోత్రు । సాక్షిగవధూవరులగూర్చి ♦ [illegible]

అంత నారాజసుతు [illegible] । [illegible]సతిహస్తమును దన ♦ [illegible]
ప్రబ్బినయశోకలతలోని ♦ పల్లవమున । బల్లవముజేర్చి [illegible] ♦ [illegible] ౨౦

చెలంగెం బులకలు వరుని మం♦జేతికడను । వెలసెం జెమటలు కన్నియ ♦ [illegible]
బాసటానిట్లు పాణి స♦మాగమమున । నివ్వెరకుం బ్రేమ సమమయి ♦ [illegible] ౨౧

తయోరపాంగప్రతిసారితాని । క్రియాసమాపత్తినివర్తితాని
హ్రీయంత్రణామానశిరే మనోజ్ఞా । మన్యోన్యలోలాని విలోచనాని॥ ౨౩

ప్రదక్షిణప్రక్రమణాత్కృశానో । రుదర్చిషస్తన్మిథునం చకాసే
మేరోరుపాంతేష్వివ వర్తమాన । మన్యోన్యసంసక్త మహస్త్రియామం॥ ౨౪

నితంబగుర్వీ గురుణాప్రయుక్తా । వధూర్విధాతృ ప్రతిమేన తేన
చకోరసామ చకోరనేత్రా । లజ్జావతీ లాజవిసర్గమగ్నౌ॥ ౨౫

హవిఃశమీపల్లవ లాజగంధీ । పుణ్యఃకృశానో రుదియాయధూమః
కపోలసంస్పర్శిశిఖః సతస్యా । ముహూర్తకర్ణోత్పల తాంప్రపేదే॥ ౨౬

తదంజనక్లేద సమాకులాక్షం । ప్రమ్లానబీజాంకుర కర్ణపూరం
వధూముఖంపాటల గండలేఖ । మాచారధూమ గ్రహణాద్బభూవ॥ ౨౭

తౌస్నాతకై ర్బంధుమతాచ రాజ్ఞా । పురంధ్రిభిశ్చక్రమశః ప్రయుక్తం
కన్యాకుమారౌ కనకాసనస్థా । వార్ద్రాక్షతా రోపణమన్వభూతాం॥ ౨౮

ఇతిస్వసు ర్భోజకులప్రదీపః । సంపాద్యపాణిగ్రహణం సరాజా
మహీపతీనాం పృథగర్హణార్థం । సమాదిదేశాధికృతా నధిశ్రీః॥ ౨౯

లింగైర్ముదఃసంవృత విక్రియాస్తే । హ్రదాఃప్రసన్నాఇవ గూఢ నక్రాః
వైదర్భమామంత్ర్య యయుస్తదీయాం । ప్రత్యర్ప్యపూజా ముపదాచ్ఛలేన॥ ౩౦

సరాజలోకః కృతపూర్వసంవి । దారంభసిద్ధౌ సమయోపలభ్యం
ఆదాస్యమానః ప్రమదామిషంత । దావృత్యపంథానమజస్య తస్థౌ॥ ౩౧

భర్తాపి తావత్క్రథకైశికానా । మనుష్ఠితానంతరజా వివాహః
సత్త్వానురూపా హరణీకృతశ్రీః । ప్రాస్థాపయ ద్రాఘవమన్వగాచ్చ॥ ౩౨

తిస్రస్త్రిలోకప్రథితేన సార్ధ । ముషిత్వా ... తస్మాదపావర్తత కుండినేశః । పర్వాత్యయే సోమ ఇవోష్ణరశ్మేః॥ ౩౩

ప్రమన్యవః ప్రాగపి కోసలేంద్రే । ప్రత్యేకమాత్తస్వతయా బభూవుః
అతోనృపాశ్చక్షమిరే సమేతాః । స్త్రీరత్నలాభంన తదాత్మజస్య॥ ౩౪

తముద్వహంతం పథిభోజకన్యాం । రురోధరాజన్యగణః సదృప్తః
బలిప్రదిష్టాం శ్రియమాదదానం । త్రైవిక్రమంపాద మివేంద్రశత్రుః॥ ౩౫

ఒండొరులఁజూచువేడ్కఁ జే ♦ నొప్పునట్టి । యోరచూపులఁబ్రసరించు ♦ చుండునట్టి
దృష్టి దృష్టినిగలసినఁ ♦ ద్రిప్పునట్టి । వారికన్నులు సిగ్గుచే ♦ వాలివఱలె॥ ౨౩

దంపతులు దీప్తివంతిమై ♦ తనరుచుండు । నగ్నిచుట్టు ప్రదక్షిణ ♦ మాచరించి
కలసి మేరుగిరీంద్రంబు ♦ బలిసితిరుగు । పగలు రేయి తెఱంగున ♦ వఱలిరపుడు॥ ౨౪

గురునితంబిని మత్తచ♦కోరనేత్ర । లజ్జచేఁగ్రాలువధువు పే♦లాల వ్రేల్చె
వహ్నిలోపలబ్రహ్మకుఁ ♦ బ్రీతిముదనఁగ । నొప్పఁగురువర్యుచేత ని♦యుక్తయగుచు॥ ౨౫

జమ్మిచిగురుల లాజల ♦ చారుహవ్య । ముల సుగంధమ్ముచేఁ బరి ♦ పూతమగుచు
నగ్నిఁబొడమి కపోలమ్ము♦ నంటుధూమ । కళికతత్కర్ణభూషగాఁ ♦ జెలఁగెనపుడు॥ ౨౬

హోమధూమము మానిని ♦ మోముఁ గ్రమ్మఁ । గజ్జలజలంబుచేఁగన్నుల్ ♦ గలకవాఱెఁ
గర్ణభూషలు మొలకల ♦ గతిని వాడె । నెంతయుఁ గపోలరేఖ దా ♦ నెఱ్ఱనయ్యె॥ ౨౭

పైఁడిపీటల వధువును ♦ వరుఁడునుండి । క్రమముగా స్నాతకులు బంధు♦రాజితోడి
రాజు ముత్తైదువులు నను♦రాగమొప్పఁ । జల్లు తడియక్షతలుఁదాల్చి ♦ యుల్లసిలిరి॥ ౨౮

భోజకులదీపకుండగు ♦ భూపతిలకుఁ ; డధికసంపన్నుఁడివ్విధి ♦ ననుజపెండ్లి
సాంతముగఁజేసి తక్కభూ♦కాంతులకును । బూజ లొనరింప నధికార♦రాజిఁ బనిచె॥

మకరములుగల్గి తేఁటలౌ ♦ మడుఁగులట్లు । దాఁచి క్రోధంబు వెలికి మో♦దమునుజూపి
మాఱుసత్కృతికట్నాల ♦ పేరనొసఁగి । చనిరి వైదర్భననుమతి ♦ సకలనృపులు॥ ౩౦

మున్నె తమకార్యసిద్ధికై ♦ భూపవితతి । యేర్పఱచుకొన్నవిధమున ♦ నేపుమీఱ
భోగ్యవస్తువుఁజేకొని ♦ పోవునట్టి । యజునిమార్గమ్ములో నిల్చి ♦ యడ్డముగను॥ ౩౧

అంతఁ జెల్లెలిపెండిలి ♦ యాచరించి । యున్నక్రథకైశికేశ్వరుం ♦ డుచితరీతి
నరణముగశ్రీలనర్పించి ♦ యజునకపుడు । వెడలసెలవిచ్చి తానును ♦ వెంటఁజనియె॥ ౩౨

ముజ్జగంబులవిఖ్యాతిఁ ♦ బొందినట్టి । యజునితోఁగుండినేశ్వరుఁ ♦ డధ్వమందు
మూఁడురాత్రులువసియించి ♦ వీడిమరలె । విధుఁడుపర్వాంతమునసూర్యు ♦ వీడునట్లు॥

కోసలేంద్రుఁడు తమ ధన ♦ కోశములను । గొల్లకొనియుంటచే మున్నె ♦ క్రోధముంట
ధరణిపతులోర్చియుందురే ♦ తత్సుతుండు । గాంచుస్త్రీరత్నలాభంబు♦గాంచికాంచి॥

భోజకన్యనుగొని చను ♦ భూపసుతుని । దర్పమున నడ్డగించిరి ♦ ధరణిపతులు
బలి సిరింగొను వామను ♦ పదము మున్ను । శక్రరిపుఁ డడ్డగించిన ♦ చందమునను॥ ౩౫

తస్యాః సరక్షార్థ మనల్పయోధ మాదిశ్య పిత్ర్యం సచివం కుమారః
ప్రత్యగ్రహీత్పార్థివ వాహినీం తాం । భాగీరథీం శోణ ఇవోత్తరంగః॥ ౩౬

పత్తిః పదాతిం రథినం రథేశ । స్తురంగసాదీ తురగాధిరూఢం
యంతా గజస్యాభ్యపతద్గజస్థం । తుల్యప్రతిద్వంద్వి బభూవ యుద్ధం॥ ౩౭

నదత్సు తూర్యేష్వ విభావ్యవాచో । నోదీరయంతి స్మ కులోపదేశాన్
బాణాక్షరై రేవ పరస్పరస్య । నామోర్జితం చాపభృతః శశంసుః॥ ౩౮

ఉత్థాపితః సంయతి రేణురశ్వైః । సాంద్రీకృతః స్యందనవంశచక్రైః
విస్తారితః కుంజర కర్ణతాలై । ర్నేత్రక్రమేణోప రురోధ సూర్యం॥ ౩౯

మత్స్యధ్వజా వాయువశాద్విదీర్ణై । ర్ముఖైః ప్రవృద్ధ ధ్వజినీరజాంసి
బభుః పిబంతః పరమార్థమత్స్యాః । పర్యావిలానీవ నవోదకాని॥ ౪౦

రథో రథాంగధ్వనినా విజజ్ఞే । విలోలఘంటాక్వణితేన నాగః
స్వభర్తృనామగ్రహణాద్బభూవ । సాంద్రే రజస్యాత్మపరావబోధః॥ ౪౧

ఆవృణ్వతో లోచనమార్గమాజౌ । రజోంధకారస్య విజృంభితస్య
శస్త్రక్షతాశ్వద్విపవీరజన్మా । బాలారుణోఽభూద్రుధిరప్రవాహః॥ ౪౨

సచ్ఛిన్నమూలః క్షతజేన రేణు । స్తస్యోపరిష్టాత్పవనావధూతః
అంగారశేషస్య హుతాశనస్య । పూర్వోత్థితో ధూమ ఇవాబభాసే॥ ౪౩

ప్రహారమూర్ఛాపగమే రథస్థా । యంతౄనుపాలభ్య నివర్తితాశ్వాన్
యైః సాదితా లక్షితపూర్వకేతూం । స్తానేవ సామర్షతయా నిజఘ్నుః॥ ౪౪

అప్యర్ధమార్గే పరబాణలూనా । ధనుర్భృతాం హస్తవతాం పృషత్కాః॥
సంప్రాపురేవాత్మజవానువృత్త్యా । పూర్వార్ధభాగైః ఫలిభిః శరవ్యం॥ ౪౫

ఆధోరణానాం గజసన్నిపాతే । శిరాంసి చక్రైర్నిశితైః క్షురాగ్రైః
హృతాన్యపి శ్యేననఖాగ్రకోటి । వ్యాసక్తకేశాని చిరేణ పేతుః॥ ౪౬

పూర్వం ప్రహర్తా న జఘాన భూయః । ప్రతిప్రహారాక్షమమశ్వసాదీ
తురంగమస్కంధనిషణ్ణదేహం । ప్రత్యాశ్వసంతం రిపుమాచకాంక్ష॥ ౪౭

తనుత్యజాం వర్మభృతాం వికోశై । ర్బృహత్సు దంతేష్వసిభిః పతద్భిః
ఉద్యంతమగ్నిం శమయాంబభూవు । ర్గజా వివిగ్నాః కరశీకరేణ॥ ౪౮

తనకుఁ దండ్రికి నాప్తుఁడై ♦ తనరుసచివుఁ । డ్రబలసేనలతో సతి ♦ రక్షకునిచి
రాకొమారుఁ డెదిర్చెను ♦ రాజసేనఁ । బేర్చి గంగను శోణ యు♦మర్చునట్లు॥ ౩౬

రౌతురౌతును రథికుఁడు ♦ రథికవరుఁడు । గాలరియుఁ గాలరియు మఱి ♦ గజముమీఁది
వాఁడు కరిమీఁదివాఁడును ♦ బ్రతిగనిలిచి । సమముగా ద్వంద్వయుద్ధంబు ♦ సలిపిరపుడు॥

అధికతూర్యస్వనంబుల ♦ నాడుమాట । వినఁబడమి వంశకీర్తన ♦ విధమువీడి
తమపరువుఁజాటుచుండిరి ♦ తాముపలుచు । శరములనునక్షురంబులఁ ♦ జాపధరులు॥ ౩౮

అశ్వఖురముల లేచిన ♦ యట్టిధూళి । యరదములచక్రచయముల ♦ నతిశయించి
కరులవీనులనిహతిచేఁ ♦ గరముఁబెరిగి । భానునకునడ్డు తెఱయయ్యె ♦ బవరమందు॥ ౩౯

అనిలవశమున ముఖముల ♦ నట్టెతెఱచి । సైన్యఘట్టనలేచు ర♦జమ్ముఁగొనెడు
మత్స్యకేతనములుచూడ ♦ మలినమాత్మ । జలముఁగొనుచేఁపలేయనఁ ♦ జాలియుండె॥

రథములను జక్రములు సేయు ♦ రవముచేతఁ । గరులఁగదలెడుగంటల ♦ క్వణముచేతఁ
దమ్ముఁ బరులను బతులనా♦మమ్ముచేత । నెఱుఁగుచుండిరి దట్టమై ♦ రేఁగయధూళి॥ ౪౧

ఆజిలో దృష్టిమార్గంబు ♦ నావరించి । రజముగొల్పిన యంధకా♦రమ్మునకును
బాలరవియయ్యె భటగజా♦శ్వములగముల । క్షతములందుండిపాఱు ర♦క్తంపుటేఱు॥ ౪౨

రేణుజాలము రుధిరమ్ముఁ ♦ ద్రెంచివైవఁ । బవనహతి దానిమీఁదనే ♦ పడినరజము
మండిమిగిలిననిప్పపై ♦ నుండునట్టి । తొలుతలేచినపొగయన ♦ వెలుఁగుచుండె॥ ౪౩

దెబ్బదాఁకినమూర్ఛిల్లి ♦ తెప్పిరిలిన । రథికమణిసారథినిదూఱి ♦ రథ్యములను
మరలఁగొల్పించి ధ్వజముల ♦ గురుతుపట్టి । తన్నుఁగొట్టినమార్తురఁ ♦ దరిగెఁగెరలి॥ ౪౪

చాపధరముక్తశరములు ♦ శత్రువరుల । బాణములమార్గమధ్యాన ♦ భగ్నమైన
ముందుసగములు లోహంపు♦మొనలతోడఁ । దమజవంబున లక్ష్యముల్ ♦ దాఁకుచుండె॥

కరులపోరున క్షురధార ♦ కలిగిమెఱయు । చక్రములమావటులశీర్ష ♦ చయముఁద్రుంపఁ
గురులు డేగలగోళ్ళఁ జి♦క్కుకొనియుంటఁ । దడవునకుఁగానికూలదు ♦ ధరణిమీఁద॥ ౪౬

తొలుతఁ దనచేతిదెబ్బచేఁ ♦ దూలితురగ । కంధరమ్మునఁబడి తన్నుఁ ♦ గరమునెత్తి
కొట్టఁజాలనిరిపుమఱి ♦ కొట్టకుండ । నతనిమనుగడరౌతు దా ♦ నభిలషించె॥ ౪౭

కత్తులనుదూసి తెంపరుల్ ♦ కవచధరులు । తమబృహద్దంతములవైనఁ ♦ దగులనట్టి
వహ్నిఁజల్లార్చుచుండెను ♦ భయముగొన్న । సింధురమ్ములు దమ కర ♦ శీకరముల॥ ౪౮

శిలీముఖోత్కృత్తశిరఃఫలాఢ్యా । చ్యుతైః శిరస్త్రైశ్చషకోత్తరేవ
రణక్షితిః శోణితమద్యకుల్యా । రరాజ మృత్యోరివ పానభూమిః॥ ౪౯

ఉపాంతయోర్నిష్కుషితం విహంగై । రాక్షిప్య తేభ్యః పిశితప్రియాపి
కేయూరకోటిక్షతతాలుదేశా । శివా భుజచ్ఛేదమపాచకార॥ ౫౦

కశ్చిద్ద్విషత్ఖడ్గహృతోత్తమాంగః । సద్యోవిమానప్రభుతాముపేత్య
వామాంగసంసక్తసురాంగనః స్వం । నృత్యత్కబంధం సమరే దదర్శ॥ ౫౧

అన్యోన్యసూతోన్మథనాదభూతాం । తావేవ సూతౌ రథినౌ చ కౌచిత్
వ్యశ్వౌ గదావ్యాయతసంప్రహారౌ । భగ్నాయుధౌ బాహువిమర్దనిష్ఠౌ॥ ౫౨

పరస్పరేణ క్షతయోః ప్రహర్త్రో । రుత్క్రాంతవాయ్వోః సమకాలమేవ
అమర్త్యభావేఽపి కయోశ్చిదాసీ । దేకాప్సరఃప్రార్థితయోర్వివాదః॥ ౫౩

వ్యూహావుభౌ తావితరేతరస్మా । ద్భంగం జయం చాపతురవ్యవస్థం
పశ్చాత్పురోమారుతయోః ప్రవృద్ధౌ । పర్యాయవృత్త్యేవ మహార్ణవోర్మీ॥ ౫౪

పరేణ భగ్నేఽపి బలే మహౌజా । యయావజః ప్రత్యరిసైన్యమేవ
ధూమో నివర్త్యేత సమీరణేన । యతస్తు కక్షస్తత ఏవ వహ్నిః॥ ౫౫

రథీ నిషంగీ కవచీ ధనుష్మా । న్దృప్తః స రాజన్యకమేకవీరః
నివారయామాస మహావరాహః । కల్పక్షయోద్వృత్తమివార్ణవాంభః॥ ౫౬

స దక్షిణం తూణముఖేన వామం । వ్యాపారయన్హస్తమలక్ష్యతాజౌ
ఆకర్ణకృష్టా సకృదస్య యోద్ధు । ర్మౌర్వీవ బాణాన్సుషువే రిపుఘ్నాన్॥ ౫౭

స రోషదష్టాధికలోహితోష్ఠై । ర్వ్యక్తోర్ధ్వరేఖా భ్రుకుటీర్వహద్భిః
తస్తార గాం భల్లనికృత్తకంఠై । ర్హుంకారగర్భైర్ద్విషతాం శిరోభిః॥ ౫౮

సర్వైర్బలాంగైర్ద్విరదప్రధానైః । సర్వాయుధైః కంకటభేదిభిశ్చ
సర్వప్రయత్నేన చ భూమిపాలా । స్తస్మిన్ప్రజహ్రుర్యుధి సర్వ ఏవ॥ ౫౯

సోఽస్త్రవ్రజైశ్ఛన్నరథః పరేషాం । ధ్వజాగ్రమాత్రేణ బభూవ లక్ష్యః
నీహారమగ్నో దినపూర్వభాగః । కించిత్ప్రకాశేన వివస్వతేవ॥ ౬౦

ప్రియంవదాత్ప్రాప్తమసౌ కుమారః । ప్రాయుంక్త రాజస్వధిరాజసూనుః
గాంధర్వమస్త్రం కుసుమాస్త్రకాంతః । ప్రస్వాపనం స్వప్ననివృత్తలౌల్యః॥ ౬౧

బాణవిచ్ఛిన్న శిరములు ♦ పండ్లుగాఁగ । ధరఁబడినపాగ లానుపా ♦ త్రములుగాఁగ
రక్తమే మద్యకుల్యగ ♦ రణశిలమ్ము । మృత్యుదేవత పానభూ ♦ మిగఁ జెలంగె॥ ౪౯
చేరి యొకనక్క పక్షులు ♦ చీల్చుచున్న । బాహుఖండమ్ము గొనియెను ♦ బాహుపురిని
గలుగుమొనచేతఁ దాలువు ♦ గాయమగుడుఁ । బలలమందెంత ప్రియమున్నఁ ♦ బాఱవైచె॥
వీరుఁడొక్కఁడు దనతల ♦ వైరిగనుక । వ్యోమయానప్రభుత్వంబు ♦ నొందియపుడె
యొడమపై పు సురాంగన ♦ యొసఁగనుండి । యాజిఁజూచెను దనమొండె ♦ మాడుచుంట॥
తమపరస్పరసారథుల్ ♦ ధరణిఁగూల । రథికులిర్వురు సారథి ♦ రథికులైరి
పాలయగుట్టాలు పోరిరి ♦ పూనిగదలు । దునియ నవియును భుజయుద్ధ ♦ మునకు దిగిరి॥
ఒండొరుల వ్రేట్లనిర్వురు ♦ నొక్కమాఱె । యసువులను వీడి యమరత్వ ♦ మందికూడ
నపుడు వారిద్ద ఱొక్కతే ♦ యప్సరసను । గోరియుండుటచేఁ బోరు ♦ తీఱదయ్యె॥ ౫౩
వ్యూహములరెంటియందు నొం ♦ డొరులఁ జలని । భంగజయములు నియమంబు ♦ బడయవయ్యె
వెనుకముందులగాడ్పుల ♦ వెనుకముందు । వృద్ధిగ్రమముగఁ గనునబ్ధి ♦ వీచులట్లు॥ ౫౪
పరబలముచేతఁ దనసేన ♦ భంగపడిన । నజుఁడెతాఁకెను రిపులను ♦ దగ్రమూర్తి
ధూమమును గాలితఱిమిన ♦ దూరముగను । వహ్నిమాత్రము గడ్డిపై ♦ వఱలుఁగాదె॥ ౫౫
ఏకవీరుఁడు ధానుష్క ♦ లోకవిభుఁడు । రథియుఁ గవచియుఁ దూణీరుఁడై ♦ రాజతతుల
నర్ణవజలంపుఁబొంగుఁ గ ♦ ల్పాంతమందు । నాపెడుమహావరాహమ ♦ ట్లాపెనజుఁడు॥
పాదిముఖంబునఁగుడిచెయ్యి ♦ పొదలుచుండ । నజుఁడు దుస్సహతేజుఁడై ♦ యలరుచుండె
నతని చెవిదాఁకు శింజిని ♦ యరులఁజంపు । నస్త్రముల నీనుచున్నదా ♦ యనఁగఁదోఁచె॥
అలుకఁగొటికిన నెట్టనా ♦ నధరములును । బొల్చినిగిడిన గీతల ♦ బొమముడులును
హుంకృతులు గల్గి శరముల ♦ నుత్తరింపఁ । బడిన రిపుశీర్షముల నేలఁ ♦ బఱచెనజుఁడు॥
సమదగజముఖ్య సర్వసై ♦ న్యములతోడఁ । గవచభేదినిమొదలు కై ♦ దువులతోడఁ
దమకునను వైన యన్నియ ♦ త్నములతోడఁ । రాజులందఱు నజునిపై ♦ నాజిఁబడిరి॥
రథము రిపుబాణహతిచేతఁ ♦ గ్రమ్మఁబడిన । నజునిదెలియంగ నయ్యె ధ్వ ♦ జాగ్రమున నె
మంచుతన్నావరించిన ♦ నించుకంత । కాంతి బాలార్కు నెఱుఁగనౌ ♦ కరణినందు॥
హెచ్చరిల్లి ప్రియంవదుఁ ♦ డిచ్చినట్టి । నిద్రగొల్పెడు గాంధర్వ ♦ నిరుపమాస్త్ర
మా నృపాలుర పైఁబుచ్చె ♦ నయ్యజుండు । ప్రసవశరసుందరుఁడు మహా ♦ రాజసుతుఁడు॥
నిద్రకును లొంగి యంతనా ♦ నృపులసేన । యల్లెత్రాడీడ్వఁజాలని ♦ హస్తములను
మూఁపులకునొక్కెడను వాలు ♦ బొమిడికములు । గలిగియొరగెను డొక్కెంపుఁ ♦ గంబములను॥

తతోధనుష్కర్షణమూఢహస్త । మేకాంసపర్యస్తశిరస్త్రజాలం
తస్థౌధ్వజస్తంభనిషణ్ణదేహం । నిద్రావిధేయంనరదేవసైన్యం॥ ౬౨

తతఃప్రియోపాత్తరసేధరోష్ఠే । నివేశ్యదధ్మౌజలజంకుమారః
యేనస్వహస్తార్జితమేకవీరః । పిబన్యశోమూర్తమివాబభాసే॥ ౬౩

శంఖస్వనాభిజ్ఞతయానివృత్తా । స్తంసన్నశత్రుందదృశుఃస్వయోధాః
నిమీలితానామివపంకజానాం । మధ్యేస్ఫురంతంప్రతిమాశశాంకం॥ ౬౪

సశోణితైస్తేనశిలీముఖాగ్రై । ర్నిక్షేపితాఃకేతుషుపార్థివానాం
యశోహృతంసంప్రతిరాఘవేణ । నజీవితంవఃకృపయేతివర్ణాః॥ ౬౫

సచాపకోటీనిహితైకబాహుః । శిరస్త్రనిష్కర్షణభిన్నమౌళిః
లలాటబద్ధశ్రమవారిబిందు । ర్భీతాంప్రియామేత్యవచోబభాషే॥ ౬౬

ఇతఃపరానర్భకహార్యశస్త్రా । న్వైదర్భిపశ్యానుమతామయాసి
ఏవంవిధేనాహవచేష్టితేన । త్వంప్రార్థ్యసేహస్తగతామమైభిః॥ ౬౭

తస్యాఃప్రతిద్వంద్విభవాద్విషాదాత్ । సద్యోవిముక్తంముఖమాబభాసే
నిఃశ్వాసబాష్పాపగమాత్ప్రపన్నః । ప్రసాదమాత్మీయమివాత్మదర్శః॥ ౬౮

హృష్టాపిసాహ్రీవిజితానసాక్షా । ద్వాగ్భిఃసఖీనాంప్రియమభ్యనందత్
స్థలీనవాంభఃపృషతాభిస్పృష్టా । మయూరకేకాభిరివాభ్రబృందం॥ ౬౯

ఇతిశిరసిసవామంపాదమాదాయరాజ్ఞా
ముదవహదనవద్యాంతామవద్యాదపేతః
రథతురగరజోభిస్తస్యరూక్షాలకాగ్రా
సమరవిజయలక్ష్మీఃసైవమూర్తాబభూవ॥ ౭౦

ప్రథమపరిగతార్థస్తంరఘుఃసన్నివృత్తం
విజయినమభినంద్యశ్లాఘ్యజాయాసమేతం
తదుపహితకుటుంబఃశాంతిమార్గోత్సుకోభూ
న్నహిసతికులధుర్యేసూర్యవంశ్యాగృహాయ॥ ౭౧

గద్య.

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీ కాళిదాసకృతౌ అజపాణి
గ్రహణోనామ సప్తమఃసర్గః

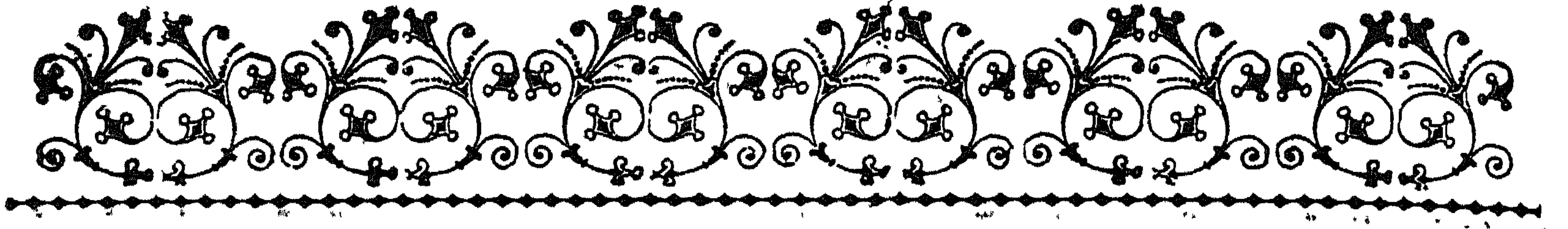
అంతఁ బ్రియురాలి చూచిన ♦ యధరమందు । మించుశంఖంబుఁ బెట్టిపూ♦రించు నతఁడు
స్వార్జితయశంబుఁ గ్రోలు నో ♦ కైకవీర । మూర్తియోయన నెంతయుఁ♦బొల్చుమండె॥
శంఖశబ్దమ్మున నెఱింగి ♦ సరగ నరలి । యతనియోధులు గాంచిరి ♦ యరులనెల్ల
నిద్రవుచ్చి మొగిడ్చిన ♦ నీరజముల । నడిమిచంద్రుని బ్రతిమనా ♦ న్గ్రాలునజుని॥ ౬౬
ఇపుడు మీకీర్తి రాఘవుం ♦ డపహరించెఁ । బ్రాణముల నంటలేమ కృ ♦ పాళువగుట
వసెడు వర్ణమ్ములనుగూర్చె ♦ నజుఁడు నృపుల । ధ్వజములం దంప మొనలర♦క్తమ్ము చేత॥
చాపకోటిని బాహువు ♦ మోపినట్టి । బొమిడికముదియ జారిన ♦ ముడిగలట్టి
చెమటబొట్టులు నుదుటను ♦ జెందినట్టి । యజుఁడు భయపడ్డ ప్రియఁ జేరి♦యనియె నిట్లు।
సెలవొసంగితిఁ జూడుము ♦ శిశువులేని । దమశరంబుల హరియింపఁ ♦ దగినరిపుల
నన్నుఁ బొందిన వైదర్భి ♦ నిన్ను నిట్టి । యుద్ధచేష్టలఁ గోరంగ ♦ నూను నృపుల॥ ౬౭
అనిన శత్రులవలని భ ♦ యమ్ము వాసి ♦ యామె ముఖమండలం బొప్పె ♦ నమలమగుచు
నాత్తనిశ్శ్వాసబాష్పమ్ము ♦ లారిపోవఁ । దద్దయును దేఁటఁ బొల్చు న♦ద్దమ్ము పగిది॥ ౬౮
మెచ్చియును బ్రియ సిగ్గుచే♦ మెలఁత తనదు । పలుకులను గాక సఖులప♦ల్కులను బొగడె
మెట్ట క్రొంజిన్కులను వాని ♦ మేఘతతిని । నెమ్మి కేకలఁ బొగడు వి ♦ ధమ్ము గాఁగ॥

ఉ॥ ఈవిధి వామపాదము న ♦ రేశశిరంబులఁ బెట్టి నిర్మలుం
డానమఖేంద్రపుత్రుఁ డజుఁ ♦ డాత్మసతిన్ గొనివచ్చె స్యందనా
శ్వావళిలేచుధూళి యల ♦ కాగ్రములం బరుషంబుఁ గూర్పఁ ద
త్పావనశీల తేజరిలె ♦ భవ్యసమిజ్జయలక్ష్మిరూపమై॥ ౭౦

మానిని. అన్నియు మున్నె యెఱింగిన యారఘు ♦ వట్లు దెంచిన యాయజునిన్
సన్నుతధర్మసతీజయశోభితు ♦ సారెకు మెచ్చి తదాత్మజుపైఁ
దిన్నగనుంచి కుటుంబము శాంతిగ♦తిన్ గనుత్సుకుఁ డయ్యెఁ గడున్
గన్నసుతున్ గులధుర్యుని నిల్వరు♦గా గృహమం దినవంశభవుల్॥ ౭౧

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆకెపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు నజపాణిగ్రహణంబను
సప్తమాశ్వాసము సంపూర్ణము.



శ్రీ

రఘువంశమ్

అష్టమః సర్గః

అథతస్య వివాహకౌతుకే । లలితం బిభ్రత ఏవ పార్థివః
వసుధామపి హస్తగామినీ । మకరోదిందుమతీమివాపరాం॥ ౧

దురితైరపి కర్తుమాత్మసాత్ । ప్రయతంతే నృపసూనవో హి యత్
తదుపస్థితమగ్రహీదజః । పితురాజ్ఞేతి న భోగతృష్ణయా॥ ౨

అనుభూయ వసిష్ఠసంభృతైః । సలిలైస్తేన సహాభిషేచనం
విశదోచ్ఛ్వసితేన మేదినీ । కథయామాస కృతార్థతామివ॥ ౩

స బభూవ దురాసదః పరైః । గురుణాథర్వవిదా కృతక్రియః
పవనాగ్నిసమాగమో హ్యయం । సహితం బ్రహ్మ యదస్త్రతేజసా॥ ౪

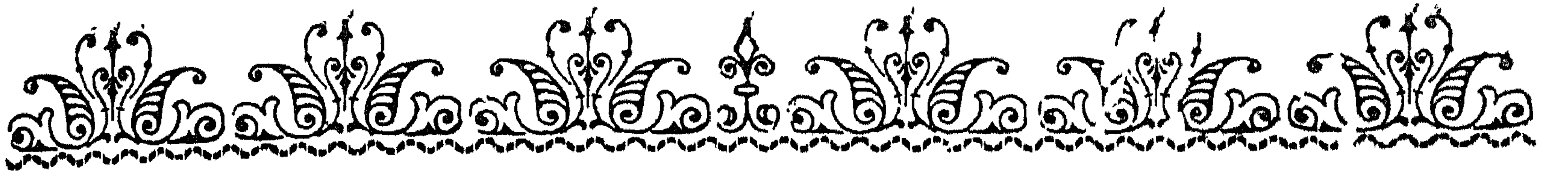
రఘుమేవ నివృత్తయౌవనం । తమమన్యంత నరేశ్వరం ప్రజాః
స హి తస్య న కేవలాం శ్రియం । ప్రతిపేదే సకలాన్గుణానపి॥ ౫

అధికం శుశుభే శుభంయునా । ద్వితయేన ద్వయమేవ సంగతం
పదమృద్ధమజేన పైతృకం । వినయేనాస్య నవం చ యౌవనం॥ ౬

సదయం బుభుజే మహాభుజః । సహసోద్వేగమియం వ్రజేదితి
అచిరోపనతాం స మేదినీం । నవపాణిగ్రహణాం వధూమివ॥ ౭

అహమేవ మతో మహీపతేః । ఇతి సర్వః ప్రకృతిష్వచింతయత్
ఉదధేరివ నిమ్నగాశతే । ష్వభవన్నాస్య విమాననా క్వచిత్॥ ౮

న ఖరో న చ భూయసా మృదుః । పవమానః పృథివీరుహానివ
స పురస్కృతమధ్యమక్రమో । నమయామాస నృపాననుద్ధరన్॥ ౯



రఘువంశము.

అష్టమాశ్వాసము.

గీతములు.

అంత నుద్వాహ సూచక ♦ మై తనర్చు । లలితకంకణకలితుండై ♦ చెలంగుచుండు
నజుని కపరేందుమతియన ♦ నలరునట్టి । పృథివిఁ గరగత మొనరించె ♦ నృపతిరఘువు॥ ౧

చేయరానట్టిదుష్కృతుల్ ♦ చేసియైన । దేనిఁబడయంగనృపసుతుల్ ♦ పూనుచుందు
రట్టిరాజ్యంబుదానయి ♦ యతనిఁజేర । నాశచేఁగాక పితృనాజ్ఞ ♦ నజుఁడుగొనియె॥ ౨

అజునితోడ వసిష్ఠమ♦హర్షిచేతి । యమలసలిలాభిషేకంబు ♦ ననుభవించి
తేఁటలౌయాపిరులచేతఁ ♦ దేఁటపఅచుఁ । దనకృతార్థతయున ధర ♦ దనరుచుండె॥ 3

అజుఁ డధర్వజ్ఞుఁడైయొప్పు ♦ నవ్వసిష్ఠు । చేత నభిషిక్తుఁడై రిపు♦వాశ్రితములకు
దుస్సహుండయ్యె వాతమ్మ♦తోడివహ్ని । వంటిదౌక్షాత్త్రమునుగూడు ♦ బ్రాహ్మ్యమరయ॥

మరలయౌవనమునుగాంచి ♦ వఱలురఘువె । యీయజనరేంద్రుఁడని ప్రజ ♦ యెంచుచుండె
రాజ్యలక్ష్మినెగాక యా♦రఘునృపాలు । నఖిలలక్షణములఁగాంచి ♦ యలరుకతన॥ ౫

అమలగతిరెండురెంటినిఁ♦ గ్రిమముగాఁగఁ । గూడి యొండొంటికినిశోభ♦గూర్చుచుండె
నలరుపైతృకపద మజు ♦ నందుటొకటి । పడమదనమునవినయంబు ♦ పరఁగుటొకటి॥ ౬

భూమి తన్నప్పుడప్పుడె ♦ పొందియుంట । సాహసముఁజూపభీతిల్లుఁ ♦ జనదటంచుఁ
గ్రొత్తగాఁగొన్న పెండిలి ♦ కూఁతునట్లు । భూరిదయనేలె నమ్మహా♦భుజుఁ డజుండు॥ ౭

ప్రభునకేమాన్యుఁడని ప్రతి ♦ వాఁడునెంచు । నుదధిచేవండలకొలంది ♦ నదులయందు
నొక్కటేనియు నవమాన ♦ మొందనట్టు । లజునిచే నవమతి నెవ్వఁ ♦ డందకుండు॥ ౮

అతిమృదులతీక్ష్ణమార్గమ్ము ♦ లందుఁజనక । యనిలమువ్రీరుహంబుల ♦ యందుఁజూపు
నడిమిపథమును గైకొని ♦ నరపతులను । వంచెనేకాని పెకలింప ♦ నెంచఁడయ్యె॥ ౯

అథవీక్ష్య రఘుః ప్రతిష్ఠితం । ప్రకృతిష్వాత్మజమాత్మవత్తయా
విషయేషు వినాశధర్మసు । త్రిదివస్థేష్వపి నిఃస్పృహోఽభవత్ ॥ ౧౦

గుణవత్సుతరోపితశ్రియః । పరిణామే హి దిలీపవంశజాః
పదవీం తరువల్కవాససాం । ప్రయతాః సంయమినాం ప్రపేదిరే ॥ ౧౧

తమరణ్యసమాశ్రయోన్ముఖం । శిరసా వేష్టనశోభినా సుతః
పితరం ప్రణిపత్య పాదయో । రపరిత్యాగమయాచతాత్మనః ॥ ౧౨

రఘురశ్రుముఖస్య తస్య తత్ । కృతవానీప్సితమాత్మజప్రియః
నతు సర్ప ఇవ త్వచం పునః । ప్రతిపేదే వ్యపవర్జితాం శ్రియం ॥ ౧౩

స కిలాశ్రమమంత్యమాశ్రితో । నివసన్నావసథే పురాద్బహిః
సముపాస్యత పుత్రభోగ్యయా । స్నుషయేవావికృతేంద్రియః శ్రియా ॥ ౧౪

ప్రశమస్థితపూర్వపార్థివం । కులమభ్యుద్యతనూతనేశ్వరం
నభసా నిభృతేందునా తులా । ముదితార్కేణ సమారురోహ తత్ ॥ ౧౫

యతిపార్థివలింగధారిణౌ । దదృశాతే రఘురాఘవౌ జనైః
అపవర్గమహోదయార్థయో । ర్భువమంశావివ ధర్మయోర్గతౌ ॥ ౧౬

అజితాధిగమాయ మంత్రిభి । ర్యుయుజే నీతివిశారదైరజః
అనపాయిపదోపలబ్ధయే । రఘురాప్తైః సమియాయ యోగిభిః ॥ ౧౭

నృపతిః ప్రకృతీరవేక్షితుం । వ్యవహారాసనమాదదే యువా
పరిచేతుముపాంశు ధారణాం । కుశపూతం ప్రవయాస్తు విష్టరం ॥ ౧౮

అనయత్ప్రభుశక్తిసంపదా । వశమేకో నృపతీననంతరాన్
అపరః ప్రణిధానయోగ్యయా । మరుతః పంచశరీరగోచరాన్ ॥ ౧౯

అకరోదచిరేశ్వరః క్షితౌ । ద్విషదారంభఫలాని భస్మసాత్
అపరో దహనే స్వకర్మణాం । వవృతే జ్ఞానమయేన వహ్నినా ॥ ౨౦

పణబంధముఖాన్గుణానజః । షడుపాయుంక్త సమీక్ష్య తత్ఫలం
రఘురప్యజయద్గుణత్రయం । ప్రకృతిస్థం సమలోష్టకాంచనః ॥ ౨౧

న నవః ప్రభురాఫలోదయాత్ । స్థిరకర్మా విరరామ కర్మణః
న చ యోగవిధేర్నవేతరః । స్థిరధీరాపరమాత్మదర్శనాత్ ॥ ౨౨

ప్రజలలోపలఁబుత్రుండు ♦ పదిలముగను । నెలకొనుటఁ గాంచి రఘువు దా ♦ విలయమొందు
నాకసంబంధవిషయమ్ము ♦ లందుఁ గూడ । స్వాంతమిడఁడయ్యె నాత్మ♦జ్ఞానగరిమ॥ ౧౦

అద్దిలీపకులోత్పన్ను ♦ లైనవారు । వరగుణములొప్పుసుతునకు ♦ సిరులొసంగి
గెలిచివిషయాళి నారచీ♦రలను దాల్చి । మునిపదవినొందుదురుగద ♦ ముదిమియందు॥ ౧౧

కానఁ గానకు రఘువు పోఁ ♦ గడఁగుచుండ । వందమాపాగతల నొప్ప ♦ నట్టి సుతుఁడు
పాదములవ్రాలి తను నెడఁ♦బాయవలవ । దంచు నెంతయు భక్తిఁ బ్రా♦ర్థించె వతని॥ ౧౨

సుతునిదద్దయుఁ బ్రీతితోఁ ♦ జూచి రఘువు । కంటఁదడివెట్టు నాయజు ♦ కాంక్షనొసఁగెఁ
గాని వీడినసిరి మఱిఁ ♦ బూనలేదు । తానువీడిన పొరఁబాము ♦ తాల్పనట్లు। ౧౩

అంతిమాశ్రమమున విష♦యాళిగెల్చి । యూరివెలుపలనొక్కచో ♦ నొప్పుచుండు
రఘునకుపచారమొనరించె ♦ రాజ్యలక్ష్మి । కొడుకనుభవింపయోగ్యమౌ ♦ కోడలట్లు॥

శాంతిదశయందుఁ బూర్వభూ♦కాంతుఁ డుండి । యభ్యుదయమందు నవనృపుఁ ♦ డలరుచుండఁ
గ్రుంకుచంద్రుని బాలార్కుఁ ♦ గూడియుండు । నాకసముతోడఁ దులఁ దూఁగె ♦ నక్కులంబు॥

యతినృపతిలక్షణంబుల ♦ నలరుచుండు । రఘువు రాఘవులనుజూచి ♦ ప్రజలకెల్ల
నమలమోక్షోదయార్థ ధ♦ర్మములురెండు । నంశములభువిఁ బుట్టెనో ♦ యనఁగఁ దోఁచె॥

మించి యజితులఁ జేరి ని♦ర్జించుకొఱకు । నజుఁడు నీతిజ్ఞులగు సచి♦వాళిఁ గూర్చె
స్థిరతరంబైనముక్తి నా♦ర్జించుకొఱకు । రఘువుపరమాప్తయోగీంద్ర ♦ రాజిఁ గూర్చె॥ ౧౭

యౌవనంబున నలరారు ♦ నట్టి రాజు । న్యాయముసుదీర్ఘ ధర్మాస♦నమున నుండె
విమలదర్భాసనముఁ జేరి ♦ వృద్ధరాజు । ధారణాభ్యాసమున నేక♦తముగ నుండె॥ ౧౮

ఒకఁడు రాష్ట్రాంతరమ్ముల ♦ నున్ననృపులఁ । బ్రబలప్రభుశక్తిచే వశ♦పఱుచుకొనియె
మఱియొకఁడు మేనఁ బొల్చెడు ♦ మారుతములఁ । బరఁగు ప్రణిధానమున వశ♦పఱుచుకొనియె॥

ఒకఁడు నూత్న నరేశ్వరుం ♦ డుర్విలోన । భస్మమొనరించె రిపుకార్య ♦ ఫలములెల్ల
మఱియొకఁడు వృద్ధు జ్ఞానాగ్ని ♦ మహిమచేతఁ । దద్దయును గాల్చెఁ దనకర్మ♦తతులనెల్ల॥

సంధియాదిగ నొప్పారు ♦ షడ్గుణముల । నరసి యాయాఫలంబుల ♦ నజుఁడు గూర్చెఁ
గాంచనము మన్ను సమముగాఁ ♦ గాంచు రఘువు । ప్రకృతినుండెడు తద్గుణ♦త్రయమునోర్చె॥

పనులఁ దిరముగఁ బొల్పు మనూ♦జనుఁడు నృపుఁడు । విడఁడు కార్యాళి ఫలములు ♦ పడయుదాఁక
దృఢమనస్కుఁడై నొప్పెడు ♦ వృద్ధనృపతి । విడఁడు యోగంబు పరమాత్ముఁ ♦ బడయుదాఁక॥

ఇతిశత్రుషు చేంద్రియేషుచ । ప్రతిసిద్ధ ప్రసరేషు జాగ్రతౌ
ప్రసితా వుదయాపవర్గయో । రుభయీం సిద్ధి ముభావవాపతుః॥ ౨౩

అథకాశ్చిద జవ్యపేక్షయా । గమయిత్వా సమదర్శనః సమాః
తమసః పరమాపదవ్యయం । పురుషం యోగసమాధినారఘుః। ౨౪

శ్రుతదేహవిసర్జనః పితు । శ్చిరమశ్రూణి విముచ్య రాఘవః
విదధే విధిమస్య నైష్ఠికం । యతిభిః సార్థమనగ్ని మగ్నిచిత్॥ ౨౫

అకరోచ్చ్యత దౌర్ధ్వ దైహికం । పితృభక్త్యా పితృకార్య కల్పవిత్
నహి తేనపథాతనుత్యజ । స్తనయావర్జిత పిండకాంక్షిణః॥ ౨౬

సపరార్ధ్యగతే రశోచ్యతాం । పితురుద్దిశ్య సదర్థవేదిభిః
శమితాధిరధిజ్యకార్ముకః । కృతవాన ప్రతిశాసనం జగత్॥ ౨౭

క్షితిరిందు మతీచభామినీ । పతిమాసాద్యత మగ్ర్యపౌరుషం
ప్రథమా బహురత్నసూ రభూ । దపరావీర మజీజనత్సుతం॥ ౨౮

దశరశ్మిశతోపమద్యుతిం । యశసాదిక్షుదశస్వపిశ్రుతం
దశపూర్వరథంయమాఖ్యయా । దశకంఠారిగురుంవిదుర్బుధాః॥ ౨౯

ఋషి దేవగణస్వధాభుజాం । శ్రుతయాగప్రసవైఃసపార్థివః
అనృణత్వముపేయివాన్బభౌ । పరిధేర్ముక్త ఇవోష్ణదీధితిః॥ ౩౦

బలమార్తభయోపశాంతయే । విదుషాంసన్నతయేబహుశ్రుతం
వసుతస్యవిభోర్న కేవలం । గుణవత్తాపిపరప్రయోజనా॥ ౩౧

సకదాచిదవేక్షితప్రజః । సహదేవ్యావిజహారసుప్రజాః
నగరోపవనేశచీసఖో । మరుతాంపాలయితేవనందనే॥ ౩౨

అథరోధసిదక్షిణోదధేః । శ్రితగోకర్ణనికేతమీశ్వరం
ఉపవీణయితుంయయౌరవే । రుదగావృత్తిపథేననారదః॥ ౩౩

కుసుమైర్గ్రథితామపార్థివైః । స్రజమాతోద్యశిరోనివేశితాం
అహరత్కిలతస్యవేగవా । నధివాసస్పృహయేవమారుతః॥ ౩౪

భ్రమరైఃకుసుమానుసారిభిః । పరికీర్ణాపరివాదినీమునేః
దదృశేపవనావలేపజం । సృజతీబాష్పమివాంజనావిలం॥ ౩౫

ఇట్టులు దయాపవర్గమ్ము ♦ లిచ్చయించి । యఘములకు లాగు వైరీంద్రి♦యములయందు
నప్రమత్తత మెలఁగెడు ♦ నట్టివీర । లిర్వురును బూర్తిఁబడసిర ♦ భీష్ములను॥ ౨౩

అంత సమదర్శుఁడయి ♦ యలరురఘువు । తనయుకోరికఁ గొన్నియ ♦ బ్దములుగడపి
మహితమైనట్టి యోగస ♦ మాధిచేతఁ । జేరెఁ బరమాత్మమాయావి ♦ దూరునజను॥ ౨౪

వదలె దేహము జనకుఁడన ♦ వార్త వినినశ్రువుల నెంతయును రాల్చి♦యాహితాగ్ని
యజుఁడు యతులనుగూడి దే ♦ హాంతవిధుల । నగ్నివర్జించి నిష్ఠతో ♦ నాచరించె॥ ౨౫

జనకునందలి భక్తితో ♦ శ్రాద్ధవిధుల । నెఱుఁగు నయ్యజుఁ డౌర్ధ్వ దై♦హిక మొనర్చెఁ
దనువు నిట్టులు యోగప♦థానఁ దొరఁగు । వారు సుతులిడు పిండముల్ ♦ గోరరుగద॥

పరమగతిఁ గన్న జనకుకై ♦ పరితపింపఁ । జనదను నథర్వవేదియౌ ♦ మునిపలుకులఁ
దక్కచింత నజుండు వి ♦ ల్లెక్కపెట్టి । యొందుఁ బ్రతిశాసనము లేక ♦ యేలెజగతి॥

క్షితియు స్త్రీరత్న మగు నిందు♦మతియు నజుని । నతిపరాక్రమవంతునిఁ♦బతిగఁబడసి
ప్రథమ బహురత్నముల నీని ♦ వఱలుచుండె । రెండవదిగనె నాత్మజుఁ ♦ జండతేజు॥

దశశతాంశుని తేజంబుఁ ♦ దాల్చి యితఁడు । దశకు రథశబ్దమును గూర్పఁ♦దనరుపేర
దశముఖారి గురుండయి ♦ దశదిశలను । యశము గనునని తెలిసిరి ♦ యార్యులెల్ల॥ ౨౯

అధ్యయనయాగ సంతతు ♦ లమరియిట్లు । ఋషుల యమరుల పితరుల ♦ ఋణమునుండి
ముక్తుఁడయ్యెను బార్థివ ♦ పుంగవుండు । పరిధిచే ముక్తుఁ డౌచిత్రి ♦ భానుపగిది॥ ౩౦

ఆర్తభయశాంతికయ్యె న ♦ య్యజునిబలము । పండితులనతికయ్యె న ♦ ప్ప్రభునివిద్య
యవ్విభుని విత్తమేగాక ♦ యతని సుగుణ । వృత్తముఁబరప్రయోజనా♦యత్తమయ్యె॥ ౩౧

ప్రజలకుఁబ్రియుండునుప్రజుఁ♦డజుఁడు రాణి। తోడవిహరించెనొకనాఁడు♦తోఁటయందు
శచికి సఖుఁడగు దేవతా ♦ స్వామివజ్రి । నందనంబున విహరించు ♦ చందమునను॥ ౩౨

అంత దక్షిణ సాగరో ♦ పాంతమందు । నలరు గోకర్ణమునసుండు ♦ నభవుచెంత
నారదుఁడువీణవాయింపఁ ♦ గోరివెడలెఁ । ధరణియుత్తరమునసుండి ♦ మరలుత్రోవ॥ ౩౩

అతని వీణాశిరంబున ♦ నపుడుస్రగాలు । దివ్యకుసుమాళిచేనైన ♦ భవ్యమాల
గాలి చివ్వునఁగొనిపోయెఁ ♦ గడు బ్రియమునఁ । దాను వాసనచూడంగఁ♦దలఁచెననఁగ॥

సుమములనుబట్టి మునివీణె ♦ చుట్టుఁదిరుగు । భ్రమరములుచూడ వల్లకి ♦ పవనువలనఁ
గన్ననవమతికై కార్చు ♦ కజ్జలమ్ము । తోడి కన్నీటిబొట్లు నాఁ ♦ దోఁచుచుండె॥ ౩౫

అభిభూయవిభూతిమార్తవీం । మధుగంధాతిశయేనవీరుధాం
నృపతేరమరస్రగాపసా । దయితోరుస్తనకోటిసుస్థితిం॥ ౩౬

క్షణమాత్రసఖీంసుజాతయోః । స్తనయోస్తామవలోక్యవిహ్వలా
నిమిమీలనరోత్తమప్రియా । హృతచంద్రాతమసేవకౌముదీ॥ ౩౭

వపుషాకరణోజ్ఝితేనసా । నిపతంతీపతిమప్యపాతయత్
నను తైలనిషేకబిందునా । సహదీపార్చిరుపైతి మేదినీం॥ ౩౮

ఉభయోరపిపార్శ్వవర్తినాం । తుములేనార్తరవేణవేజితాః
విహగాఃకమలాకరాలయాః । సమదుఃఖాఇవతత్రచుక్రుశుః॥ ౩౯

నృపతేర్వ్యజనాదిభిస్తమో । నునుదేసాతుతథైవసంస్థితా
ప్రతికారవిధానమాయుషః । సతిశేషేహిఫలాయకల్పతే॥ ౪౦

ప్రతియోజయితవ్యవల్లకీ । సమవస్థామథసత్త్వవిప్లవాత్
సనినాయనితాంతవత్సలః । పరిగృహ్యోచితమంకమంగనాం॥ ౪౧

పతిరంకనిషణ్ణయాతయా । కరణాపాయవిభిన్నవర్ణయా
సమలక్ష్యతబిభ్రదావిలాం । మృగలేఖాముషసీవచంద్రమాః॥ ౪౨

విలలాపసబాష్పగద్గదం । సహజామప్యపహాయధీరతాం
అభితప్తమయోపిమార్దవం । భజతేకైవకథాశరీరిషు॥ ౪౩

కుసుమాన్యపిగాత్రసంగమాత్ । ప్రభవంత్యాయురపోహితుంయది
నభవిష్యతిహంతసాధనం । కిమివాన్యత్ప్రహరిష్యతోవిధేః॥ ౪౪

అథవామృదువస్తుహింసితుం । మృదునైవారభతేప్రజాంతకః
హిమసేకవిపత్తిరత్రమే । నలినీపూర్వనిదర్శనంమతా॥ ౪౫

స్రగియంయదిజీవితాపహా । హృదయేకింనిహితానహంతిమాం
విషమప్యమృతంక్వచిద్భవే । దమృతంవావిషమీశ్వరేచ్ఛయా॥ ౪౬

అథవామమభాగ్యవిప్లవా । దశనిఃకల్పితఏవవేధసా
యదనేననపాతితస్తరుః । క్షపితాతద్విటపాశ్రితాలతా॥ ౪౭

కృతవత్యసినావధీరణా । మపరాధేపియదాచిరంమయి
కథమేకపదేనిరాగసం । జనమాభాష్యమిమంనమన్యసే॥ ౪౮

మధుసుగంధాతిశయముల ♦ మహిమచేత । నవ్వసంతర్తులతసొంపు ♦ అవ్వసేయు
దివ్యసుమదామ మానృప ♦ తిలకు నజుని । సతికుచాగ్రములందు ను ♦ స్థితిని గాంచె॥ ౩౬

అన్నరేంద్రుని ప్రియపత్ని ♦ యట్లు నిమిష । ముత్తమస్తన మైత్రిని ♦ నొప్పసరముఁ
గాంచినంతనె వివశయై ♦ కనులుమోడ్చె । శశినిరాహువుమ్రింగినఁ ♦ జంద్రికట్లు॥ ౩౭

అసువులఁదొఱంగినట్టిదే ♦ హంబుతోడఁ । బడెనుభువినామె తనతోడఁ ♦ బతియుఁబడఁగ
దీపశిఖ దీపమునువీడి ♦ దిగువఁబడిన । దానితోఁ దైలబిందువు ♦ ధాత్రిఁబడదె॥ ౩౮

వారలిర్వుర సేవకా ♦ ళి రొదనర్చె । నార్తసంకులరవముల ♦ నచటనున్న
సరసులందలిపక్షులు ♦ కరము బెదరి । సమముగా దుఃఖపడినట్లు ♦ సలిపెరొదలు॥ ౩౯

తేఱె విభుఁడంత వ్యజనోప ♦ చారవిధులఁ । గాని యామె యథాస్థితిఁ ♦ గదలకుండె
నాయువుండినవారికే ♦ యగును గాదె । యౌషధాదులఫలము లీ ♦ యవనియందు॥ ౪౦

ఎంతయును బ్రేమమీఱ నా ♦ నృపతిమౌళి । శ్రుతితొలంగిన వీణియ ♦ గతినిఁ బ్రాణ
మెడలియున్నట్టిపడఁతిని ♦ నెత్తిపట్టి । పెట్టికొనెఁ గూర్పుయోగ్యమౌ ♦ నట్టియొడిని॥ ౪౧

ప్రాణమెడలినభిన్నవ ♦ ర్ణంబుదాల్చి । యంకమందుండు సతితోడి ♦ యయ్యజుండు
వేఁకువనుజింకగుఱుతుతో ♦ వికృతిఁజెంది । యున్నచంద్రునివలెఁదోఁచు ♦ చుండెఁజూడ॥

అజుఁడు దనకున్నసహజధై ♦ ర్యమును బాసి । మాటతడఁబడ నేడ్చెఁగ ♦ న్నీటమున్గి
కాచమార్దవమినుమును ♦ గాంచుననినఁ । దనువుదాల్చినవారలఁ ♦ దడవనేల॥ ౪౩

సుమములనుగూడ దేహంబు ♦ సోఁకియిట్టు । లసువులనుదీయఁజాలిన ♦ యక్కటకట
చంపఁగోరినవిధికి నీ ♦ జగతియందు । నన్యమెయ్యదిగాకుండు ♦ నాయుధంబు॥ ౪౪

కాని మృదువస్తువును మృదు ♦ వైనదాని । వలన నేచంపఁగడఁగెఁ గా ♦ వలయుయముఁడు
గలదుదీనికిఁ బూర్వతా ♦ ర్కాణమరయ । మంచుపడిపద్మములవృత్తిఁ ♦ గాంచుటొకట॥

ఈ యలరు దండ ప్రాణముల్ ♦ దీయనేని । నేల చంపదు వక్షమం ♦ దిడినన న్ను
నొక్కచో విష మమృతమౌ ♦ నొక్కచోట । నెన్న నమృతంబు విషమగు ♦ నీశ్వరేచ్ఛ॥

అరయఁగా నిది నాదు భా ♦ గ్యమునడంప । విధివినిర్మిత మైనట్టి ♦ వింత పిడుగు
గాకయుండిన శాఖలఁ ♦ బ్రాఁకులతను । గాల్చిపిడుగునె వృక్షంబుఁ ♦ గాల్పకుండ॥ ౪౭

గొప్ప తప్పిదమును జేసి ♦ నప్పుడైన । నవమతిని జూపి యెఱుఁగని ♦ యన్నుమిన్న!
నిరపరాధిని నన్ను మ ♦ న్నింపవేల । యొప్పగాఁబల్కరించి నీ ♦ వొక్కమాఱు॥ ౪౮

ధ్రువమస్మిశఠశ్శుచిస్మితే । విదితఃకైతవవత్సలస్తవ
పరలోకమసన్నివృత్తయే । యదనాపృచ్ఛ్యగతాసిమామితః॥ ౪౯

దయితాంయదితావదన్వగా । ద్వినివృత్తంకిమిదంతయావినా
సహతాంహతజీవితంమమ । ప్రబలామాత్మకృతేనవేదనాం॥ ౫౦

సురతశ్రమసంభృతోముఖే । ధ్రియతేస్వేదలవోద్గమోపితే
అథచాస్తమితాత్వమాత్మనా । ధిగిమాందేహభృతామసారతాం॥ ౫౧

మనసాపినవిప్రియంమయా । కృతపూర్వంతవకింజహాసిమాం
ననుశబ్దపతిఃక్షితేరహం । త్వయిమేభావనిబంధనారతిః॥ ౫౨

కుసుమోత్ఖచితాన్వలీభృత । శ్చలయన్భృంగరుచస్తవాలకాన్
కరభోరుకరోతిమారుత । స్త్వదుపావర్తనశంకిమేమనః॥ ౫౩

తదపోహితుమర్హసిప్రియే । ప్రతిబోధేనవిషాదమాశుమే
జ్వలితేనగుహాగతంతమ । స్తుహినాద్రేరివనక్తమోషధిః॥ ౫౪

ఇదముచ్ఛ్వసితాలకంముఖం । తవవిశ్రాంతకథందునోతిమాం
నిశిసుప్తమివైకపంకజం । విరతాభ్యంతరషట్పదస్వనం॥ ౫౫

శశినంపునరేతిశర్వరీ । దయితాద్వంద్వచరంపతత్త్రిణం
ఇతితౌవిరహాంతరక్షమౌ । కథమత్యంతగతానమాందహేః॥ ౫౬

నవపల్లవసంస్తరేపితే । మృదుదూయేతయదంగమర్పితం
తదిదంవిషహిష్యతేకథం । వదవామోరుచితాధిరోహణం॥ ౫౭

ఇయమప్రతిబోధశాయినీం । రశనాత్వాంప్రథమారహఃసఖీ
గతివిభ్రమసాదనీరవా । నశుచానానుమృతేవలక్ష్యతే॥ ౫౮

కలమన్యభృతానుభాషితం । కలహంసీషుమదాలసంగతం
పృషతీషువిలోలమీక్షితం । పవనాధూతలతాసువిభ్రమః॥ ౫౯

త్రిదివోత్సుకయాప్యవేక్ష్యమాం । నిహితాఃసత్యమమీగుణాస్త్వయా
విరహేతవమేగురువ్యథం । హృదయంనత్వవలంబితుంక్షమాః॥ ౬౦

మిథునంపరికల్పితంత్వయా । సహకారఃఫలినీచనన్విమౌ
అవిధాయవివాహసత్క్రియా । మనయోర్గమ్యతఇత్యసాంప్రతం॥ ౬౧

అడుగకయె నీవు నా నుండి ♦ యక్కటకట । మరలి రాకుండఁ బరలోక ♦ మరుగుకతన
నోశుచిస్మిత సత్యమై ♦ యొప్పు ప్రేమ । నీయెడల లేని శఠుఁడ నే ♦ నిజము దెలిసె॥ ౫౦

ప్రాణజీవితమా! ప్రియ ♦ పత్నితోడ । నరిగియును వీడియామెను ♦ మరలి తేల
యంత మొదవెడు పలు కోర్కి ♦ యనుభవింపు । మధికదుస్సహ దుఃఖమ్మ ♦ నాత్మకృతము॥

కలిగి సురతశ్రమంబునఁ ♦ గలికి నీదు । వదనమందున్న స్వేదల ♦ వంబుగూడ
నస్తమింపదు నీయాత్మ ♦ యస్తమించె । నహహ దేహులస్థితి యెంత ♦ యస్థిరంబు॥ ౫౧

అప్రియము నీకు మున్నెన్నఁ ♦ డాచరింపఁ । జిత్తమునఁ గూడ నన్నుఁ ద్య ♦ జింప నేల
పేరునకు భూమిపతిఁ గాని ♦ ప్రేమచేత । బద్ధుఁడను నేను నీయందు ♦ భావమందు॥ ౫౨

సుమచయముతోడ భృంగవ ♦ ర్ణములనొప్పి । గాలిఁ గదలెడు నీకుటి ♦ లాలకములఁ.
జూడఁ నూపిరిమరల ని ♦ న్గాడు నేమొ । యనెడు శంక జనించు నా ♦ మనమునందు॥ ౫౩

కాన నో ప్రియ! ప్రాణంబు ♦ గాంచి మగల । హిమగిరిగుహాంతరమ్ములఁ ♦ దమము నిశిని
భవ్యకాంతుల నోషధుల్ ♦ పాపుపగిది । నాపఁగా నట్టినాపగఁ ♦ బాపఁదగదె॥ ౫౪

లోనిభృంగాళి రొదలను ♦ మానియుండ । రేయి నిదురించు నేక నీ ♦ రేజమట్టు
లలకలిటు నటుఁ జెదరి మా ♦ టలను వీడి । యున్న నీ మోము నన్నేఁచు ♦ చున్నదకట॥ ౫౫

జంటఁ దిరుగుఖగాళిలోఁ ♦ జక్రవాకి । చక్రవాకమ్ముతో రాత్రి ♦ చంద్రుతోడ
మరలఁ గూడును గావున ♦ విరహ మోర్చుఁ । గ్రమ్మరక చన్న నీవు న ♦ న్గాల్పవెట్లు॥ ౫౬

క్రొంజిగురుపాన్పు సోఁకినఁ ♦ గూడ నీదు । మృదుతనువు నొచ్చుచుండెడు ♦ మెలఁత మిన్న
యీ చితిని బెట్టఁబడుటకు ♦ నెవ్విధమున । నోర్చియుండఁ గఁగలవొకో ♦ యువిద చెపుమ॥

నీకు మొదటి రహస్యంపు ♦ నెయ్యురాలిఁ । బోలు మొలనూలు నీకూర్పు ♦ లీల లేమి
తనరవము మానితోఁచె మే ♦ ల్కానని నిద్ర । గాంచు నీతోడ నగచి గ ♦ తించెననఁగ॥ ౫౮

లలితభాషలఁ గోకిల ♦ కులము నందు । నందమౌ మందగతులరా ♦ యంచలందుఁ
దరళతరవీక్షణంబుల ♦ హరిణులందు । లీలలను గాలిఁ గదలు ల ♦ తాళియందు॥ ౫౯

కూర్చితివి నాకు నయి నీదు ♦ గుణములిట్లు । లమరపురి కేగు కౌతూహ ♦ లమున నున్నఁ
గాని నీవిరహంబునఁ ♦ గన్న శోక । కీలి నోర్వంగ మది కివి ♦ చాలియున్నె॥ ౬౦

తియ్యమామిడి గున్నను ♦ నెయ్యమునను । ఫలినితోడను గూర్చి దం ♦ పతులఁ జేసి
వీనికి వివాహవిధి నెల ♦ వేర్పకుండ । వీడి యిట్లేఁగ బోవుట ♦ పాడియగునె॥ ౬౧

కుసుమంకృతదోహద స్త్వయా । యదశోకోయముదీరయిష్యతి
అలకాభరణంకథంనుతత్ । తవనేష్యామినివాపమాల్యతాం॥ ౬౨

స్మర తేవసశబ్దనూపురం । చరణానుగ్రహమన్యదుర్లభం
అమునాకుసుమాశ్రువర్షిణా । త్వమశోకేనసుగాత్రిశోచ్యసే॥ ౬౬

తవనిశ్వసితానుకారిభి । ర్బకుళైరర్ధచితాంసమంమయా
అసమాప్యవిలాసమేఖలాం । కిమిదంకిన్నరకంఠిసుప్యతే॥ ౬౪

సమదుఃఖసుఖఃసఖీజనః । ప్రతిపచ్చంద్రనిభోయమాత్మజః
అహమేకరస స్తథాపితే । వ్యవసాయఃప్రతిప త్తినిష్ఠురః॥ ౬౫

ధృతిర స్తమితారతిశ్చ్యుతా । విరతంగేయమృతుర్నిరుత్సవః
గతమాభరణప్రయోజనం । పరిశూన్యంశయనీయమద్య మే॥ ౬౬

గృహిణీసచివః సఖీమిథః । ప్రియశిష్యాలలితేకళావిధౌ
కరుణావిముఖేనమృత్యునా । హరతాత్వాంవదకింనమేహృతం॥ ౬౭

మదిరాక్షి మదాననార్పితం । మధుపీత్వారసవత్కథంను మే
అనుపాస్యసిబాష్పదూషితం । పరలోకోపనతంజలాంజలిం॥ ౬౮

విభవేపిసతిత్వయావినా । సుఖమేతావదజస్యగణ్యతాం
అహృతస్యవిలోభనాంతరైః । మమసర్వేవిషయాస్త్వదాశ్రయాః॥ ౬౯

విలపన్నితికోసలాధిపః । కరుణార్థగ్రథితంప్రియాంప్రతి
అకరోత్పృథివీరుహానపి । స్రుతశాఖారసబాష్పదుర్దినాన్॥ ౭౦

అథతస్యకథంచిదంకతః । స్వజనస్తామపనీయసుందరీం
విససర్జకృతాంత్యమండనా । మనలాయాగరుచందనైధసే॥ ౭౧

ప్రమదామనుసంస్థితఃశుచా । నృపతిః సన్నితివాచ్యదర్శనాత్
నచకారశరీరమగ్నిసాత్ । సహదేవ్యానతుజీవితాశయా॥ ౭౨

అథ తేనదశాహతఃపరే । గుణశేషామపదిశ్యభామినీం
విదుషావిధయోమహర్ధయః । పురఏవోపవనేసమాపితాః॥ ౭౩

సవివేశపురీంతయావినా । క్షణదాపాయశశాంకదర్శనః
పరివాహమివావలోకయన్ । స్వశుచఃపౌరవధూముఖాశ్రుషు॥ ౭౪

నీవు దోహదమొనరింప ♦ నెగడుమంచు । నయ్యశోకము నీవు ♦ లంచునిడెదు
భూషలుగనిచ్చుపువ్వులఁ ♦ బువ్వుబోణి । యెట్టులర్పింతు దాహక ♦ కృత్యమందు॥ ౬౨

అమ్మలకు దుర్లభంబయి ♦ యందె మ్రోయు । చరణమువనీవు చూపిన ♦ కరుణఁదలఁచి
కుసుమబాష్పంబుల నశోక ♦ కుజముగురిసి । కరముశోకించె నీకయి ♦ గదె సుగాత్రి॥ ౬౩

ఆటలకునిట్లు నీయూర్పు ♦ ననుకరించు । పొగడపువ్వులమొలనూలు ♦ సగము నాకు
సమముగాఁగూర్చి పరిపూర్తి ♦ సలుపకుండఁ । గనులమోడ్చుట కిన్నర ♦ కంఠి తగునె॥ ౬౪

సఖులు సుఖదుఃఖములయందు ♦ సఖులు వీరు । పుత్త్రిఁడిదె బాలచంద్రునిఁ ♦ బోలువాఁడు
నేనొ చెదరని ప్రేమతో ♦ నిన్నుఁజూతు । నీదు కార్యంబు కేవల ♦ నిష్ఠురంబు। ౬౫

దైన్యమెడలెను భోగముల్ ♦ తలఁగిపోయె । నీడె గానంబు ఋతువుల ♦ వేడ్కముగిసె
భూషణాళిప్రయోజన ♦ ములు నడంగె । నకట పానుపు పరిశూన్య ♦ మయ్యెనేఁడు॥ ౬౬

ఏకపత్నివి మంత్రిసం ♦ వేకతంపుఁ । జెలివి సుకుమారి! కళలందు ♦ శిష్యవుగద
నిష్కరుణమృత్యుదేవత ♦ నిన్హరింప । నేది నాయదిహరియింప ♦ లేదు చెపుము॥ ౬౭

నేను జవిగొన్నరసవంత ♦ మైనమధువు । నానుమనె రాక్షి పరలోక ♦ మందు నీవు
బాష్పదూషితమైన త ♦ ర్పణజలంబు । లెట్లు సేవింతు వక్కటా ♦ యేనొసంగ॥ ౬౮

అన్యలోభాళి కొగ్గని ♦ యట్టినాదు । విషయములకీవె కుదురయి ♦ వెలయుకతన
నెన్నివిభవంబులుండిన ♦ నీవులేమి । నిర్వ్యాజుని సౌఖ్యమంతయు ♦ నింతనఱకె॥ ౬౯

కోసలాధిపుఁడివ్విధిఁ ♦ గూర్మిసతిని । గూర్చివిలపించి జాలిని ♦ గొల్పు రీతి
వృక్షములు కూడరసబాష్ప ♦ బిందువులను । గొమ్మలందుండి వృష్టిగాఁ ♦ గురియఁజేసె॥ ౭౦

అంత బంధువులజూనంక ♦ మందునుండి । యెంతయు నగష్టమునఁదీసి ♦ యిందుమతిని
నంత్యసుమదామశోభిత ♦ నగ్నినిడిరి । యగరుచందనముల నింధ ♦ నాళిఁజేసి॥ ౭౧

ఎంత తెలిసిన నృపుఁడు దాఁ ♦ గాంతకొఱకుఁ । జింతనుగతించెననునింద ♦ చెందవెఱచి
యామెతోనగ్నినిడఁడు దే ♦ హంబునజుఁడు । గాని ప్రాణంబు పైనుండు ♦ కాంక్షఁ గాదు॥

అంతఁ బదిదినములమీఁద ♦ నధిపమౌళి । యమలగుణశేషురాలగు ♦ నాత్మసతికి
నప్పురోద్యానమందె మ ♦ హావిభూతి । విధివిహితకార్యముల నెల్ల ♦ వెలయఁజేసె॥ ౭౩

రేయిఁబాసిన చంద్రుని ♦ ఛాయనుండు । భార్యఁబాసిన పతి తన ♦ పట్టణంబు
పౌరకాంతలముఖముల ♦ బాష్పజలము । తనదుశోకంపువఱదగాఁ ♦ గనుచుఁజొచ్చె॥ ౭౪

అథతంసవనాయదీక్షితః । ప్రణిధానాద్గురురాశ్రమస్థితః
అభిషంగజడంవిజజ్ఞివా । నితిశిష్యేణకిలాన్వబోధయత్॥ ౭౫

అసమాప్తవిధిర్యతోమునిః । స్తవవిద్వానపితాపకారణం
నభవంతముపస్థితస్స్వయం । ప్రకృతౌస్థాపయితుంపథశ్చ్యుతం॥ ౭౬

మయితస్యసువృత్తవర్తతే । లఘుసందేశపదాసరస్వతీ
శృణువిశ్రుతసత్త్వసారతాం । హృదిచైనాముపధాతుమర్హసి ౭౭

పురుషస్యపదేష్వజన్మనః । సమతీతంచభవచ్చభావిచ
సహినిష్ప్రతిఘేనచక్షుషా । త్రితయంజ్ఞానమయేనపశ్యతి॥ ౭౮

చరతఃకిలదుశ్చరంతపః । స్తృణబిందోఃపరిశంకితఃపురా
ప్రజిఘాయసమాధిభేదినీం । హరిరస్మైహరిణీంసురాంగనాం॥ ౭౯

సతపఃప్రతిబంధమన్యునా । ప్రముఖావిష్కృతచారువిభ్రమాం
అశపద్భవమానుషీతితాం । శమవేలాప్రలయోర్మిణామునిః॥ ౮౦

భగవన్పరవానయంజనః । ప్రతికూలాచరితంక్షమస్వమే
ఇతిచోపనతాంక్షితిస్పృశం । కృతవానాసురపుష్పదర్శనాత్॥ ౮౧

క్రథకైశికవంశసంభవా । తవభూత్వామహిషీచిరాయసా
ఉపలబ్ధవతీదివశ్చ్యుతం । వివశాశాపనివృత్తికారణం॥ ౮౨

తదలంతదపాయచింతయా । విపదుత్పత్తిమతాముపస్థితా
వసుధేయమవేక్ష్యతాంత్వయా । వసుమత్యాహినృపాఃకలత్రిణః॥ ౮౩

ఉదయేమదవాచ్యముజ్ఝతా । శ్రుతమావిష్కృతమాత్మవత్తయా
మనసస్సముపస్థితేజ్వరే । పునరక్లీబతయాప్రకాశ్యతాం॥ ౮౪

రుదతాకుతఏవసాపునః । భవతానానుమృతాపిలభ్యతే
పరలోకజుషాంస్వకర్మభిః । గతయోభిన్నపథాహిదేహినాం॥ ౮౫

అపశోకమనాఃకుటుంబినీ । మనుగృహ్ణీష్వనివాపదత్తిభిః
స్వజనాశ్రుకిలాతిసంతతం । దహతిప్రేతమితిప్రచక్షతే॥ ౮౬

మరణంప్రకృతిశ్శరీరిణాం । వికృతిర్జీవితముచ్యతేబుధైః
క్షణమప్యవతిష్ఠతేశ్వసన్ । యదిజంతుర్ననులాభవానసౌ॥ ౮౭

అంతగురుఁడు వసిష్ఠుండు ♦ యాగదీక్ష । నాశ్రమంబుననుండి యా♦య్యాజుఁడు దుఃఖ
మునమునుంగుట ప్రణిధాన♦మున నెఱిఁగి । చింతఁబాపఁగఁబనిచిన ♦ శిష్యుఁడనియె॥ ౨౫

కనుఁగొనియుఁబోని నీదుఃఖ ♦ కారణంబు । స్వప్నముగావచ్చిశోకంబు ♦ శాంతిపఱచి
నిన్యథాస్థితినిల్పంగ ♦ నేరఁదయ్యెఁ । బూనియున్నట్టియాగంబు ♦ పూర్తిగామి॥ ౨౬

అతనివాక్కులనొప్పుచు ♦ మితముగల్గి । యున్ననాదెప్పుసందేశ ♦ మో సుజాత
ఖ్యాతధైర్యగుణోపేత ♦ యాలకించి । స్వాంతముననిల్పనెంతయుఁ ♦ నర్హుఁడీవు॥ ౨౭

పరమపురుషుని త్రిభువన ♦ పదములందు । వర్తమానము భూతము ♦ భావియనెడు
మూటినెఱుఁగనుగాదె య♦మ్మునివరుండు । విఘ్నమొందనివిజ్ఞాన ♦ వీక్షణమున॥ ౨౮

తొల్లితృణబిందువను ఋషి ♦ వల్లభుండు । తీవ్రతపమొనరింప భీ♦తిల్లి వజ్రి
పంపెనతనిసమాధి భే♦దింపఁజాలు । హరిణియనుదేవతాంగన ♦ నతనికడకు॥ ౨౯

శాంతితీరమ్మునకు లయ ♦ సమయజనిత । భంగమననొప్పి తనతపో♦భంగమునను
గనినయల్కను మునితిట్టె ♦ మనుజసతివి । గమ్మనుచుముందు నెమ్మెలఁ♦గాఁ్రిలుదాని॥ ౩౦

దాసురాలఁ బరాధీనఁ ♦ దప్పిదమ్ము ♦ దయనుక్షమియింపవేఁడెద ♦ ధర్మమూర్తి
యనుచు నదిమ్రొక్క నుగకను♦మాళిఁగూడు ♦దనుకధరనుండుమనియెనా♦మునివరుండు

అమలకథకైశికాన్వయ ♦ మందుఁబుట్టి । నీవుఁబట్టంపురాణివై ♦ నెగడుచుండి
కడకు శాపనివృత్తికిఁ ♦ గారణంబు । జాగదివినుండిస్వర్గంబుఁ ♦ జేరెహారిణి॥ ౩౨

చాలుఁ జింతిల్లఁబోకుము ♦ చానమృతికిఁ । జేరుమరణంబు పుట్టిన ♦ వారినెల్ల
నృపతులుగళతవంతులు ♦ పృథివిపలనఁ । గాననేలుముక్షితిని భూ♦కాంతమాళి॥ ౩౩

అభ్యుదయమందు మదినింద ♦ యంటకుండ । స్వాంతమోర్చివివేకంబు ♦ జాటినావు
హృదయమునఁదాపమొదవిన ♦ యిపుడుగూడ । ధైర్యముననట్టితెల్వియె ♦ తగదెచూప॥

కడుఁగవనిట్టు లామెను ♦ బడయఁగలవె । వెంటమృతిగన్నఁగూడ ల ♦ భింపదామె
పరమునన్వేఱువేఱుగు ♦ పథములందు । స్వస్వకర్మలదేహులు ♦ జనుచునుంట॥ ౩౫

బంధులుదొఱంగుకన్నీరు ♦ పరమునందుఁ । బ్రేతలదహించుననిశాస్త్ర ♦ వితతిచెప్పుఁ
గాన శోకించుటలుమాని ♦ కాంతకిడుము । సాదరమ్ముగ నీతర్ప ♦ ణోదకముల॥ ౩౬

ప్రకృతిమరణంబు ప్రాణికి ♦ వికృతిచూడ । జీవితమటంచుబుధులెల్లఁ ♦ జెప్పుచుంద్రు
గాన క్షణమాత్రమూపిరి ♦ గాంచియున్న । లాభమేకద జీవికి ♦ లాతలమున॥ ౩౭

అవగచ్ఛతి మూఢచేతనః । ప్రియనాశం హృది శల్యమర్పితమ్
స్థిరధీస్తు తదేవ మన్యతే । కుశలద్వారతయా సముద్ధృతమ్॥ ౮౮

స్వశరీరశరీరిణావపి । శ్రుతసంయోగవిపర్యయౌ యదా
విరహః కిమివానుతాపయే । ద్వద బాహ్యైర్విషయైర్విపశ్చితమ్॥ ౮౯

న పృథగ్జనవచ్ఛుచో వశం । వశినాముత్తమ గన్తుమర్హసి
ద్రుమసానుమతాం కిమన్తరం । యది వాయౌ ద్వితయేపి తే చలాః॥ ౯౦

స తథేతి వినేతురుదారమతేః । ప్రతిగృహ్య వచో విససర్జ మునిమ్
తదలబ్ధపదం హృది శోకఘనే । ప్రతియాతమివాన్తికమస్య గురోః॥ ౯౧

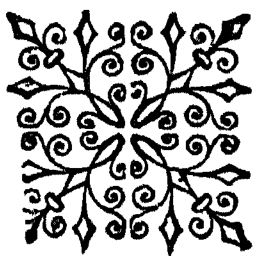
తేనాష్టౌ పరిగమితాః సమాః కథంచి । ద్బాలత్వాదవితథసూనృతేన సూనోః
సాదృశ్యప్రతికృతిదర్శనైః ప్రియాయాః । స్వప్నేషు క్షణికసమాగమోత్సవైశ్చ॥ ౯౨

తస్య ప్రసహ్య హృదయం కిల శోకశఙ్కుః । ప్లక్షప్రరోహ ఇవ సౌధతలం బిభేద
ప్రాణాన్తహేతుమపి తం భిషజామసాధ్యం । లాభం ప్రియానుగమనే త్వరయా స మేనే॥

సమ్యగ్వినీతమథ వర్మహరం కుమార । మాదిశ్య రక్షణవిధౌ విధివత్ప్రజానామ్
రోగోపసృష్టతనుదుర్వసతిం ముముక్షుః । ప్రాయోపవేశనమతిర్నృపతిర్బభూవ॥ ౯౪

తీర్థే తోయవ్యతికరభవే జహ్నుకన్యాసరయ్వో
ర్దేహత్యాగాదమరగణనాలేఖ్యమాసాద్య సద్యః
పూర్వాకారాధికచతురయా సంగతః కాన్తయాసౌ
లీలాగారేష్వరమత పునర్నన్దనాభ్యన్తరేషు॥ ౯౫

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవిశ్రీకాళిదాసకృతౌ అజవిలాపో
నామాష్టమః సర్గః.



ప్రియవినాశనమునకు మూర్ఛుఁ ♦ డయినవాఁడు । హృదయశల్యముగా మది ♦ నెంచుచుండుఁ
బరమధీరుఁడు కుశలక ♦ వాటమరయఁ । దెఱఁగఁబడెననిమనములోఁ ♦ దెలియుచుండు॥

ఆత్మసంబంధమైన దే♦హాత్మలందె । యోగముక్తి యోగమునుజూచు ♦ చుండికూడ
బాహ్యమైనట్టి విషయసం♦బంధమైన । విరహమునఁజింతనొందునే ♦ విబుధవరుఁడు॥ ౯౯

నిర్జితేంద్రియవర్యుఁడై ♦ నెగడుచుండి । యన్యులట్టులువగఁజిక్క ♦ నర్హమగునె
తరులుగిరులునుగూడ వా ♦ తమునఁగదలఁ । బృథ్విలోనింక రెంటికి ♦ భేదమెద్ది॥ ౯౦

అనినగురుఁడు సుదారుఁడౌ ♦ నవ్వసిష్టు । వచనమాలించువిని మునిఁ ♦ బనిచెఁగాని
యది యమితశోకు నాతని ♦ మదినిలుపక । గురునిదరికినిమరలిన ♦ కరణినుండె॥ ౯౧

ఆత్మజుఁడు బాలుఁడౌట న♦ష్టాబ్దములను । దనప్రియాంగనప్రతికృతి ♦ దర్శనముల
స్వప్నములనామెతోఁగల్గు ♦ క్షణికమైన । యుత్సవమ్ములఁబుచ్చె నా ♦ యుచితభాషి॥

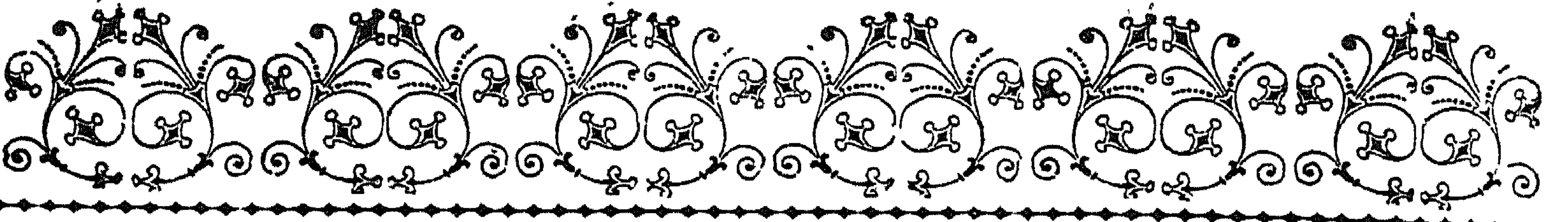
రావిచిఱుమొల్క సౌధముఁ ♦ బ్రిచ్చునట్లు । సాంతమునుబ్రవచ్చుశోకశ♦ల్యంబునజుఁడు
వైద్యులకసాధ్యమును బ్రాణ♦భంగకరము । నైనఁ బ్రియఁజేరుతమిలాభ ♦ మంచునెంచె॥

పూర్ణశిక్షితుఁగవచియై ♦ పొదలుకొమరు । శాస్త్రవిధిఁబ్రజనేల రా♦జ్యమునసునిచి
తెవులుచేనుండఁగూడని ♦ దేహమజుఁడు । వీడఁ బ్రాయోపవేశన ♦ విధికిఁగడఁగె॥ ౯౪

చ॥ సరయువు జాహ్నవింగలయు ♦ సంగమమందు స్వకీయదేహముఁ
దొఱఁగి యజుండు దేవతల ♦ తో సమభావమునొంది యప్పుడే
మఱి పెము ముచ్చటంగలిగి ♦ ముందటికంటె వెలుంగు కాంతతో
నరుదగు కేళికాగృహము ♦ లందుఁ జరించెను నందనంబులోఁ॥

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా బుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాధ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువంశంబునందు న
జవిలాపంబను నష్టమాశ్వాసము
సంపూర్ణము.



శ్రీ

రఘువంశమ్

నవమః సర్గః

—:o:—

పితురనంతరముత్తరకోసలాన్ । సమధిగమ్యసమాధిజితేంద్రియః
దశరథఃప్రశశాసమహారథో । యమవతామవతాంచధురిస్థితః॥ ౧

అధిగతంవిధివద్యదపాలయత్ । ప్రకృతిమండలమాత్మకులోచితం
అభవదస్యతతోగుణవత్తరం । సనగరంనగరంధ్రకరౌజసః॥ ౨

ఉభయమేవవదంతిమనీషిణః । సమయవర్షితయాకృతకర్మణాం
బలనిషూదనమర్థపతించతం । శ్రమనుదంమనుదండధరాన్వయం॥ ౩

జనపదేనగదఃపదమాదధా । వభిభవఃకృత ఏవసపత్నజః
క్షితిరభూత్ఫలవత్యజనందనే । శమరతేమరతేజసిపార్థివే॥ ౪

దశదిగంతజితారఘుణాయథా । శ్రియమపుష్యదజేనతతఃపరం
తమధిగమ్యతథైవపునర్బభౌ । ననమహీనమహీనపరాక్రమం॥ ౫

సమతయావసువృష్టివిసర్జనై । ర్నియమనాదసతాంచనరాధిపః
అనుయయౌయమపుణ్యజనేశ్వరౌ । సవరుణావరుణాగ్రసరంరుచా॥ ౬

నమృగయాభిరతిర్నదురోదరం । నచశశిప్రతిమాభరణంమధు
తముదయాయనవానవయౌవనా । ప్రియతమాయతమానమపాహరత్॥ ౭

నకృపణాప్రభవత్యపివాసవే । నవితథాపరిహాసకథాస్వపి
నచసపత్నజనేష్వపితేనవా । గపరుషాపరుషాక్షరమీరితా॥ ౮

ఉదయమస్తమయంచరఘూద్వహా । దుభయమానశిరేవసుధాధిపాః
సహినిదేశమలంఘయతామభూత్ । సుహృదయోహృదయఃప్రతిగర్జతాం॥ ౯



శ్రీ

రఘువంశము.

నవమాశ్వాసము.

---:o:---

గీతములు.

ఇంద్రియమ్ములరిపుల జ♦యించిమించి । యతుల కవనీపతుల కగ్రి ♦ మంగుఁబొల్చి
దశరథమహారథుండు దాఁ ♦ దండ్రిపిదపఁ । గూర్మితోనేలె నుత్తర ♦ కోసలంబు॥ ౧

ప్రజలతోనొప్పురాష్ట్రముల్ ♦ రాజధానిఁ । దనకులోచితమగువాని ♦ ధర్మవిధిని
గాంచనగభేది తేజాన ♦ మించునతఁడు । పాలనముసేయ నవిగడుఁ ♦ బ్రబలుచుండె॥ ౨

కర్మరులశ్రమదీఱ స♦కాలవృష్టి । గురియువా రిర్వురంచుఁ బ♦ల్కుదురుబుధులు
బలినినిర్జించిమించిన ♦ వజ్రియొకఁడు । మనునృపకులమందు దశరథ ♦ ఘనపుఁడొకఁడు॥ ౩

అజునిసుతుఁడగుదశరథుఁ ♦ డమగనిభుఁడు । క్షమనుబాలించుచుండఁగా♦క్షమవహించి
యుర్విఫలియించెఁ గాలిడ♦కుండెవ్యాధి । యింక రిపునృపబాధల ♦ కెడముగలదె॥ ౪

దశదిశలగెల్చిరఘువేల ♦ ధరణిమెఱసె । నంత నజుపాలనంబున ♦ నల్లైచెలఁగె
నెంతయును వారిఁబోలు న♦హీనతేజుఁ । డితఁడు రక్షింప నవ్విధ ♦ మెసఁగకున్నె॥ ౫

సమతధనవృష్టిఖిలదండ♦నములయందు । యమధనేశ్వరవరుణుల ♦ సమలరుచుల
నరుణుసారథిగానొప్పు ♦ నరుణకిరణు । ననుసరించెను దశరథా ♦ వనిపమౌళి॥ ౬

అభ్యుదయమందుఁగడఁగెడు ♦ నన్నరేంద్రు । స్వాంతమునుహరియింపఁగాఁ♦జాలవయ్యె
వేఁటజూదంబుచంద్రుని ♦ సాటినొప్పు । పానమును నూత్నయౌవన ♦ మైనప్రియయు॥ ౭

ఇందుఁకడనైనఁజూపఁడు ♦ కృపణవృత్తి । హాస్యమందైనఁ గల్లల ♦ నాడఁబోఁడు
పరుషవాక్కులరిపునైనఁ ♦ బలుకఁడెపుడు । కోపమెఱుఁగనిదశరథ ♦ భూపమౌళి॥ ౮

ఆరఘూద్వహుచే నుద♦యాస్తమయము । లుభయములువొందుచుండిరి ♦ యుర్విపాలు
రతనిమ్మనము విధేయుల ♦ కతిప్రసన్న । మలుకనెదిరించువారి క♦యస్సమంబు॥ ౯

అజయదేకరథేన స మేదినీ । ముదధినేమిమధిజ్యశరాసనః
జయమఘోషయదస్య తు కేవలం । గజవతీ జవతీవ్రహయా చమూః॥ ౧౦

అవనిమేకరథేన వరూథినా । జితవతః కిల తస్య ధనుర్భృతః
విజయదుందుభితాం యయురర్ణవా । ఘనరవా నరవాహనసంపదః॥ ౧౧

శమితపక్షబలః శతకోటినా । శిఖరిణాం కులిశేన పురందరః
స శరవృష్టిముచా ధనుషా ద్విషాం । స్వనవతా నవతామరసాననః॥ ౧౨

చరణయోర్నఖరాగసమృద్ధిభి । ర్ముకుటరత్నమరీచిభిరస్పృశన్
నృపతయః శతశో మరుతో యథా । శతమఖం తమఖండితపౌరుషం॥ ౧౩

నివవృతే స మహార్ణవరోధసః । సచివకారితబాలసుతాంజలీన్
సమనుకంప్య సపత్నపరిగ్రహా । ననలకానలకానవమాం పురీం॥ ౧౪

ఉపగతోఽపి చ మండలనాభితా । మనుదితాన్యసితాతపవారణః
అజితమస్తి నృపాస్పదమిత్యభూ । దనలసోఽనలసోమసమద్యుతిః॥ ౧౫

క్రతుషు తేన విసర్జితమౌలినా । భుజసమాహృతదిగ్వసునా కృతాః
కనకయూపసముచ్ఛ్రయశోభినో । వితమసా తమసా సరయూతటాః॥ ౧౬

అజినదండభృతం కుశమేఖలాం । యతగిరం మృగశృంగపరిగ్రహాం
అధివసం స్తనుమధ్వరదీక్షితా । మసమభాసమభాసయదీశ్వరః॥ ౧౭

అవభృథప్రయతో నియతేంద్రియః । సురసమాజసమాక్రమణోచితః
నమయతి స్మ స కేవలమున్నతం । వనముచే నముచేరరయే శిరః॥ ౧౮

తమపహాయ కకుత్స్థకులోద్భవం । పురుషమాత్మభువం చ పతివ్రతా
నృపతిమన్యమసేవత దేవతా । సకమలా కమలాఘవమర్థిషు॥ ౧౯

సకిలసంయుగమూర్ధ్ని సహాయతాం । మఘవతః ప్రతిపద్య మహారథః
స్వభుజవీర్యమగాపయదుచ్ఛ్రితం । సురవధూరవధూతభయాః శరైః॥ ౨౦

అసకృదేకరథేన తరస్వినా । హరిహయాగ్రసరేణ ధనుర్భృతా
దినకరాభిముఖా రణరేణవో । రురుధిరే రుధిరేణ సురద్విషాం॥ ౨౧

తమలభంత పతిం పతిదేవతాః । శిఖరిణామివ సాగరమాపగాః
మగధకోసలకేకయశాసినాం । దుహితరోఽహితరోపితమార్గణం॥ ౨౨

జలధివలయితమేదినీ ♦ తలము నెల్ల । నొక్కరథమునగెల్చె వి♦ల్లెక్కువెట్టి
కేవలంబుగ నాతని ♦ గెల్పుఁ జూటు । మండె గజతురగాళితో ♦ నిండుసేన॥ ౧౦

రక్షితంబగునొక్కటే ♦ రథము చేత । ధరణిగెల్చిన యోధను ♦ ద్వారిమణికి
సంపదఁ గుబేరుఁబోలెడు ♦ సారగుణికి । నయ్యె జయభేరి ఘనరవం ♦ బలరుజలధి॥ ౧౧

వాఁడిగలశతధారల ♦ వాలుచేత । గిరుల ఱెక్కలబలమును ♦ హరిహరించె
నితఁడు నవపద్మముఖుఁ డరి♦తతిహరించె । బహుళటంకారయుతఘోర ♦ బాణధార॥

సురలు శతముఖునంఘ్రుల ♦ కెఱఁగుకరణి । వందలకొలందినృపతులీ ♦ పరమశూరు
కాళ్లకెఱఁగిరి నఖరాగ ♦ కాంతితోడఁ । దమకిరీటాళి మణిఘృణి ♦ తతులునెఱయ॥ ౧౩

అలకలనలంకరింపని ♦ యసురసతులు । సచివులనుగొల్చి సుతులయం♦జలులఁగూర్చఁ
దెఱలెఁ గరుణించియలకకుఁ ♦ దీసిపోని । తనపురికి ఱేఁడు వారిధి ♦ తటమువీడి॥ ౧౪

మాఱులేనిసితచ్ఛత్రి ♦ మహిమతోడ । నఖిలమండలనాభిత్వ ♦ మందికూడ
నజితజయరాజధర్మంబు ♦ నతఁడుతలఁచి । యపరిమ త్రతవెల్గెఁ జం♦ద్రాగ్నిదీప్తి॥ ౧౫

క్రతువులఁగిరీటమునువీడి ♦ క్రాలువాఁడు । కడలసిరులనుభుజశక్తిఁ ♦ గన్న ఱేఁడు
తమసయొడ్డునసరయువు ♦ తటినిగూర్చెఁ । గనకయూపాళిమాంధ ♦ కారహేళి॥

జింకతోలును దండమ్ము ♦ జింకకొమ్ము । దర్భమేఖలమౌనంబు ♦ దాల్చియుండు
యజ్ఞదీక్షితునృపుని దే♦హమ్మునందు । నసమరుచిఁగూర్చెనీశ్వరుఁ ♦ డధివసించి॥ ౧౬

అవభృథామలుఁడయి యింద్రి♦యములగెల్చి । యమరసభయందుఁగ్రాలఁగా♦ నర్హుఁడైన
దశరథుఁడువంచెఁ దనయున్న ♦ తంపుశిరము । నుదకములనిచ్చునింద్రున ♦ కొక్కరునకె॥

ఆశ్రితోదారపురుషుని ♦ నాత్మభువుని । నక్కకుత్స్థకులోద్భవు ♦ నసమువీడి
భాగ్యదేవత తమ్మితో ♦ నేఱుగరిత । యన్యనరపాలుసేవింప ♦ నరుగఁగలదె॥ ౧౮

అమ్మహారథుఁ డాహవా♦గ్రమ్మునందు । శకునినకుఁదోడుగానిల్చి ♦ సలిపిరణము
బాణములసురసతులకుఁ ♦ బాపిభయముఁ । గొలిపెఁ గీర్తింపఁదనబాహు♦బలముకలిమి॥

చాపధరుఁ డేకరథుఁడు ప్రశ♦స్తబలుఁడు । హరిహయునిముందుఁబోల్చెడు ♦ నరవరుండు
రవి కెదుటలేచు రణధూళి ♦ రాక్షసాళి । రక్తధారలచే నివా♦రణముచేసె॥ ౨౧

మగధకోసలకేకయ ♦ క్ష్మాపసుతలు । పతిని దేవునిగానెంచు ♦ భవ్యమతులు
పతిగఁబడసిరి శరజిత ♦ వైరి నతనిఁ । బతిగఁగడలిని సెలయేళ్ళు ♦ వడసినట్లు॥ ౨౨

ప్రియతమాభిరసౌ తిసృభిర్బభౌ । తిసృభిరేవభువం సహశక్తిభిః
ఉపగతోఽవినినీషురివప్రజా । హరిహయోఽరిహయోగవిచక్షణః॥ ౨౩

అథసమావవృతే కుసుమైర్నవై । స్తమివసేవితుమేకనరాధిపం
యమకుబేరజలేశ్వరవజ్రిణాం । సమధురంమధురంజితవిక్రమం॥ ౨౪

హిమవివర్జితచందనపల్లవం । విరహయన్ మలయాద్రిముదఙ్ముఖః
విహగయోః కృపయేవశనైర్యయౌ । రవిరహర్విరహధ్రువభేదయోః॥ ౨౫

జిగమిషుర్ధనదాధ్యుషితాందిశం । రథయుజాపరివర్తితవాహనః
దినముఖానిరవిర్హిమనిగ్రహై । ర్విమలయన్మలయంనగమత్యజత్॥ ౨౬

కుసుమజన్మతతో నవపల్లవా । స్తదనుషట్పదకోకిలకూజితం
ఇతియథాక్రమమావిరభూన్మధు । ర్ద్రుమవతీమవతీర్యవనస్థలీం॥ ౨౭

సురభిసంగమజం వనమాలయా । నవపలాశమధార్యతభంగురం
రమణదత్తమివార్ద్రనఖక్షతం । ప్రమదయామదయాపితలజ్జయా॥ ౨౮

ఉపహితంశిశిరాపగమశ్రియా । ముకుళజాలమశోభతకింశుకే
ప్రణయినీవనఖక్షతమండనం । ప్రమదయామదయాపితలజ్జయా॥ ౨౯

పరభృతామదనక్షతచేతసాం । ప్రియసఖీలఘువాగివయోషితాం
ప్రియతమానకరోత్కలహాంతరే । మృదురవామరవాపసమాగమాన్॥ ౩౦

వ్రణగురుప్రమదాధరదుస్సహం । జఘననిర్విషయీకృతమేఖలం
నఖలుతావదశేషమపోహితుం । రవిరలంవిరలంకృతవాన్హిమం॥ ౩౧

విశదచంద్రకరంసుఖమారుతం । కుసుమితద్రుమమున్మదకోకిలం
తదుపభోగరసంహిమవర్షిణః । పరమృతోరమృతోపమతాంయయౌ॥ ౩౨

అభినయాన్పరిచేతుమివోద్యతా । మలయమారుతకంపితపల్లవా
అమదయత్సహకారలతామనః । సకలికాకలికామజితామపి॥ ౩౩

నయగుణోపచితామివభూపతేః । సదుపకారఫలాంశ్రియమర్థినః
అభియయుఃసరసోమధుసంభృతాం । కమలినీమలినీరపతత్రిణః॥ ౩౪

దశనచంద్రికయావ్యవభాసితం । హసితమాసవగంధిమధోరివ
వకుళపుష్పమసేవ్యతషట్పదైః । శుచిరసంచిరసంచితమీప్సుభిః॥ ౩౫

అరులనోర్చునుపాయాన ♦ నాటితేటి । ప్రియలమువ్వురతోఁబొల్చు ♦ నృపుఁడతండు
మాఁడుశక్తులతోఁగూడి ♦ భూమిప్రజల । నేలవచ్చినయింద్రునిఁ ♦ బోలుచుండె॥ ౨౩

అంత మధువేకనరపాలుఁ ♦ డైతనర్చు । యమకుబేరేంద్రవరుణుల ♦ సమతఁబోలుచు
నంచితపరాక్రమంబున ♦ మించునతనిఁ । గొలుచుగతివచ్చెఁ గ్రొత్త పు♦వ్వులుధరించి॥

ఇనుముపడిచెడ్డగంధంపుఁ ♦ జివురులున్న । మలయగిరివీడి యుత్తర ♦ మార్గమిచుఁడు
పగలుమెల్లఁగఁజనెఁ జక్ర♦వాకములకు । సంజఁగలుగువియోగంపు ♦ జాలిననఁగ॥ ౨౪

ధనదుదిశఁబట్టిపోవఁగాఁ ♦ దలఁచియంత । సారథినిగొల్పి వెన్క క♦శ్వములఁద్రిప్పి
భానుఁడివముహరించి ప్ర♦భాతములను । విమలములుసేసి మలయానెవ్రి ♦ వీడివెడలె॥ ౨౫

పూలుపూచెను నవపల్ల ♦ వాళితోఁచెఁ । గోకిలలు షట్పదమ్ములు ♦ గూయఁజొచ్చె
వృక్షములనొప్పువనముల ♦ నీక్రమమున । వింతగాదిగి యావిర్భ♦వించె మధువు॥ ౨౬

మాధవునిసంగతిని వన♦ మాలయపుడు । వక్రమైనపలాశపు ♦ ష్పంబుదాల్చె
సిగ్గువదలినమదవతి ♦ చెలువుఁడిడిన । యార్ద్రమైననఖక్షత ♦ మందినట్లు॥ ౨౭

వీడశిశిరము మధులక్ష్మి ♦ పెట్టినట్టి । యప్పలాశముపైఁ గోర♦కాళియొప్పెఁ
బ్రమదమదమునలజ్జను ♦ బాసి ప్రియుని । పయిని నిడినఖక్షతా ♦ భరణమనఁగ॥ ౨౮

ప్రణయకలహాంతమందు న ♦ బ్జాభవజాత । విశిఖహతచిత్తలైనట్టి ♦ ప్రియలకపుడు
సుఖసమాగమకారియై ♦ సొంపునింపె । రమ్యవాక్సఖిచతె మృదు ♦ రవపికమ్ము॥ ౨౯

వెలఁదులకుఁ గటిఁగాంచిని ♦ వీడఁజేసి । పంటినొక్కుల పెదవుల ♦ ప్రమదలకును
దుస్సహంబగు మంచును ♦ దొలఁచెఁగొంత । యంతయును మాపలేకున్న♦ నయ్యనుండు॥ 30

తేఁటవెన్నెల హాయియా♦ తెమ్మెరయును। గుసుమములనొప్పుభూజముల్ ♦ క్రొవ్విరియుండు
నట్టిపికములు గల్గి భో ♦ గార్హమైన । హిమగతవసంత మొంతయు ♦ నమృతసమము॥

అభినయము సేర్చుగతి మల ♦ యానిలమునఁ । బల్లవములాడఁ గోరక ♦ పాళితోడఁ
బొదలులేమావితీవియ ♦ ముదముఁగొల్పె । రాగరోషము లార్చిన ♦ యోగులకును॥ 33

సదుపకారార్థమై నీతి ♦ శాస్త్రరీతిఁ । బొందునృపుసిరి కర్థులు ♦ మూఁగునట్లు
సరసిలోపల మధువికా♦సమునఁబొదలు । కమలముల మూఁగె జలవిహం♦గములునళులు॥

ఆసవసుగంధయుక్తమై ♦ యలరుచుండు । దంతికాంతివెలుంగు న ♦ సంతునవ్వుఁ
బోల్చుచుండెడు పొగడపు♦వ్వును జిరంబు । కోరిసేవించె భృంగాళి ♦ కూర్మిమీఱ॥ 34

కుసుమమేవనకేవలమార్తవం । నవమశోకతరోః స్మరదీపనం
కిసలయప్రసవోఽపివిలాసినాం మదయితాదయితాశ్రవణార్పితః॥ ౩౬

విరచితామధునోపవనశ్రియా । మభినవాఇవపత్త్రవిశేషకాః
మధులిహాంమధుదానవిశారదాః । కురవకారవకారణతాంయయుః॥ ౩౭

సువదనావదనాసవసంభృత । స్తదనువాదిగుణఃకుసుమోద్గమః
మధుకరైరకరోన్మధులోలుపై । ర్బకుళమాకులమాయతపంక్తిభిః॥ ౩౮

గమయితుంప్రభురేషసుఖేనమాం । నమహతీంబతపాంథవధూజనః
ఇతిదయాతఇవాభవదాయతా । నరజనీరజనీశవతీమధౌ॥ ౩౯

ప్రథమమన్యభృతాభిరుదీరితాః । ప్రవిరళాఇవముగ్ధవధూకథాః
సురభిగంధిషుశుశ్రువిరేగిరః । కుసుమితాసుమితావనరాజిషు॥ ౪౦

శ్రుతిసుఖభ్రమరస్వనగీతయః । కుసుమకోమలదంతరుచోబభుః
ఉపవనాంతలతాః పవనాహతైః । కిసలయైఃసలయైరివపాణిభిః॥ ౪౧

లలితవిభ్రమబంధవిచక్షణం । సురభిగంధపరాజితకేసరం
పతిషునిర్వివిశుర్మధుమంగనాః । స్మరసఖంరసఖండనవర్జితం॥ ౪౨

తిలకమస్తకహర్మ్యకృతాస్పదైః । కుసుమమధ్వనుషంగసుగంధిభిః
కలమగీయతభృంగవిలాసినాం । స్మరయుతైరయుతైరబలాసఖైః॥ ౪౩

శుశుభిరేస్మితచారుతరాననాః । స్త్రియఇవశ్లథశింజితమేఖలాః
వికచతామరసాగృహదీర్ఘికా । మదకలోదకలోలవిహంగమాః॥ ౪౪

లఘయతిస్మనపత్యపరాధజం । నసహకారతరుస్తరుణీధృతం
కుసుమితోనమితోలిభిరున్మదైః । స్మరసమాధిసమాధికరోషితం॥ ౪౫

ఉపయయౌతనుతాంమధుఖండితా । హిమకరోదయపాండుముఖచ్ఛవిః
సదృశమిష్టసమాగమనిర్వృతిం । వనితయానితయారజనీవధూః॥ ౪౬

అపతుషారతయావిశదప్రభైః । సురతసంగపరిశ్రమనోదిభిః
కుసుమచాపమతేజయదంశుభి । ర్హిమకరోమకరోర్జితకేతనం॥ ౪౭

హుతహుతాశనదీప్తివనశ్రియః । ప్రతినిధిఃకనకాభరణస్యయత్
యువతయఃకుసుమందధురాహితం । తదలకేదలకేసరపేశలం॥ ౪౮

ఆమని నశోకతరువుల ♦ నమరునట్టి । భవ్యసుందరకుసుమవి ♦ భ్రమమెగాక
ప్రియులు మోహింపఁ బ్రియురాండ్రు ♦ వీనులందుఁ। గూర్చు పల్లవపాళియుఁ ♦ గోలిపెబాళి॥

అవ్వసంతుఁడు వనలక్ష్మి ♦ యంగమందుఁ । గూరిచిన పత్రములఁ బోలు ♦ కురువకాళి
యమలమధుదాన దక్షమై ♦ యలరుకతనఁ । గారణంబయ్యె మధుపర్కం ♦ కారమునకు॥

అమలవదనల వదనాస ♦ వమునఁబుట్టి । యట్టిగుణముసె గలవయి ♦ యలరులుంట
వరుసలుగ వచ్చినిండెను ♦ వకుళమందు । మధువునానెడు కాంతుచే ♦ మధుపకులము॥

*విరహిణులుచాల దీర్ఘమై ♦ వెలయుతన్న । హాయిగా దాఁటలేరని ♦ యాత్మయందు
దయఁదలఁచినట్లు చంద్రుతోఁ ♦ దనరురాత్రి । యెంతయును హ్రస్వమయ్యె వ ♦ సంతమందు॥

ననలచేతను గమ్మవా ♦ సనలచేత । నలరు వనములఁ బికములు ♦ తొలుతసలుపు
ముగ్ధవధువుల మితవాక్య ♦ ములనుబోలు । విరళమౌ కూజితమ్ములు ♦ వినఁగనయ్యె॥ ౪౦

భ్రమర రవములు శ్రావ్యమౌ ♦ పాటగాఁగఁ । గాంతసుమరుచిమృదుదంత ♦ కాంతిగాఁగఁ
జేతనభినయమును బట్టు ♦ చెలువుఁజూపెఁ । దలిరుగమిగాలిఁ గదలు ను ♦ ద్యానలతలు॥

తగ్గని విలాసమును గూర్పఁ ♦ దగినయట్టి । పొగడపూ మించువాసన ♦ పొదలునట్టి
పతుల యనురాగమును భంగ ♦ పఱుపనట్టి । స్మరసఖము మధువానిరి ♦ మగువలప్డు॥

*తిలకవృక్షాగ్ర మనుహర్మ్య ♦ తలమునందుఁ । గమ్మపూఁదేనె వాసనల్ ♦ గ్రమ్ముచుండఁ
భృంగములు వేలకొలఁదిగఁ ♦ బ్రియలఁగూడి । హాయిగాఁ బాడె నెంతయు ♦ హర్షమునను॥

నవ్వుమోములు మ్రోసెడు ♦ మువ్వలుండు । జాఱు మొలనూళ్ళు గలయట్టి ♦ సతులకరణి
నలరుదమ్ములు కలరవ ♦ జలఖగాళి । గలిగి చెన్నారు గృహదీర్ఘి ♦ కలు చెలంగె॥ ౪౪

*పొలయలఁకఁబుట్టి మారుఁడు ♦ గోలిపినట్టి । చిరమనోవ్యథ గాసిలు ♦ చేడియలకు
ధైర్యమును జార్చె మదభృంగ ♦ తతులచేత । వంగిపూచిన సహకార ♦ పాదపంబు॥ ౪౫

ఆవసంతుఁడు ఖండింప ♦ రేవెలంది । సోముఁ డుదయింప వెల్లని ♦ మోముపెట్టె
నాఁడునాటికిఁ గృశియించె ♦ నాథుతోడి । సంగమప్రాప్తి కలుగని ♦ చానపగిది॥ ౪౬

మంచులేనట్టి శుభ్రమై ♦ మించునట్టి । జాతనురతశ్రమము దీర్పఁ ♦ జాలునట్టి
చారుకిరణాళిచే నుమ ♦ చాపధరుని । మానకేతనుఁ జలిదెల్గు ♦ మెఱయఁజేసె॥ ౪౭

ప్రజ్వలితవహ్నిఁ బోలెడు ♦ ప్రభలదాని । వనరమకుఁ బైడి నగమాలు ♦ పఱలుదాని
మృదుతరంబగు రేకుల ♦ మించుదానిఁ । గురులఁ బ్రియులిడఁదాల్చి ర ♦ క్కోరిని సతులు॥

అలిభిరంజనబిందుమనోహరైః । కుసుమపంక్తినిపాతిభిరంకితః
నఖలుశోభయతిస్మవనస్థలీం । నతిలకస్తిలకఃప్రమదామివ॥ ౪౯

అమదయన్మధుగంధసనాథయా । కిసలయాధరసంతతయామనః
కుసుమసంభృతయానవమల్లికా । స్మితరుచాతరుచారువిలాసినీ॥ ౫౦

అనలసాన్యభృతానలసాన్మనః । కమలధూళిభృతామరుతేరితా
కుసుమభారనతాధ్వగయోషితా । మసమశోకమశోకలతాకరోత్॥ ౫౧

అరుణరాగనిషేధిభిరంశుకైః । శ్రవణలబ్ధపదైశ్చయవాంకురైః
పరభృతావిరుతైశ్చవిలాసినః । స్మరబలైరబలైకరసాఃకృతాః॥ ౫౨

ఉపచితావయవాశుచిభిఃకణైః । రలికదంబకయోగముపేయుషీ
సదృశకాంతిరలక్ష్యతమంజరీ । తిలకజాలకజాలకమౌక్తికైః॥ ౫౩

ధ్వజపటంమదనస్యధనుర్భృత । శ్ఛవికరంముఖచూర్ణమృతుశ్రియః
కుసుమకేసరరేణుమలివ్రజాః । సపవనోపవనోత్థితమన్వయుః॥ ౫౪

అనుభవన్నవదోలమృతూత్సవం । పటురపిప్రియకంఠజిఘృక్షయా
అనయదాసనరజ్జుపరిగ్రహే । భుజలతాంజలతామబలాజనః॥ ౫౫

త్యజతమానమలంబతవిగ్రహై । ర్నపునరేతిగతంచతురంవయః
పరభృతాభిరితీవనివేదితే । స్మరమతేరమతేస్మవధూజనః॥ ౫౬

అథయథాసుఖమార్తవముత్సవం । సమనుభూయవిలాసవతీసఖః
నరపతిశ్చకమేమృగయారతిం । సమధుమన్మధుమన్మథసన్నిభః॥ ౫౭

పరిచయంచలలక్ష్యనిపాతనే । భయరుషోశ్చతదింగితబోధనం
శ్రమజయాత్ప్రగుణాంచకరోత్యసౌ । తనుమతోనుమతఃసచివైర్యయౌ॥ ౫౮

మృగవనోపగమక్షమవేషభృ । ద్విపులకంఠనిషక్తశరాసనః
గగనమశ్వఖురోద్ధతరేణుభి । ర్నృసవితాసవితానమివాకరోత్॥ ౫౯

ప్రథితమౌళిరసౌవనమాలయా । తరుపలాశసవర్ణతనుచ్ఛదః
తురగవల్గనచంచలకుండలో । విరురుచేరురుచేష్టితభూమిషు॥ ౬౦

తనులతావినివేశితవిగ్రహా । భ్రమరసంక్రమితేక్షణవృత్తయః
దదృశురధ్వనితం వనదేవతాః । సునయనం నయనందితకోసలం॥ ౬౧

అంజనకజ్జాళివలె హృద్య ♦ మైతనర్చి । యాఁకురుబంతిఁ ద్రావెడు ♦ నళులనొప్పు
తిలకవృక్షమ్ముతో వని ♦ తేజరిల్లెఁ । దిలకమునఁ దేజరిలు సతీ ♦ తిలకమట్లు॥ ౪౯

కుజములకుఁ గ్రొత్తసొగసును ♦ గూర్చుచుండి । పొల్చు నవమల్లికాలత ♦ పూలచేతఁ
జిఱునగవుచెల్వుఁజూపుచుఁ ♦ జిగురుపెదవు । లందు మధుగంధమందియా♦నంద మొసఁగె॥

తమ్మిపుప్పొడి దాల్చి వా ♦ తమునఁగదలి । గండుఁగోయిల గుంపులఁ ♦ గ్రాలుచుండి
సుమభృతిని వంగినట్టియ ♦ శోకశాఖ । చిచ్చుగాఁజేసె విరహిణీ ♦ చిత్తములను॥ ౫౧

అరుణకాంతిని మించిన ♦ యంబరములు । చెవులఁ జేర్చిన యాకులవొ ♦ చిఱుమొలకలు
వరశికిరమ్ము లనియెడు ♦ మరుబలములు । చేడియల రాగమునముంచెఁ♦ గోడెకాండ్రి॥

అమల సుమరేణువుల బలు ♦ పండినట్టి । యాయాసము లొప్ప మీఁద భృం♦ గాళిగప్పఁ
దిలకవృక్షపుఁ బూగుత్తి ♦ చెలఁగెఁగాంతిఁ । గురులఁ జేర్చిన మౌక్తికా ♦ భరణమట్లు॥

ధన్వియై యొప్పు దర్పకు ♦ ధ్వజపటంబొ । శోభయుతలక్ష్మి కిడుముఖ♦చూర్ణమొకొ
యనఁగ గాలికి నెగడిన ♦ మందులేచు । సుమరజము వెంటనంటెను ♦ భ్రమరకులము॥

యూవతు లుయ్యేలలను వసం ♦ తోత్సవముల । బాగుగా నూఁగఁగఁగ్గియు ♦ బాహులతలు
పతిని నాలింగనముసేయు ♦ కుతుకమునను । గనె జడిమ పేరరజ్జుల ♦ గ్రహణమందు॥ ౫౫

అలుకమానుఁడు వైరమల్ ♦ తొలఁగివనుఁడు । యౌవనము వోవ నరలరొ ♦ దనెడు వరుని
మతము పికతతిచే విన్న ♦ గతిని సతులు । లలిత కేళీ విలాసముల్ ♦ సలిపిరపుడు॥ ౫౬

మధుహరుని మన్మధుని మతి ♦ మధునిబోలు । మనుజవిభుఁడు విలాసినీ ♦ మణులతోడ
నమ్మధూత్సవ మెలమితో ♦ ననుభవించి । కోరె మృగయావిహారంబుఁ ♦ గూర్మిసలుప॥

ఇటునటుఁ జలించు లక్ష్యమ్ము ♦ లేయఁగలుపు । నలుకవెఱపుల లక్షణ ♦ ములను దెలుపు
నోర్పుమొదలగుగుణముల♦నొడలఁగొలుపు। వేఁటయని మంత్రులొప్పఁగా ♦ వెడలె విభుఁడు॥

వేఁటకనువయిపొల్చెడు ♦ వేషమూని । విపులకరటస్థలమునంట ♦ విల్లుదాల్చి
తురగరింఖాసముద్ధూత ♦ ధూళిఁగొలిపెఁ । గలవడమ్మట్లు నింగి భూ♦కాంతమూలి॥ ౫౯

మహితవనమాలకలితమై ♦ మాళితనగ । మోదుగాకులరంగును ♦ బోలమరున
కులుకు గుఱ్ఱంపుస్వారిపో ♦ గులుచలింప । రురువిహారపుభూమిపై ♦ నటులెఁబ్రభావు॥ ౬౦

తనువులనగూర్చితనులతా ♦ తతులయందుఁ । గంటిచూపులఁజొనిపిళ్ళం ♦ గములయందుఁ
గనిరిభవనదేవతాస్త్రీలు ♦ గమలనయనుఁ । గోనలకుఁ జీత్రితసీతిచేఁ ♦ గొలుపుగన్న॥ ౬౧

శ్వగణివాగురికైః ప్రథమాస్థితం । వ్యపగతానలదస్యువివేశసః
స్థిరతురంగమభూమినిపానవత్ । మృగవయోగవయోపచితంవనం॥ ౬౨

అథనభస్యఇవత్రిదశాయుధం । కనకలింగతటిద్గుణసంగతం
ధనురధిజ్యమనాధిరుపాదదే । నరవరోనవరోషితకేసరీ॥ ౬౩

తస్యస్తనప్రణయిభిర్ముహురేణశావై । ర్వ్యాహన్యమానహరిణీగమనం పురస్తాత్
ఆవిర్బభూవకుశగర్భముఖంమృగాణాం । యూథంతదగ్రసరగర్వితకృష్ణసారం॥ ౬౪

తత్ప్రార్థితంజవనవాజిగతేనరాజ్ఞా । తూణీముఖోద్ధృతశరేణవిశీర్ణపంక్తిః
శ్యామీచకారవనమాకులదృష్టిపాతై । ర్వాతేరితోత్పలదలప్రకరైరివార్ద్రైః॥ ౬౫

లక్ష్యీకృతస్యహరిణస్యహరిప్రభావః । ప్రేక్ష్యస్థితాంసహచరీంవ్యవధాయదేహం
ఆకర్ణకృష్టమపికామితయాసధన్వీ । బాణంకృపామృదుమనాః ప్రతిసంజహార॥ ౬౬

తస్యాపరేష్వపిమృగేషుశరాన్ముముక్షోః । కర్ణాంతమేత్యబిభిదేనిబిడోఽపిముష్టిః
త్రాసాతిమాత్రచటులైఃస్మరయత్సునేత్రైః । ప్రౌఢప్రియానయనవిభ్రమచేష్టితాని॥

ఉత్తస్థుషఃశిశిరపల్వలపంకమధ్యా । న్ముస్తాప్రరోహకబలావయవానుకీర్ణం
జగ్రాహసద్రుతవరాహకులస్యమార్గం । సువ్యక్తమార్ద్రపదపంక్తిభిరాయతాభిః॥ ౬౮

తంవాహనాదవనతోత్తరకాయమీష । ద్విధ్యంతముద్ధతసటాఃప్రతిహంతుమీషుః
నాత్మానమస్యవివిదుః సహసావరాహా । వృక్షేషువిద్ధమిషుభిర్జఘనాశ్రయేషు॥ ౬౯

తేనాభిఘాతరభసస్యవికృష్యపత్రీ । వన్యస్యనేత్రవివరేమహిషస్యముక్తః
నిర్భిద్యవిగ్రహమశోణితలిప్తపుంఖ । స్తంపాతయాంప్రథమమాసపపాతపశ్చాత్॥ ౭౦

ప్రాయోవిషాణపరిమోక్షలఘూత్తమాంగాన్ । ఖడ్గాంశ్చకారనృపతిర్నిశితైఃక్షురప్రైః
శృంగంసదృప్తవినయాధికృతఃపరేషా । మత్యుచ్ఛ్రితంనమమృషేనతుదీర్ఘమాయుః॥ ౭౧

వ్యాఘ్రానభీరభిముఖోత్పతితాన్గుహాభ్యః । ఫుల్లాసనాగ్రవిటపానివవాయురుగ్ణాన్
శిక్షావిశేషలఘుహస్తతయానిమేషాత్ । తూణీచకారశరపూరితవక్త్రరంధ్రాన్॥ ౭౨

నిర్ఘాతోగ్రైః కుంజలీనాన్ జిఘాంసు । ర్జ్యానిర్ఘోషైః క్షోభయామాస సింహాన్
నూనం తేషా మభ్యసూయాపరోఽభూ । ద్వీర్యోదగ్రే రాజశబ్దే మృగేషు॥ ౭౩

తాన్హత్వా గజకులబద్ధ తీవ్రవైరాన్ । కాకుత్స్థః కుటిలనఖాగ్రలగ్నముక్తాన్
ఆత్మానం రణకృతకర్మణాం గజానా । మానృణ్యం గతమివమార్గణై॥ రమంస్త౭౪

వలలుపక్కులుగల పరి ♦ వారమున్న | చిచ్చుమ్రిచ్చుల నెడలి తే ♦ జీలునడుచు
దృఢపథంబులఁ గొలకులఁ ♦ దీఱియున్న | మృగగవయపక్షిమయవని ♦ నృపుఁడుసొచ్చె॥

మించుబంగారుపచ్చని ♦ మెఱపునారి | తనరుసురచాపమునుభాద్రి ♦ దాల్చుకరణి
నెక్కిడినవిల్లుఁగొనెఁజింత ♦ లెఱుఁగనట్టి | హరులఁడంకృతిఁగెరలించు ♦ నట్టినృపతి॥ ౬౩

క్రాలమునుముందునల్లని ♦ గండులేడి | తఱిసిపొదుగులఁదల్లుల ♦ నరుగనీక
మాటికినినాఁపఁబిల్లలు ♦ నోటఁగుశల | నిడికొనిన లేళ్లమంద గ ♦ న్పడియె నెదుట॥ ౬౪

తీసిపొఱియల్గువడిగల ♦ తేజి నెక్కి | క్షితిపుఁడెదురైనఁ జెదరి యా ♦ జింకపిండు
బెదరుతడిమాపులను నల్లఁ ♦ బఱచెననిని | వాయువు వృత్తలదళతతిఁ ♦ బఱమనట్లు॥ ౬౫

హరిసముఁడు తేఁడుగురియిడ్డ ♦ హరిణమునకు | హరిణియడ్డుగఁదనువిడ ♦ నతఁడు స్వయము
కాముకుండౌట మదిదయఁ ♦ గరఁగధన్వి | దింపెశరమును జెవిదాఁకఁ ♦ దీసియున్న॥ ౬౬

అన్యమృగముల నేయ ను ♦ న్నపుడు సూడఁ | జకితతరళంబు లౌకనుల్ ♦ చతురలైన
దయితలవిలాసదృక్కులఁ ♦ దలఁపుగొలుప | నొడయఁడు చెవిసోఁకుదృఢముష్టి ♦ సడలుచండె॥

వన్యసూకరములు తడి ♦ పడియుఁదొఱఁగి | రాలిపడ నోటిగడ్డి శ్రీ ♦ ఘ్రముగఁబాఱ
నడుమునడుగులవరుసలు ♦ పొడవుగాను | బడినపథమును బట్టెను ♦ బార్థివుండు॥ ౬౮

గుఱ్ఱముందుండి పైమేను ♦ గొంతవంచి | పొదుమన్నృపుపయి సటవిచ్చి ♦ పడఁగఁదొడఁగు
నడవిపందు లెఱుంగవు ♦ నడుములాని | తరులఁదామంటఁ బడియుంట ♦ ఁదచ్ఛరముల॥ ౬౯

కడునడినిమీఁదఁ బడవచ్చు ♦ కారెనుమును | బ్రిదరమునుదీసి కంటిరం ♦ ధ్రమున నేయ
గరులనొప్పెడు బ్రాణ మం ♦ గమ్మునర్చ్చి | నెత్తురంటకపడె దాని ♦ నేలఁగూల్చి॥ ౭౦

కఱకుటమ్ముల శృంగభం ♦ గమ్ముసేసి | ఖడ్గమృగశీర్షభారముల్ ♦ కడఁకడించె
దుష్టనిగ్రహుఁడోర్చునే ♦ దుష్టతతుల | యున్నతిఁజిరాయువోర్చిన ♦ నోర్చుఁగాక॥

గాలికాసనపుల్ల శా ♦ ఖాళియట్టు | లెడలిగుహలను బులులేచి ♦ యెదుటఁబడిన
వాఁడుకనుగన్న శరలాఘ ♦ వమున నపుడె | పొదివిశరములనొళ్లను ♦ బొదులఁజేసె॥ ౭౨

పొదలడాగినసింహాళిఁ ♦ జదియ నెంచి | తేఁడుగర్జోగ్రటంకృతి ♦ రేపె వానిఁ
బ్రిబల తేజంబు మృగరాజ ♦ పదముఁజూచి | యెంతయును నాత్మ నోర్వని ♦ హేతువునను॥

వక్రనఖములముత్యముల్ ♦ వఱలుచుండు | సింధురభయంకరారులౌ ♦ సింహములను
జంపి శిరముల నాజిలో ♦ సాయపడిన | హస్తితతి యుప్పుదీఱిన ♦ దంచు నెంచె॥ ౭౪

చమరాన్ పరితః ప్రవర్తితాశ్వః । క్వచిదాకర్ణ వికృష్ట భల్లవర్షీ
నృపతీ నివతాన్వియోజ్య సద్యః । సితబాలవ్యజనైర్జగామశాంతిం॥ ౬౫

అపితురగ సమీపా దుత్పతంతం మయూరం । నసరుచిరకలాపం బాణలక్ష్యీచకార
సపదిగత మనస్క శ్చిత్రమాల్యానుకీర్ణే । రతివిగళిత బంధే కేశపాశే ప్రియాయాః॥

తస్యకర్కశ విహారసంభవం । స్వేదమానన విలగ్నజాలకం
ఆచచామసతుషార శీకరో । భిన్నపల్లవపుటోవనానిలః॥ ౬౬

ఇతివిస్మృతాన్య కరణీయమాత్మనః । సచివావలంబితధురం నరాధిపం
పరివృద్ధరాగ మనుబంధ సేవయా । మృగయాజహార చతురేవకామినీ॥ ౬౭

సలలిత కుసుమప్రవాళ శయ్యాం । జ్వలిత మహౌషధి దీపికాసనాథాం
నరపతి రతివాహయాం బభూవ । క్వచిదసమేత పరిచ్ఛదస్త్రియామాం॥ ౬౮

ఉషసి సగజయూథ కర్ణతాలైః । పటుపటహధ్వనిభిర్వినీతనిద్రః
అరమత మధురాణి తత్రశృణ్వన్ । విహగవికూజిత వందిమంగళాని॥ ౭౦

అథ జాతురురోర్గృహీతవర్త్మా । విపినేపార్శ్వచరైర లక్ష్యమాణః
శ్రమఫేనముచాతపస్విగాఢాం । తమసాం ప్రాపనదీం తురంగమేణ॥ ౭౧

కుంభపూరణభవః పటురుచ్చై । రుచ్చచారనినదోంభసితస్యాః
తత్ర సద్విరదబృంహిత శంకీ । శబ్దపాతినమిషుం విససర్జ॥ ౭౨

నృపతేః ప్రతిషిద్ధమేవతత్ । కృతవాన్పఙ్క్తిరథో విలంఘ్యయత్
అపదేపదమర్పయంతిహి । శ్రుతవంతోపి రజోనిమీలితాః॥ ౭౩

హాతాతేతిక్రందితమాకర్ణ్యవిషణ్ణ । స్తస్యాన్విష్య న్వేతసగూఢప్రభవంసః
శల్యప్రోతం ప్రేక్ష్య సకుంభం మునిపుత్రం । తాపాదంతః శల్యఇవాసీత్క్షితిపోపి॥ ౭౪

తేనావతీర్య తురగాత్ప్రథితాన్వయేన । పృష్టాన్వయః సజలకుంభ నిషణ్ణదేహః
తస్మైద్విజేతరతపస్విసుతం స్ఖలద్భి । రాత్మాన మక్షరపదైః కథయాంబభూవ॥ ౭౫

తచ్చోదితశ్చ తమనుద్ధృత శల్యమేవ । పిత్రోః సకాశమవసన్నదృశోర్నినాయ
తాభ్యాం తథాగతముపేత్య తమేకపుత్ర । మజ్ఞానతః స్వచరితం నృపతిశ్శశంస॥ ౭౬

తౌదంపతీ బహువిలప్య శిశోః ప్రహర్త్రా । శల్యం నిఖాతముదహారయతా మురస్తః
సోభూత్పరాసురథభూమిపతింశశాప । హస్తార్పితైర్నయనవారిభిరేవవృద్ధః॥ ౭౭

తేజిపైఁజమరీమృగ ♦ రాజిమట్టుఁ । దిరిగిశరములఁ జెవిదాఁకఁ ♦ దీసిగురిసి
లీలనెడలించి చామర ♦ వాలములను । దృష్టిఁగనెతేఁడు తక్కిన ♦ నృపతులట్లు॥ ౨౫

వీడిరతికేళివిరిసరుల్ ♦ గూడియుండు । తనసతీకేశపాశముల్ ♦ దలఁపుగొలుప
నెమ్మినేయఁడు నృపుఁడు పిం ♦ ఛమ్ము విప్పి । నశ్వసామీప్యమునఁ జేర ♦ లాఁగుచున్న
కరముబడలిన నృపతిముం ♦ గురులనంటి । వదనమునఁ గ్రాలుచెమటపై ♦ వ్రాలివ్రాలి
చల్లతుంపరతోఁ గూడి ♦ పల్లవములు । విప్పుగొహానాలిలు ముద్దు ♦ వెట్టుకొనియె॥ ౨౬

ఇట్లు కార్యాంతరమ్ముల ♦ నెల్లమఱచి । ధరణిభారమ్ము సచివుల ♦ తలను బెట్టి
యెడతెగని సేవనురాగ ♦ మెచ్చనతఁడు । లోఁగె వేఁటకుఁ జతురకు ♦ లోఁగుపగిది॥ ౨౭

ఒక్కపరిచరుఁడును లేని ♦ యొక్కచోటఁ । దేజరిల్లఁగ నోషధీ ♦ దీపవితతి
పల్లవమ్ముల పువ్వుల ♦ పాన్పుమీఁదఁ । రాత్రిగడపెను దశరథ ♦ రాజమౌళి॥ ౨౮

వనకరులకర్ణతాళముల్ ♦ పటహరవము । లీలఁ జెలఁగిన వేఁకువ ♦ మేలుకాంచి
వందిశుభగీతముల చంద ♦ మొందువిహగ । మధురరుతముల నాలించి ♦ మహిపుఁడలరె॥ ౩౦

లేడివిపినంబులోఁ జన్న ♦ జాడఁబట్టి । పార్శ్వచరులకుఁ దాఁ గనఁ ♦ బడకయుండఁ
జేరె వరపశుమునిజన ♦ సేవ్యఁదమస । నురుగు జడలినగుజ్జము ♦ నోటఁ గాఱ॥ ౩౧

కడవనానదిముంచఁగాఁ ♦ బోడముదీర్ఘ । కలరవమ్మును ద్విరదఘీం ♦ కారమంచు
నెంచియాశబ్దపథము గు ♦ ర్తించివిడిచెఁ । దీవ్రశరమును నరపాల ♦ తిలకమపుడు॥ ౩౨

నృపులకునిషిద్ధమేనియయా ♦ నిట్టిపథము । ధర్మమును దాఁటి మెట్టెను ♦ దశరథుండు
ప్రాజ్ఞులే నిరజోగుణ ♦ బద్ధులైనఁ । బదము నిడుదురు గాదె దు ♦ ష్పథమునందు॥ ౩౩

అంత హా తండ్రి! యనిమెను ♦ నార్తరవము । వినఁబడిన తేఁడు దీనుఁడై ♦ వెదకియచట
వేతసనికూఢు మునిసుతు ♦ విశిఖవిద్ధు । ఘటయుతుఁ గాంచి చింతాగ్ర ♦ ఘటితుఁడయ్యె॥

పత్రిక్షతకులుఁడైన విభుఁడు గు ♦ జ్జంబుడిగ్గి । కులము మునిసుతు నడిగినఁ ♦ గుంభయూని
మాటతడఁబడ నాతఁడు ♦ మాఱుపలికెఁ । దాద్విజేతరతాపస ♦ తనయుఁడంచు॥ ౩౫

అతఁడు గోరఁగ శరముకో ♦ నతని నృపుఁడు । కనులులేనట్టి జనకుల ♦ కడకుఁ దెచ్చి
యేకపుత్రినిముందిడి ♦ యొఱుకపఱిచె । నజ్ఞతను దానొనర్చిన ♦ యట్టితప్పు॥ ౩౬

దంపతులువారలెంతయుఁ ♦ దల్లడిల్లి । హస్తచేతను శరమిదీ ♦ యంగఁజేయఁ
దనయుఁడుగతించె వృద్ధుఁడౌ ♦ జనకుఁడంతఁ । దిట్టఁదొడఁగెను గన్నీరు ♦ పట్టిచేత॥ ౩౭

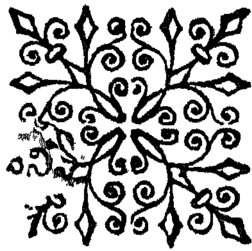
దిష్టాన్తమాప్స్యతి భవానపి పుత్రశోకా । దన్త్యే వయస్యహమివేతి త ముక్తవన్తం
ఆక్రాన్తపూర్వ మివముక్త విషం భుజంగం । ప్రోవాచ కోసలపతిః ప్రథమాపరాద్ధః॥

శాపోప్యదృష్టతనయానన పద్మశోభే । సానుగ్రహో భగవతామయిపాతితోయం
కృష్యాం దహన్నపి ఖలుక్షితి మిన్ధనేద్ధో । బీజప్రరోహజననీం జ్వలనః కరోతి॥

ఇత్థంగతే గతఘృణః కిమయం విధత్తాం । వధ్యస్త వేత్యభిహితో వసుధాధిపేన
ఏధాన్హుతాశనవతః సమునిర్యయాచే । పుత్రం పరానుమనుగన్తుమనాః సదారః॥

ప్రాప్తానుగః సపదిశాసనమస్యరాజా
సంపాద్యపాతక విలుప్తధృతిర్నివృత్తః
అన్తర్నివిష్టపదమాత్మ వినాశహేతుం
శాపం దధజ్జ్వలన మౌర్వమి వామ్బురాశిః॥ ౮౭

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవిశ్రీ కాళిదాసకృతౌ
మృగయావర్ణనో నామ నవమఃసర్గః.

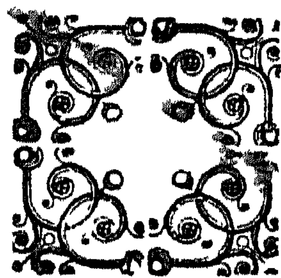


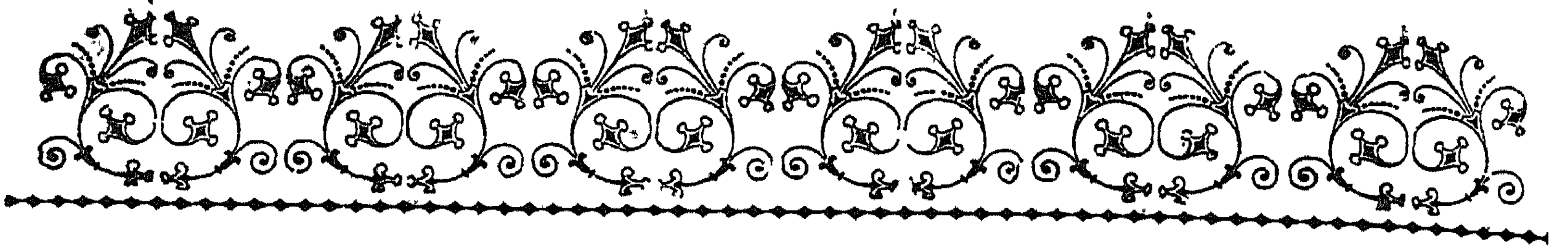
నావలెనె వార్ధకంబున ♦ నీవుగూడఁ । బుత్రశోకంబుచే మృతిఁ ♦ బొందుమంచుఁ
గ్రొక్కనహితోక్తవిషమును ♦ గ్రక్కుకరణిఁ । బల్కెఁ బ్రథమాపరాధిన్ ♦ బాలుఁడనియె॥
నుతునిముఖపద్మకాంతిని ♦ జూడనట్టి । నాకు మీయిట్టి దీవెన ♦ నాఁ దనర్చె
నగ్నికణములతో మండి ♦ యవనితలముఁ । గాల్చినన్ సస్యహేతువై ♦ గ్రాలుఁ గాదె॥ ౮౯
వధ్యుఁడనుమీకుఁ గరుణావి ♦ వర్జితుండ । నేమి సెలవనియడుఁగ భూ ♦ మీశునతఁడు
నుతునికడ కేగెదను నాదు ♦ సతినిగూడి । కూర్పుమా కగ్ని నీవని ♦ కోరెమాని॥ ౯౦

చ॥ అనుచరరాజిఁబంచి ముని ♦ యానతిఁదీర్చి తత్క్షణంబ య
జ్జనపతిమళ్ళెఁ బాపమున ♦ స్వాంతముశాంతముఁ బాయ నాత్మలోఁ
దననిరయంపుఁగారణము ♦ తాపసుశాపము వేరుపాఱఁగా
ఘనబడబానలంబుగల ♦ కంధినిబోలుచు రాజధానికిన్॥ ౯౧

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాధనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు మృగయావర్ణనంబను
నవమాశ్వాసము సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్

దశమః సర్గః

పృథివీం శాసతస్తస్య । పాకశాసనతేజసః
కించిదూనమనూనర్ద్ధేః । శరదామయుతం యయౌ॥ ౧

నచోపలేభే పూర్వేషా । మృణనిర్మోక్షసాధనం
సుతాభిధానం సజ్యోతిః । సద్యః శోకతమోపహం॥ ౨

*మనోర్వంశశ్చిరం తస్మి । న్ననభివ్యక్తసంతతిః
నిమజ్య పునరుత్థాస్య । న్నదః శోణ ఇవాభవత్॥ ౩

అతిష్ఠత్ప్రత్యయాపేక్ష । సంతతిః స చిరం నృపః
ప్రాఙ్మన్థాదనభివ్యక్త । రత్నోత్పత్తిరివార్ణవః॥ ౪

ఋష్యశృంగాదయస్తస్య । సంతః సంతానకాంక్షిణః
ఆరేభిరే జితాత్మనః । పుత్రీయామిష్టిమృత్విజః॥ ౫

తస్మిన్నవసరే దేవాః । పౌలస్త్యోపప్లుతా హరిం
అభిజగ్ముర్నిదాఘార్తా । శ్ఛాయావృక్షమివాధ్వగాః॥ ౬

తేచ ప్రాపురుదన్వంతం । బుబుధే చాదిపూరుషః
అవ్యాక్షేపో భవిష్యన్త్యాః । కార్యసిద్ధేర్హి లక్షణం॥ ౭

భోగిభోగాసనాసీనం । దదృశుస్తం దివౌకసః
తత్ఫణామండలోదర్చి । ర్మణిద్యోతితవిగ్రహం॥ ౮

శ్రియః పద్మనిషణ్ణాయాః । క్షౌమాంతరితమేఖలే
అంకే నిక్షిప్తచరణ । మాస్తీర్ణకరపల్లవే॥ ౯



శ్రీ

రఘువంశము.

దశమాశ్వాసము.

గీతములు.

పాకశాసన తేజోవి ♦ భాసితుండు । ధనసమృద్ధిని గాంచిన ♦ దశరథుండు
ధరణి నేలంగ నించుక ♦ తక్కువగను । దశసహస్రింపుఁ గొలఁది య ♦ బ్దములు గడచె॥ ౧

కాని యా నృపరత్నంబు ♦ గాంచఁడయ్యె । సంతతపితౄణనిర్ముక్తి ♦ సాధనంబు
పరమశోకాంధకార ని ♦ వారణంబు । సుతుఁడనెడు శుభ్రతేజంబు ♦ శుభకరంబు॥ ౨

*అప్పటికిఁ జూడ నెంతయు ♦ నణఁగి తఱిని । బాఱునుండెడు శోణాకై ♦ వడిని దోఁచె
సంతు గాంచని దశరథే ♦ శ్వరుని యందు । నణఁగియుండెడు మనునృపు ♦ నన్వయంబు॥ ౩

తఱచుటకు ముందు రత్నసం ♦ తతికి నైన । కారణము నరు వేఁచిన ♦ కంధివోలెఁ
జాలకాలము వేఁచెను ♦ సంతతికిని । దగిన కారణమునకయి ♦ ధరణిధవుఁడు॥ ౪

ఋష్యశృంగాదినిర్జితేం ♦ ద్రియులు బుధులు । సంతతిని గోరు దశరథ ♦ జనపమణికిఁ
దగిన పుత్త్రులు గలుగఁగా ♦ ధర్మశోధని । యాగమొనరింపఁ దొడఁగిరి ♦ యాజ్ఞికులుగ॥ ౫

అపుడు పౌలస్త్యుబాధచే ♦ నమరులరిగి । హరికి శరణంబు సొచ్చిరి ♦ యార్తులగుచు
మండువేసవియందలి ♦ యెండవడికి । బడలి ఛాయాతరువుఁ జేరు ♦ పాంథులట్లు॥ ౬

అర్ణవము వారు చేరిన ♦ యాక్షణంబ । పాలకుండాదిపురుషుఁడు ♦ మేలుకాంచె
భావికార్యార్థసిద్ధికి ♦ భవ్యమైన । లక్షణము కాదె చూడ జా ♦ లమ్ము లేమి॥ ౭

ఆదిశేషుని తనువున ♦ నలరువానిఁ । బఱపు పడగలమణికాంతి ♦ పటలములను
నిగనిగలనీను దేహంపు ♦ నిగ్గువానిఁ । గాంచె నానందమున దివౌ ♦ కశ్చయంబు॥ ౮

క్రొత్తమొలనూలు మేలుదు ♦ కూలమమరు । నబ్జపీఠస్థయౌ లక్ష్మి ♦ యంకమందుఁ
బరమశోభల తత్కర ♦ పల్లవములఁ । జాఁచియున్నట్టిచరణ కం ♦ జములవాని॥ ౯

ప్రబుద్ధపుండరీకాక్షం । బాలాతపనిభాంశుకం
దివసంశారదమివ । ప్రారంభసుఖదర్శనం॥ ౧౦

ప్రభానులిప్తశ్రీవత్సం । లక్ష్మీవిభ్రమదర్పణం
కౌస్తుభాఖ్యమపాంసారం । బిభ్రాణంబృహతోరసా॥ ౧౧

బాహుభిర్విటపాకారై । ర్దివ్యాభరణభూషితైః
ఆవిర్భూతమపాంమధ్యే । పారిజాతమివాపరం॥ ౧౨

దైత్యస్త్రీగండలేఖానాం । మదరాగవిలోపిభిః
హేతిభిశ్చేతనావద్భి । రుదీరితజయస్వనం॥ ౧౩

ముక్తశేషవిరోధేన । కులిశవ్రణలక్ష్మణా
ఉపస్థితం ప్రాంజలినా । వినీతేనగరుత్మతా॥ ౧౪

యోగనిద్రాంతవిశదైః । పావనైరవలోకనైః
భృగ్వాదీననుగృహ్ణంతం । సౌఖశాయనికానృషీన్॥ ౧౫

ప్రణిపత్యసురాస్తస్మై । శమయిత్రేసురద్విషాం
అథైనంతుష్టువుస్తుత్య । మవాఙ్మనసగోచరం॥ ౧౬

నమోవిశ్వసృజేపూర్వం । విశ్వంతదనుబిభ్రతే
అథవిశ్వస్యసంహర్త్రే । తుభ్యంత్రేధాస్థితాత్మనే॥ ౧౭

రసాంతరాణ్యేకరసం । యథాదివ్యంపయోశ్నుతే
దేశేదేశేగుణేష్వేవ । మవస్థాస్త్వమవిక్రియః॥ ౧౮

*ఏకఃకారణతస్తాంతా । మవస్థాంప్రతిపద్యసే
నానాత్వంరాగసంయోగాత్ । స్ఫాటికస్యేవదృశ్యతే॥ ౧౯

అమేయోమితలోకస్త్వ । మనర్థీప్రార్థనావహః
అజితోజిష్ణురత్యంత । మవ్యక్తోవ్యక్తకారణం॥ ౨౦

హృదయస్థమనాసన్న । మకామంత్వాంతపస్వినం
దయాళుమనఘస్పృష్టం । పురాణమజరంవిదుః॥ ౨౧

సర్వజ్ఞస్త్వమవిజ్ఞాతః । సర్వయోనిస్త్వమాత్మభూః
సర్వప్రభురనీశస్త్వ । మేకస్త్వంసర్వరూపభాక్॥ ౨౨

అలరువెలిదమ్మికన్నుల ♦ నలరువాని । వఱలులేయెండఁబోలెడు ♦ వలువ వాని
శారదదినాధివలెయోగి ♦ జనులకెపుడు । చూడఁజూడఁగనొప్పెడు ♦ సొబగువాని॥ ౧౦

తళుకుశ్రీవత్సమునకుఁదాఁ ♦ గొలుపునట్టి । పద్మ కానందమునురమై ♦ పరఁగునట్టి
జలధిసారంబునానొప్పి ♦ చెలఁగునట్టి । కౌస్తుభమువక్షమునఁదాల్చి ♦ క్రాలువాని॥ ౧౧

దివ్యభూషణదీప్తిచేఁ ♦ దేజరిల్లి । విటపములఁబోలుబాహువుల్ ♦ వెలయుకతనఁ
గడలినడుమనుమరలఁదాఁ ♦ బొడమినట్టి । పారిజాతంబువలెఁగడు ♦ వఱలువాని॥ ౧౨

దానవస్త్రీలచెక్కిళ్లఁ ♦ దనరుచుండు । మదముచేఁగల్గురక్తిమ ♦ మాపునట్టి
జీవముంగలశస్త్రాళి ♦ చేతఁగలుగు । దశదిశలఁబొల్చుజయనినా ♦ దములవాని॥ ౧౩

పగనహీంద్రునితోమాని ♦ పరఁగునట్టి । కులిశఘాతాంకములచేతఁ ♦ జెలఁగునట్టి
వినతుఁడైకేలుమోడ్చి సే ♦ వించునట్టి । గరుడుఁడుండెడుకొల్వులోఁ ♦ గ్రాలువాని॥

సుఖశయనప్రశ్నసలిపెడు ♦ శుద్ధమతుల । భృగువుమొదలైనవారల ♦ విశదవిమల
యోగనిద్రాంతదృక్కుల ♦ నొప్పుమీఱఁ । గాంచిధన్యులఁజేయుచు ♦ మించువాని॥

వాఙ్మనంబులకందక ♦ వఱలువానిఁ । బొగడయోగ్యునిభగవంతుఁ ♦ బొగడిరపుడు
సురరిపులమానజీవముల్ ♦ సూరగొనెడు । వల్లభునియంఘ్రులకుఁబ్రే ♦ మిల్లిసురలు॥

మొదటవిశ్వముసృజియించి । పిదపదానిఁ । బోషణమొనర్చికడపట ♦ బ్రుంగఁజేయు
త్రివిధరూపాత్మకుండైన ♦ దేవనీకు । భక్తిసల్పుచునున్నాము ♦ వందనములు॥ ౧౭

తొలుతదివినుండిజాఱెడు ♦ జలమునందు । నొక్కటేరుచియున్నను ♦ బెక్కులైన
దేశములమాఱునట్టులు ♦ త్రిగుణములను । మాఱుదువుమార్పులేనట్టి ♦ మహితుఁడీవు॥ ౧౮

*పెక్కులైనయుపాధుల ♦ నొక్కఁడయ్యు । వివిధరూపాలఁగనఁబడి ♦ వెలయుదీవు
స్ఫటికయాయాయిరంగుల ♦ వస్తువులను । బట్టి పలువితములఁగానఁ ♦ బడెడువట్లు॥ ౧౯

కొలఁతకందవులోకముల్ ♦ గొలుతువీవు । కోరికలులేవు తీర్తువు ♦ కోర్కులెల్ల
నజితుఁడవునీకుజయమగు ♦ నన్నికడల । వ్యక్తకారణుఁడగుదువ ♦ వ్యక్తుఁడగుచు॥ ౨౦

ప్రాజ్ఞులాత్మస్థుఁడైన దూ ♦ రస్థుఁడంచు । వాంఛలేశమ్ములేనిత ♦ పస్వియంచు
వగకుఁజిక్కనిపరమకృ ♦ పాళువంచు । నిన్నుజరలేనివృద్ధంచు ♦ నెన్నుచుంద్రు॥ ౨౧

తెలివికందక యన్నియుఁ ♦ దెలియుదీవు । అన్నిటికినీకుఁగారణం ♦ బగుదువీవు
ప్రభురహితుఁడైనయందఱి ♦ ప్రభుఁడవీవు । ఒక్కరుఁడవన్నిరూపాల ♦ నొప్పుదీవు॥

సప్తసామోపగీతం త్వాం । సప్తార్ణవజలేశయం
సప్తార్చిర్ముఖమాచఖ్యుః । సప్తలోకైకసంశ్రయం॥ ౨౩

చతుర్వర్గఫలం జ్ఞానం । కాలావస్థాశ్చతుర్యుగాః
చతుర్వర్ణమయో లోక । స్త్వత్తః సర్వం చతుర్ముఖాత్॥ ౨౪

అభ్యాసనిగృహీతేన । మనసా హృదయాశ్రయం
జ్యోతిర్మయం విచిన్వంతి । యోగినస్త్వాం విముక్తయే॥ ౨౫

అజస్య గృహ్ణతో జన్మ । నిరీహస్య హతద్విషః
స్వపతో జాగరూకస్య । యాథార్థ్యం వేద కస్తవ॥ ౨౬

శబ్దాదీన్విషయాన్భోక్తుం । చరితుం దుశ్చరం తపః
పర్యాప్తోసి ప్రజాః పాతు। మౌదాసీన్యేన వర్తితుం॥ ౨౭

బహుధాప్యాగమైర్భిన్నాః । పంథానః సిద్ధిహేతవః
త్వయ్యేవ నిపతంత్యోఘా । జాహ్నవీయా ఇవార్ణవే॥ ౨౮

త్వయ్యావేశితచిత్తానాం । త్వత్సమర్పితకర్మణాం
గతిస్త్వం వీతరాగాణా । మభూయః సన్నివృత్తయే॥ ౨౯

ప్రత్యక్షోప్యపరిచ్ఛేద్యో । మహ్యాదిర్మహిమా తవ
ఆప్తవాగనుమానాభ్యాం । సాధ్యం త్వాం ప్రతి కా కథా॥ ౩౦

కేవలం స్మరణేనైవ । పునాసి పురుషం యతః
అనేన వృత్తయః శేషా । నివేదితఫలాస్త్వయి॥ ౩౧

ఉదధేరివ రత్నాని । తేజాంసీవ వివస్వతః
స్తుతిభ్యో వ్యతిరిచ్యంతే । దూరాణి చరితాని తే॥ ౩౨

అనవాప్తమవాప్తవ్యం । న తే కించన విద్యతే
లోకానుగ్రహ ఏవైకో । హేతుస్తే జన్మకర్మణోః॥ ౩౩

మహిమానం యదుత్కీర్త్య । తవ సంహ్రియతే వచః
శ్రమేణ తదశక్త్యా వా । న గుణానామియత్తయా॥ ౩౪

ఇతి ప్రసాదయామాసు । స్తే సురాస్తమధోక్షజం
భూతార్థవ్యాహృతిః సా హి । న స్తుతిః పరమేష్ఠినః॥ ౩౫

సప్తసామంబులునునిన్నె ♦ సంస్తుతించు । సప్తజలధులునీకగు ♦ శయనతలము
సప్తలోకంబులకునీవు ♦ సంశ్రయంబు । సప్తజిహ్వుఁడునీకునా ♦ స్యమనియందురు॥

నాల్గుపురుషార్థములఫల ♦ జ్ఞానమెల్ల । నాలుగుయుగంబులమరెడు ♦ కాలమెల్ల
నాల్గువర్ణంబులొప్పుజ ♦ నంబులెల్లఁ । గలుగునీనుండియేకద ♦ నలువదేవ॥ ౨౪

సంతతాభ్యాసనిగ్రహ ♦ స్వాంతములను । హృదయపద్మస్థతేజమై ♦ యొసఁగునిన్ను
మోక్షసామ్రాజ్యమునకును ♦ ముక్షులైన । యోగులందఱుధ్యానించు ♦ చుందురు దేవ॥

జన్మమెత్తుచునుందువ ♦ జన్ముఁడయ్యు । రిపులఁదెగటార్చెదవుని ♦ ష్క్రియుఁడవయ్యు
నుండుదువునిద్రజాగరూ ♦ కుండవయ్యు । నీయథాస్థితిఁదెలియంగ ♦ నేర్చునెవఁడు॥ ౨౬

అధిపశబ్దాదివిషయంబు ♦ లనుభవింప । నధికదుశ్చరమౌ తప ♦ మాచరింపఁ
బ్రజలఁబెంపఁ దటస్థభా ♦ వమువహింప । మహిమగలయట్టిసర్వస ♦ మర్థుఁడీవు॥ ౨౭

శాస్త్రములయందుఁబురుషార్థ ♦ సాధకములు । భిన్నభిన్నమ్ములుగనున్న ♦ నన్నికడకు
నైక్యమందునునీలోన ♦ నబ్ధియందు । నఖిలగంగాప్రవాహమ్ము ♦ లొ తెఱఁగున॥ ౨౮

స్వాంతమునుబెట్టినీయందు ♦ సకలమైన । కర్మములునీకునర్పింపఁ ♦ గలిగినట్టి
వీతరాగులయోగుల ♦ విమలమతుల । కామితంబైన ముక్తికి ♦ గతివినీవు॥ ౨౯

భూమిముఖభూతములనీదు ♦ భూరిమహిమ । గోచరంబయ్యు వాచామ♦గోచరమగు
నింక నూహ ౙశ్రుతుల నూ♦హింపఁదగిన । నిన్నుఁదెలియంగనెవ్విధి ♦ నేర్చునెవఁడు॥

స్మరణచేసినమాత్రన ♦ నరుననీవు । పావనునొనర్చుచుందువు ♦ పరమపురుష
యిదియెతెలుపునుగాదె యిం ♦ కెట్టిఫలము । దర్శనాదులఁగలుగునో ♦ ధన్యచరిత॥ ౩౧

రత్ననిలయంబునందలి ♦ రత్నరాజి । తరణిలోపలనొప్పెడు ♦ కిరణచయము
గణనకందకదూరమై ♦ క్రాలుకరణి । నీచరిత్రం బవాఙ్మనో ♦ గోచరంబు॥ ౩౨

అన్నియుంబొందియుండెడు ♦ నధిపనీకుఁ । బొందఁగాఁగోరునదియున్నె ♦ పూర్ణపురుష
జన్మకర్మమ్ములనునీవు ♦ జగతిఁదాల్చు । టెల్లలోకమ్ములననుగ్ర ♦ హింపఁగాక॥ ౩౩

దేవభవదీయదివ్యప్ర ♦ భావగరిమఁ బొగడివాక్కులుకొఱవడి ♦ పోదలకుంట
బడలికనో శక్తిలేకయొ ♦ పొడముఁగాని । త్వద్గుణావధిఁగాంచుట ♦ వలనఁగాదు॥ ౩౪

అయ్యధోక్షజువిష్ణుని ♦ య్యందమందు । వినుతులఁబ్రసన్నుఁగాఁజేసి ♦ కొనిరిసురలుం
కానిసురమేష్ఠికవినుతుల్ ♦ గాకయతని । నైజగుణబోధకముగఁజె ♦ న్నారుచుండె॥

తస్మైకుశలసంప్రశ్న । వ్యంజితప్రీతయేసురాః
భయమప్రలయోద్వేలా । దాచఖ్యుర్నైఋతోదధేః॥ ౩౬

అథవేలాసమాసన్న । శైలరంధ్రానువాదినా
స్వరేణోవాచభగవాన్ । పరిభూతార్ణవధ్వనిః॥ ౩౭

పురాణస్యకవేస్తస్య । వర్ణస్థానసమీరితా
బభూవకృతసంస్కారా । చరితార్థైవభారతీ॥ ౩౮

బభౌసదశనజ్యోత్స్నా । సావిభోర్వదనోద్గతా
నిర్యాతశేషాచరణా । ద్గంగేవోర్ధ్వప్రవర్తినీ॥ ౩౯

జానేవోరక్షసాక్రాంతా । వనుభావపరాక్రమౌ
అంగినాంతమసేవోభౌ । గుణౌప్రథమమధ్యమౌ॥ ౪౦

విదితంతప్యమానంచ । తేనమేభువనత్రయం
అకామోపనతేనేవ । సాధోర్హృదయమేనసా॥ ౪౧

కార్యేషుచైకకార్యత్వా । దభ్యర్థ్యోస్మినవజ్రిణా
స్వయమేవహివాతోగ్నేః । సారథ్యంప్రతిపద్యతే ౪౨

స్వాసిధారాపరిహృతః । కామచక్రస్యతేనమే
స్థాపితోదశమోమూర్ధా । లభ్యాంశఇవరక్షసా॥ ౪౩

స్రష్టుర్వరాతిసర్గాత్తు । మయాతస్యదురాత్మనః
అత్యారూఢంరిపోఃసోఢం । చందనేనేవభోగినః॥ ౪౪

ధాతారంతపసాప్రీతం । యయాచేసహిరాక్షసః
దైవాత్సర్గాదవధ్యత్వం । మర్త్యేష్వాస్థాపరాఙ్ముఖః॥ ౪౫

సోహందాశరథిర్భూత్వా । రణభూమేర్బలిక్షమం
కరిష్యామిశరైస్తీక్ష్ణై । స్తచ్ఛిరఃకమలోచ్చయం॥ ౪౬

అచిరాద్యజ్వభిర్భాగం । కల్పితంవిధివత్పునః
మాయావిభిరనాలీఢ । మాదాస్యధ్వేనిశాచరైః॥ ౪౭

వైమానికాః పుణ్యకృత । స్త్యజంతుమరుతాంపథి
పుష్పకాలోకసంక్షోభం । మేఘావరణతత్పరాః॥ ౪౮

కుశలసంప్రశ్న మొనరించి ♦ కూర్మి నెఱపి । నట్టివానికిహరికి న ♦ య్యమరులపుడు
ప్రళయమొందక రాక్షస ♦ జలధిపొంగి । కలుగఁజేయువిపత్తును ♦ దెలిపిరంత॥ ౩౬

అబ్ధితీరాన శైలగు ♦ హాంతరమునఁ । గలుగునట్టిప్రతిధ్వని ♦ కరణిఁగ్రాలి
జలధిఘోషంబుఁదెగడును ♦ స్వరముతోడఁ । బలికెభగవంతుఁడతులకృ ♦ పాపయోధి॥

అప్పురాణకవీంద్రుని ♦ యందునుండి । తగినవర్ణస్థలంబులఁ ♦ దరలుచుండి
విమలసంస్కారమునుబొంది ♦ వెలయునట్టి । భారతి కృతార్థురాలైన ♦ పగిదిఁదోఁచె॥

అంఘ్రిఁబ్రవహించిమిగిలిన ♦ యమలగంగ । యూర్ధ్వముఖమునఁబ్రవహించు ♦ నోజనొప్పె
దంతరుచిచంద్రికలతోడఁ ♦ దనరుచుండు । పూతమైనట్టివిభునివా ♦ క్పూరమిట్లు॥ ౩౯

తనువుదాల్చినవారిలోఁ ♦ దనరుసత్త్వ । గుణరజోగుణములఁదమో ♦ గుణమడంచు
కరణియుష్మత్ప్రభావవి ♦ క్రమములెల్ల । నడఁచెరాక్షసుఁడెఱుఁగుదు ♦ నమరులార॥ ౪౦

సాధువ్రమనంబు తెలియక ♦ సలిపినట్టి । పాతకముచేతఁదప్తమా ♦ పగిదినిపుడు
దనుజుచేమజ్జగంబులు ♦ తప్తమగుట । తెలిసియున్నదినాకునో ♦ త్రిదశులార॥ ౪౧

ఏకకార్యార్థపరులమై ♦ యొసఁగుచుండ । వజ్రియిక్కార్యములవేఁడ ♦ వలెనెనన్ను
వహ్నిప్రార్థింపకయొ గాలి ♦ స్వయముగాను । బూనదే దానిసారథ్య ♦ మునుదలంప॥ ౪౨

దనుజపతిదనశితఖడ్గ ♦ ధారకిడక । నాదుచక్రంబుచేతను ♦ నఱకఁదగిన
భాగముగనిల్పియున్నాఁడు ♦ పదిలముగను । దనదుపదియవశిరమును ♦ దథ్యమరయ॥

బ్రహ్మయొసఁగినయట్టివ ♦ రమ్ముకతన । నద్దురాత్ముఁనిదశకంఠు ♦ నమితవృద్ధి
నింతవఱకును నేసహి ♦ యింపవలసె । నరగవృద్ధిని జందన ♦ మోర్చునట్లు॥ ౪౪

తపమునకుఁబ్రీతుఁడైనట్టి ♦ ధాతఁగూర్చి । మనుజులను లెక్కసేయని ♦ దనుజవిభుఁడు
దానుమరణంబుసురలచే ♦ తను జగానఁ । బడయకుండెడునట్లుగా ♦ వరమువేఁడె॥ ౪౫

దశరథనృపాలతనయుఁడై ♦ ధరణిఁబుట్టి । యుద్ధరంగమునకుఁగడు ♦ యోగ్యమైన
బలిగనర్పింతువానివౌ ♦ తలల నేను । గమలచయముగశితశర ♦ కాండములను॥ ౪౬

తడవులేదింకమరలన ♦ ధ్వరములందు । విధివిహితరీతియాజ్ఞికుల్ ♦ వేల్చునట్టి
యాధము లోమాయరక్కసు ♦ లంటనట్టి । పరహవిర్భాగములమీరు ♦ వడయఁగలరు॥ ౪౭

అంబుదముచాటుగాఁగొని ♦ యంబరమున । వెలుపునవిమానములనెక్కి ♦ తిరుగుమీరు
పుష్పకాలోకసంక్షోభ ♦ మునుదొలఁగి । సుకముగానుండుఁడింకనో ♦ సుకృతులార॥

మోక్ష్యధ్వే స్వర్గబందీనాం । వేణీబంధానదూషితాన్
శాపయంత్రితపౌలస్త్య । బలాత్కారకచగ్రహైః॥ ౪౯

రావణావగ్రహక్లాంత । మితివాగమృతేనసః
అభివృష్యమరుత్సస్యం । కృష్ణమేఘస్తిరోదధే॥ ౫౦

పురుహూతప్రభృతయః । సురకార్యోద్యతంసురాః
అంశైరనుయయుర్విష్ణుం । పుష్పైర్వాయుమివద్రుమాః॥ ౫౧

అథతస్యవిశాంపత్యు । రంతేకామ్యస్యకర్మణః
పురుషఃప్రబభూవాగ్నే । ర్విస్మయేనసహర్త్విజాం॥ ౫౨

హేమపాత్రగతందోర్భ్యా । మాదధానఃపయశ్చరుం
అనుప్రవేశాదాద్యస్య । పుంసస్తేనాపిదుర్వహం॥ ౫౩

ప్రాజాపత్యోపనీతంత । దన్నంప్రత్యగ్రహీన్నృపః
వృషేవపయసాంసార । మావిష్కృతముదన్వతా॥ ౫౪

అనేనకథితారాజ్ఞో । గుణాస్తస్యాన్యదుర్లభాః
ప్రసూతించకమేతస్మిం । స్త్రైలోక్యప్రభవోఽపియత్॥ ౫౫

సతేజోవైష్ణవంపత్న్యో । ర్విభేజేచరుసంజ్ఞితం
ద్యావాపృథివ్యోఃప్రత్యగ్ర । మహర్పతిరివాతపం॥ ౫౬

అర్చితాతస్యకౌసల్యా । ప్రియాకేకయవంశజా
అతఃసంభావితాంతాభ్యాం । సుమిత్రామైచ్ఛదీశ్వరః॥ ౫౭

తేబహుజ్ఞస్యచిత్తజ్ఞే । పత్న్యౌపత్యుర్మహీక్షితః
చరోరర్ధార్ధభాగాభ్యాం । తామయోజయతాముభే॥ ౫౮

సాహిప్రణయవత్యాసీత్ । సపత్న్యోరుభయోరపి
భ్రమరీవారణస్యేవ । మదనిష్యందలేఖయోః॥ ౫౯

తాభిర్గర్భఃప్రజాభూత్యై । దధ్రేదేవాంశసంభవః
సౌరీభిరివనాడీభి । రమృతాఖ్యాభిరమ్మయః॥ ౬౦

సమమాపన్నసత్త్వాస్తా । రేజురాపాండురత్విషః
అంతర్గతఫలారంభాః । సస్యానామివసంపదః॥ ౬౧

పరసతీకచములబల్మిఁ ♦ బట్టకుండ । శాపమునఁగట్టువడిపశా♦స్యములవాఁడు
మైలపఱుపనిదేవబం ♦ దీలజడల । ముడులవదలింపుఁడెంతయు ♦ ముదముతోడ॥ ౪౯

రావణావగ్రహముచేఁ గ♦రమ్మువాఁడు । నమరసస్యాళిమీఁద వా♦గమృతవృష్టి
నివ్విధంబునఁగురిసియ♦కృష్ణమేఘ । మెంతయునువింతదోఁప న♦దృశ్యమయ్యె॥ ౫౦

ఉచితసురకార్యమందు ను♦ద్యుక్తుఁడైన । విష్ణువును దేవవిభుఁడావె ♦ విబుధులెల్ల
సమగమించిరితమతమ ♦ యంశములను । విరులతోఁ గాలివెనుజను ♦ తరులపగిది॥ ౫౧

అంతదశరథుకామ్యాధ్వ♦రాంతమందు । సకలఋత్విగ్గణంబు వి♦స్మయమునొంద
నగ్నిలోనుండివొడమె మ♦హాత్ముఁడొకఁడు । పరమదివ్యాంశశోభిత ♦ పురుషవరుఁడు॥

ఆప్రభుండాద్యుఁ డందున♦సుప్రవిష్టుఁ । డగుటఁదనకునుదుర్వహ ♦ మైనయట్టి
స్వర్ణపాత్రంబులోపలి ♦ పాయసంబు । నతఁడు గేలనుదాలిచి ♦ యలరుచుండె॥ ౫౩

అప్రజాపతియొసఁగిన ♦ యన్నమంత । వాసవుఁడువార్ధిలోపలి ♦ వారిసార
మైనయమృతంబుగొన్నట్టి ♦ యందమందు । నన్నృపాలుఁడుగొనెఁగడు ♦ హర్షమునను॥

మూఁడుజగములఁబుట్టించు ♦ వాఁడుగూడఁ । బుత్రుఁడైయాతనికిఁదాను ♦ బుట్టఁగోరెఁ
గానరాజుసుకృతంబు ♦ గలుగఁగలదె । యన్యులకునంచునుడివిరి ♦ యార్యులెల్ల॥

చరువునానొప్పు విష్ణుతే♦జంబునతఁడు । భార్యలిరువురకప్పుడు ♦ పంచిపెట్టె
నరుణకిరణుఁడుదాను బా♦లాతపంబు । దివిభువులఁబంచిపెట్టెడు ♦ తీరుదోఁప॥ ౫౬

తనకుఁగౌసల్యమాన్యయై ♦ తనరుకతనఁ । గైకయెంతయుఁబ్రియయయి ♦ క్రాలుకతన
వారిఁగోరెనుమిత్రకు ♦ వారివారి । భాగమిడి గారవింపంగ ♦ భర్తయపుడు॥ ౫౭

అన్నియునెఱింగిచిత్తజ్ఞుఁ ♦ డైనమగని । యిష్టమునుబట్టియబ్భార్య ♦ లిరువురంతఁ
జెలిసగముసేసితమపాలి ♦ చరువునందు । మించుప్రేమనుదాని సు♦మిత్రకిడిరి॥ ౫౮

ఆమెయిమ్మువ్వురుసతుల ♦ యందుఁబ్రేమ । సమముగాఁజూపుచుండెఁబ్ర♦సన్నమతిని
గరికినిరుప్రక్కఁగటములఁ♦గాఱుమదము । సమముగానెఱించిప్రేమించు ♦ భ్రమరిమాడ్కి॥

అర్కకిరణమ్ములనునాడు ♦ లమృతమనెడు । సలిలగర్భముధరియించు ♦ సరణివారు
జనులసిరికయిదేవాంశ ♦ జనితమైన । గర్భమునుదాల్చిరెంతయుఁ ♦ గ్రాలిరపుడు॥

ఫలములనులోనవహియించి ♦ ప్రబలుమంచు । సస్యసంపదతోఁబోల్పఁ ♦ జాలిరాణు
లాకృమాఱుగగర్భమ్ము ♦ లొందిమిగులఁ । దెల్లఁబాఱినతనులతోఁ ♦ దేజరిల్లిరి॥ ౬౧

గుప్తం దదృశు రాత్మానం । సర్వాః స్వప్నేషు వామనైః
జలజాసిగదాశార్ఙ్గ । చక్రలాంఛితమూర్తిభిః॥ ౬౨

హేమపక్షప్రభాజాలం । గగనే చ వితన్వతా
ఉహ్యాం తేస్మ సుపర్ణేన । వేగాకృష్టపయోముచా॥ ౬౩

బిభ్రత్యాః కౌస్తుభం న్యాసం । స్తనాంతరవిలంబినం
పర్యుపాస్యంత లక్ష్మ్యా చ । పద్మవ్యజనహస్తయా॥ ౬౪

కృతాభిషేకై ర్దివ్యాయాం । త్రిస్రోతసి చ సప్తభిః
బ్రహ్మర్షిభిః పరం బ్రహ్మ । గృణద్భి రుపతస్థిరే॥ ౬౫

తాభ్య స్తథావిధాన్ స్వప్నాన్ । శ్రుత్వా ప్రీతో హి పార్థివః
మేనే పరార్ధ్యమాత్మానం । గురుత్వేన జగద్గురోః॥ ౬౬

విభక్తాత్మా విభు స్తాసా । మేకః కుక్షిష్వనేకధా
ఉవాస ప్రతిమాచంద్రః । ప్రసన్నానామపామివ॥ ౬౭

అథాగ్ర్యమహిషీ రాజ్ఞః । ప్రసూతిసమయే సతీ
పుత్రం తమోపహం లేభే । నక్తం జ్యోతిరి వౌషధిః॥ ౬౮

రామ ఇత్యభిరామేణ । వపుషా తస్య చోదితః
నామధేయం గురుశ్చక్రే । జగత్ప్రథమమంగళం॥ ౬౯

రఘువంశప్రదీపేన । తేనాప్రతిమతేజసా
రక్షాగృహగతా దీపాః । ప్రత్యాదిష్టా ఇవాభవన్॥ ౭౦

శయ్యాగతేన రామేణ । మాతా శాతోదరీ బభౌ
సైకతాంభోజబలినా । జాహ్నవీవ శరత్కృశా॥ ౭౧

కైకేయ్యా స్తనయో జజ్ఞే । భరతో నామ శీలవాన్
జనయిత్రీమలంచక్రే । యః ప్రశ్రయ ఇవ శ్రియం॥ ౭౨

సుతౌ లక్ష్మణశత్రుఘ్నౌ । సుమిత్రా సుషువే యమౌ
సమ్యగాగమితా విద్యా । ప్రబోధవినయావివ॥ ౭౩

నిర్దోషమభవత్సర్వ । మావిష్కృతగుణం జగత్
అన్వగాదివ హి స్వర్గో । గాంగతం పురుషోత్తమం॥ ౭౪

శంఖచక్రగదాఖడ్గ ♦ శార్ఙ్గములను । చిహ్నములఁదాల్చివామనుల్ ♦ చెంతఁజేరి
భద్రముగఁదమ్మునెపుడు గా♦పాడునట్లు । స్వప్నమునఁగాంచిరప్పుణ్య♦సతులుసతులు॥

నింగిబంగారుఱెక్కల ♦ నిగ్గునెఱపి । వేగమునకంబుదమ్ములు ♦ వెంటఁబడఁగ
గరుడుఁడెక్కించుకొనితమ్ము ♦ నరిగినట్లు । స్వప్నమునఁగాంచిరప్పుణ్య ♦ సతులుసతులు॥

విభుఁడుదనయొద్దనిడిన కా♦స్తుభముతనదు । వక్షమునవ్రేలుచుండఁగాఁ ♦ బద్మమనెడు
వీవనునుబట్టిలక్ష్మి సే♦వించినట్లు । స్వప్నమునఁగాంచిరప్పుణ్య ♦ సతులుసతులు॥ ౧౪

అభ్రగంగానదీస్నాన ♦ మాచరించి । వేదపాఠంబుతోవచ్చి ♦ విమలభక్తి
సప్తఋషులనుదమపూజ ♦ సలిపినట్లు । స్వప్నమునఁగాంచిరప్పుణ్య ♦ సతులుసతులు॥

సతులువినిచినవినియట్టి ♦ స్వప్నములకు । ధరణిపాలుఁడుచాలసం ♦ తసముఁబొంది
తానుద్రైలోక్యగురునకుఁ♦దండ్రియగుట । తెలిసియెంతయుశ్రేష్ఠుఁగా ♦ నెంచెఁదన్ను॥

విమలసలిలంబులోపల ♦ విధునిబింబ । మొక్కటయ్యును పెక్కులై ♦ యుండురీతి
నొక్కఁడయ్యునువిభుఁడుదాఁ ♦ బెక్కులైన । భాగములనుండెవారి గ♦ర్భములయందు॥

ప్రసవసమయానదశరథ ♦ ప్రథమమహిషి । శోకమెల్లనుమాపెడు ♦ సుతునిఁబడసెఁ
దమముమాయించుశక్తితోఁ ♦ దనరుచుండు । ప్రభనురాత్రియోషధి ♦ పడయునట్లు॥ ౧౮

పుత్రునిమనోహరంబైన ♦ పోలుపుఁగాంచి । యెంతయునుబ్రేరితుండయి ♦ సంతసమున
జగములకునాదిమంగళ ♦ శబ్దమైన । రామనామంబునిడెఁదండ్రి ♦ రమ్యముగను॥ ౧౯

దివ్యరఘువంశమునకుఁ బ్ర ♦ దీపమగుచు । ననుపమంబగుకాంతిచే ♦ నలరుసతని
ప్రభనుశయ్యాగృహంబు దీ ♦ పంబులెల్లఁ ♦ దెగడఁబడినట్లులుండెను ♦ దీప్తిలేక॥ ౨౦

శిశువురాముఁడుశయ్యపైఁ ♦ జెన్నుమీఱు । సన్నగిలినట్టియుదరంబు ♦ గన్నమాత
యమలసైకతపద్మోప ♦ హారమమరి । సన్నగిలినశరద్గంగ ♦ సరణినొప్పె॥ ౨౧

పుట్టికైకేయికంతఁదాఁ ♦ బుత్రుఁడగుచు । శీలవంతుఁడుభరతాఖ్యఁ ♦ జెలఁగువాఁడు
సిరినివినయంబుగైసేయు ♦ తెఱఁగుదోఁప । లలితగతిఁదల్లిజాతఁ డ ♦ లంకరించె॥ ౨౨

అంతలక్ష్మణశత్రుఘ్ను ♦ లనెడుసుతులఁ । గవలసద్గుణవంతులఁ ♦ గనెసుమిత్ర
చక్కఁగానభ్యసించిన ♦ శాస్త్రమరయు । జ్ఞానవినయంబులనుగాంచు ♦ చందమునను॥

విశ్వవిభుఁడైవెలుఁగునవ ♦ విష్ణువెంట । స్వర్గమేవచ్చినట్టులు ♦ జగతియప్పు
డఖిలదోషవిముక్తయై ♦ యలరుచుండె । నెల్లసద్గుణములఁగాంచి ♦ యెలమినించె॥ ౨౪

తస్యోదయే చతుర్మూర్తేః । పౌలస్త్యచకితేశ్వరాః
విరజస్కైర్నభస్వద్భి । ర్దిశ ఉచ్ఛ్వసితా ఇవ॥ ౭౫

కృశానురపధూమత్వాత్ । ప్రసన్నత్వాత్ప్రభాకరః
రక్షోవిప్రకృతావాస్తా । మపవిద్ధశుచావివ॥ ౭౬

దశాననకిరీటేభ్య । స్తత్క్షణం రాక్షసశ్రియః
మణివ్యాజేన పర్యస్తాః । పృథివ్యామశ్రుబిందవః॥ ౭౭

పుత్రజన్మప్రవేశ్యానాం । తూర్యాణాం తస్య పుత్రిణః
ఆరంభం ప్రథమం చక్రు । ర్దేవదుందుభయో దివి॥ ౭౮

సంతానకమయీ వృష్టి । ర్భవనే చాస్య పేతుషీ
సన్మంగళోపచారాణాం । సైవాదిరచనాభవత్॥ ౭౯

కుమారాః కృతసంస్కారా । స్తే ధాత్రీస్తన్యపాయినః
ఆనందేనాగ్రజేనేవ । సమం వవృధిరే పితుః॥ ౮౦

స్వాభావికం వినీతత్వం । తేషాం వినయకర్మణా
మమూర్ఛ సహజం తేజో । హవిషేవ హవిర్భుజాం॥ ౮౧

పరస్పరావిరుద్ధాస్తే । తద్రఘోరనఘం కులం
అలముద్ద్యోతయామాసు । ర్దేవారణ్యమివర్తవః॥ ౮౨

సమానేఽపి హి సౌభ్రాత్రే । యథోభౌ రామలక్ష్మణౌ
తథా భరతశత్రుఘ్నౌ । ప్రీత్యా ద్వంద్వం బభూవతుః॥ ౮౩

తేషాం ద్వయోర్ద్వయోరైక్యం । బిభిదే న కదాచన
యథా వాయువిభావస్వో । ర్యథా చంద్రసముద్రయోః॥ ౮౪

తే ప్రజానాం ప్రజానాథా । స్తేజసా ప్రశ్రయేణ చ
మనో జహ్రుర్నిదాఘాంతే । శ్యామాభ్రా దివసా ఇవ॥ ౮౫

స చతుర్ధా బభౌ వ్యస్తః । ప్రసవః పృథివీపతేః
ధర్మార్థకామమోక్షాణా । మవతార ఇవాంగభాక్॥ ౮౬

గుణైరారాధయామాసు । స్తే గురుం గురువత్సలాః
తమేవ చతురంతేశం । రత్నైరివ మహార్ణవాః॥ ౮౭

పాదలిహరినాల్గుమూర్తుల ♦ నుదయమంద । ధూళిలేకుండవీచెడు ♦ గాలిచూడ
దశవదనభీతపతియుత ♦ దిశలుభయము । మానివిడిచినయూపిరి ♦ మాడ్కిఁదోఁచె॥ ౨౫

వీతిహోత్రుఁడుపొగవీడి ♦ వెలుఁగుచుండఁ । దరణిసిర్మలకిరణాళిఁ ♦ దనరుచుండఁ
జెడుగురక్కసుచేబాధ ♦ పడినవార । లపుడుదుఃఖివిముక్తులై ♦ నట్లుతోఁచె॥ ౨౬

అత్తఱిదశాస్యమకుటంబు ♦ నందునుండి । రాలిపడుచుండునట్టిర ♦ త్నాళియనెడు
వ్యాజమునరాల్చుచుండెఁ గ్ర♦వ్యాదలక్ష్మి । నేలపైబొటబొటను గ♦న్నీటిబొట్లు॥ ౨౭

పుత్రసంతునిదశరథు ♦ పుత్రిజన్మ । మూపకంబుగఁబొల్చుచు ♦ శుభముదెల్ప
తూర్యములకెల్లనురల దుం♦దుభులెమ్రోయఁ । జెవులకెంతయునింపుగ ♦ దివినిమ్రోసె॥ ౨౮

మానవేంద్రునిసుందర ♦ మందిరమున । సురతరుసుమాళిజలజలఁ ♦ గురిసినృపుని
తనయజన్మోత్సవంబునఁ ♦ దనరుచుండు । నమఃశుభకార్యములకుఁదా ♦ నాదియయ్యె॥ ౨౯

జాతకర్మాదులనుబొంది ♦ జనపసుతులు । దాదులిచ్చెడుచనుబాలు ♦ ద్రావుచుండి
వర్ధిలిరియగ్రజన్ముని ♦ పగిదినొప్పు । జనకహర్షంపుఁబెంపుతో ♦ సమముగాను॥ ౩౦

వారికెంతయుసహజమై ♦ వఱలునట్టి । వినయమభివృద్ధిచెందెను ♦ విద్యచేత
నహ్నికెంతయుసహజమై ♦ నఱలునట్టి । కాంతిహవ్యమ్ముచేవృద్ధిఁ ♦ గాంచునట్లు॥ ౩౧

పరమమైత్రిమెలంగు న♦వ్వారివలన । రాజిలెనఘుంబుగాంచని ♦ రఘుకులమ్ము
నాకవాసులదైనట్టి ♦ నందనమ్ము । చెలఁగుఋతువులవలన రం♦జిల్లునట్లు॥ ౩౨

ఏకసౌభ్రాత్రమునవార ♦ లెసఁగుచున్నఁ । బ్రీతితోఁగూడివెలుఁగెడు ♦ రీతిఁజూడ
జతగనుండిరి రామల♦క్ష్మణులుగలిసి । భరతశత్రుఘ్నులునువారి ♦ వలెఁజరింప॥ ౩౩

అనిలపావకులందుఁ జం♦ద్రార్కులందు । నుండుసఖ్యమునకుభేద ♦ మొదవనట్టు
లాజతలయందునుండు న♦న్యోన్యతకును । గలుగదువిభేదమెన్నఁడే ♦ కరణినైన॥ ౩౪

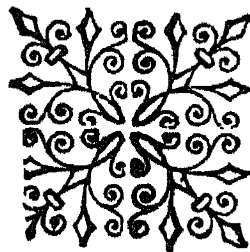
వేసవికిఁదుదనల్లగా ♦ వేయునట్టి । మబ్బుగల్గినదినమట్లు ♦ మహితమైన
వినయతేజమ్ములనుబ్రజా ♦ విభులుప్రజల । మనములాకర్షణమొనర్చి ♦ తనరిరపుడు॥ ౩౫

నాల్గుభాగమ్ములుగను జె♦న్నారుచుండు । నరవరేంద్రునివిమలసం♦తానమెల్ల
సాంగధర్మార్థకామమో♦క్షావతార । మనఁగనొప్పారెనెంతయు ♦ నద్భుతముగ॥ ౩౬

నలుదెసలనేలునాథుఁడై ♦ యలరుజనకు । సంద్రములునాల్గునరత్న ♦ సమితిచేతఁ
బూజనలిపెడురీతి నఁ♦పూర్ణభక్తి । సుగుణములచేతఁబూజించె ♦ సుతచయంబు॥ ౩౭

సురగజఇవదంతైర్భగ్నదైత్యాసిధారై
ర్నయఇవపణబంధవ్యక్తయోగైరుపాయైః
హరిరివయుగదీర్ఘైర్దోర్భిరంశైస్తదీయైః
పతిరవనిపతీనాంతైశ్చకాశేచతుర్భిః॥ ౮౮

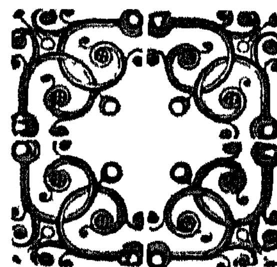
ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీ కాళిదాసకృతౌ రామావతారోనామ దశమఃసర్గః

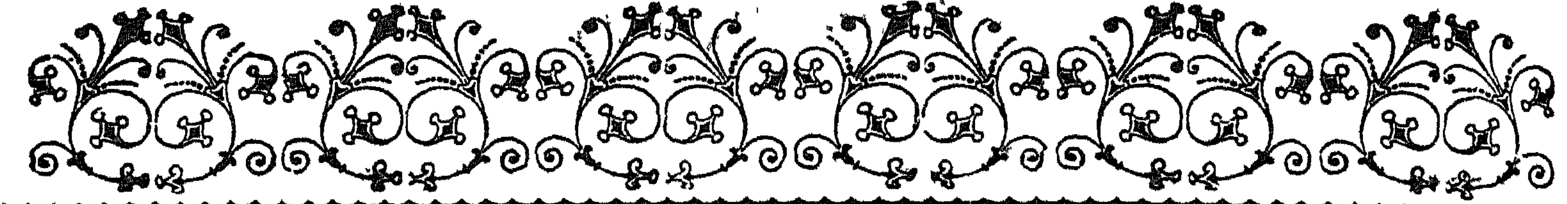


సీ॥ రాజులనందఱ ♦ రణమునవోడించి । రాజిల్లుదశరథ ♦ రాజరాజు
దైత్యులఖడ్గాళి ♦ ధారఁబోనడఁచిన । దంతమ్ములొప్పు చౌ♦దంతిమాడ్కి
ఫలసిద్ధినూహింప ♦ వలయును పాయాల । చేతమించెడురాజ ♦ నీతిరీతిఁ
బొడవులైకాడికై ♦ పడిఁగాలిలుబాహువుల్ । గలిగివెల్గెడురమా ♦ కాంతుపగిది॥
భగవదంశమ్ములనుబుట్టి ♦ ప్రబలుచుండు । నిర్మలానందకారులై ♦ నెగడుచుండు
సుగుణవంతులనల్వుర ♦ సుతులఁగూడి । యెంతయును దేజరిల్లె న♦త్యంతమహిమ॥ ౭౭

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా బుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువంశంబునందు రా
మావతారమను దశమాశ్వాసము
సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్



ఏకాదశః సర్గః

—:o:—

కౌశికేనసకిలక్షితీశ్వరో । రామమధ్వరవిఘాతశాంతయే
కాకపక్షధరమేత్యయాచిత । స్తేజసాంహినవయః సమీక్ష్యతే॥ ౧

కృచ్ఛ్రలబ్ధమపిలబ్ధవర్ణభాక్ । తందిదేశమునయేసలక్ష్మణం
అప్యసుప్రణయినాం రఘోఃకులే । నవ్యహన్యతకదాచిదర్థితా॥ ౨

యావదాదిశతిపార్థివస్తయో । ర్నిర్గమాయపురమార్గసంస్క్రియాం
తావదాశువిదధేమరుత్సఖైః । సాసపుష్పజలవర్షిభిర్ఘనైః॥ ౩

తౌనిదేశకరణోద్యతౌపితు । ర్ధన్వినౌచరణయోర్నిపేతతుః
భూపతేరపితయోఃప్రవత్స్యతో । ర్నమ్రయోరుపరిబాష్పబిందవః॥ ౪

తౌపితుర్నయనజేనవారిణా । కించిదుక్షితశిఖండకావుభౌ
ధన్వినౌతమృషిమన్వగచ్ఛతాం । పౌరదృష్టికృతమార్గతోరణౌ॥ ౫

లక్ష్మణానుచరమేవరాఘవం । నేతుమైచ్ఛదృషిరిత్యసౌనృపః
ఆశిషంప్రయుయుజేనవాహినీం । సాహిరక్షణవిధౌతయోఃక్షమా॥ ౬

మాతృవర్గచరణస్పృశౌమునే । స్తౌప్రపద్యపదవీంమహౌజసః
రేజతుర్గతివశాత్ప్రవర్తినౌ । భాస్కరస్యమధుమాధవావివ॥ ౭

వీచిలోలభుజయోస్తయోర్గతం । శైశవాచ్చపలమప్యశోభత
తోయదాగమఇవోద్ధ్యభిద్యయో । ర్నామధేయసదృశంవిచేష్టితం॥ ౮

తౌబలాతిబలయోః ప్రభావతో । విద్యయోఃపథిమునిప్రదిష్టయోః
మమ్లతుర్నమణికుట్టిమోచితౌ । మాతృపార్శ్వపరివర్తినావివ॥ ౯



శ్రీ

రఘువంశము.

ఏకాదశాశ్వాసము.

:0:

గీతములు.

కౌశికుం డొక్క నాఁడు భూ ♦ కాంతుఁ జేరి । కాకపక్షము దాలిచి ♦ క్రాలు రాము
యజ్ఞవిఘ్నంబుఁ బాపఁగా ♦ నంపఁ గోరెఁ । బ్రాయ మెంచరుఁగా శౌర్య ♦ వంతులందు॥

బుధుల సేవించు నా రాజ ♦ పుంగవుండు । కష్టమునఁ గన్న రాము ల ♦ క్ష్మణునితోడఁ
బనిచె ముని వెంటఁ గోరినఁ ♦ బ్రాణమైన । నియ్యకుందురె రఘువంశ ♦ నృపతు లెపుడు॥

వార లరుగఁగఁ బురరాజ ♦ పథము నెల్ల । నృపుఁడు గైసేయ నానతి ♦ యిడినతోనె
వాయువును మిత్రుఁ గాఁ గొని ♦ వారిదములు । పుష్పజలవృష్టి విభు నాజ్ఞఁ ♦ బూర్తిసేసె॥

చాపములఁ దాల్చి పితృనాజ్ఞ ♦ సలుపనున్న । వారు వ్రాలిరి యాతని ♦ పాదములను
భూపతియు నట్లు నమ్రులై ♦ మ్రొక్కి యున్న । సుతులపై బాష్పబిందుల ♦ వితతి రాల్చె॥

తండ్రికన్నీటఁ గూకటుల్ ♦ దడిసినట్టి । చాపములఁ దాల్చినట్టి యా ♦ జనపసుతులు
పౌరదృక్పాళి పురమార్గ ♦ తోరణాళి । గాఁగ నా ఋషి వెంటను ♦ గదలి రపుడు॥ ౫

వెంటఁ గొని చన సౌమిత్రి ♦ వెంటనుండు । రాము నేకోరె ఋషి గాన ♦ రాజమౌళి
యిడెను దీవెన సేనల ♦ నిడక వెంట । నదియె చాలును రక్షింప ♦ నంచు నెంచి॥ ౬

మాతల పదాబ్జముల నంటి ♦ మౌనివరుని । చండతేజు నిపథమునఁ ♦ జనెడువారు
మించి రవిగతిఁ బట్టి వ ♦ ర్తించు మండు । దివ్యమధుమాధవములట్లు ♦ తేజరిలిరి॥ ౭

ఉద్ధ్యభిద్యాఖ్యనదముల ♦ నొప్పునట్టి । వర్షకాలపుఁ జేష్టకుఁ ♦ బాటియగుచుఁ
దరఁగలట్టులు చంచల ♦ తరములైన । బాహువుల చాపలం బొప్పె ♦ బాల్యమగుట॥ ౮

బలయు నతిబలయను విద్య ♦ లెలమితోడ । మౌని యొసఁగినఁ ద్రోవఁ ద ♦ న్మంత్రమహిమ
రమణీస్థలి విహరించు ♦ బాలురయ్యుఁ । బడలకుండిరి తమతల్లి ♦ కడను బోలె॥ ౯

పూర్వవృత్తకథితైఃపురావిదః । సానుజఃపితృసఖస్యరాఘవః
ఉహ్యమానఇవవాహనోచితః । పాదచారమపినవ్యభావయత్ ॥ ౧౦

తౌసరాంసిరసవద్భిరమ్బుభిః । కూజితైశ్శ్రుతిసుఖైఃపతత్త్రిణః
వాయవఃసురభిపుష్పరేణుభి । శ్ఛాయయాచజలదాఃసిషేవిరే॥ ౧౧

నాంభసాంకమలశోభినాంతథా । శాఖినాంనచపరిశ్రమచ్ఛిదాం
దర్శనేనలఘునాయథాతయోః । ప్రీతిమాపురుభయోస్తపస్వినః॥ ౧౨

స్థాణుదగ్ధవపుషస్తపోవనం । ప్రాప్యదాశరథిరాత్తకార్ముకః
విగ్రహేణమదనస్యచారుణా । సోభవత్ప్రతినిధిర్నకర్మణా॥ ౧౩

తౌసుకేతుసుతయాఖిలీకృతే । కౌశికాద్విదితశాపయాపథి
నిన్యతుఃస్థలనివేశితాటనీ । లీలయైవధనుషీఅధిజ్యతాం॥ ౧౪

జ్యానినాదమథగృహ్ణతీతయోః । ప్రాదురాసబహులక్షపాచ్ఛవిః
తాటకాచలకపాలకుండలా । కాలికేవనిబిడాబలాకినీ॥ ౧౫

తీవ్రవేగధుతమార్గవృక్షయా । ప్రేతచీవరవసాస్వనోగ్రయా
అభ్యభావిభరతాగ్రజన్మయా । వాత్యయేవపితృకాననోత్థయా॥ ౧౬

ఉద్యతైకభుజయష్టిమాయతీం । శ్రోణిలంబిపురుషాంత్రమేఖలాం
తాంవిలోక్యవనితావధేఘృణాం । పత్త్రిణాసహముమోచరాఘవః॥ ౧౭

యచ్చకారవివరంశిలాఘనే । తాటకోరసిసరామసాయకః
అప్రవిష్టవిషయస్యరక్షసాం । ద్వారతామగమదంతకస్యతత్ ॥ ౧౮

బాణభిన్నహృదయానిపేతుషీ । సాస్వకాననభువంనకేవలాం
విష్టపత్రయపరాజయస్థిరాం । రావణశ్రియమపివ్యకంపయత్ ॥ ౧౯

రామమన్మథశరేణతాడితా । దుస్సహేనహృదయేనిశాచరీ
గంధవద్రుధిరచందనోక్షితా । జీవితేశవసతింజగామసా॥ ౨౦

నైరృతఘ్నమథమంత్రవన్మునేః । ప్రాపదస్త్రమవదానతోషితాత్
జ్యోతిరింధననిపాతిభాస్కరాత్ । సూర్యకాంతఇవతాటకాంతకః॥ ౨౧

వామనాశ్రమపదంతతఃపరం । పావనంశ్రుతమృషేరుపేయివాన్
ఉన్మనాఃప్రథమజన్మచేష్టితాన్ । అస్మరన్నపిబభూవరాఘవః॥ ౨౨

వాహనంబుల కలవాటు ♦ పడినరాముఁ । డనుజునింగూడి కాల్నడ ♦ నరుగుచున్నఁ
జిత్రసఖుఁడు పూర్వచారిత్రి ♦ విదుఁడు దెలుపు । కథల నాయాసమెఱుఁగక ♦ పథమునడచె॥

రుచిరుచిరవారిచేత స ♦ రోవరములు । హారికూజితములచే వి ♦ హంగమములు
సౌరభలతాంతరజముచే ♦ మారుతములు । నీడచే మేఘములు గొల్చె ♦ నృపతిసుతుల॥

జలజముల నొప్పు జలముల ♦ వలనఁగాని । బడలికను దీర్చు తరువుల ♦ వలనఁగాని
తాపసులు వారిదర్శనో ♦ త్సవమువలన । గన్న సంప్రీతి నెప్పుడుఁ ♦ గాంచలేదు॥ ౧౩

హరనయనదగ్ధ మదనుని ♦ యాశ్రిమంబు । చేత ధనువున్న రాముఁడు ♦ సేరియచటఁ
గార్యములఁగాక సుందర ♦ కాయమునను । మరుని ప్రతినిధియో యన ♦ మఱలెనంత॥

ప్రీతి ముని తెల్పినట్టి సు ♦ కేతుతనయ । శాపహతచేరి చెఱచిన ♦ యాపథమున
మోపి కోటుల నిలమీఁదఁ ♦ జాపయుగము । నెక్కువెట్టిరి లీల నృ ♦ పేంద్రసుతులు॥

వీనులను బుస్కుపోగులు ♦ వ్రేలుచుండ । బహుళరాత్రిని బోలెడు ♦ వన్నెగల్గి
బకచయముతోడి మేఘాళి ♦ భాతిఁదోఁచె । నెదుటఁదాటక వారిటం ♦ కృతి గ్రహించి॥

వేగభరమున వృక్షముల్ ♦ విఱిగిపడఁగఁ । బీనుఁగుల మీఁది పేలికల్ ♦ మేనఁదాల్చి
ప్రేతభూమిని లేచెడు ♦ వాతమట్లు । లార్చుచును వచ్చి రాము నె ♦ దిర్చెనసుర॥ ౧౭

కట్టువలె నెత్తియున్నట్టి ♦ కరముదాని । వ్రేలుప్రేవుల మొలనూలు ♦ గ్రాలుదానిఁ
గాంచి రాముఁడు విడిచెను ♦ గఱకుటమ్ము । తోడ స్త్రీవధఁ గలదయుఁ ♦ గూడనపుడు॥

రాతిఁబోలిన తాటకో ♦ రస్థలమున । రాముబాణంబు సల్పిన ♦ రంధ్రిమరయ
నింతవఱకును రాక్షస ♦ ప్రాంతమందుఁ । జొరనియమునకు ద్వారంబు ♦ కరణినొప్పె॥

శరదళిత వక్ష యివ్విధి ♦ ధరణిఁబడిన । దానికానన భూమిమా ♦ త్రమ్మెగాక
త్రిజగముల గెల్చి తిరమయి ♦ తేజరిలిన । పదితలలవాని సిరియుఁ గం ♦ పంబునొందె॥

ఆ నిశాచరి సహియింప ♦ రానిరామ । కామశరమున హృదయంబు ♦ ఘాతమొంద
గంధయుత రక్తచందన ♦ గంధమలఁది । జీవితేశు నివాసంబుఁ ♦ జేరసరిగె॥ ౨౦

కడఁక మెచ్చినమునినుండి ♦ పడసి రాముఁ । డసురలనుజంపుమంత్రియు ♦ తాస్త్ర మపుడు
సూర్యకాంతపు శిల తాను ♦ సూర్యునుండి । కాష్ఠములఁ గాల్చు కాంతిని ♦ గాంచునట్లు॥

అంత ఋషిచేత వినియుండి ♦ యమలమైన । భవ్యతరవామ నాశ్రమ ♦ పదముఁజేరి
పూర్వజన్మస్మరణముఁజెం ♦ దొందకున్న । నెంతయును రాముఁడుత్సాహ ♦ వంతుఁడయ్యె॥

ఆససాద మునిరాత్మనస్తతః । శిష్యవర్గపరికల్పితార్హణం
బద్ధపల్లవపుటాంజలిద్రుమం । దర్శనోన్ముఖమృగం తపోవనం ॥ ౨౩

తత్ర దీక్షితమృషిం రరక్షతు ర్విఘ్నతో దశరథాత్మజౌ శరైః
లోకమంధతమసాత్క్రమోదితౌ । రశ్మిభిః శశిదివాకరావివ ॥ ౨౪

వీక్ష్య వేదిమథ రక్తబిందుభి । ర్బంధుజీవపృథుభిః ప్రదూషితాం
సంభ్రమోఽభవదపోఢకర్మణా । మృత్విజాం చ్యుతవికంకతస్రుచాం ॥ ౨౫

ఉన్ముఖః సపది లక్ష్మణాగ్రజో । బాణమాశ్రయముఖాత్సముద్ధరన్
రక్షసాం బలమపశ్యదంబరే । గృధ్రపక్షపవనేరితధ్వజం ॥ ౨౬

తత్ర యావధిపతీ మఖద్విషాం । తౌ శరవ్యమకరోత్స నేతరాం
కిం మహోరగవిసర్పివిక్రమో । రాజిలేషు గరుడః ప్రవర్తతే ॥ ౨౭

సోఽస్త్రముగ్రజవమస్త్రకోవిదః । సందధే ధనుషి వాయుదైవతం
తేన శైలగురుమప్యపాతయత్ । పాండుపత్రమివ తాటకాసుతం ॥ ౨౮

యః సుబాహురితి రాక్షసోఽపర । స్తత్ర తత్ర విససర్ప మాయయా
తం క్షురప్రశకలీకృతం కృతీ । పత్రిణాం వ్యభజదాశ్రమాద్బహిః ॥ ౨౯

ఇత్యపాస్తమఖవిఘ్నయోస్తయోః । సాంయుగీనమభినంద్య విక్రమం
ఋత్విజః కులపతేర్యథాక్రమం । వాగ్యతస్య నిరవర్తయన్క్రియాః ॥ ౩౦

తౌ ప్రణామచలకాకపక్షకౌ । భ్రాతరావవభృథాప్లుతో మునిః
ఆశిషామనుపదం సమస్పృశ । ద్దర్భపాటితతలేన పాణినా ॥ ౩౧

తం న్యమంత్రయత సంభృతక్రతు । ర్మైథిలః స మిథిలాం వ్రజన్వశీ
రాఘవావపి నినాయ బిభ్రతౌ । తద్ధనుఃశ్రవణజం కుతూహలం ॥ ౩౨

తైః శివేషు వసతిర్గతాధ్వభిః । సాయమాశ్రమతరుష్వగృహ్యత
యేషు దీర్ఘతపసః పరిగ్రహో । వాసవక్షణకలత్రతాం యయౌ ॥ ౩౩

ప్రత్యపద్యత చిరాయ యత్పున । శ్చారుగౌతమవధూః శిలామయీ
స్వం వపుః స కిల కిల్బిషచ్ఛిదాం । రామపాదరజసామనుగ్రహః ॥ ౩౪

రాఘవాన్వితముపస్థితం మునిం । తం నిశమ్య జనకో జనేశ్వరః
అర్థకామసహితం సపర్యయా । దేహబద్ధమివ ధర్మమభ్యగాత్ ॥ ౩౫

అర్భకయి శిష్యలిడిన పు ♦ ష్పాదికములఁ । బల్లవాంజలిఁ గూర్చిన ♦ పాదపములఁ
జూడ మోముల నెత్తిన ♦ లేడిగములఁ । దనరు తనయాశ్రమముఁజేరె ♦ మునివరుండు॥

దశరథాత్మజులట దీక్షఁ ♦ దనరు ఋషిని । విఘ్నములనుండి కాచిరి ♦ విశిఖములను
గ్రమముగాఁ దోఁచి శశిరవుల్ ♦ దమమునుండి । కిరణముల చేతజగముర ♦ క్షించుమాడ్కి॥

వేదిమంకెన పూలంత ♦ పెద్దదైన । నెత్తుర్బొట్టులచే నప ♦ విత్రమైనఁ
జూచియట్టె వికంకత ♦ సుస్రుక్కులెడలి । స్వక్రియలు మాని ఋత్విజుల్ ♦ భయముపడిరి॥

అపుడు రాముఁడు పొదినుండి ♦ యాశుగంబు । దీనిమోమెత్తి దివికిఁదా ♦ దృష్టిఁజఱపి
గ్రద్దలాడించు తెక్కల ♦ గాలిఁగదలు । పడగలను గల్గు దనుజుల ♦ దపముఁగాంచె॥

యజ్ఞరిపులగు వారిలో ♦ నధిపులైన । వారిగుఱిపెట్టె రాముండు ♦ వదలిపరుల
ఘనభుజంగాళి కడరెడు ♦ గరుడుఁడెందు । నీటిపాముల మీఁదికి ♦ ధాటియిడునె॥

అస్త్రకోవిదుఁడగురాముఁ ♦ డమిత జవము । గలుగునని లాస్త్రమునుగూర్చెఁ ♦ గార్ముకమున
దానిచేఁ గొండబరువుఁడు ♦ తాటకేయుఁ । డవనిమీఁదను బడెఁ బండు ♦ టాకువోలె॥

అంతట సుబాహు వనియెడు ♦ నన్యదనుజుఁ । డేరిమాయల నటునిటుఁ ♦ దిరుగువాని
రాముఁడే దైఱఁ జెక్కెత్తు ♦ రపృమునను । వనికి నవల ఖగాళికిఁ ♦ బంచిపెట్టె॥ ౩౩

కులపతియును మానియైనట్టి ♦ కుశికపుత్రు । యజ్ఞ విఘ్నముఁబాపి య ♦ థార్థాభిధని
గ్రతువు నెఱవేరఁ జేసిన ♦ రాజసుతుల । యాజితేజంబుఁ గొనియాడె ♦ యాజకాళి॥

కదలఁగాఁ గాక పక్షముల్ ♦ కాళ్లకెఱఁగు । నన్నదమ్ముల దీవించి ♦ హర్షమునను
దర్భనొఱసిన యఱచేతఁ ♦ దనువులంటె । నవభృథస్నాన మొనరించి ♦ యలరుమాళి॥

యజ్ఞమొనరింప సంసిద్ధుఁ ♦ డైనజనకు । ప్రార్థనంబున మిథిలకు ♦ నరుగుమౌని
తాము విన్నట్టి జనకుని ♦ ధనువుఁజూడ । వేడ్కపడు రాఘవులఁగూడ ♦ వెంటఁగొనియె॥

నడచి మార్గంబు సాయంత ♦ నమునవారు । వరతపోధను గౌతము ♦ పత్నిశూన్య
శకుని కళత్రమైన యా ♦ శ్రమమునందుఁ । దరులక్రింద వసించిరి ♦ కరముఁ బ్రీతి॥

ఎంతయో కాలముగ శిలా ♦ కృతినినున్న । గౌతమునిభార్య మరల సం ♦ ప్రీతి మెఱయ
నఘహరంబగు రాముపా ♦ దారవింద । రజముచేఁ గాంచెనటఁ దన ♦ రమ్యతనువు॥ ౩౮

మౌని యరుదెంచె రాముల ♦ తమ్మణులతోడ । ననఁగ వినిచనె నెదురుగ ♦ జనకనృపతి
సర్థకాను సమేత ధ ♦ ర్మాత్మవతార । మనఁగ నొప్పెడు ఋత్వికీన ♦ ర్యామ్యగొనుచు॥

తౌవిదేహనగరీనివాసినాం । గాంగతావివదివఃపునర్వసూ
మన్యతేస్మపిబతాంవిలోచనైః । పక్ష్మపాతమపివంచనాంమనః॥ ౩౬

యూపవత్యవసితేక్రియావిధౌ । కాలవిత్కుశికవంశవర్ధనః
రామమిష్వసనదర్శనోత్సుకం । మైథిలాయకథయాంబభూవసః॥ ౩౭

తస్యవీక్ష్యలలితంవపుఃశిశోః । పార్థివఃప్రథితవంశజన్మనః
స్వంవిచింత్యచధనుర్దురానమం । పీడితోదుహితృశుల్కసంస్థయా॥ ౩౮

అబ్రవీచ్చభగవన్ మతంగజై । ర్యద్బృహద్భిరపికర్మదుష్కరం
తత్రనాహమనుమంతుముత్సహే । మోఘవృత్తికలభస్యచేష్టితం॥ ౩౯

హ్రేపితాహిబహవోనరేశ్వరా । స్తేనతాతధనుషాధనుర్భృతః
జ్యానిఘాతకఠినత్వచోభుజాన్ । స్వాన్విధూయధిగితిప్రతస్థిరే॥ ౪౦

ప్రత్యువాచతమృషిర్నిశమ్యతాం । సారతోయమథవాకృతంగిరా
చాపఏవభవతోభవిష్యతి । వ్యక్తశక్తిరశనిర్గిరావివ॥ ౪౧

ఏవమాప్తవచనాత్సపౌరుషం । కాకపక్షకధరేపిరాఘవే
శ్రద్దధేత్రిదశగోపమాత్రకే । దాహశక్తిమివకృష్ణవర్త్మని॥ ౪౨

వ్యాదిదేశగణశోథపార్శ్వగాన్ । కార్ముకాభిహరణాయమైథిలః
తైజసస్యధనుషఃప్రవృత్తయే । తోయదానివసహస్రలోచనః॥ ౪౩

తత్ప్రసుప్తభుజగేంద్రభీషణం । వీక్ష్యదాశరథిరాదదేధనుః
విద్రుతక్రతుమృగానుసారిణం । యేనబాణమసృజద్వృషధ్వజః॥ ౪౪

ఆతతజ్యమకరోత్ససంసదా । విస్మయస్తిమితనేత్రమీక్షితః
శైలసారమపినాతియత్నతః । పుష్పచాపమివపేశలంస్మరః॥ ౪౫

భజ్యమానమతిమాత్రకర్షణాత్ । తేనవజ్రపరుషస్వనంధనుః
భార్గవాయదృఢమన్యవేపునః । క్షత్రముద్యతమివన్యవేదయత్॥ ౪౬

దృష్టసారమథరుద్రకార్ముకే । వీర్యశుల్కమభినంద్యమైథిలః
రాఘవాయతనయామయోనిజాం । పార్థివఃశ్రియమివన్యవేదయత్॥ ౪౭

మైథిలఃసపదిసత్యసంగరో । రాఘవాయతనయామయోనిజాం
సన్నిధౌద్యుతిమతస్తపోనిధే । రగ్నిసాక్షికఇవాతిసృష్టవాన్॥ ౪౮

అవ్వి దేహులు దివినుండి ♦ యవనిదిగిన । యప్సరస్సులను బోలి ♦ యలరుచుండు
రాఘవుల రూపులను గంటఁ ♦ దారివిరపుడు । వంచకములని తమ కెప్ప ♦ పాటల్ల నెంచి॥
యూపవతియయి క్రతువంత ♦ మొందఁగాంచి । సమయవిదుఁడైనకుశికవం♦శప్రసూతి
కార్ముకముచూడ రాముని ♦ కౌతుకంబు । నెఱుఁగఁ జేసెను జనక నృ ♦ ధ్వీశునకును॥
ఖ్యాత వంశమ్ములోఁ బుట్టి ♦ కాలిరు నృపతి । తనయునిమనోహరంబైన♦తనువుఁజూచి
పంచ దుస్సాధ్య మైన చా♦ పముదలంచి। పుత్రియుంకువ కెంతయుఁ ♦ బొక్కె విభుఁడు॥
గంధ సింధురమునకును ♦ గష్టమైన । పనుల బాలగజంబుదా ♦ వ్యర్థముగను
గడఁగుటకు నేను సమ్మతి ♦ నిడఁగలేను । వినుఁడు మానీంద్ర యని యోఁడు♦విన్నవించె॥
ఎందఱో చాపధరులగు ♦ నృపులువచ్చి । భంగపడి దీనిచే గుణ ♦ ప్రతినిఘాత
పటల కఠినతరాత్మీయ ♦ బాహుబలముఁ । దెగడికొం చేగి రనియును ♦ దెలిపె నతఁడు॥
అనుఁడు మునిపల్కె వినుమీతఁ ♦ డమితబలుఁడు । పలుకులేటికి నీచాప ♦ బలమునెల్లఁ
బట్టి పరికించుఁ దనబాహు ♦ బలముచేత । మించి పిడుగ ద్రుులను బరీ ♦ క్షించునట్లు॥
అవనిమిణుఁగురు పురుగంత ♦ యగ్ని యందు । దాహశక్తి యనంతమై ♦ తనరుకరణి
నమితమా తేజమబ్బాలు ♦ నందునుండు । ననుమనృపుఁ డెంచె నాప్తుఁడౌ ♦ మునిరచింప॥
అనుచరుల గుంపు గుంపుగ ♦ నంపెనపుడు । తనదు బాణాసనము దేఁగ ♦ జనకనృపతి
వేయికన్నులు గలవాఁడు ♦ తోయదముల । మించు విలుదెచ్చుపనికయి ♦ పంచునట్లు॥
సుప్త ఫణిపతి గతిభీతిఁ ♦ జూపునట్టి । వీడి క్రతువును బాలెడు ♦ వేడులకును
దివ్యశరమును హరుఁడు సం ♦ ధించినట్టి । చాపమీక్షించి చేపట్టె ♦ భూపుపట్టి॥ ౪౪
రెప్పవేయక నిర్వ్యాజ ♦ నృపకుమారు । సభ్యులందఱు వీక్షింప ♦ సరసగతిని
గొండబరువుండు ధనువున ♦ గుణముఁగూర్చె । వేడ్కవిరివింట మరుఁడెక్కు♦వెట్టునట్లు॥
రాముఁడెక్కువగా నీడ్వ ♦ వ్రక్కలగుచు । నుఱుమినట్టులు ధ్వనిచేసె ♦ హరునిధనువు
బద్ధవైరంబు పూనిన ♦ భార్గవునకు । క్షత్రమిదె పుట్టె మఱియని ♦ చాటుకరణి॥ ౪౫
భవుని ధనువున రాముని ♦ బలముఁజూచి । శౌర్యశుల్కముఁ గొనియాడి ♦ జనకనృపతి
యతని కిచ్చెదనని తెల్పె ♦ సుతనుహితను । రమకుఁదుల్యను సీతను ♦ రమ్యగుణను॥ ౪౬॥
తనదుపుత్రినయోనిజఁ ♦ దత్క్షణంబ । సత్యసంధుఁడుజనకుఁడు ♦ శౌర్యనిధికి
రామచంద్రునకత్తపో ♦ ధాము నెదుట । నగ్నియెదుటనువలెనిచ్చె ♦ హర్షమతిని॥ ౪౭

ప్రాహిణోచ్చమహితంమహాద్యుతిః । కోసలాధిపతయేపురోధసం
భృత్యభావిదుహితుః పరిగ్రహాత్ । దిశ్యతాంకులమిదంనిమేరితి॥ ౪౯

అన్వియేషసదృశీంసచస్నుషాం । ప్రాపచైనమనుకూలవాగ్ద్విజః
సద్యఏవసుకృతాంహిపచ్యతే । కల్పవృక్షఫలధర్మికాంక్షితం॥ ౫౦

తస్యకల్పితపురస్క్రియావిధేః । శుశ్రువాన్వచనమగ్రజన్మనః
ఉచ్చచాలబలభిత్సఖోవశీ । సైన్యరేణుముషితార్కదీధితిః॥ ౫౧

ఆససాదమిథిలాంసవేష్టయన్ । పీడితోపవనపాదపాంబలైః
ప్రీతిరోధమసహిష్టసాపురీ । స్త్రీవకాంతపరిభోగమాయతం॥ ౫౨

తౌసమేత్యసమయేస్థితావుభౌ । భూపతీవరుణవాసవోపమౌ
కన్యకాతనయకౌతుకక్రియాం । స్వప్రభావసదృశీంవితేనతుః॥ ౫౩

పార్థివీముదవహద్రఘూద్వహో । లక్ష్మణస్తదనుజామథోర్మిళాం
యౌతయోరవరజౌవరౌజసౌ । తౌకుశధ్వజసుతేసుమధ్యమే॥ ౫౪

తేచతుర్థసహితాస్త్రయోబభుః । సూనవోనవవధూపరిగ్రహాః
సామదానవిధిభేదవిగ్రహాః । సిద్ధిమంతఇవతస్యభూపతేః॥ ౫౫

తానరాధిపసుతానృపాత్మజైః । తేచతాభిరగమన్కృతార్థతాం
సోఽభవద్వరవధూసమాగమః । ప్రత్యయప్రకృతియోగసన్నిభః॥ ౫౬

ఏవమాత్తరతిరాత్మసంభవాం । స్తాన్నివేశ్యచతురోఽపితత్రసః
అధ్వసుత్రిషువిసృష్టమైథిలః । స్వాంపురీందశరథోన్యవర్తత॥ ౫౭

తస్యజాతుమరుతఃప్రతీపగా । వర్త్మసుధ్వజతరుప్రమాథినః
చిక్లిశుర్భృశతయావరూథినీ । ముత్తటాఇవనదీరయాఃస్థలీం॥ ౫౮

లక్ష్యతేస్మతదనంతరంరవి । ర్బద్ధభీమపరివేషమండలః
వైనతేయశమితస్యభోగినో । భోగవేష్టితఇవచ్యుతోమణిః॥ ౫౯

శ్యేనపక్షపరిధూసరాలకాః । సాంధ్యమేఘరుధిరార్ద్రవాససః
అంగనాఇవరజస్వలాదిశో । నోబభూవురవలోకనక్షమాః॥ ౬౦

భాస్కరశ్చదిశమధ్యువాసయాం । తాంశ్రితాఃప్రతిభయంవవాశిరే
క్షత్రశోణితపితృక్రియోచితం । చోదయంత్యఇవభార్గవంశివాః॥ ౬౧

నిమికులపుఁగన్యకనుమీరు ♦ నెమ్మిమీఱఁ । గోడలుగఁగొండుభృత్యుని ♦ కోర్కిపండు
ననుచ దశరథునకుఁదెల్ప ♦ ననిచెఁబూజ్యుఁ । దనపురోహితుజనకుఁ డు♦దారయశుఁడు॥

తగినకోడలివెదకెడు ♦ దశరథేశుఁ । జేరె ననుకూలముగను ప♦చించుద్విజుఁడు
కల్పవృక్షపుఫలమట్లు ♦ కాంక్షితంబు । తలఁచినంతనెపండదే ♦ ధన్యులకును॥ ౫౦

అర్చితుండైన విప్రవా♦క్యములకలరి । యిందిరిసఖుఁడును వశియౌ న♦రేంద్రమౌళి
యేఁచి సైన్యంబులరుగుచో ♦ లేచుదుమ్ము । తరణికిరణాళిఁగప్పఁగాఁ ♦ దరలె వేడ్క॥ ౫౧

చేరెమిథిలను జుట్టును ♦ సేనవిడిసి । పీడలోనరించెఁ దోఁటల ♦ వృక్షములకుఁ
బ్రీతినిడుబాధకోర్చెఁ బు♦రీమతల్లి । యుపతిపతిచేష్టలకును ద్వా♦నోర్చునట్లు॥ ౫౨

అన్నియాచారములెఱింగి ♦ యున్నవారు । వజ్రివరుణులఁబోలెడు ♦ వార్ధునృపులు
చేరియిర్వురు పెండ్లిండ్లు ♦ సేసిరపుడు । పుత్త్రిపుత్త్రికలకుఁదగు ♦ భూరిమహిమ॥ ౫౩

అవనిజను రాముఁ డామెకు ♦ ననుజయైన । యూర్మిళనులక్ష్మణుఁడు శౌర్య♦ మొప్పువారు
వారియనుజన్ము లాకుశ♦ధ్వజునిసుతల । నిర్వురనుమధ్యలఁ బరిగ్ర♦హించిరెలమి॥ ౫౪

నవవధూయుక్తులైన నం♦దనులునల్వు । రామహీధవుఫలయుత ♦ సామదాన
భేదదండమ్ములనియెడు ♦ భేదములను । జెలఁగెడునుపాయములఁబోలి ♦ యలరిరపుడు॥

రాచకన్నెలు మఱియును ♦ రాజసుతులు । వడసిరికృతార్థతను వర♦స్వరముఁగూడి
యవ్వధూవరపూజ్య స♦మాగమంబు । ప్రకృతియునుబ్రత్యయముగూడు ♦ పగిది మెఱసె॥

ఇట్టు లనురాగవంతులై ♦ యెసఁగుసుతుల । నల్వురకుఁబెండ్లిగావించి ♦ చెల్వుమీఱ
మూఁడుదినములదారితో ♦ వీడిజనకుఁ । దరలెఁ దనపురమునుబట్టి ♦ దశరథుండు॥ ౫౭

ఎంతయును జండమారుత ♦ మెదురువీచి । ధ్వజతరుల నేలఁ బడవైచి ♦ దారియందు
దడములను జిక్కువెట్టెను ♦ దటముమీఱి । పొలములనుముంచు నయ్యేటి♦పోటుమాడ్కి॥

అంత భయమిడు కోటతో ♦ నంబరమునఁ । గానుపించెను భానుండు ♦ వైనతేయు
వలన మృతిఁగన్న ఫణి తన ♦ ఫణపుమణిని । బెట్టితాఁ జుట్టిపడినట్టి ♦ విధము దోఁప॥

శ్యేనపక్షాళి మూసిన ♦ చికురములుగ । సంజమబ్బులు రక్తవ ♦ స్త్రములుగాఁగఁ
గన రజస్వలలైన యం♦గనల పగిదిఁ । గడలుకనుఁగొన యోగ్యముల్ ♦ గాకయుండె॥

అర్కుఁడు వసించి యరిగిన ♦ యట్టిదిక్కు । నందు భీకరముగ నక్క ♦ లఱవఁజొచ్చె
క్షత్రికత్తంబుచేఁ బిత్రు ♦ కార్యములను । జేయు భార్గవు రమ్మని ♦ పిలుచునట్లు॥ ౬౧

తత్ర ప్రతీపపవనాది వైకృతం । ప్రేక్ష్య శాంతిమధికృత్య కృత్యవిత్
అన్వయుంక్త గురుమీశ్వరః క్షితేః । స్వంతమిత్యలఘయత్స తద్వ్యథామ్॥ ౬౨

తేజసః సపది రాశిరుత్థితః । ప్రాదురాస కిల వాహినీముఖే
యః ప్రమృజ్య నయనాని సైనికైః । లక్షణీయపురుషాకృతిశ్చిరాత్॥ ౬౩

పిత్ర్యమంశముపవీతలక్షణం । మాతృకం చ ధనురూర్జితం దధత్
యః ససోమ ఇవ ఘర్మదీధితిః । సద్విజిహ్వ ఇవ చందనద్రుమః॥ ౬౪

యేన రోషపరుషాత్మనః పితుః । శాసనే స్థితిభిదోపి తస్థుషా
వేపమానజననీశిరచ్ఛిదా । ప్రాగజీయత ఘృణా తతో మహీ॥ ౬౫

అక్షబీజవలయేన నిర్బభౌ । దక్షిణశ్రవణసంస్థితేన యః
క్షత్రియాంతకరణైకవింశతేః । వ్యాజపూర్వగణనామివోద్వహన్॥ ౬౬

తం పితుర్వధభవేన మన్యునా । రాజవంశనిధనాయ దీక్షితం
బాలసూనురవలోక్య భార్గవం । స్వాం దశాం చ విషసాద పార్థివః॥ ౬౭

నామ రామ ఇతి తుల్యమాత్మజే । వర్తమానమహితే చ దారుణే
హృద్యమస్య భయదాయి చాభవ । ద్రత్నజాతమివ హారసర్పయోః॥ ౬౮

అర్ఘ్యమర్ఘ్యమితి వాదినం నృపం । సోనవేక్ష్య భరతాగ్రజో యతః
క్షత్రకోపదహనార్చిషం తతః । సందధే దృశముదగ్రతారకామ్॥ ౬౯

తేన కార్ముకనిషక్తముష్టినా । రాఘవో విగతభీః పురోగతః
అంగులీవివరచారిణం శరం । కుర్వతా నిజగదే యుయుత్సునా॥ ౭౦

క్షత్రజాతమపకారవైరి మే । తన్నిహత్య బహుశః శమం గతః
సుప్తసర్ప ఇవ దండఘట్టనా । ద్రోషితోస్మి తవ విక్రమశ్రవాత్॥ ౭౧

మైథిలస్య ధనురన్యపార్థివైః । స్త్వం కిలానమితపూర్వమక్షణోః
తన్నిశమ్య భవతా సమర్థయే । వీర్యశృంగమివ భగ్నమాత్మనః॥ ౭౨

అన్యదా జగతి రామ ఇత్యయం । శబ్ద ఉచ్చరిత ఏవ మామగాత్
వ్రీడమావహతి మే స సంప్రతి । వ్యస్తవృత్తిరుదయోన్ముఖే త్వయి॥ ౭౩

బిభ్రతోస్త్రమచలేష్వకుంఠితం । ద్వౌ రిపూ మమ మతౌ సమాగసౌ
ధేనువత్సహరణాచ్చ హైహయ । స్త్వం చ కీర్తిమపహర్తుముద్యతః॥ ౭౪

గాలి మొదలగు దుర్నిమి ♦ త్తాళిఁ జూచి । శాంతిఁ గూరిచి గురుని భూ ♦ జానియడుగఁ
గడగు శుభమగునని తెల్పి ♦ కార్యవిదుని । చింత తగ్గించెఁ గొంత వ ♦ సిష్ఠమౌని॥ ౬౨

అంత గమనాగ్రమునను నై ♦ న్యములముందు । నగపడియె గొప్ప తేజ మ ♦ త్యద్భుతముగ
మఱిమికొని కన్నులను నై ♦ నికులు గనంగ । నెట్టకేలకుఁ బూరుషా ♦ కృతిగఁ దోఁచె॥ ౬౩

సోముతోఁ గూడియున్నట్టి ♦ సూర్యుపగిది । భుజగముండెడు చందన ♦ భూజమట్లు
జనకు వంశము చూపెడు ♦ జన్నిదంబుఁ । బల్లియంశపు ధనువును ♦ దాల్చినట్టి॥ ౬౪

అల్లఁ గఠినంపు మౌని మ ♦ హాపదప్పి । యున్న జనకుని యాజ్ఞలో ♦ నుండి చనక
కఠినముఁ జేకొనెడు తల్లి ♦ శిరమునఱికి । గెలిచి కరుణను ధారుణి ♦ గెలిచినట్టి॥ ౬౫

ఉర్విలో క్షత్రియుల నిర్వ ♦ నొక్కమారు । తాను జంపిన సంఖ్యను ♦ దలఁపుగొలుప
నములఁ గుద్రాక్షమాలిక ♦ వ్యాజమునను । దనదు కుడిచెవి మీఁదను ♦ దాల్చినట్టి॥

ఆర్తి శిష్యులచేఁ గన్న ♦ యాగ్రహమున । భూపకులములఁ బరిమార్పఁ ♦ బూనినట్టి
భార్గవునిఁ జూచి బాలుఁడౌ ♦ పట్టిఁ జూచి । మనమునఁ గూర్చి చింతిల్లె ♦ దశరథుండు॥

పుష్పగంధగుణము దాగుణ ♦ పుత్రునందు । నర్తితెడు గాయనామంబు ♦ పార్థివునకుఁ
బ్రియము గూర్చెను నాటిన ♦ నిశ్చయముందు । హారములంగుమణిజాతి ♦ యట్టులపుడు॥

భార్గవుం డప్పు డిక్ష్వాకు ♦ పతుల నృపుని । నై పుమాడక రాముని ♦ నైపుఁబలికె
మహీపులను మండు కోపంపు ♦ మంటఁబోలు । వెలుపు గొలిపెడు గ్రుడ్డుల ♦ వేఁడిచూపు॥

పోరునకుఁ గాలుద్రవ్వెడు ♦ పుష్టిచేతఁ । జాపమునుబట్టి ప్రేళుల ♦ సందులందు
నిషువు గూర్చిన భార్గవుం ♦ డట్టులుండు । భయపడకయున్న రాముతోఁ ♦ బలికెనిట్లు॥

క్షత్రపదమయ్యెనపక్షుల ♦ క్షత్రజాతి । దానిఁ బల్మఱుగూల్చి శాం ♦ తంబుగనియుఁ
గట్టితప్పున నపహరింప ♦ కనలునట్లు । కనలితినినీపరాక్ర ♦ మాకర్ణనమున॥ ౭౧

ఇతరనాసమువెన్నడు ♦ నింతసేయ । వంచియొఱుఁగని జనకుచా ♦ పంబు నీవు
విఱుచునినియెంచితిని నాదు ♦ విక్రమంబు । శృంగభంగంబుగాంచెనీ ♦ చేతనంచు॥ ౭౨

కోటిలోనుండి పంపియుఁ ♦ మాటవెపల । లోకమునఁ జెల్లుచుండెను ♦ నాకెమున్న
అట్టి పేరున విపరీత ♦ మైనవృత్తి । నీవు పర్గిల్ల లజ్జ న ♦ హించినాఁడ॥ ౭౩

అద్రియందును జెడనట్టి ♦ యస్త్రమూను । నాకు సమశత్రులెవ్వ రే ♦ లోకమందు
నావుదూడను గొనిచన్న ♦ హైహ యుండు । నాదిమలకీర్తిఁ గొననున్న ♦ నీవొకఁడవు॥

క్షత్రియాంతకరణోఽపివిక్రమ । స్తేనమామవతినాజితేత్వయి
పావకస్యమహిమాసగణ్యతే । కక్షవజ్జ్వలతిసాగరేఽపియః॥ ౭౫

విద్ధిచాత్తబలమోజసాహరే । రైశ్వరంధనురభాజియత్త్వయా
ఖాతమూలమనిలోనదీరయైః । పాతయత్యపిమృదుస్తటద్రుమం॥ ౭౬

తన్మదీయమిదమాయుధంజ్యయా । సంగమయ్యసశరంవికృష్యతాం
తిష్ఠతుప్రధనమేవమప్యహం । తుల్యబాహుతరసాజితస్త్వయా॥ ౭౭

కాతరోఽసియదివోద్గతార్చిషా । తర్జితఃపరశుధారయామమ
జ్యానిఘాతకఠినాంగుళిర్వృథా । బధ్యతామభయయాచనాంజలిః॥ ౭౮

ఏవముక్తవతిభీమదర్శనే । భార్గవేస్మితవికంపితాధరః
తద్ధనుర్గ్రహణమేవరాఘవః । ప్రత్యపద్యతసమర్థముత్తరం॥ ౭౯

పూర్వజన్మధనుషాసమాగతః । సోఽతిమాత్రలఘుదర్శనోఽభవత్
కేవలోఽపిసుభగోనవాంబుదః । కింపునస్త్రిదశచాపలాంఛితః॥ ౮౦

తేనభూమినిహితైకకోటితత్ । కార్ముకంచబలినాధిరోపితం
నిష్ప్రభశ్చరిపురాసభూభృతాం । ధూమశేషఇవధూమకేతనః॥ ౮౧

తావుభావపిపరస్పరస్థితౌ । వర్ధమానపరిహీనతేజసౌ
పశ్యతిస్మజనతాదినాత్యయే । పార్వణౌశశిదివాకరావివ॥ ౮౨

తంకృపామృదురవేక్ష్యభార్గవం । రాఘవఃస్ఖలితవీర్యమాత్మని
స్వంచసంహితమమోఘమాశుగం । వ్యాజహారహరసూనుసన్నిభః॥ ౮౩

నప్రహర్తుమలమస్మినిర్దయం । విప్రఇత్యభిభవత్యపిత్వయి
శంసకింగతిమనేనపత్త్రిణా । హన్మిలోకముతతేమఖార్జితం॥ ౮౪

ప్రత్యువాచతమృషిర్నతత్త్వత । స్త్వాంనవేద్మిపురుషంపురాతనం
గాంగతస్యతవధామవైష్ణవం । కోపితోహ్యసిమయాదిదృక్షుణా॥ ౮౫

భస్మసాత్కృతవతఃపితృద్విషః । పాత్రసాచ్చవసుధాంససాగరాం
ఆహితోజయవిపర్యయోఽపిమే । శ్లాఘ్యఏవపరమేష్ఠినాత్వయా॥ ౮౬

తద్గతింమతిమతాంవరేప్సితాం । పుణ్యతీర్థగమనాయరక్షమే
పీడయిష్యతిసమాంఖిలీకృతా । స్వర్గపద్ధతిరభోగలోలుపం॥ ౮౭

క్షత్రియులసంహరించిన ♦ శౌర్యమయ్యె। గడఁగినినుగెల్వఁదేని నా♦కిదునెత్తృప్తి
గడ్డిమోపునెట్టులో ♦ కడలినట్లె। కాలినంగాదె గణియింత్రు ♦ కీలిమహిమ॥ ౨౫

ఎఱుఁగుమీవట్టితుప్పించిన ♦ యీశుధనువు। హరిబలంబుననిస్సార ♦ మైనదంచు
నేఱువేరులదొలఁచినఁ ♦ దీరతరువు। గూలదే సన్నగాలికిఁ ♦ గూడజగతి॥ ౨౬

నామధనువిదెదీనికి ♦ నారితొడిగి। శరముసంధించిలాగుము ♦ సమరమేల
యింతచేసినఁజాలు నే ♦ నెంచునీకు। సమబలునకోడినట్టులు ♦ సంగరమున॥ ౨౭

మంటలెగయుచునుండెను ♦ మత్కుఠార। ధారకడలుచుదైన్యంబు ♦ జాతినేని
పట్టిగానారిదెబ్బల ♦ గట్టిపడిన। వేళ్ళకోయిటనభయంబు ♦ వేఁడు చెడకు॥ ౨౮

భార్గవుఁడుభీమరూపుఁడు ♦ పలుకనిట్లు। పెదవిచిఱునవ్వుచేతను ♦ గదలనతని
ధనువుగొనె రాఘవుండిదె ♦ తగినయట్టి। యుత్తరంబనియెంచితాఁ ♦ జిత్తమందు॥ ౨౯

తొంటిజన్మంపుఁదనదగు ♦ వింటితోడఁ। గూడిరాఘవుఁడెంతయుఁ ♦ జూడనొప్పెఁ
దొలిమొగిలెచూడసాగనుగాఁ ♦ దోఁచుచుండ। నింద్రచాపంబుతోఁగూడ ♦ నెంచఁదరమె॥

ధరణిపైమోపికోటిని ♦ ధనువునందు। భూరిబలుఁడగు రాముఁడు ♦ నారితొడుగ
భార్గవుఁడురాజశత్రుఁడు ♦ ప్రభఁదొఱంగి। పొగయెమిగిలినయయ్యగ్ని ♦ పగిదినుండె॥

ఉభయులన్యోన్యమెదురుగా ♦ నుండివర్ధ। మానపరిహీనతేజులై ♦ కానవైరి
చుట్టుఁజూచుచునుండెను ♦ చూపరులకుఁ। బార్వణదినాంతహిమకర ♦ భానులట్లు॥ ౩౨

స్కందుఁబోలినదశరథ ♦ నందనుండు। వింటమిడిపోనితనశర ♦ ముంటఁజూచి
తనకునోడినభార్గవు ♦ దశనుజూచి। పరమకరుణార్ద్రహృదయుఁడై ♦ పలికెనిట్లు॥ ౩౩

ఎంతమర్యాదమీటిన ♦ నీవువిప్రుఁ। డౌటఁ గొట్టనునిన్నునే ♦ నదయవృత్తి
నెద్దినాశరమున నేయ ♦ నిత్తువిపుడు। గమనమో యాగఫలితలో♦కమ్మొ చెపుమ॥ ౩౪

అనుచుబుషిపల్కెఁబరమేశ ♦ యాదిపురుష। క్షితిగతముపిష్ణుతేజమా ♦ క్షించుకోర్కె
నాగ్రహముసీకుఁగొల్పితి ♦ నంతెకాని। నిన్నునెఱుఁగమిచేఁగాదు ♦ నిఖిలవేద్య॥ ౩౫

మజ్జనకశత్రుతతుల భ♦స్మంబుసేసి। వార్ధియుతభూమి పాత్రుల ♦ వశముసేసి
యెంతయుఁగృతార్థుఁడౌనాకు ♦ నీవుగొల్పు। నపజయంబేనిశ్లాఘ్యమే ♦ యగును దేవ॥

పుణ్యతీర్థమ్ములకు నేగ ♦ బుధవరేణ్య। నాదుగమనమ్ముకాపాడి ♦ మోదమిడుము
నాకసౌఖ్యంబునందునా ♦ కాసలేమి। యది చెడినవంతగల్గ దా♦వంతయైన॥ ౩౬

ప్రత్యపద్యతతథేతి రాఘవః । ప్రాఙ్ముఖశ్చవిససర్జసాయకం
భార్గవస్యసుకృతోఽపిసోఽభవత్ । స్వర్గమార్గపరిఘోదురత్యయః॥ ౮౮

రాఘవోఽపిచరణౌతపోనిధేః । క్షమ్యతామితివదన్సమస్పృశత్
నిర్జితేషుతరసాతరస్వినాం । శత్రుషుప్రణతిరేవకీర్తయే॥ ౮౯

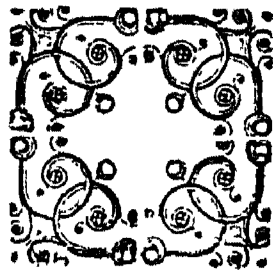
రాజసత్త్వమవధూయమాతృకం । పిత్ర్యమస్మిగమితశ్శమంయదా
నన్వనిందితఫలోమమత్వయా । నిగ్రహోఽప్యయమనుగ్రహీకృతః॥ ౯౦

సాధయామ్యహమవిఘ్నమస్తుతే । దేవకార్యముపపాదయిష్యతః
ఊచివానితివచఃసలక్ష్మణం । లక్ష్మణాగ్రజమృషిస్తిరోదధే॥ ౯౧

తస్మిన్గతేవిజయినంపరిరభ్యరామం
స్నేహాదమన్యతపితాపునరేవజాతం
తస్యాభవత్క్షణశుచఃపరితోషలాభః
కక్షాగ్నిలంఘితతరోరివవృష్టిపాతః॥ ౯౨

అథపథిగమయిత్వాక్లృప్తరమ్యోపకార్యే
కతిచిదవనిపాలశ్శర్వరీః శర్వకల్పః
పురమవిశదయోధ్యాం మైథిలీదర్శనీనాం
కువలయితగవాక్షాంలోచనైరంగనానాం॥ ౯౩

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవిశ్రీ కాళిదాసకృతౌ
భార్గవవిజయోనామైకాదశస్సర్గః.



అట్లయని రాఘవుండు మ♦హాద్భుతముగఁ । దూర్పు దెసఁజూచి రయమునఁ ♦ దూఁపుఁదలె
భార్గవుఁడు పుణ్యధనుఁడయ్యు ♦ స్వర్గమార్గ । మతని కెంతయు దుర్గమం ♦ బయ్యెనంత॥ ౫౮

ఆ త్తపోనిధి చరణంబు ♦ లంటి రాముఁ । డెంతయును నమ్రుఁడై క్షమి ♦ యింపుఁడనుమ
శౌర్యమును జూపి గెల్చిన ♦ శత్రులందు । వినయ మేకదకీర్తికి ♦ విమలపథము॥ ౫౯

జననిసంబంధమగు రాజ ♦ సమ్మఁ దోలఁచి । జనకసంబంధమయినట్టి ♦ శాంతిఁ గొలిపి
హితముగాఁ గూర్చినా వనిం♦దితఫలంబు । నిగ్రహంబయ్యె నయ్యె న♦నుగ్రహంబు॥ ౬౦

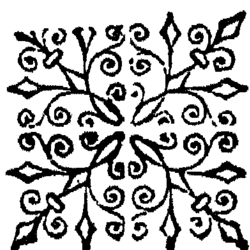
దేవకార్యమ్ములను దీర్చ ♦ దివ్యచరిత । యరిగెదను నీకు నిర్విఘ్న ♦ మగును గాక
యనుచు లక్ష్మణుతోడి రా♦మునకు నుడివి । దృష్టిగతికి మునీంద్రుఁ డ♦దృశ్యుఁడయ్యె॥ ౬౧

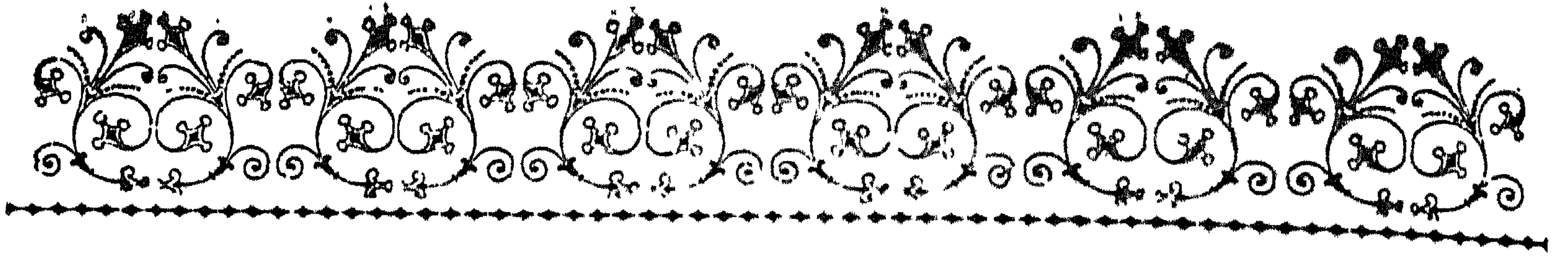
చ॥ మునియటులేఁగ గెల్పుగొని ♦ మోదముఁ బూర్చిన రాము కౌఁగిటన్
జనకుఁడు చేర్చిపట్టికిఁ బు♦నర్జననంబని యెంచెఁ బ్రేమమై
వనటయొకింత గాంచిన నృ♦పాలుని కావలి హర్ష మెన్నఁగా
వనశిఖితప్తశాఖికగు ♦ వర్షము భాతిఁగ నొప్పెనెంతయున్॥ ౬౨

ఉత్సాహము. దారిగడచి యూరియప్పలఁ ♦ దనరుపటుగృహంబులన్
భూరిమహిమఁ గొన్నిరేలు ♦ పుచ్చి తేఁడు సొచ్చె మా
రారిసముఁడు సీతఁ జూచు ♦ నంగనాళి నయనముల్
తోరణములఁ గల్పపూల ♦ సొగసుఁ గనన యోధ్యలోన్॥ ౬౩

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాధనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు భార్గవవిజయంబను నేకాదశా
శ్వాసము సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్

ద్వాదశః సర్గః

నిర్విష్టవిషయస్నేహః । సదశాంతముపేయివాన్
ఆసీదాసన్ననిర్వాణః । ప్రదీపార్చిరివోషసి ॥ ౧

తంకర్ణమూలమాగత్య । రామేశ్రీర్న్యస్యతామితి
కైకేయీ శంకయేవాహ । పలితచ్ఛద్మనాజరా ॥ ౨

సా పౌరాన్ పౌరకాంతస్య । రామస్యాభ్యుదయశ్రుతిః
ప్రత్యేకం హ్లాదయాంచక్రే । కుల్యేవోద్యానపాదపాన్ ॥ ౩

తస్యాభిషేక సంభారాన్ । కల్పితాన్ క్రూరనిశ్చయా
దూషయామాస కైకేయీ । శోకోష్ణైః పార్థివాశ్రుభిః ॥ ౪

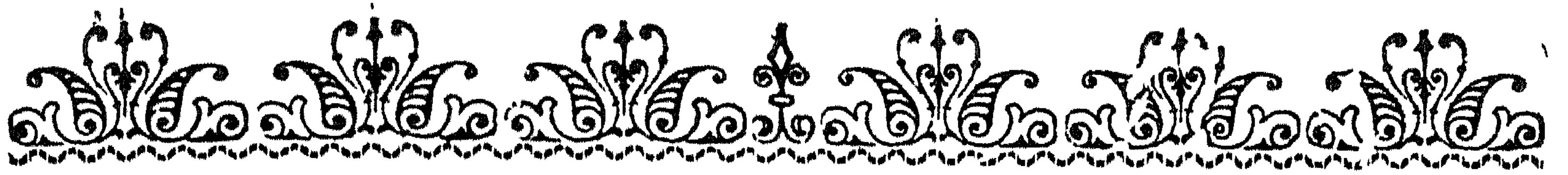
సాకిలాశ్వాసితా చండీ । భర్త్రా తత్సంశ్రుతౌ వరౌ
ఉద్వవామేంద్రసిక్తా భూః । బిలమగ్నావివోరగౌ ॥ ౫

తయోశ్చతుర్దశైకేన । రామంప్రావ్రాజయత్సమాః
ద్వితీయేన సుతస్యైచ్ఛ । ద్వైధవ్యైకఫలాం శ్రియం ॥ ౬

పిత్రాదత్తాం రుదన్రామః । ప్రాఙ్మహీం ప్రత్యపద్యత
పశ్చాద్వనాయగచ్ఛేతి । తదాజ్ఞాం ముదితోగ్రహీత్ ॥ ౭

దధతో మంగళక్షౌమే । వసానస్యచవల్కలే
దదృశుర్విస్మితాస్తస్య । ముఖరాగం సమంజనాః ॥ ౮

స సీతాలక్ష్మణసఖః । సత్యాద్గురుమలోపయన్
వివేశ దండకారణ్యం । ప్రత్యేకంచ సతాం మనః ॥ ౯





రఘువంశము.

ద్వాదశాశ్వాసము.

---:o:---

గీతములు.

పీల్చి చమురెల్లఁ బ్రాభాత ♦ వేళయందు । వత్తి కొన నారనున్న దీ♦పంబుపగిది
నఖిలవిషయాళిసౌఖ్యంబు ♦ లనుభవించి । మోక్షునికటాంత్యదశనుండె ♦ భూవిభుండు॥ ౧

నెల్లనెండ్రుకలనుమిష ♦ నట్టిముదిమి । కైకయందలిశంక భూ♦కాంతు చెవికి
మూలమునఁ జేరి సిరిని రా♦మునికి నియ్య । మనవి చేయుచున్నదో ♦ యనఁగఁ దోఁచె॥ ౨

పురవనములోనియొక్కొక్క ♦ తరువునకును । గాల్వహర్షంబుగూర్చెడు ♦ కరణినపుడు
శ్రీకరుని రాము పట్టాభి♦షేకవార్త । ప్రజలలో నెల్లవారికిఁ ♦ బ్రమదమిడియె॥ 3

రామరాజ్యాభిషేక కా♦ర్యములనెల్లఁ । గనినవిశ్చయురాలైన ♦ కైక చెడిచెఁ
గడుసగపుచేతవెచ్చగాఁ ♦ గారుచుండు । భూమిపాలునికన్నీటి ♦ బొటచేత॥ ౪

ఊగడించెడుపతి కతఁ♦డొసఁగనున్న । రెండువరములవెలిఁబుచ్చెఁ ♦ జండికైక
సృష్టిఁబడిసినభూమిదా ♦ బిలమునుండి । రెండుపాములవెలిఁబుచ్చు ♦ రీతిదోఁప॥ ౫

రామునొక్కవరాన న♦రణ్యమునకు । నేగఁజేసెను బదునాలు ♦ గేండ్లదాఁకఁ
దనకు వైధవ్యమొక్కటే ♦ దక్కునట్టి । సూనురాజ్యము నన్య వ♦రానఁగోరె॥ ౬

మొదటఁదండ్రియొసంగిన ♦ భూభరమ్ము । రాఘవుఁడుగొనె నశ్రువుల్ ♦ రాలుచుండ
నంతవని కేగుమనియెడు ♦ నతనియాజ్ఞ । నతులసంతోషమునఁగొనె ♦ నబ్బురముగ॥ ౭

పట్టువస్త్రాలశుభముగఁ ♦ గట్టునపుడు । తగని వానారచీరెలఁ ♦ దాల్చునపుడు
సమముగానుండు ముఖవికా♦సమునఁ జూచి । రాముఁగని ప్రజ విస్మయా♦క్రాంతమయ్యె॥

సత్యమందుండి జనకుండు ♦ జారకుండ । విడక సీతయు సౌమిత్రి ♦ వెంటనుండ.
దండకారణ్యమును మటి ♦ ధరణినుండు । ప్రతిసుజనచిత్తమును జొచ్చె ♦ రాఘవుండు॥ ౯

రాజా పితద్వియోగార్తః । స్మృత్వాశాపం స్వకర్మజం
శరీరత్యాగమాత్రేణ । శుద్ధిలాభ మమన్యత॥ ౧౦

కిఽప్రోషిత కుమారంత । ద్రాజ్యమస్తమితేశ్వరం
రంధ్రాన్వేషణదక్షాణాం । ద్విషామామిషతాం యయౌ॥ ౧౧

అథానాథాః ప్రకృతయో । మాతృబంధు నివాసినం
మౌలైరానాయయామాను । ర్భరతంస్తంభితాశ్రుభిః॥ ౧౨

శ్రుత్వా తథావిధం మృత్యుం । కైకేయీ తనయః పితుః
మాతుర్న కేవలం స్వస్యాః । శ్రియోప్యాసీ త్పరాఙ్ముఖః॥ ౧౩

ససైన్యశ్చాన్వగాద్రామం । దర్శితానాశ్రమాలయైః
తస్యపశ్యన్ ససౌమిత్రే । రుదశ్రుర్వసతి ద్రుమాన్॥ ౧౪

చిత్రకూట వనస్థంచ । కథితస్వర్గతిర్గురోః
లక్ష్మ్యాని మంత్రయాంచక్రే । తమనుచ్ఛిష్ట సంపదా॥ ౧౫

సహిప్రథమజేతస్మిన్ । నకృత శ్రీపరిగ్రహే
పరివేత్తారమాత్మానం । మేనేస్వీకరణాద్భువః॥ ౧౬

తమశక్యమపాక్రష్టుం । నిదేశాత్స్వర్గిణః పితుః
యయాచే పాదుకే పశ్చాత్ । కర్తుం రాజ్యాధి దేవతే॥ ౧౭

సవిసృష్టస్తథేత్యుక్త్వా । భ్రాత్రా నైవావిశత్పురీం
నందిగ్రామగతస్తస్య । రాజ్యంన్యాస మివాభునక్॥ ౧౮

దృఢభక్తి రితిజ్యేష్ఠే । రాజ్యతృష్ణాపరాఙ్ముఖః
మాతుః పాపస్య శుద్ధ్యర్థం । ప్రాయశ్చిత్త మివాకరోత్॥ ౧౯

రామోపి సహవైదేహ్యా । వనేవన్యేనసత్త్వయన్
చచార సానుజః శాంతో । వృద్ధేక్ష్వాకు వ్రతం యువా॥ ౨౦

ప్రభావస్తంభితచ్ఛాయ । మాశ్రితః సవనస్పతిం
కదాచిదంకే సీతాయాః । శిశ్యేకించి దివశ్రమాత్॥ ౨౧

ఐంద్రః కిలన ఖైస్తస్యా । విదదారస్తనౌద్విజః
ప్రియోపభోగ చిహ్నేషు । పౌరోభాగ్య మివాచరన్॥ ౨౨

తనయు నెడఁబాసి శోకమును ◆ దల్లడిల్లి । స్వక్రియను గల్గినట్టి శా◆పమును దలఁచి
తాను నర్చిన పాపకృ◆త్యమునకరయుఁ । దనువుదొఱఁగుటె పరిహార ◆ మనుచు నెంచె॥ ౧౦

అస్తమించిన రాజును ◆ నడవిఁజన్న । రాజసుతులును గలయట్టి ◆ రాజ్యమపుడు
లోపములఁ జక్కఁగని పెట్ట ◆ నోఁపునట్టి । యరినృపాలుర కెరయగు ◆ నట్టులుండె॥ ౧౧

అంతఁ బతిలేని మంత్రు ల◆త్యంతధృతిని । నత్రులను నీరు రానీని ◆ యాప్తవరుల
చేతఁ గప్పించిరప్పుడు ◆ మాతృబంధు । నిలయమందున్న భరతుని ◆ నీతిపరుని॥ ౧౨

జనకుఁడత్యాధి మరణంబు ◆ గనినవార్త । వినినయంతనె కైకేయి ◆ తనయుఁడాత్మ
జననికే గాక విపుల రా◆జ్యంపు సిరికి । విషయసౌఖ్యాళికిని గూడ ◆ విముఖుఁడయ్యె॥ ౧౩

అనుజు సౌమిత్రితోఁ గూడి ◆ యగ్రజుండు । విశ్రమించిన వృక్షమ్ము ◆ లాశ్రమమ్ము
లాతనికిఁ జూపఁ గార్చుచు ◆ నశ్రువులను । బలముతో రాము దారిని ◆ భరతుఁడేగె॥ ౧౪

చిత్రకూటస్థుఁడౌ రాము ◆ జెంతఁ జేరి । దివికి జనకుఁడు చనుటను ◆ దెలియఁబఱచి
యన్యులంటంగఁ గాని రా◆జ్యంపు సిరికిఁ । బిలిచె రమ్మంచు భరతుఁడు ◆ వినయరతుఁడు॥

రాజ్యరమ నగ్రజుండైన ◆ రాఘవుండు । చేకొనక యుండ దానిఁదా ◆ స్వీకరింప
నన్నకును ముందుఁ బెండ్లాడి ◆ నట్టి పాపి । యగుదునని యెంచె భరతుండు ◆ న్యాయవిదుఁడు॥

స్వర్గవాసుని జనకు శా◆సనము దాఁటఁ । దనకుఁ గాదని రాఘవుం ◆ డనినఁ బదకుఁ
బాదుకల నేనియియ్యఁగా ◆ భరతుఁడడిగెఁ । బూజ్య దేవతలుగనుంచ ◆ రాజ్యమునకు॥

అల్లెయని పల్కి పంపిన ◆ నన్న వీడి । చేరక పురమున యోధ్యను ◆ భరతుఁడంత
నందియను పేరనొప్పెడు ◆ నగరినుండి । యిడిన నిక్షేపమును వలె ◆ నేలె భువిని॥ ౧౮

తల్లియొనరించినట్టి పా◆తకమునకును । దగిన పరిహారమో యన ◆ ధర్మనిరతి
రాజ్యతృష్ణను దొఱఁగి య◆గ్రజునియందుఁ । బరమదృఢభక్తిఁగల్గి య◆భ్భరతుఁడుండె॥ ౧౯

ధరణినిక్ష్వాకుకులులు వృ◆ద్ధత్వమందుఁ । బొందుచరితమును యౌవన◆మందె తాల్చి
భాగ్యతో లక్ష్మణునితోడ ◆ వనము వనము । శాంతమతి రాఘవుండును ◆ సంచరించె॥ ౨౦

ఒక్కతఱి రఘుకులమణి ◆ యొక్కయింత । బడలినట్టులు జానకి ◆ తోడను దాను
బండియొంతయు విశ్రాంతి ◆ వడయుచుండెఁ । దనమహిమ చేతఁ గదలని ◆ తరువునీడ॥

చేరి రాముని యుపభోగ ◆ చిహ్నములకు । దోషమెంచిన యట్టులు ◆ ధూర్తుఁడైన
ఘనగపతి నందనుండు కా◆కాసురుండు । గోళ్లచేఁ జీరె జానకి ◆ కుచయుగంబు॥ ౨౨

తస్మిన్నాస్థదిషీకాస్త్రం । రామో రామావబోధితః
ఆత్మానం ముముచే తస్మా । దేకనేత్రవ్యయేన సః॥ ౨౩

రామస్త్వాసన్న దేశత్వా । ద్భరతాగమనం పునః
ఆశంక్యోత్సుక సారంగాం । చిత్రకూటస్థలీం జహౌ॥ ౨౪

ప్రయయావాతిథేయేషు । వసన్నృషికులేషు సః
దక్షిణాం దిశమృక్షేషు । వార్షికేష్వివ భాస్కరః॥ ౨౫

బభౌ తమనుగచ్ఛంతీ । విదేహాధిపతేః సుతా
ప్రతిషిద్ధాపి కైకేయ్యా । లక్ష్మీరివ గుణోన్ముఖీ॥ ౨౬

అనసూయాతిసృష్టేన । పుణ్యగంధేన కాననం
సా చకారాంగరాగేణ । పుష్పోచ్చలితషట్పదం॥ ౨౭

సంధ్యాభ్రకపిశస్తస్య । విరాధో నామ రాక్షసః
అతిష్ఠన్మార్గమావృత్య । రామస్యేందోరివ గ్రహః॥ ౨౮

స జహార తయోర్మధ్యే । మైథిలీం లోకశోషణః
నభోనభస్యయోర్వృష్టి । మవగ్రహ ఇవాంతరే॥ ౨౯

తం వినిష్పిష్య కాకుత్స్థౌ । పురా దూషయతి స్థలీం
గంధేనాశుచినా చేతి । వసుధాయాం నిచఖ్నతుః॥ 30

పంచవట్యాం తతో రామః । శాసనాత్కుంభజన్మనః
అనపోఢస్థితిస్తస్థౌ । వింధ్యాద్రిః ప్రకృతావివ॥ 31

రావణావరజా తత్ర । రాఘవం మదనాతురా
అభిపేదే నిదాఘార్తా । వ్యాలీవ మలయద్రుమం॥ 3౨

సా సీతాసన్నిధావేవ । తం వవ్రే కథితాన్వయా
అత్యారూఢో హి నారీణా । మకాలజ్ఞో మనోభవః॥ 33

కళత్రవానహం బాలే । కనీయాంసం భజస్వ మే
ఇతి రామో వృషస్యంతీం । వృషస్కంధః శశాస తాం॥ 34

జ్యేష్ఠాభిగమనాత్పూర్వం । తేనాప్యనభినందితా
సాభూద్రామాశ్రయా భూయో । నదీవోభయకూలభాక్॥ 35

అంతఁ బ్రియురాలు లేఁగా ♦ నమరమీఁద । నెల్లు తూఁపునుజానకీ ♦ వల్లభుండు
పఱపెవాఁడును గిరగిరఁ ♦ దిరిగి తిరిగి । తన్నురక్షించుకొనెనొక ♦ కన్నుఁ దోసఁగి॥ ౨౩

చేరువందుంట భరతుండు ♦ చేరుమరల । ననెడు శంకను సౌమిత్రి ♦ యగ్రజుండు
జింకగమితమిఁదనుఁ జూచు ♦ చిత్రకూట । గిరివరప్రాంతమును వీడి ♦ తరలెముందు॥ ౨౪

కూర్మి నాతిథ్యమిడు బుషి ♦ కులములందు । దాశరథియుండి దక్షిణ ♦ దేశమరుగ
వర్షమిడునట్టి నక్షత్ర ♦ వర్గమందు । నర్కుఁడు వసించి దక్షిణ ♦ మరుగునట్లు॥ ౨౫

జనకసుత రాము వెనుకను ♦ జనుట చూడఁ । బ్రవిమలగుణాళి నరయించు ♦ రాజ్యలక్ష్మి
కైక వారింపనిలువక ♦ కడఁగి యతని । వెనుక నేచను దెంచెనో ♦ యనఁగఁ దోఁచె॥ ౨౬

తనకు వనసూయ యొసఁగఁగాఁ ♦ దనరుచుండు । నంగరాగంబులో పల ♦ నమరునట్టి
పుణ్యగంధంబుచే సీత ♦ పుష్పములను । నడవిలోఁదుమ్మెదలు వీడు ♦ నట్లు చేసె॥ ౨౭

సంజఁగల్గెడు మేఘంపుఁ ♦ జాయవాఁడు । ప్రబలబలుఁడు విరాధుఁడన్ ♦ రాక్షసుండు
దాశరథితో ప్రవక్ర్తమై ♦ తానునిలిచెఁ । జంద్రుదారికి రాహువు ♦ చందమునను॥ ౨౮

రామలక్ష్మణులకు మధ్యఁ ♦ గ్రాలు సీత । నెత్తికొనిపోయె లోకంబు ♦ నేర్పునసుర
దవిలి శ్రావణభాద్రప ♦ దాలనడిమి । వృష్టినిగ్రహంబు హ ♦ రించునట్లు॥ ౨౯

అంతఁ గాకుత్థ్సులిర్వురా ♦ యధముఁ జంపి । ముందు దుర్గంధమున బుషి ♦ భూమిచెడక
యుండు విధమును దలపోసి ♦ యుర్వియందు । దనుజదేహంబుఁ బూడ్చిరి ♦ ధర్మరతులు॥

అంతఁ గుంభజు ననుమతి ♦ నాత్మనియతిఁ । బంచవటిలోన శ్రీరామ ♦ భద్రుఁడుండె
నమ్మనీందు ప్రనియాజ్ఞ విం ♦ ధ్యాచలంబు । తనయథాస్థితిలో పలఁ ♦ దనరునట్లు॥ ౩౦

అప్పుడా రావణానుజ ♦ చుప్పనాతి । రాముకడఁ జేరెఁ గామాతు ♦ రత్వమునను
నధికగ్రీష్మార్తపార్థయకా ♦ నాఁడుఁ బాము । చందనపుఁ జెట్టుకడఁ జేరు ♦ చందమునను॥

సీత యెదుట నె వంశంబు ♦ చెప్పికొనుచు । వెలిపతిచె రాముని కుఁదన ♦ వలపునసుర
యతిశయోద్రిక్తలై నట్టి ♦ యతివలందు । స్మరుని కుండునె సమయంబు ♦ నెఱుఁగ తెలివి॥

భార్యగలవాఁడనేఁ గాన ♦ బాలనాదు । తమ్ములక్ష్మణు సేవింపఁ ♦ బొమ్మటంచు
మూఁపులాఁ బోతు మూఁపులఁ ♦ బోలువాఁడు । రాఘవుఁడు దెల్పెఁ గాముకు ♦ రాలికంత॥

అగ్రజుని చెంతఁ జేరిన ♦ దగుటఁ దనకు । నర్హగాదని సౌమిత్రి ♦ యంపివేయ
మరలరాముని గదిసి దు ♦ ర్మార్గురాలు । రెండు దరులంటు నదివలె ♦ నుండెఁ జూడ॥ ౩౫

సంరంభం మైథిలీహాసః । క్షణసౌమ్యాం నినాయ తాం
నివాతస్తిమితాం వేలాం । చంద్రోదయ ఇవోదధేః॥ ౩౬

ఫలమస్యోపహాసస్య । సద్యః ప్రాప్స్యసి పశ్య మాం
మృగ్యాః పరిభవో వ్యాఘ్ర్యా । మిత్యవేహి త్వయా కృతం॥ ౩౭

ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం భర్తు । రంకం నిర్విశతీం భయాత్
రూపం శూర్పణఖా నామ్నః । సదృశం ప్రత్యపద్యత॥ ౩౮

లక్ష్మణః ప్రథమం శ్రుత్వా । కోకిలా మంజుభాషిణీం
శివాఘోరస్వనాం పశ్చాత్ । బుబుధే వికృతేతి తాం॥ ౩౯

పర్ణశాలా మథ క్షిప్రం । వికృష్టాసిః ప్రవిశ్య సః
వైరూప్య పౌనరుక్త్యేన । భీషణాం తామయోజయత్॥ ౪౦

సా వక్రనఖధారిణ్యా । వేణుకర్కశ పర్వయా
అంకుశాకారయాంగుళ్యా । తావతర్జయదంబరే॥ ౪౧

ప్రాప్య చాశు జనస్థానం । ఖరాదిభ్య స్తథావిధం
రామోపక్రమమాచఖ్యౌ । రక్షః పరిభవం నవం॥ ౪౨

ముఖావయవలూనాం తాం । నైఋతా యత్పురోదధుః
రామాభియాయినాం తేషాం । తదేవాభూదమంగళం॥ ౪౩

ఉదాయుధానాపతత । స్తాన్ దృప్తాన్ ప్రేక్ష్య రాఘవః
నిదధే విజయాశంసాం । చాపే సీతాంచ లక్ష్మణే॥ ౪౪

ఏకో దాశరథిః కామం । యాతుధానాః సహస్రశః
తే తు యావంత ఏవాజౌ । తావాంశ్చ దదృశే స తైః॥ ౪౫

అసజ్జనేన కాకుత్స్థః । ప్రయుక్త మథ దూషణం
న చక్షమే శుభాచారః । స దూషణమివాత్మనః॥ ౪౬

తం శరైః ప్రతిజగ్రాహ । ఖరత్రిశిర సౌ చ సః
క్రమశస్తే పునస్తస్య । చాపాత్సమమివోద్యయుః॥ ౪౭

తైస్త్రయాణాం శితైర్బాణై । ర్యథాపూర్వ విశుద్ధిభిః
ఆయుర్దేహాతిగైః పీతం । రుధిరం తు పతత్రిభిః॥ ౪౮

అప్పటికిసౌమ్యముగనున్న ♦ యసురరూపు । జనకసుతనవ్వినంతనె ♦ కనెనువికృతి
గాలిలేమినిశాంతంబు ♦ గాంచియున్న । కడలిశశిదోఁపఁగదలికఁ ♦ గాంచునట్లు॥ ౩౬

చాన నను‌ఁగాంచినవ్విన ♦ దానిఫలము । గుడుతువిప్పుడెచూడుము ♦ తడవులేదు
ఈవొనర్చినయపమతి ♦ యెంచనాకు । లేడిపులికినొనర్చిన ♦ జాడయంచు॥ ౩౭

అమితభీతినిబ్రయునంక ♦ మందువాఁలు । సీతతోనని యాచుప్ప ♦ నాతియంతఁ
దనదుశూర్పణఖాఖ్యకుఁ ♦ దగినయట్టి । భయముగొల్పెడు నట్టిరూ♦పంబుఁదాల్చె॥ ౩౮

అంతఁగోకిలవలె మనో♦హరముగాను । బలికి యావలనక్కఁకూఁ ♦ తలనుగూయ
లక్ష్మణుఁడెటిఁగదానిదౌ ♦ లక్షణముల । మనుజులకువైరి మాయల♦మూరియంచు॥ ౩౯

సత్వరమ్ముగనాపఙ్క్తి ♦ శాలఁజొచ్చి । పూసిఖడ్గంబు నానుమి♦తాిసుతుండు
భీతిఁగొల్పెడునట్లుగా ♦ వికృతిఁగూల్చెఁ । జూడఁబునరుక్తిగాఁదోఁప ♦ శూర్పణఖకు॥

కొక్కెనలెఁజాలనఁకరఁ ♦ గొన్నగోళ్ళ । వెదురునలెగట్టిపాటిన ♦ వింతకీళ్ళ
వ్రేళు లంకుశగతిఁబట్టి ♦ కూళిదనుజ । భయముగొలుపుచునిలిచె నం♦బరమునందు॥ ౪౧

చనిరయంబునదిజన ♦ స్థానమునకు । రాక్షసులకవ్విధంబున ♦ రాఘవుండు
కొ్త్తయనమతిఁగూర్పనా ♦ యత్తమగుటఁ । ఇక్కఁగాఁదెల్పెఖరుఁడాది ♦ రక్కసులకు॥

నదనమండలియనయవ ♦ పాళియొల్లఁ । దరుగఁబడినట్టిదానిని ♦ దమకుముందుఁ
గగ్గియుఁడుటయే యమం♦గళముఁదెల్పె । రాముపైనెత్తివచ్చెడు ♦ రాక్షసులకు॥ ౪౩

దానవులు మీఁదనైవ శ♦స్త్రములనెత్తి । గర్వమునరాగ రాముఁడు ♦ గాంచియుంచె
జానకినిగాచుబరువు ల♦క్ష్మణునిమీఁద । విజయభారమ్మునంతను ♦ వింటిమీఁద॥ ౪౪

రాఘవుండొక్కఁడేయుండె ♦ రణమునందుఁ । గానిరాక్షసులుండిరి ♦ వేనవేలు
అయినఁదామెందఱుండిరో ♦ యంతమంది । రాములగుపడుచుండిరి ♦ రక్కసులకు॥ ౪౫

ఆత్మదూషణమొవ్వని ♦ యట్టివాఁడు । పరిశమలాచారవంతుఁడు ♦ రాఘవుండు
దుర్జనులుపంపినట్టియా ♦ దూషణాఖ్యు । నెవ్విధంబునఁదాను స♦హింపనేర్చు॥ ౪౬

తిశిరిఖరదూషణులమీఁదఁ ♦ దిరిశిరుమీఁద । నొకటివెనుకనొకొండు కా♦ర్ముకమునుండి
తూపులఁబ్రయోగమొనరింపఁ ♦ జూపరులకు । మూఁడునొకసారియేసిన ♦ జాడఁదోఁచె॥

దేహములఁదూటియెప్పటి ♦ తీరునందు । విమలముగనుండుతీవ్ర బా♦ణములుముగురి
ప్రాణవాయువులనుదాము ♦ పట్టిపిల్చె । రక్తముపిహంగమమ్ముల ♦ రాజిపిల్చె॥ ౪౮

తస్మిన్రామశరోత్కృత్తే । బలేమహతిరక్షసాం
ఉత్థితం దదృశేన్యచ్చ । కబంధేభ్యోనకించన॥ ౪౯

సాబాణవర్షిణం రామం । యోధయిత్వాసురద్విషాం
అప్రబోధాయ సుష్వాప । గృధ్రచ్ఛాయేవరూథినీ॥ ౫౦

రాఘవాస్త్ర విదీర్ణానాం । రావణంప్రతిరక్షసాం
తేషాం శూర్పణఖైవైకా । దుష్ప్రవృత్తిహరాభవత్॥ ౫౧

నిగ్రహాత్స్వనురాస్తానాం । వధాచ్ఛధనదానుజః
రామేణనిహతం మేనే । పదం దశసుమూర్ధను॥ ౫౨

రక్షసామృగరూపేణ । వంచయిత్వా సరాఘవౌ
జహారసీతాంపక్షీంద్ర । ప్రయాసక్షణ విఘ్నితః॥ ౫౩

తౌసీతాన్వేషిణౌగృధ్రం । లూనపక్షమపశ్యతాం
ప్రాణైర్దశరథప్రీతే । రనృణం కంఠవర్తిభిః॥ ౫౪

సరావణహృతాంతాభ్యాం । వచసాచష్టమైథిలీం
ఆత్మనః సుమహత్కర్మ । వ్రణైరావేద్య సంస్థితః॥ ౫౫

తయోస్తస్మిన్నవీభూత । పితృవ్యాపత్తిశోకయోః
పితరీవాగ్నిసంస్కారాత్ । పరావవృతిరేక్రియాః॥ ౫౬

వధనిర్ధూతశాపస్య । కబంధస్యోపదేశతః
ముమూర్ఛ సఖ్యంరామస్య । సమానవ్యసనేహరౌ॥ ౫౭

సహత్వా వాలినం వీర । స్తత్పదేచిరకాంక్షితే
ధాతోః స్థాన ఇవాదేశం । సుగ్రీవం సన్న్యవేశయత్॥ ౫౮

ఇతస్తతశ్చవైదేహీ । మన్వేష్టుం భర్తృచోదితాః
కపయశ్చేరురార్తస్య । రామస్యేవమనోరథాః॥ ౫౯

ప్రవృత్తావుప లబ్ధాయాం । తస్యాః సంపాతదర్శనాత్
మారుతిః సాగరం తీర్ణః । సంసారమివనిర్మమః॥ ౬౦

దృష్టావిచిన్వతాతేన । లంకాయాం రాక్షసీవృతా
జానకీవిషవల్లీభిః । పరీతేవమహౌషధిః॥ ౬౧

శరములను రామచంద్రుఁడు ♦ తరిగినట్టి । పరిబలమహాఘోరదానవ ♦ జలమునందు
మెండెములుతప్పనిలఁబడి ♦ యుండునట్టి । వెప్పియును గానరాకుండె ♦ నెచటఁగనిన॥

శరపరంపరసృష్టిగాఁ ♦ గురియుచుండు । రామచంద్రునితోడను ♦ రణమొనర్చి
యసురులదళంబులేని ♦ యట్టిదీర్ఘ । నిద్రనుబరుండె గద్దల ♦ నీడలందు॥ ౫౦

రాఘవునియస్త్రములయుద్ధ ♦ రంగమందు । నిహతమైనట్టిరాక్షసా ♦ నీకమందుఁ
బడితలలవానికీదుష్ట ♦ వార్తఁదెలుప । దూతగానిల్చె నాచుప్ప ♦ నాతియొకతె॥ ౫౧

చెల్లెలికినిట్టు లపకృతి ♦ చేయుకతన । నాస్త్రఖరదూషణాదుల ♦ నార్చుకతనఁ
ధనదుతమ్ముఁడుతనపది ♦ తలలమీఁద । నుంచెరాముఁడుపదమని ♦ యెంచెమదిని॥ ౫౨

జింకరూపపురక్కసు ♦ చేతనంత । రాఘవులమోసపుచ్చి యా ♦ రావణుండు
కష్టమునకోర్చి ఖగపతి ♦ కలియఁబడుచుఁ । గొంతయడ్డగిననుసీతఁ ♦ గొంచునరిగె॥ ౫౩

అవనిజాతనువెదకు రా ♦ ఘవులుగనిరి । తెగినరెక్కలతోడను ♦ నుగియనున్న
ప్రాణములతోడ దశరథు ♦ ప్రాణసఖుని । ఋణముదీర్చినయట్టియా ♦ గృధ్రవిభుని॥ ౫౪

రావణునిచేతసీత గొం ♦ పోవఁబడుట । తెలిపిమాటలవాత్మీయ ♦ దేహమందుఁ
గన్నప్రాణములఁదన మహా ♦ కార్యములను । బ్రకటపఱిచిజటాయువు ♦ వదలెనసురు॥ ౫౫

అతనిమృతిచేతఁ బిత్రుమర ♦ ణార్తిమరలఁ । గనినవారలు రామల ♦ క్ష్మణులుభక్తి
జనకునికివలె నగ్నిసం ♦ స్కారమాది । యపరకర్మములొనరిచి ర ♦ తనికంత॥ ౫౬

చంపఁబడుటను శాపమో ♦ క్షంబుగన్న । యక్కబంధునియుపదేశ ♦ మనుసరింప
మైత్రివర్ధిల్లెఁదనతో స ♦ మానచింతఁ । గ్రుంగువానరపతితోడ ♦ రాఘవునకు॥ ౫౭

వాలిఁజరిమార్చి యాతని ♦ పదమునందుఁ । జిరతరంబుగ దాని వాం ♦ ఛించునట్టి
మిత్రుసుగ్రీవు దశరథ ♦ పుత్రుఁడునిచెఁ । దుడిచిధాతువు నాదేశ ♦ మిడెడునట్లు॥ ౫౮

దెసలదెసలనుజానకీ ♦ దేవివెదుక । వానరేంద్రుఁడు శాసింప ♦ వనచరములు
దేశదేశమ్ములనుజుట్టి ♦ తిరుగుచుండె । రాము విరహార్తుచలమునో ♦ రథములట్లు॥ ౫౯

సాధ్విసీతామహాదేవి ♦ సత్యవార్తఁ । దానువినఁగల్గిసంపాతి ♦ దర్శనమున
సాగరముదాఁటెమారుతి ♦ సంభ్రమమున । దళితమోహుఁడుభవమును ♦ దాఁటునట్లు॥ ౬౦

చుట్టుదీపమయమాలికల్ ♦ చుట్టుకొన్న । ప్రాకామలంపుమహౌషధి ♦ వగిదినుండు
రాక్షసీకృతరక్షనట్టి ♦ రాముసతిని । గాంచెఁ బావని లంకను ♦ గలయవెదకి॥ ౬౧

కామం జీవతి మే నాథ । ఇతి సా విజహౌ శుచం
ప్రాఙ్మత్వా సత్యమస్యాంతం । జీవితాస్మీతి లజ్జితా॥ ౭౫

గరుడాపాత విశ్లిష్ట । మేఘనాదాస్త్ర బంధనః
దాశరథ్యోః క్షణక్లేశః । స్వప్నవృత్త ఇవాభవత్॥ ౭౬

తతో బిభేద పౌలస్త్యః । శక్త్యా వక్షసి లక్ష్మణం
రామస్త్వనాహతోఽప్యాసీ । ద్విదీర్ణహృదయః శుచా॥ ౭౭

సమారుతి సమానీత । మహౌషధిహృతవ్యథః
లంకాస్త్రీణాం పునశ్చక్రే । విలాపాచార్యకం శరైః॥ ౭౮

నాదం స మేఘనాదస్య । ధనుశ్చేంద్రాయుధప్రభం
మేఘస్యేవ శరత్కాలో । నకించిత్పర్య శేషయత్॥ ౭౯

కుంభకర్ణః కపీంద్రేణ । తుల్యావస్థః స్వసుః కృతః
రురోధ రామం శృంగీవ । టంకచ్ఛిన్నమనః శిలః॥ ౮౦

అకాలే బోధితో భ్రాత్రా । ప్రియస్వప్నో వృథాభవాన్
రామేషుభిరితీవాసౌ । దీర్ఘనిద్రాం ప్రవేశితః॥ ౮౧

ఇతరాణ్యపి రక్షాంసి । పేతుర్వానరకోటిషు
రజాంసి సమరోత్థాని । తచ్ఛోణిత నదీష్వివ॥ ౮౨

నిర్యయావథ పౌలస్త్యః । పునర్యుద్ధాయ మందిరాత్
అరావణ మరామం వా । జగదద్యేతి నిశ్చితః॥ ౮౩

రామం పదాతి మాలోక్య । లంకేశం చ వరూథినం
హరియుగ్యం రథం తస్మై । ప్రజిఘాయ పురందరః॥ ౮౪

తమాధూతధ్వజపటం । వ్యోమగంగోర్మి వాయుభిః
దేవసూత భుజాలంబీ । జైత్రమధ్యాస్త రాఘవః॥ ౮౫

మాతలిస్తస్య మాహేంద్ర । మాముమోచ తనుచ్ఛదం
యత్రోత్పలదళ క్లైబ్య । మస్త్రాణ్యాపుః సురద్విషాం॥ ౮౬

అన్యోన్యదర్శన ప్రాప్త । విక్రమావసరం చిరాత్॥
రామరావణయోర్యుద్ధం । చరితార్థమివాభవత్॥ ౮౭

బ్రదికియున్నాఁడు సత్యంబు ♦ ప్రాణనాథుఁ । డనుచు శోకంబు మానియు ♦ జనకతనయ
విభుఁడు మృతినొందె ననుచు భా♦వించినపుడు । బ్రదికినందులకై సిగ్గు ♦ పడుచునుండె॥ ౭౬

రాఘవులకిర్వురకుఁ గూడ ♦ మేఘనాదు । నస్త్రబంధమ్మునను గల్గి ♦ నట్టి పీడ
క్షణములో వీడి గరుడునా♦గమనమునను । స్వప్నమునఁ గన్న వృత్తంబు ♦ పగిదియయ్యె॥

రావణాసురుఁ డంత నా♦రాముతమ్ము । నురము భేదించె శక్తి ప్ర♦యోగమునను
గొట్టఁబడకయె రాఘవు ♦ గుండె లవిసెఁ । బట్టరానట్టి సంతాప ♦ భరముచేత॥ ౭౭

పవనపుత్రుని చేతఁ దేఁ ♦ బడినయట్టి । యమ్మహౌషధిచే బాధ ♦ యపనయింప
లంకఁ గలసతులకు మఱి ♦ లక్ష్మణుండు । శరశతులంత నేర్పు నా♦చార్యుఁడయ్యె॥ ౭౮

మేఘనాదేంద్రచాపముల్ ♦ మృగ్యములుగ । సలిపియుల రాము నాశర♦శ్రేణియట్లు
మేఘనాదుని నాదంబు ♦ మించు ధనువు । మృగ్యములు సేసి యలరె ♦ సౌమిత్రి యంత॥ ౭౯

తోడఁబుట్టువు దశతోడి ♦ తుల్యదశను । గుంభకర్ణుఁడు కపిరాజు ♦ గొలువఁ గాంచి
యాలినిదొలిచిన మణిశిల ♦ గలిగినట్టి । యచలమును బోలి రాముని ♦ నడ్డగించె॥ ౮౦

నిద్రనెంతయుఁ బ్రేమించు ♦ నిన్ను నన్న । మేలుకొలిపెను బాప మ♦కాలమందు
ననుచు నోదార్చుగతి రాము ♦ నాశుగమ్ము । లాతనికిఁ గొల్పె దీర్ఘమై♦నట్టి నిద్ర॥ ౮౧

అచట దురమున లేచిన ♦ యట్టి దుమ్ము । శోణనదిమీఁదఁ గప్పిన ♦ చొప్పు దోఁప
ననువులెడలిన తక్కుర♦క్కసులు గూడఁ । గూలిరప్పుడు వానర♦కోటిమీఁద॥ ౮౨

రావణుఁడు నేఁడు లోకమ♦రావణంబొ । రామశూన్యంబొ యైతీరుఁ ♦ బ్రధనమందు
ననెడు దృఢనిశ్చయముతోడ ♦ నాలయంబు । వీడెఁ గ్రమ్మర సంగర ♦ క్రీడకొఱకు॥ ౮౩

రాఘవుఁడు పాదచారియు ♦ రావణుండు । రథిగనుంట నుజూచి పు♦రందరుండు
రథ్యములఁ గూడి యందమై ♦ క్రాలుచుండు । నరదమును బంపెఁ బంక్తిర♦థాత్మజునకు॥

అభ్రగంగానదీ తరం♦గానిలమున । ధ్వజపటమ్ముల్లలాడెడు ♦ వజ్రిరథము
జయకరము నెక్కె శ్రీరామ ♦ చంద్రుఁడపుడు । మాతలి కరమ్మునూఁతఁగాఁ ♦ జేతఁబట్టి॥

అనురచయములు వఱపెడు ♦ నస్త్రతతినిఁ । గలువపూలను బోలె ని♦ష్ఫలము సలుపు
మఘవుకవచంబు మాతలి ♦ మహితరీతి । లక్ష్మణాగ్రజు మేన న♦లంకరించె॥ ౮౬

రామరావణసంగర ♦ క్రమము చూడ । వారు తమతమ శౌర్యంబు ♦ ప్రకటపఱుప
నెంచి చిరకాలమును నిరీ♦క్షించియున్న । వాంఛితమ్ము ఫలించిన ♦ పగిదిఁ దోఁచె॥ ౮౭

భుజమూర్ధోరుబాహుళ్యా । దేకోపిధనదానుజః
దదృశేసోయథాపూర్వో । మాతృవంశ ఇవస్థితః॥ ౮౮

జేతారం లోకపాలానాం । స్వముఖైరర్చితేశ్వరం
రామస్తులితకైలాస । మరాతిం బహ్వమన్యత॥ ౮౯

తస్యస్ఫురతి పౌలస్త్యః । సీతాసంగమ శంసిని
నిచఖానాధిక క్రోధః । శరంసవ్యేతరేభుజే॥ ౯౦

రావణస్యాపి రామాస్తో । భిత్వాహృదయమాశుగః
వివేశభువమాఖ్యాతు । మురగేభ్య ఇవప్రియం॥ ౯౧

వచసైవతయోర్వాక్య । మస్త్రమస్త్రేణ నిఘ్నతోః
అన్యోన్యజయసంరంభో । వవృధేవాదినోరివ॥ ౯౨

విక్రమవ్యతిహారేణ । సామాన్యాభూద్ద్వయోరపి
జయశ్రీరంతరావేది । ర్మత్తవారణయోరివ॥ ౯౩

కృతప్రతికృతప్రీతై । స్తయోర్ముక్తాం సురాసురైః
పరస్పర శరవ్రాతాః । పుష్పవృష్టిం నసేహిరే॥ ౯౪

అయః శంకుచితాం రక్షః । శతఘ్నీమథ శత్రవే
హృతాంవైవస్వతస్యేవ । కూటశాల్మలిమక్షిపత్॥ ౯౫

రాఘవోరథమప్రాప్తాం । తామాశంచసురద్విషాం
అర్ధచంద్రముఖైర్బాణై । శ్చిచ్ఛేదకదలీసుఖం॥ ౯౬

అమోఘంసందధేచాస్మై । ధనుష్యేకధనుర్ధరః
బ్రాహ్మమస్త్రంప్రియాశోక । శల్యనిష్కర్షణౌషధం॥ ౯౭

తద్వ్యోమ్నిదశధాభిన్నం । దదృశేదీప్తిమన్ముఖం
వపుర్మహోరగస్యేవ । కరాళఫణమండలం॥ ౯౮

తేనమంత్రప్రయుక్తేన । నిమేషార్ధాదపాతయత్
సరావణశిరఃపంక్తి । మజ్ఞాతప్రణవేదనాం॥ ౯౯

బాలార్కప్రతిమేవాప్సు । వీచిభిన్నాపతిష్యతః
రరాజరక్షఃకాయస్య । కంఠచ్ఛేదపరంపరా॥ ౧౦౦

అక్కుఁజేరునితమ్ముఁడౌ ♦ దనుజవిభుఁడు । యుద్ధరంగాననొక్కఁడే ♦ యున్నఁగూడఁ
దల్లికడఁజుట్టములతోడఁ ♦ దనరినట్లె । వెలసె శీర్షోరుహస్తముల్ ♦ పెక్కులంట॥ ౮౮

కేళిమైలోకపాలుర ♦ గెలిచినట్టి । శీర్షములొసంగి శివునిఁ బూ♦జించినట్టి
యెంతయునువింతఁ గైలాస ♦ మెత్తినట్టి । యరినిగొప్పగమదిని దా♦శరథియెంచె॥ ౮౯

సీతఁగాంచెడుశుభము సూ♦చించియదరు । రాముకుడిభుజమునవాటె ♦ రావణుండు
క్రోధసంతప్తచిత్తుఁడై ♦ క్రూరమైన । బాణరాజంబునొక్కటిఁ ♦ బట్టురయమున॥ ౯౦

అంతరాముఁడుపఱపిన ♦ యట్టిశరము । రావణాసురు వక్షంబు ♦ వ్రచ్చివైచి
భూమిలోపలఁజొచ్చెను ♦ భుజగములకు । నాప్రియోదంతమునుదెల్ప ♦ నరిగినట్లు॥ ౯౧

మాటవారలుదమములు ♦ మాటతోడ । శరమువారలుదమములు ♦ శరముతోడ
మించిఖండింపజయకాంక్ష ♦ మీఁదమీఁద । నతిశయిల్లెనువాదుల ♦ యందుఁబోలె॥ ౯౨

ఒకరితెరువాతనొకరుగా ♦ యుద్ధమందు । నేఁపునూపంగజయలక్ష్మి ♦ యిర్వురకును
సమముగానుండెజగడంబు ♦ సలుపురెండు । ద్విరదములమధ్యనుండెడు ♦ వేదియట్లు॥

జయమునఁబరాపజయమున ♦ సంతసిల్లి । కరియునసురులసురలదో ♦ కనుమహ్రృష్టి
రామరక్షోధిపతుల ప♦రస్పరంపు । సాయకవ్రాతమెవ్విధి ♦ నైఁపదయ్యె॥ ౯౪

రావణుఁడువైచెశతఘ్ని ♦ రాముమీఁద । యమగదాదండమునుబోలి ♦ నట్టిదాని
వాపమ్మునవార్జించి ♦ నట్టిదానిఁ । బ్రకటకోపాగ్నిలోహకం♦టక శతఘ్ని॥ ౯౫

రథముఁజేరకమున్నె శ్రీ♦రాఘవుండు । కదళిఖండించులీల సు♦ఖమ్ముగాను
రాక్షసేంద్రునితోఁగూడ ♦ నాక్షణంబ । యర్ధచంద్రాస్త్రమునదాని ♦ హతమొనర్చె॥

ఆత్మలోనాటియున్న ప్రి ♦ యావియోగ । శోకశల్యంబుఁబాపఁగా ♦ నూటిదైన
యాపథంబగుబ్రహ్మాస్త్ర ♦ మసమధన్వి । దాశరథిపింటుసంధించె ♦ దైత్యుఁజంప॥ ౯౭

పదిమొగమ్ములతోడ నం ♦ బరమునందుఁ । బ్రజ్వరిల్లుచునుండెడు ♦ బ్రహ్మశరము
భీషణములగుపడగల ♦ శేషుకాయ । మట్లుకనఁబడుచుండె భ ♦ యంకరముగ॥ ౯౮

అట్లుమంత్రిప్రయుక్తమై ♦ యడరినట్టి । బాణమునఁజేఁగూలె రా ♦ వణునితలలు
పదియునొకయింతయేనియు ♦ ప్రాణముబాధ । నొందకుండఁగనిమిషార్ధ ♦ మందునపుడు॥

రావణునికాయమందుండి ♦ రాలినట్టి । శీర్షచయములుచూడవి ♦ చికలచేతఁ
గదలుచుండెడునీటను ♦ గానఁబడెడు । బాలరవిప్రతిబింబాళి ♦ లీలమెఱసె॥ ౧౦౦

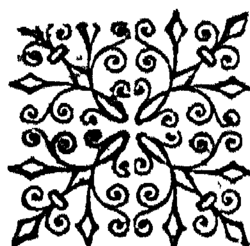
మరుతాంపశ్యతాంతస్య । శిరాంసిపతితాన్యపి
మనోనాతివిశశ్వాస । పునఃసంధానశంకినాం॥ ౧౦౧

అథమదగురుపక్షైర్లోకపాలద్విపానా । మనుగతమలిబృందైర్గండభిత్తీర్విహాయ
ఉపనతమణిబంధేమూర్ధ్నిపౌలస్త్యశత్రోః । సురభిసురవిముక్తంపుష్పవర్షంపపాత॥

యంతాహరేఃసపదిసంహృతకార్ముకజ్య
మాపృచ్ఛ్యరాఘవమనుష్ఠితదేవకార్యం
నామాంకరావణశరాంకితకేతుయష్టి
మూర్ధ్వంరథంహరిసహస్రయుజంనినాయ॥ ౧౦౩

రఘుపతిరపిజాతవేదోవిశుద్ధాంప్రగృహ్యాప్రియాం
ప్రియసుహృదివిభీషణేసంగమయ్యాశ్రియంవైరిణః
రవిసుతసహితేనతేనానుయాతఃససౌమిత్రిణా
భుజవిజితవిమానరత్నాధిరూఢఃప్రతస్థేపురీం॥ ౧౦౪

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవిశ్రీ కాళిదాసకృతౌ
రావణవధోనామ ద్వాదశఃసర్గః.



అతనిశిరములుధరమీఁద ♦ నట్లుపడుటఁ । గనుఁగొనియు నరకద్విష్మణఁ ♦ దనువుతోడ
నతిరథనసనుశరకతో ♦ నమరులపుడు । నమ్మరుండిరి తెచ్చిథ ♦ నెమ్మనమున॥ ౧౦౧

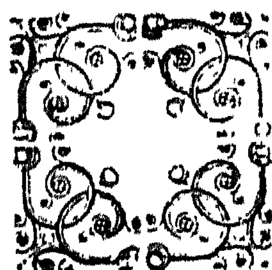
అంతఁబట్టాభిషిక్తుఁడై ♦ యలరసాన్న । రావణాంతకుమీఁద నిర్జరులవిరుల
వానగురిసెను మదభాగ ♦ వత్తులవులు । దక్కరకటంబులనువీడి ♦ దీనిఁడగుల॥ ౧౦౨

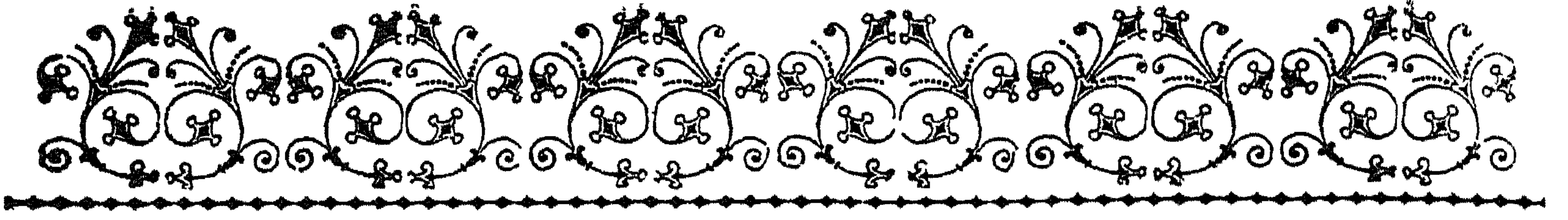
చ॥ దివిజులకార్యమెంతయును ♦ దీర్చి గుణంబునుడించియున్న యా
ప్రవిమలరాముసానతి పు♦రందరుసారథి స్వర్గమేగె దా
ననపతిసాయకావళిఁ దన ♦ నామముచెక్కిన కేతుదండము౯
బనజవాశ్వముల్ పదులు ♦ వందలుగాల్లు రథంబుఁదోలుచు౯॥ ౧౦౩

ఉ॥ పావకుఁజొచ్చిశుద్ధయగు ♦ భామనుజూచి పరిగ్రహించి యా
రావణురాజ్యమందు గణ♦రమ్యవిభీషణు మిత్రు నిల్పి సు
గ్రీవుఁ డతండు లక్ష్మణుఁడు ♦ ప్రీతినిగొల్వుచు వెంబడింప సం
భావితశక్తిఁగాంచిన వి ♦ మానముపైఁ జనె రాముఁ డూరికి౯॥ ౧౦౪

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా బుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువంశంబునందు
రావణవధయను ద్వాదశాశ్వాసము
సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్

త్రయోదశః సర్గః

—:o:—

అథాత్మనః శబ్దగుణం గుణజ్ఞః । పదం విమానేన విగాహమానః
రత్నాకరం వీక్ష్యమిథః సజాయాం । రామాభిధానో హరిరిత్యువాచ॥ ౧

వైదేహి ప శ్యామలయాద్విభక్తం । మత్సేతునా ఫేనిలమంబురాశిం
ఛాయాపథేనేవ శరత్ప్రసన్న । మాకాశమావిష్కృత చారుతారం॥ ౨

గురోర్యియక్షోః కపిలేనమేధ్యే । రసాతలం సంక్రమితే తురంగే
తదర్థముర్వీ మవదారయద్భిః । పూర్వైః కిలాయం పరివర్ధితో నః॥ ౩

గర్భం దధత్యర్కమరీచయోస్మా । ద్వివృద్ధిమత్రాశ్నువతేవసూని
అబింధనం వహ్నిమసౌబిభర్తి । ప్రహ్లాదనం జ్యోతిరజన్యనేన॥ ౪

తాంతామవస్థాం ప్రతిపద్యమానం । స్థితం దశవ్యాప్య దిశో మహిమ్నా
విష్ణోరివాస్యా నవధారణీయ । మీదృక్తయారూపమియత్తయావా॥ ౫

నాభిప్రరూఢాం బురుహాసనేన । సంస్తూయమానః ప్రథమేనధాత్రా
అముంయుగాంతోచిత యోగనిద్రః । సంహృత్యలోకాన్ పురుషోధిశేతే॥ ౬

పక్షచ్ఛిదాగోత్రభిదాత్తగంధాః । శరణ్యమేనం శతశోమహీధ్రాః
నృపాఇవోపప్లవినః పరేభ్యో । ధర్మోత్తరం మధ్యమమాశ్రయంతే॥ ౭

రసాతలాదాదిభవేన పుంసా । భువః ప్రయుక్తోద్వహనక్రియాయాః
అస్యాచ్ఛమంభః ప్రలయప్రవృద్ధం । ముహూర్తవక్త్రాభరణంబభూవ॥ ౮

ముఖార్పణేషు ప్రకృతిప్రగల్భాః । స్వయంతరంగాధరదానదక్షః
అనన్యసామాన్య కలత్రవృత్తిః । పిబత్యసౌపాయయతేచసింధూః॥ ౯



శ్రీ

రఘువంశము.

త్రయోదశాశ్వాసము.

—:o:—

గీతములు.

శబ్దగుణయుక్తమై తన ♦ చరణమైన । నభమునందలి పగవిమా♦నంబునుండి
రామనామంపు హరి యంత♦గంగనుంచు । రమణికిట్లనె రత్నాక♦రంబుఁజూపి॥ ౧

సీతయదె నాదు సేతువు ♦ చేతమలయ । గిరిఁబఱకుఁజీలు ఫేనిల ♦ శరధిఁజూడు
నభనదిచేతరెండు పా♦యలుగఁజీలి । ఐఱులుతారల శారదాం♦బరముఁబోలె॥ ౨

యజ్ఞదీక్షితు తమతండ్రి ♦ యజ్ఞహయము । కపిలుఁడుహరించి నాకలో♦కమునకరుగ
నద్దిగొనిరాఁగ మాపెద్ద ♦ లవనిఁద్రవ్వ । నెంతయునువార్ధివర్ధిల్లె ♦ నిట్టులందు॥ ౩

అమృతగర్భంబుగవిరశ్ము ♦ లందునిచట । నమితరత్నాదిధనరాసు ♦ లమరునిచట
వారిచేవహ్నివర్ధిల్లి ♦ నాఱునిచట । మోదమిడుచంద్రుఁడను జ్యోతి ♦ పుట్టెనిచట॥ ౪

వివిధరూపంబులనుదాల్చి ♦ వెలయునట్టి । దశదిశలనిండుమహిమచేఁ ♦ దనరునట్టి
విష్ణుఁబోలినయట్టి యీ♦విపులవార్ధి । యిట్టిదంతనివర్ణింప ♦ నెవనితరము॥ ౫

పూర్ణపురుషుఁడు జగములఁ ♦ బొలియఁజేసి । యోగనిద్రను జెంది యీ♦యుదధిమీఁద
నాభిపద్మాసనస్థుఁడౌ ♦ నలువపొగడ । హాయిగాఁబవ్వళించుఁ గ♦ల్పాంతమందు॥ ౬

రెక్కలనువజ్రిచెక్కినఁ ♦ దక్కినవియు । గిరులునందలుగాదిని ♦ శరణుసొచ్చె
దాయభయమున రేండ్లు మ♦ధ్యమనృపాలు । శూరుధర్మాత్ముశరణంబు ♦ సొచ్చినట్లు॥ ౭

ఆదిపురుషుండు పాతాళ♦మందుచుండి । పూనిమీఁదికిఁదెచ్చెడు ♦ భూమిసతికి
క్షణముమోముసుంగుగాఁ ♦ గడుఁజెలంగెఁ । బ్రళయమునఁబొంగుదీనిపొ♦వనజలంబు॥

సాజముగవహ్నాములర్పించు ♦ జాణలెల్ల । తనతరంగాధరములియ్య ♦ దక్షుఁడితఁడు
కోరులుచునెతాను గ్రోలించు ♦ కొనెడునితని । మహితభోగంబనన్యసా♦మాన్య మరయ॥ ౯

ససత్త్వమాదాయనదీముఖాంభః । సంమీలయంతో వివృతాననత్వాత్
అమీశిరోభిస్తిమయః సరంధ్రైః । రూర్ధ్వం వితన్వంతి జలప్రవాహాన్॥ ౧౦

మాతంగనక్రైః సహసోత్పతద్భిః । ర్భిన్నాన్ ద్విధాపశ్య సముద్రఫేనాన్
కపోల సంసర్పితయాయఏషాం । వ్రజంతి కర్ణక్షణచామరత్వం॥ ౧౧

వేలానిలాయ ప్రసృతాభుజంగా । మహోర్మి విస్ఫూర్జథునిర్విశేషాః
సూర్యాంశు సంపర్క సమృద్ధరాగై । ర్వ్యజ్యంత ఏతే మణిభిః ఫణస్థైః॥ ౧౨

తవాధరస్పర్ధిషు విద్రుమేషు । పర్యస్తమేతత్సహసోర్మివేగాత్
ఊర్ధ్వాంకురప్రోతముఖంకథంచిత్ । క్లేశాదపక్రామతి శంఖయూథం॥ ౧౩

ప్రవృత్తమాత్రేణపయాంసిపాతు । మావర్తవేగాద్భ్రమతాఘనేన
ఆభాతిభూయిష్ఠమయం సముద్రః । ప్రమథ్యమానో గిరిణేవభూయః॥ ౧౪

దూరాదయశ్చక్రనిభస్యతన్వీ । తమాలతాలీవనరాజినీలా
ఆభాతివేలా లవణాంబురాశే । ర్ధారా నిబద్ధేవకలంక రేఖా॥ ౧౫

వేలానిలః కేతకరేణుభిస్తే । సంభావయత్యాననమాయతాక్షి
మామక్షమం మండన కాలహానే । ర్వేత్తీవబింబాధర బద్ధతృష్ణం॥ ౧౬

ఏతేవయం సైకతభిన్నశుక్తి । పర్యస్తముక్తాపటలంపయోధేః
ప్రాప్తాముహూర్తేన విమానవేగాత్ । కూలంఫలావర్జితపూగమాలం॥ ౧౭

కురుష్వతావత్కరభోరుపశ్చాత్ । మార్గేమృగప్రేక్షిణి దృష్టిపాతం
ఏషావిదూరీభవతః సముద్రాత్ । సకాననానిష్పతతీవ భూమిః॥ ౧౮

క్వచిత్పథా సంచరతే సురాణాం । క్వచిద్ఘనానాం పతతాంక్వచిచ్చ
యథావిధో మే మనసోభిలాషః । ప్రవర్తతేపశ్యతథావిమానం॥ ౧౯

అసౌమహేంద్రద్విపదానగంధి । స్త్రిమార్గగావీచి విమర్దశీతః
ఆకాశవాయుర్దిన యౌవనోత్థా । నాచామతి స్వేదలవాన్ముఖే తే॥ ౨౦

కరేణవాతాయన లంబితేన । స్పృష్టస్త్వయాచండి కుతూహలిన్యా
ఆముంచతీవాభరణం ద్వితీయ । ముద్భిన్న విద్యుద్వలయోఘనస్తే॥ ౨౧

అమీజనస్థానమపోఢవిఘ్నం । మత్వాసమారబ్ధనవోటజాని
అధ్యాసతేచీరభృతోయథాస్వం । చిరోజ్ఝితాన్యాశ్రమ మండలాని॥ ౨౨

తెఱచియుండినవోళ్ళ న♦దీముఖాంబు । జలచరమ్ములునిండఁ ద♦క్షిణమమూసి
యింతిరో తిమింగిలములవె ♦ యెగయఁజిమ్మెఁ । దలలరంధ్రాల సలిలధా♦రలనుజూడు॥ ౧౦

సింధుఫేనము రెండుగాఁ ♦ జీలుగతిని । జలములోఁదూఁకునీటి యే♦నుగులనుగంటె
యొక్కక్షణమాత్రమదె వాని ♦ చెక్కిళులను । నురుఁగుఁగప్పెటైఁ గర్ణచా♦మరములట్లు॥ ౧౧

ఉదధితీరానిలముఁగ్రోలి ♦ మెదలుపాము । లచ్చనుగఁ బొంగుతరఁగల ♦ యట్టులుండ
భానుకిరణాళి నెంతయుఁ ♦ బ్రజ్వరిల్లు । ఫణామణుల చేతఁ దెలియంగఁ ♦ బడెనుగంటె॥ ౧౨

మొదళులకు నంటియుండెడు ♦ ముఖములుండు । శంఖతతియూర్మివేగాన ♦ సకియనీదు
వాతెఱలఁ గేరుచుండెడు ♦ పవడములను । దాఁకివెన్కకుఁగష్టానఁ ♦ దరలెనవిగో॥ ౧౩

నీరములుద్రావఁగఁ దొడఁగిన ♦ నీరదంబు । సుడిబడి యట్టెతిరుగఁ గాఁ ♦ జూచుటకును
మరలగిరిచేత వారిధి ♦ తఱువఁబడిన । పగిదిఁ బొల్చును గంటివే ♦ పడఁతిమిన్న॥ ౧౪

కదలికాన్పించె లోహచ♦క్రంబుపగిది । వేలతాళీతమాలవ ♦ నాళిచేత
నీలమైదానిమీఁదను ♦ నెగడుచుండు । తుప్పుకైపడినతివగో ♦ యొప్పెఁజూడు॥ ౧౫

అధరబింబపుఁదృష్ణచే ♦ నాయతాక్షి । సైఁపఁగైసేఁత జాగను ♦ జాడ తెలిసె
ననఁగ వేలానిలంబు నీ♦యాస్యమునకుఁ । బొలుపుగూరిచె మొగిలి పు♦ప్పొడులఁగనుము॥ ౧౬

చిప్పముత్తెములినుకపైఁ ♦ జెదరియున్న । పండ్లబరువునఁబూగాళి ♦ వంగియున్న
కదలియొడ్డు విమానవే♦గంబువలన । క్షణములోఁజేరఁగంటిమి ♦ కలికిమిన్న॥ ౧౭

తిరిగిచూడుముకలకంఠి ♦ హరిణనయన । యంతకంతకుదూరమౌ ♦ నబ్ధినుండి
వెడలివచ్చినయట్టులే ♦ యడవితోఁడి । వుడమియింతఁగమనకుఁ గ♦న్పడఁగఁజొచ్చె॥ ౧౮

ఒక్కతతినుపమార్గాన ♦ నొక్కతూతి । వారిదపుదారినొకసారి ♦ పక్షులరుగు
త్రోవనే నెట్లుకోరినఁ ♦ బోవునట్లు । చూచితె విమానరాజంబు ♦ నుగుణనిలయ॥ ౧౯

ఇంద్రగజమదగంధంబు ♦ నెలమిఁదాల్చి । యభ్రగంగోర్మికల చల్ల♦నైనగాలి
మిట్టమధ్యాహ్నమిప్పుడు ♦ మెలఁతనీదు । వదనమంటిన స్వేదల♦వంబులూనె॥ ౨౦

జాలమునునుండిహస్తంబుఁ ♦ జాచివేడ్క । మొగిలు నీవంటదానిలోఁ ♦ బొదలుమెఱుపు
వలయుగతినుంటఁ దోఁచెను ♦ వెలఁదినీకుఁ । గ్రొత్తతొడవు మఱొక్కటి ♦ గూర్చెననఁగ॥

విగతభయము జనస్థాన ♦ విపినమున । నెఱిఁగిమానులు చిరముగ ♦ నెడలియున్న
స్వాశ్రమమ్ములఁజేరి ప♦ర్ణాలయములఁ । గ్రొత్తగాఁగట్టుచున్నారు ♦ కొమ్మకంటె॥ ౨౨

సైషా స్థలీ యత్ర విచిన్వతా త్వాం । భ్రష్టం మయా నూపుర మేక ముర్వ్యాం
అదృశ్యత త్వచ్చరణారవింద । విశ్లేషదుఃఖాదివ బద్ధమౌనం॥ ౨౩

త్వం రక్షసా భీరు యతో౽పనీతా । తం మార్గ మేతాః కృపయా లతా మే
అదర్శయన్ వక్తు మశక్నువంత్యః । శాఖాభి రావర్జిత పల్లవాభిః॥ ౨౪

మృగ్యశ్చ దర్భాంకుర నిర్వ్యపేక్షా । స్తవాగతిజ్ఞం సమబోధయన్మాం
వ్యాపారయంత్యో దిశి దక్షిణస్యా । ముత్పక్ష్మ రాజీని విలోచనాని॥ ౨౫

ఏతద్గిరే ర్మాల్యవతః పురస్తా । దావిర్భవత్యంబర లేఖి శృంగం
నవం పయో యత్ర ఘనై ర్మయా చ । త్వద్విప్రయోగా శ్రుసమం విసృష్టం॥ ౨౬

గంధశ్చ ధారాహత పల్వలానాం । కాదంబ మర్ధోద్గత కేసరం చ
స్నిగ్ధాశ్చ కేకాః శిఖినాం బభూవు । ర్యస్మిన్న సహ్యాని వినా త్వయా మే॥ ౨౭

పూర్వానుభూతం స్మరతా చ యత్ర । కంపోత్తరం భీరు తవోపగూఢం
గుహావిసారీణ్యతి వాహితాని । మయా కథంచిద్ఘనగర్జితాని॥ ౨౮

ఆసారసిక్త క్షితి బాష్పయోగా । న్మామక్షిణోద్యత్ర విభిన్న కోశైః
విడంబ్యమానా నవకందలైస్తే । వివాహధూమారుణలోచనశ్రీః॥ ౨౯

ఉపాంత వానీరవనోపగూఢా । న్యాలక్ష్య పారిప్లవ సారసాని
దూరావతీర్ణా పిబతీవ ఖేదా । దమూని పంపా సలిలాని దృష్టిః॥ ౩౦

అత్రావియుక్తాని రథాంగ నామ్నా । మన్యోన్యదత్తోత్పల కేసరాణి
ద్వంద్వాని దూరాంతరవర్తినా తే । మయా ప్రియే సస్పృహమీక్షితాని॥ ౩౧

ఇమాం తటాశోకలతాం చ తన్వీం । స్తనాభిరామ స్తబకాభినమ్రాం
త్వత్ప్రాప్తిబుద్ధ్యా పరిరబ్ధుకామః । సౌమిత్రిణా సాస్రమహం నిషిద్ధః॥ ౩౨

అమూర్విమానాంతరలంబినీనాం । శ్రుత్వా స్వనం కాంచనకింకిణీనాం
ప్రత్యుద్వ్రజంతీవ ఖముత్పతంత్యో । గోదావరీ సారసపంక్తయస్త్వాం॥ ౩౩

ఏషా త్వయా పేశలమధ్యయాపి । ఘటాంబుసంవర్ధిత బాలచూతా
ఆహ్లాదయత్యున్ముఖకృష్ణసారా । దృష్టా చిరాత్పంచవటీ మనో మే॥ ౩౪

అత్రానుగోదం మృగయానివృత్త । స్తరంగవాతేన వినీతఖేదః
రహస్త్వదుత్సంగనిషణ్ణమూర్ధా । స్మరామి వానీరగృహేషు సుప్తః॥ ౩౫

ఊడిపడినీదుచరణాబ్జ ♦ యోగరహిత | మాట దుఃఖమ్ముచే మౌన♦మందినట్టు
లున్న నీనూపురంబును ♦ గన్నులారఁ | గాంచినస్థల మ్మిదేసుమ్ము ♦ కంజనయన॥ ౨౩

నిన్ను దనుజుఁడుగొనిచన్న ♦ తెన్నుఁజెప్పఁ | జాలకుండెడ నీలతల్ ♦ శాఖలందు
వంగి వ్రేళ్ళనబోలెడు ♦ పల్లవముల | నద్దెసన జూపెఁ దయతో భ♦యస్వభావ॥ ౨౪

ఆఁడుజింకలుగూడ ద♦ర్భాంకురముల | వీడి దక్షిణదిక్కున ♦ వీక్షణములఁ
బఱపియెత్తినరెప్పల ♦ పంక్తితోడఁ | దెలిపె నీజాడ నెఱుఁగక ♦ తిరుగునాకు॥ ౨౫

అదిగో శిఖరంబు గగనంబు ♦ నంటుచుండు | మాల్యవంతము చూడుము ♦ మగుడ యిచట
నేను నినుఁబాసి కన్నుల ♦ నీరుగురియఁ | గురిసెనతోడ జలదము ♦ గ్రొత్తనీరు॥ ౨౬

వర్షధారాహతంబగు ♦ పడియలందుఁ | గల్గుగంధంబు నలపిచ్చు ♦ కడిమిపూలు
నెమలికేకారవంబులు ♦ నీవులేమి | నెంతయు నసహ్యమైతోఁచె ♦ నిచటనాకు॥ ౨౭

కంఠమున నున్న నీవునఁ ♦ గాఁగిలించు | కొన్న సంగతి స్మరియించు ♦ కొన్న నేను
దాళఁజాలుదు నెట్టులు ♦ తరళనేత్రి | గిరిగుహలఁ బర్వమండెడు ♦ నఱుములకును॥ ౨౮

వానచే భూమిఁబొడమిన ♦ బాష్పమంది | యలరి యిచ్చోటఁగల క్రొత్త ♦ యరఁటిమొగ్గ
లతివనీ పెండ్లిపాగ నెత్త♦మైనకనుల | ననుకరించుచుఁ బీడించె ♦ ననుఁగరమ్ము॥ ౨౯

గట్టునా జేపనసములు ♦ గప్పియున్న | పఱచ కొంగలు కొంత క♦న్పడుచునున్న
పంపపైదూరమందుండి ♦ వారిలైనాదు | చూడ్కి తన్నీరములఁ ద్రావు ♦ మాడ్కి శ్రమను॥

ఈసరసిలో నియుత్పల ♦ కేసరములఁ | గూర్మి నన్యోన్యమున నమర్చి ♦ కొనుచువిడని
కోకమిథునాళి నెంతయుఁ ♦ గూర్మిఁగంటి | నీకుదూరమ్ముగానుంట ♦ నెలఁతమిన్న॥ 3౦

సన్నదె పూలగుత్తులఁ ♦ జనులవాలు | తీరపుటశోకశాఖను ♦ దీనిఁగాంచి
చిక్కితీవని యక్కనఁ ♦ జేర్పఁబోనఁ | గంటని శ్లేష్టియాపె ల♦త్కుణుఁడు నన్ను॥ 3౨

ఇప్విమానంబు ననువేళి ♦ యింపునింపు | పైడిగంటలసడిపని ♦ పైకినెగసెఁ
జారుగోదావరీతీర ♦ సాగసములు | నినునెదరొక్క నవచ్చెనో ♦ యనెడునట్లు॥ 33

నీవు తనుమధ్య కడనతో ♦ నీరుపోసి | కూర్మిఁబెంచినమామిడి ♦ గున్నయున్న
యొత్తిమోములుగను కృష్ణ ♦ మృగములున్న | పంచవటిచూడ నెక్కుడు ♦ ప్రమదమిడియె॥

తలఁపునకుసచ్చెనిదిగో గా♦నని గొటంబు | మాని యిటవేంట వీచికా ♦ మారుతముల
నెపళ్లబజలికపప్పళి ♦ యింటనోఁటి | నీదుతోడమీఁదఁ దలనిడి ♦ నిద్రగనుట॥ 3౫

భ్రూభేదమాత్రేణపదాన్మఘోనః । ప్రభ్రంశయాంయో నహుషంచకార
తస్యావిలాంభఃపరిశుద్ధిహేతో । ర్భౌమోమునేఃస్థానపరిగ్రహోయం॥ ౩౬

త్రేతాగ్నిధూమాగ్రమనింద్యకీర్తే । స్తస్యేదమాక్రాంతవిమానమార్గం
ఘ్రాత్వాహవిర్గంధిరజోవిముక్తః । సమశ్నుతేమేలఘిమానమాత్మా॥ ౩౭

ఏతన్మునేర్మానినిశాతకర్ణేః । పంచాప్సరోనామవిహారవారి
ఆభాతిపర్యంతవనంవిదూరా । న్మేఘాంతరాలక్ష్యమివేందుబింబం॥ ౩౮

పురాసదర్భాంకురమాత్రవృత్తి । శ్చరన్మృగైఃసార్ధమృషిర్మఘోనా
సమాధిభీతేనకిలోపనీతః । పంచాప్సరోయౌవనకూటబంధం॥ ౩౯

తస్యాయమంతర్హితసౌధభాజః । ప్రసక్తసంగీతమృదంగఘోషః
వియద్గతఃపుష్పకచంద్రశాలాః । క్షణంప్రతిశ్రున్ముఖరాఃకరోతి॥ ౪౦

హవిర్భుజామేధవతాంచతుర్ణాం । మధ్యేలలాటంతపసప్తసప్తిః
అసౌతపస్యత్యపరస్తపస్వీ । నామ్నాసుతీక్ష్ణశ్చరితేనదాంతః॥ ౪౧

అముంసహాసప్రహితేక్షణాని । వ్యాజార్ధసందర్శితమేఖలాని
నాలంవికర్తుంజనితేంద్రశంకం । సురాంగనావిభ్రమచేష్టితాని॥ ౪౨

ఏషోక్షమాలావలయంమృగాణాం । కండూయితారంకుశసూచిలావం
సభాజనేమేభుజమూర్ధ్వబాహుః । సవ్యేతరంప్రాధ్వమితఃప్రయుంక్తే॥ ౪౩

వాచంయమత్వాత్ప్రణతింమమైష । కంపేనకించిత్ప్రతిగృహ్యమూర్ధ్నః
దృష్టింవిమానవ్యవధానముక్తాం । పునఃసహస్రార్చిషిసన్నిధత్తే॥ ౪౪

అదఃశరణ్యంశరభంగనామ్న । స్తపోవనం పావనమాహితాగ్నేః
చిరాయసంతర్ప్యసమిద్భిరగ్నిం । యోమంత్రపూతాంతనుమప్యహౌషీత్॥ ౪౫

ఛాయావినీతాధ్వ పరిశ్రమేషు । భూయిష్ఠసంభావ్య ఫలేష్వమీషు
తస్యాతిథీనామధునాసపర్యా । స్థితాసు పుత్రేష్వివపాదపేషు॥ ౪౬

ధారాస్వనోద్గారిదరీముఖోసౌ । శృంగాగ్ర లగ్నాంబుదవప్రపంకః
బధ్నాతిమే బంధురగాత్రిచక్షు । ర్దృప్తః కకుద్మాని వచిత్రకూటః॥ ౪౭

ఏషాప్రసన్నస్తిమితప్రవాహా । సరిద్విదూరాంతరభావతన్వీ
మందాకినీభాతినగోపకంఠే । ముక్తావలీకంఠగతేవభూమేః॥ ౪౮

ఎవఁడుబోమముడిమాత్రాన ♦ నిందరిపదవి । నుండిజార్చెనో నహుషుని ♦ దుండగీని
నెవఁడుకలుషాంబుశుద్ధికి ♦ హేతువగునో । యట్టిమానికి నిభ్ఛవి ♦ యాశ్రమంబు॥ ౩౬

అయ్యగస్త్యుఁడు నిర్మల ♦ యశుఁడువేల్ప । హవ్యగంధంబుతోవచ్చి ♦ యభ్రయాన
మంటి తేరితాగ్నిధూమాగ్ర ♦ మస్మదాత్మఁ । దేల్చె సత్వగుణంబులో ♦ డుల్చిరజము॥ ౩౭

శాతకర్ణుఁడు జలకేళి ♦ సలుపునట్టి । కొలనుపంచాప్సరంబిది ♦ గుణగణాఢ్య
చుట్టువనముంటదూరానఁ ♦ జూచుటకును । దోయదంబులనడిమి చం♦ద్రుగతిఁదోఁచె॥

లేతదర్భలెతినిమున్ను ♦ లేళ్ళఁగూడి । తిరుగుసీతని నిష్ఠకు ♦ వెఱచిపఱి
యంపవచ్చినపంచాప్స ♦ రోబ్జముఖుల । యౌవనంబునఁబలఁజిక్కి ♦ నటునితండు॥ ౩౯

అకొలనిలోని సౌధంబు ♦ నందునుండి । యాతనిమృదంగవాద్య సం♦గీతరవము
చదలనంటుచుఁబుష్పక ♦ చంద్రశాల । లందుఁబ్రతిశబ్దములనీనె ♦ నిఁదువదన॥ ౪౦

ఇతఁడుమఱియొకతపసి జి♦తేంద్రియుండు । మాన్యతముఁడు సుతీక్ష్ణనా♦మంబువాఁడు
నలుదెసలనగ్నిమండఁగా ♦ నడుమనిలిచి । తపనుఁడులలాటమునుగాల్పఁ ♦ దపమొనర్చె॥

ఇంద్రునికిశంకగొల్పెడు ♦ నితనిమనముఁ । గలఁపఁజాలవు నవ్వుచూ♦పులునుగాని
కడఁగిమిపనఱచూపు మే♦ఖలలుగాని । స్వర్గకాంతల యేపిలా♦సములుగాని॥ ౪౨

అక్షమాలయొవలయమై ♦ యలరుచున్న । కుశలఁగోయఁగజింకల ♦ గోకుటకును
సాధనంబైనకుడిచేయి ♦ చాచెనిటకు । సత్కరింపఁగనూర్ధ్వభ♦జంపుమాని॥ ౪౩

మౌననియమంబునీఋషి ♦ పూనియుంట । మత్ప్రణతిగైకొనెఁగడల్చి ♦ మస్తకంబు
నభ్రయానంబుచేఁగన్న ♦ యడ్డువాయఁ । గోలిచెదృష్టినివరల వే♦వెలుఁగవైపు॥ ౪౪

పూతమిదిశరభంగు త♦పోవనమ్ము । ఆర్తరక్షణుఁడిమ్మౌని ♦ యాహితాగ్ని
యింధనమ్ములఁజిరమగ్నిఁ ♦ దృప్తిపఱచి । నెమ్మివేల్చెను మంత్రపూ♦తమ్ముతనువు॥ ౪౫

ఇప్పుడిటశ్రమఁదమనీడ ♦ నెడలఁజేసి । తృప్తిగాఁబక్వఫలములఁ ♦ దినఁగనొసఁగు
నతిథిసత్కారమాతని ♦ యమలపుత్రు । లనఁగనొప్పెడుతరువుల ♦ యందునిలిచె॥ ౪౬

దరియొమోమటుధారల ♦ ధ్వనియొతేన్పు । శృంగముతెకొమ్మలగ్రానఁ ♦ జేరుమొగిలె
చెలఁగుకోరాటయడుసిట్లు ♦ చిత్రకూట । మగపడెవృషేంద్రమన బంధు♦రాంగిచూడు॥

దూరముననుంటసన్నగాఁ ♦ దోఁచుచుండి । నిలిచినిర్మలమగశైల ♦ నికటమందుఁ
బొలుపమందాకినింజూడు ♦ పడఁతిమిన్న । ధరయఱతనిడ్డముత్యాల ♦ సరముఁబోలె॥ ౪౭

అయం సుజాతోఽనుగిరం తమాలః । ప్రవాళమాదాయ సుగంధి యస్య
యవాంకురాపాండుకపోలశోభీ । మయావతంసః పరికల్పితస్తే॥ ౪౯

అనిగ్రహత్రాసవినీతసత్త్వ । మపుష్పలింగాత్ఫలబంధివృక్షం
వనం తపః సాధనమేతదత్రే । రావిష్కృతోదగ్రతరప్రభావం॥ ౫౦

అత్రాభిషేకాయ తపోధనానాం । సప్తర్షిహస్తోద్ధృతహేమపద్మాం
ప్రవర్తయామాస కిలానసూయా । త్రిస్రోతసం త్ర్యంబకమౌళిమాలాం॥ ౫౧

వీరాసనైర్ధ్యానజుషామృషీణా । మమీ సమధ్యాసితవేదిమధ్యాః
నివాతనిష్కంపతయా విభాంతి । యోగాధిరూఢా ఇవ శాఖినోఽపి॥ ౫౨

త్వయా పురస్తాదుపయాచితో యః । సోఽయం వటః శ్యామ ఇతి ప్రతీతః
రాశిర్మణీనామివ గారుడానాం । సపద్మరాగః ఫలితో విభాతి॥ ౫౩

క్వచిత్ప్రభాలేపిభిరింద్రనీలై । ర్ముక్తామయీ యష్టిరివానువిద్ధా
అన్యత్ర మాలా సితపంకజానా । మిందీవరైరుత్ఖచితాంతరేవ॥ ౫౪

క్వచిత్ఖగానాం ప్రియమానసానాం । కాదంబసంసర్గవతీవ పంక్తిః
అన్యత్ర కాలాగరుదత్తపత్రా । భక్తిర్భువశ్చందనకల్పితేవ॥ ౫౫

క్వచిత్ప్రభా చాంద్రమసీ తమోభి । శ్ఛాయావిలీనైః శబలీకృతేవ
అన్యత్ర శుభ్రా శరదభ్రలేఖా । రంధ్రేష్వివాలక్ష్యనభః ప్రదేశా॥ ౫౬

క్వచిచ్చ కృష్ణోరగభూషణేవ । భస్మాంగరాగా తనురీశ్వరస్య
పశ్యానవద్యాంగి విభాతి గంగా । భిన్నప్రవాహా యమునాతరంగైః॥ ౫౭

సముద్రపత్న్యోర్జలసన్నిపాతే । పూతాత్మనామత్ర కిలాభిషేకాత్
తత్త్వావబోధేన వినాపి భూయ । స్తనుత్యజాం నాస్తి శరీరబంధః॥ ౫౮

పురం నిషాదాధిపతేరిదం త । ద్యస్మిన్మయా మౌళిమణిం విహాయ
జటాసు బద్ధాస్వరుదత్సుమంత్రః । కైకేయి కామాః ఫలితాస్తవేతి॥ ౫౯

పయోధరైః పుణ్యజనాంగనానాం । నిర్విష్టహేమాంబుజరేణు యస్యాః
బ్రాహ్మం సరః కారణమాప్తవాచో । బుద్ధేరివావ్యక్తముదాహరంతి॥ ౬౦

జలాని యా తీరనిఖాతయూపా । వహత్యయోధ్యామను రాజధానీం
తురంగమేధావభృథావతీర్ణై । రిక్ష్వాకుభిః పుణ్యతరీకృతాని॥ ౬౧

పర్వతమువంటెంత నెంతయుఁ ♦ బరిమళించు । నిత్యమాలంపుఁదలిరుచే ♦ నింతనీకు
భూషగల్పించితినిపెల్ల ♦ బుగ్గమీఁద । సెసఁగెఁదుయవాంకురంబట్టు ♦ లింపునింప॥ ౪౯

అతిప్రతపమున కిసిసాగ ♦ నాశ్రమంబు । భయములేకయొమచ్చిక ♦ పడిమృగాళి
పూలులేకయొపంక్తిడి ♦ భూజహాళి । యతనిమహిమాతిశయమిందు ♦ వ్యక్తపఱుచు॥ ౫౦

శాలియశోదలముత్యాల ♦ మాలయగుచు । హేమపద్మమ్ములను సప్త ♦ ఋషులుగోయ
నిచ్చునీగంగననూయ ♦ యినటముతుల । కెలమిస్నానార్థమై ప్రవ♦హింపఁజేసె॥ ౫౧

గాలిలేమినాకింతయుఁ ♦ గదలకుండ । వేసిమన్నారజైన్యారు ♦ వృక్షగణము
లచలవీరాసనమున యో♦గాభ్యాసము । లైనమునితతులను బోలె ♦ నతివచూడు॥ ౫౨

మున్ను నీచేతసేనను ♦ గన్నవటము । శ్యామనామముసత్ఫల ♦ సహితమగుచుఁ
బద్మరాగాలఁగూడిన ♦ పచ్చరాళ్ల । రాశియోయన రాజిల్లె ♦ రమణికంటె॥ ౫౩

నిర్మలప్రభలీనెడు ♦ నీలమణుల । నానరుముత్యాలసగమట్లు ♦ లొక్కచోట
నుత్పలమ్ములతోఁగూడి ♦ యుల్లసిల్లు । చందువెలిదమ్మి దండయ♦ట్లొక్కచోట॥ ౫౪

కృష్ణహంసలతోడ సం♦కీర్ణమైన । యుత్తమమరాళపంక్తియు ♦ ట్లొక్కచోటఁ
బత్రముల్నల్లయగరుచే ♦ వ్రాయఁబడిన । నొప్పుచందనభూమియ♦ట్లొక్కచోట॥ ౫౫

నీడలందలిచీఁకటుల్ ♦ నెవియమెఱయు । చందునందాశ్రితపంబట్టు ♦ లొక్కచోట
నడిమిసందులనింగి క♦న్పడఁగనమరు । మన్నశరదంబుదాళి య♦ట్లొక్కచోట॥ ౫౬

వెల్లబూడిదపూఁతపై ♦ నల్లకాఁచు । లున్నశంకరుతనువట్టు ♦ లొక్కచోట
నీలయమునానదీ తరం♦గాళిఁగలసి । పాలుగంగానదినిజూడు ♦ పావనాంగి॥ ౫౭

గంగయమునయుఁగలియు నీ ♦ సంగమమునఁ । గ్రుంకులిడునట్టి పుణ్యాత్మ ♦ కోటులకును
దనువుపెడలిన దేహబం♦ధములుమగలఁ । గలుగనేరవు తత్త్వంబు ♦ తెలియకున్న॥ ౫౮

ఇదినిసాదాధిపతిపురం ♦ బింతినేను । దీనిమకుటంబుజడల బం♦ధింపఁజూచి
కైకనీకోర్కిసఫలతఁ ♦ గాంచెనంచు । సచివుఁడుమంత్రుఁడేడ్చిన ♦ స్థలమునుమ్ము॥

నగయుఁబిడిపూఁతదీనికి ♦ జన్మభూమి । యతికాంతలకుచములు ♦ వాటకాజ్జ
గజమనుభవించుభావ్యాస ♦ గంబటించు । నాస్తపరులంద్రుబుద్ధి క♦వ్యక్తమట్లు॥ ౬౦

తేటులనాటినయూపసం♦తతులనొప్పి । వాజిమేధావభృథము ని♦క్ష్వాకుకులులు
సలుపఁగాఁబావనంబైన ♦ జలముతోడఁ । దనరిప్రవహించె నిదిరాజ ♦ ధానినంటి॥ ౬౧

యాం సైకతోత్సంగసుఖోచితానాం । ప్రాజ్యైః పయోభిః పరివర్ధితానాం
సామాన్యధాత్రీమివ మానసం మే । సంభావయత్యుత్తరకోసలానాం॥ ౬౨

సేయం మదీయా జననీవ తేన । మాన్యేన రాజ్ఞా సరయూర్వియుక్తా
దూరేవసంతం శిశిరానిలైర్మాం । తరంగహస్తైరుపగూహతీవ॥ ౬౩

విరక్తసంధ్యాకపిశం పురస్తా । ద్యతో రజః పార్థివముజ్జిహీతే
శంకే హనూమత్కథితప్రవృత్తిః । ప్రత్యుద్గతో మాం భరతః ససైన్యః॥ ౬౪

అద్ధా శ్రియం పాలితసంగరాయ । ప్రత్యర్పయిష్యత్యనఘాం స సాధుః
హత్వా నివృత్తాయ మృధే ఖరాదీ । న్సంరక్షితాం త్వామివ లక్ష్మణో మే॥ ౬౫

అసౌ పురస్కృత్య గురుం పదాతిః । పశ్చాదవస్థాపితవాహినీకః
వృద్ధైరమాత్యైః సహ చీరవాసా । మామర్ఘ్యపాణిర్భరతోఽభ్యుపైతి॥ ౬౬

పిత్రా విసృష్టాం మదపేక్షయా యః । శ్రియం యువాప్యంకగతామభోక్తా
ఇయంతి వర్షాణి తయా సహోగ్ర । మభ్యస్యతీవ వ్రతమాసిధారం॥ ౬౭

ఏతావదుక్తవతి దాశరథౌ తదీయా । మిచ్ఛాం విమానమధిదేవతయా విదిత్వా
జ్యోతిష్పథాదవతతార సవిస్మయాభి । రుద్వీక్షితం ప్రకృతిభిర్భరతానుగాభిః॥ ౬౮

తస్మాత్పురస్సరవిభీషణదర్శితేన । సేవావిచక్షణహరీశ్వరదత్తహస్తః
యానాదవాతరదదూరమహీతలేన । మార్గేణ భంగిరచితస్ఫటికేన రామః॥ ౬౯

ఇక్ష్వాకువంశగురవే ప్రయతః ప్రణమ్య । స భ్రాతరం భరతమర్ఘ్యపరిగ్రహాంతే
పర్యశ్రురస్వజత మూర్ధని చోపజఘ్రౌ । తద్భక్త్యపోఢపితృరాజ్యమహాభిషేకే॥ ౭౦

శ్మశ్రుప్రవృద్ధిజనితాకృతివిక్రియాంశ్చ । ప్లక్షాన్ప్రరోహజటిలానివ మంత్రివృద్ధా
అన్వగ్రహీత్ప్రణమతః శుభదృష్టిపాతై । ర్వార్తానుయోగమధురాక్షరయా చ వాచా॥

దుర్జాతబంధురయమృక్షహరీశ్వరో మే । పౌలస్త్య ఏష సమరేషు పురః ప్రహర్తా
ఇత్యాదృతేన కథితౌ రఘునందనేన । వ్యుత్క్రమ్య లక్ష్మణముభౌ భరతో వవందే॥ ౭౨

సౌమిత్రిణా తదను సంససృజే స చైన । ముత్థాప్య నమ్రశిరసం భృశమాలిలింగ
రూఢేంద్రజిత్ప్రహరణవ్రణకర్కశేన । క్లిశ్యన్నివాస్య భుజమధ్యమురఃస్థలేన॥ ౭౩

రామాజ్ఞయా హరిచమూపతయ స్తదానీం । కృత్వా మనుష్యవపురారురుహుర్గజేంద్రా
తేషు క్షరత్సు బహుధా మదవారిధారాః । శైలాధిరోహణసుఖాన్యుపలేభిరే తే॥ ౭౪

సైకతోత్సంగమున సౌఖ్య ♦ చయముగాంచి । యతిశయంబుగఁ బెరిగి ప♦యస్సమృద్ధి
వఱలు నుత్కలకోసల ♦ ప్రభులకెల్ల । నెంతయును సమానధాత్రిగా ♦ నెంతుదీని॥ ౬౨

మాన్యనృపుఁ బాసినట్టి మ♦న్మాతవోలె । నురుకృపను నన్నుదూరమం♦దుండఁగానె
సరయువిడిచల్లగాలితో ♦ వరతరంగ । హస్తములఁ గౌఁగిలించిన ♦ యట్లుతోఁచె॥ ౬౩

ఎదుట లేచెడు భూరజం ♦ బెల్లగాను । సంజకెంజాయవలెనుంట ♦ నాంజనేయుఁ
డెఱుఁగఁ దెల్పిన వినినన్ను ♦ నెదురుకొనఁగ । వచ్చునని యెంతు భరతుండు ♦ బలముఁగూడి॥

దురమున ఖరాదులను జంపి ♦ మరలు నాకు । నెలమి నినుఁగాంచి లక్ష్మణుం ♦ డిచ్చినట్లు
ప్రీతి నదీర్చిన నాకు వి♦గ్రముల పుసిరిని । సాధువౌ భరతుండిదు ♦ సత్యముగను॥ ౬౫

వెంట వృద్ధుల సచివుల ♦ వెనుక సేన । ముందు గురునిడి యర్ఘ్యంబుఁ ♦ బూని చేత
వల్కలంబులు దాల్చి ♦ భరతుఁడడిగొ । యెదురుకొనఁ బాదచారియై ♦ యేగుదెంచె॥ ౬౬

ననుఁదలంచి యెతోడనున్న ♦ జనకుఁడిడిన । ననుభవింపఁడు పడుచువాఁ♦డయ్యు సిరిని
నతికఠినమైన యసిధార ♦ యనెడు వ్రతము । నిన్నియేండ్లా మెతోసల్పు ♦ చున్నయట్లు॥

ఇట్లు వచియించు రాముని ♦ యిచ్చనెఱిఁగి । భరతు వెంబడి లోకు ల♦బ్బురముతోడఁ
గనుఁగొనుచునుండ దివినుండి ♦ గగనయాన । మును విమానాధిదేవత ♦ భువికిదించె॥ ౬౮

ముందట విభీషణుఁడు నిల్చి ♦ భూమిఁ దటిసి । పటికరా మెట్లమార్గంబు ♦ భక్తిఁ జూప
సేవ మెప్పించు సుగ్రీవు ♦ చేయిపట్టి । రాఘవుఁడు డిగ్గెను విమాన ♦ రాజమపుడు॥ ౬౯

సలిపె వందనమిక్ష్వాకు ♦ కులగురునకుఁ । బడసి యర్ఘ్యంబుఁ గౌఁగిట ♦ భరతుఁ జేర్చి
కనుల నీరొల్క మూర్కొనెఁ ♦ దనకుఁగాను । జనకరాజ్యాభిషేకంబుఁ ♦ గొనని శిరము॥

కరముఁ బెరిగిన శ్మశ్రులఁ ♦ గాంచి వికృతి । వ్రేలు నూడల ప్లక్ష వృ♦క్షాలఁబోలు
వృద్ధసచివులు భక్తితో ♦ వినతులైనఁ । గూర్మిఁగని మంజువాక్కులఁ ♦ గుశలమరసె॥ ౭౧

ఈతఁడాప్తుండు బుత్తుక♦పీశ్వరుండు । ఇతఁడు పౌలస్త్యుఁ డనిమొన ♦ నేఁచువీరుఁ
డనుచు రఘునందనుఁడు గొని♦యాడ భరతుఁ । డేరఁగె వారికి లక్ష్మణుఁ♦ డొఱఁగియపుడు॥

భరతుఁడావల లక్ష్మణుఁ ♦ దటిసి శిరము । వాల్చనతఁడెత్తి యింద్రజి♦త్ప్రహరణములఁ
గఠినమైనట్టియురమునఁ ♦ గౌఁగిలించె । నతని వత్సము నొప్పించు ♦ నట్లుతోఁప॥ ౭౩

కపిచమూపతి తతులు రా♦ఘవుని యాజ్ఞ । నెక్కి గజముల మానవా♦కృతులతోడ
వానిపైనుండి మదధార ♦ పడుచునుండ । ఘననగారోహణసుఖంబు ♦ ననుభవించె॥ ౭౪

త్ర యో ద శః స ర్గః.

సానుప్లవః ప్రభురపి క్షణదాచరాణాం । భేజే రథాన్దశరథప్రభవానుశిష్టః
మాయావికల్పరచితైరపి యే తదీయై । ర్న స్యందనైస్తులితకృత్రిమభక్తిశోభాః॥ ౭౫

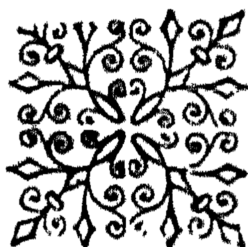
భూయస్తతో రఘుపతిర్విలసత్పతాక । మధ్యాస్త కామగతి సావరజో విమానం
దోషాతనం బుధబృహస్పతియోగదృశ్య । స్తారాపతిస్తరలవిద్యుదివాభ్రబృందం॥ ౭౬

తత్రేశ్వరేణ జగతాం ప్రళయాదివోర్వీం । వర్షాత్యయేన రుచమభ్రఘనాదివేందోః
రామేణ మైథిలసుతాం దశకంఠకృచ్ఛ్రా । త్ప్రత్యుద్ధృతాం ధృతిమతీం భరతో వవందే॥

లంకేశ్వరప్రణతిభంగదృఢవ్రతం త
ద్వంద్యం యుగం చరణయోర్జనకాత్మజాయాః
జ్యేష్ఠానువృత్తిజటిలం చ శిరోఽస్య సాధో
రన్యోన్యపావనమభూదుభయం సమేత్య॥ ౭౮

క్రోశార్ధం ప్రకృతిపురఃసరేణ గత్వా
కాకుత్స్థః స్తిమితజవేన పుష్పకేణ
శత్రుఘ్నప్రతివిహితోపకార్యమార్యః
సాకేతోపవనముదారమధ్యువాస॥ ౭౯

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీ కాళిదాసకృతౌ దండక
ప్రత్యాగమనో నామ త్రయోదశః సర్గః



రాముపనుపున రాక్షస♦రాజుగూడ । ననుచరులతోడ రథముల ♦ నధివసించె
నెంతమాయాకళలచేత ♦ నెసఁగుచున్నఁ । దాళనయ్యెను వీనికిఁ ♦ దనరథములు॥ ౭౬

సఁజమించుల మించెడు ♦ జలదతతిని । బుధగురులతోడి చంద్రుండు ♦ వోలెమరలఁ
గావఁగతి నొప్ప ధ్వజములఁ♦గ్రాలుసభ్రి । యానమెక్కెను రాముఁడు ♦ సానుజుండు॥

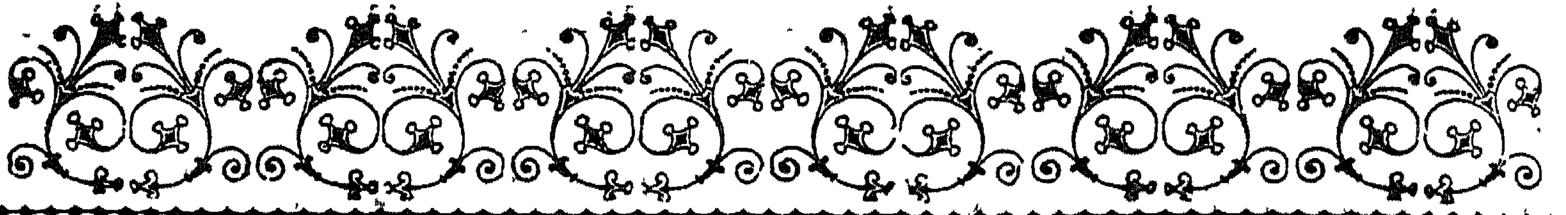
ప్రళయవందుండి ధగను స♦రహమూర్తి । శరదృతువు మేఘములనుండి♦ చంద్రకాంతిఁ
గాచుగతి రాముఁ డద్దళ♦కంఠునుండి । కాచిన సుధీరకరుఁగెన ♦ సైకతోడుకు॥ ౭౭

చ॥ పరిణతులుసేయు రాక్షసాని ♦ భంగమొనర్చు దృఢవ్రతంబుతో
జనులకు సాంద్యమై వెలుఁగు ♦ జానకి పాదయుగంబు శ్రేష్ఠ జ్యే
ష్ఠనిగతి దట్టమై తనరు♦చుండు జడల్ ధరియించియున్న య
య్యనఘు శిరంబు నుంగలసి ♦ యయ్యెఁ బరస్పరముల్ బవిత్రముల్॥ ౭౮

సీ॥ భూమిపై మునుము ♦ మోదంబుతోఁ బొంగి । జనులు గుంపులుగూడి ♦ చనుచునుండ
మీఁదనభంబుపై ♦ మిసిమికాంతులతోడఁ । గ్రాలుచుండెడు పుష్ప♦కంబునందు
నానంద మునమండ ♦ యానమొప్పారఁగాఁ । దానుఁకొనెడు ♦ దారిఁగడచి
శత్రుఘ్నగరిమపై ♦ చాల నొప్పుచునుండు । పటమండపమ్ముల ♦ భవ్యమైన
గీ॥ యతులసాకేత పురవరో♦ద్యానసీమ
సచ్చివిడిసెను గాకుత్స్థ♦వంశదీప
మై వెలింగెడునట్టి స♦త్యానుసర్తి
సత్యనుతకీర్తి శ్రీరామ ♦ నందిమూర్తి॥ ౭౯

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు దండకప్రత్యాగమనంబను త్రయో
దశాశ్వాసము సంపూర్ణము.



శ్రీ

రఘువంశమ్

చతుర్దశః సర్గః

భర్తుః ప్రణాశాదథ శోచనీయం । దశాంతరం తత్ర సమం ప్రపన్నే
అపశ్యతాం దాశరథీ జనన్యౌ । ఛేదాదివోపఘ్నతరోర్వ్రతత్యౌ॥ ౧

ఉభావుభాభ్యాం ప్రణతౌ హతారీ । యథాక్రమం విక్రమశోభినౌ తౌ
విస్పష్ట మస్రాంధతయా న దృష్టౌ । జ్ఞాతౌ సుతస్పర్శ సుఖోపలంభాత్॥ ౨

ఆనందజః శోకజమశ్రుబాష్ప । స్తయోరశీతం శిశిరో బిభేద
గంగాసరయ్వో ర్జలముష్ణతప్తం । హిమాద్రి నిష్యంద ఇవావతీర్ణః॥ ౩

తేపుత్రయోర్నైరృతశస్త్రమార్గా । నార్ద్రానివాంగే సదయం స్పృశంత్యౌ
అపీప్సితం క్షత్రకులాంగనానాం । నవీరసూశబ్దమకామయేతాం॥ ౪

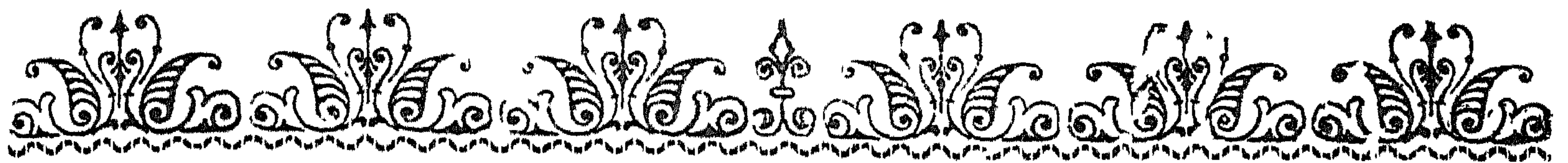
క్లేశావహా భర్తురలక్షణాహం । సీతేతి నామస్వముదీరయంతీ
స్వర్గప్రతిష్ఠస్య గురోర్మహిష్యా । వభక్తిభేదేన వధూర్వవందే॥ ౫

ఉత్తిష్ఠ వత్సే నను సానుజోఽసౌ । వృత్తేన భర్తా శుచినా తవైవ
కృచ్ఛ్రం మహత్తీర్ణ ఇతి ప్రియార్హాం । తామూచతుస్తే ప్రియమప్యమిథ్యా॥ ౬

అథాభిషేకం రఘువంశకేతోః । ప్రారబ్ధమానంద జలైర్జనన్యోః
నివర్తయామాసు రమాత్యవృద్ధా । స్తీర్థాహృతైః కాంచనకుంభతోయైః॥ ౭

సరిత్సముద్రాన్ సరసీశ్చ గత్వా । రక్షఃకపీంద్రై రుపపాదితాని
తస్యాపతన్మూర్ధ్ని జలాని జిష్ణో । ర్వింధ్యస్య మేఘప్రభవా ఇవాపః॥ ౮

తపస్వివేష క్రియయాపి తావ । ద్యఃప్రేక్షణీయః సుతరాం బభూవ
రాజేంద్ర నేపథ్యవిధానశోభా । తస్యోదితాసీ త్పునరుక్తదోషా॥ ౯



శ్రీ

ర ఘు వం శ ము.

చ తు ర్ద శా శ్వా స ము.

గీతములు.

ప్రాపుగానున్న వృక్షంబుఁ ♦ బాసినట్టి । తీఁగెలనుబోలె భర్తృవి♦యోగజనిత
శోకమునను న్నతల్లులఁ ♦ జూచిరొకట । రామలక్ష్మణులంత నా♦రామమందు॥ ౧

అరులఁ దెగటార్చి శౌర్యాన ♦ నలరుపుత్రు । లిర్వురును మ్రొక్కి తల్లుల ♦ కిర్వురకును
గరము నీరొల్కు కనులకుఁ ♦ గానరాక । తనుజసంస్పర్శసుఖముచేఁ ♦ గనఁగనైరి॥ ౨

హిమగిరిఁ గఱఁగి పాఱెడు ♦ హిమఝరంబు । లుష్ణగంగానదీ సర♦యూజలములఁ
బాపుగతి వారిశోకోష్ణ ♦ బాష్పములను । హర్షశీతాశ్రువులు వాపె ♦ నద్భుతముగ॥ ౩

దనుజశస్త్రవ్రణంబు లా♦త్మజులనంటు । తల్లులకుఁ బచ్చిపుండ్లుగాఁ ♦ దాఁకుటయును
క్షత్రసతులెల్లఁ గాంక్షించు ♦ శబ్దమైన । వీరసూపదమునఁ గోర్కి ♦ వారికెడలె॥ ౪

పతికిఁ గష్టంబు గూర్చెడు ♦ పాపచరిత । సీత నేనని పేరును ♦ జెప్పికొనుచు
దివిఁ జనిన మామ పట్టపు ♦ దేవులకును । సమవిపులభక్తిఁ గోడలు ♦ సలిపె నతి॥ ౫

లెమ్ము కోడల నీ సువృ♦త్తమ్మె కాదె । తమ్మతోఁ గూడఁ బతిని దు♦ఃఖమ్మునుండి
దాఁటఁ జేసినదనుచుఁ ద♦థ్యంపుఁ బ్రియము । వారు ప్రేమార్ద్రరాశితోఁ ♦ బలికిరంత॥ ౬

ఆదితల్లుల హర్షబా♦ష్పాళిగాఁగ । స్వర్ణఘటములతీర్థంపు ♦ సలిలములను
వృద్ధసచివులు రఘువంశ ♦ వీరమణికి । సల్పిరభిషేక మెంతయుఁ ♦ సంతసమున॥ ౭

కపిదనుజనాయకులు చని ♦ కడలనుండి । తెచ్చిన సముద్రసరసీ న♦దీజలములు
గురిసె జయశీలు రాముని ♦ శిరముమీఁద । శరదములనీరు వింధ్యపైఁ ♦ గురియునట్లు॥ ౮

తాపసుల వేషమును దాను ♦ దాల్చినపుడె । యెంతయో చూడ నందమై ♦ యెసఁగినట్టి
రామచంద్రున కెన్నఁగా ♦ రాజచంద్రు । వేషమంతయుఁ బునరుక్తి ♦ దోషమయ్యె॥ ౯

సమాల రక్షోహరిభిః ససైన్య । స్తూర్యస్వనానందిత పౌరవర్గః
వివేశ సౌధోద్గత లాజవర్షా । ముత్తోరణా మన్వయరాజధానీం॥ ౧౦

సౌమిత్రిణా సావరజేనమంద । మాధూతవాలవ్యజనోరథస్థః
ధృతాతపత్రో భరతేనసాక్షా । దుపాయసంఘాత ఇవప్రవృద్ధః॥ ౧౧

ప్రాసాదకాలా గరుధూమరాజి । స్తస్యాః పురోవాయువశేనభిన్నా
వనాన్నివృత్తేన రఘూద్వహేన । ముక్తాస్వయంవేణి రివాబభాసే॥ ౧౨

శ్వశ్రూజనా నుష్ఠితచారువేషాం । కర్ణీరథస్థాం రఘువీరపత్నీం
ప్రాసాదవాతాయ నదృశ్యబంధైః । సాకేతనార్యోం జలిభిః ప్రణేముః॥ ౧౩

స్ఫురత్ప్రభామండనమాన సూయం । సాబిభ్రతీ శాశ్వతమంగరాగం
రరాజశుద్ధేతి పునఃస్వపుర్యై । సందర్శితా వహ్నిగతేవ భర్త్రా॥ ౧౪

వేశ్మానిరామః పరిబర్హవంతి । విశ్రాణ్యసౌహార్దనిధిః సుహృద్భ్యః
బాష్పాయమాణో బలిమన్నికేత । మాలేఖ్యశేషస్య పితుర్వివేశ॥ ౧౫

కృతాంజలిస్తత్ర యదంబసత్యా । న్నాభ్రశ్యత స్వర్గఫలాద్గురుర్నః
తచ్చింత్యమానంసుకృతంతవేతి । జహారలజ్జాంభరతస్యమాతుః॥ ౧౬

తథాచసుగ్రీవవిభీషణాదీ । నుపాచరత్కృత్రిమసంవిధాభిః
సంకల్పమాత్రోదితసిద్ధయస్తే । క్రాంతాయథాచేతసివిస్మయేన॥ ౧౭

సభాజనాయోపగతాన్సదివ్యా । న్మునీన్పురస్కృత్యహతస్యశత్రోః
శుశ్రావతేభ్యఃప్రభవాదివృత్తం । స్వవిక్రమేగౌరవమాదధానం॥ ౧౮

ప్రతిప్రయాతేషుతపోధనేషు । సుఖాదవిజ్ఞాతగతార్థమాసాన్
సీతాస్వహస్తోపహృతాగ్ర్యపూజాన్ । రక్షఃకపీంద్రాన్విససర్జరామః॥ ౧౯

తచ్చాత్మచింతాసులభంవిమానం । హృతంసురారేఃసహజీవితేన
కైలాసనాథోద్వహనాయభూయః । పుష్పందివఃపుష్పకమన్వమంస్త॥ ౨౦

పితుర్నియోగాద్వనవాసమేవం । నిస్తీర్యరామః ప్రతిపన్నరాజ్యః
ధర్మార్థకామేషుసమాంప్రపేదే । యథాతథైవావరజేషువృత్తిం॥ ౨౧

సర్వాసుమాతృష్వపివత్సలత్వాత్ । సనిర్విశేషప్రతిపత్తిరాసీత్
షడాననాపీతపయోధరాసు । నేతాచమూనామివకృత్తికాసు॥ ౨౨

సచివరాక్షస కపిసైన్య ♦ చయముతోడఁ । బ్రజలు తూర్యధ్వనుల నల♦రారఁ జొచ్చె
రాఘవుఁడు తోరణోపేత ♦ రాజధాని । సౌధముల నుండి లాజవ♦ర్షములు గురియ॥ ౧౦

సానుజుఁడు లక్ష్మణుఁడు వైన ♦ చామరములు । గొడుగు భరతుండు పట్టఁగాఁ ♦ గూడి పాదటు
చతురుపాయ సమంచిత ♦ సంఘమట్లు । పరిజ్వరిల్లె రథస్థుఁడౌ ♦ రాఘవుండు॥ ౧౧

భూరి సౌధమ్ములందుండి ♦ పౌరకమి వెడలు । నగరధూమము చెదరి మం♦దానిలమున
వనమునందుండి మరలి తా ♦ స్వయము రాముఁ । డెడలిచిన వీట్టి వేనలి ♦ ముడిగఁ దోఁచె॥ ౧౨

ప్రీతి శ్వశ్రులుం గూర్చిన ♦ వేషమూని । యలరు కర్ణీరథంబున ♦ నధివసించి
యమగు సీతకు సౌధవా ♦ తాయనముల । మోడ్పులగపడ మ్రొక్కిరి ♦ పురము సతులు॥ ౧౩

తనకు ననసూయ నిత్యమై ♦ తనర నిడిన । యంగరాగ ప్రభావళి ♦ నవనిజాత
మెఱసె దాశుద్ధి యనుచున్న ♦ మఱల బ్రజకుఁ । దెలుపఁ బతికోరనల్పైనలో ♦ నిలిచినట్లు॥

అంత సౌజన్యనిధి రాముఁ ♦ డాప్తసఖుల । సర్వపరికర యుక్తవే♦శ్మములనునిచి
తండ్రి పటమున్న పూజకా ♦ ద్రవ్యమున్న । నిలయమును జొచ్చెఁ గన్నుల ♦ నీరు గార॥ ౧౪

అంజలి నిగూర్చి కైకేయి ♦ యమ్మఁ జూచి । స్వర్గఫలమిదు సత్యంబు ♦ వలననగు
తండ్రి జారమి నీ సుకృ♦తమునఁ గాదె । యనుచు రాముఁడు పోఁగొట్టె ♦ నామె లజ్జ॥ ౧౫

సిద్ధిసంకల్పమాత్రనె ♦ చెందఁగలుగు । నట్టి సుగ్రీవ దానవే♦ంద్రాదులెల్ల
విస్మయాక్రాంతమతులగు ♦ విధమునందు । సలిపె నుపచారములు వన్న♦సమితిఁ గూర్చి॥

తన్నుఁ గొనియాడ నరుదెంచి ♦ యున్న దివ్య । మునివరులనుండి తన శౌర్య ♦ మునకు ముఖ్యమౌ
గొలుపు దానిని దాఁబోరి ♦ గొన్న వైరి । జననమాది చరిత్రము ♦ వినియె నతఁడు॥ ౧౮

ఆత్మపోధను లరుగ సౌ♦ఖ్యములనున్ని । యర్థమాసము నెఱుఁగని ♦ యట్లు గడపి
భూమిజ యొయిడ్డరొయుత్తమ ♦ పూజలంది । వెలయు కపిరాక్షసేంద్రుల ♦ వీడ్కొలిపె॥

తలఁపఁగ నెవచ్చునట్టి త♦ద్దైత్యవిభుని । ప్రాణములతోడఁ గొన్నట్టి ♦ పుసవమట్లు
దివి వెలింగెడునట్టి య♦ద్దివ్యయాన । మంపె మరలఁ గుబేరు వా♦హనము గాఁగ॥ ౨౦

సలిపి వనవాస మిట్టులు ♦ జనకు నాజ్ఞ । రాజ్యభారమునపాయించి ♦ రామనృపతి
యమల ధర్మార్థ కామమ్ము ♦ లందు వలెనె । తమ్ములందును సమముగాఁ ♦ దాను మెలఁగె॥

ఆఱు మోములఁ జనుఁబాలు ♦ నానుగుహుఁడు । కృత్తికల సమముగ సత్క♦రించు కరణిఁ
దల్లులెందఱఁ బేర్మిమించు ♦ తనయుఁడగుట । సమముగా వారి రాముఁడు ♦ సత్కరించె॥ ౨౨

తేనార్థవాఁల్లోభపరాఙ్ముఖేన । తేన ఘ్నతా విఘ్నభయం క్రియావాన్
తేనాస లోకః పితృమాన్వినేత్రా । తేనైవ శోకాపనుదేన పుత్రీ ॥ ౨౩

స పౌరకార్యాణి సమీక్ష్య కాలే । రేమే విదేహాధిపతేర్దుహిత్రా
ఉపస్థితశ్చారు వపుస్తదీయం । కృత్వోపభోగోత్సుకయేవ లక్ష్మ్యా ॥ ౨౪

తయోర్యథాప్రార్థితమిన్ద్రియార్థా । నాసేదుషోః సద్మసు చిత్రవత్సు
ప్రాప్తాని దుఃఖాన్యపి దణ్డకేషు । సఞ్చిన్త్యమానాని సుఖాన్యభూవన్ ॥ ౨౫

అథాధికస్నిగ్ధవిలోచనేన । ముఖేన సీతా శరపాణ్డురేణ
ఆనన్దయిత్రీ పరిణేతురాసీ । దనక్షరవ్యఞ్జితదోహదేన ॥ ౨౬

తామఙ్కమారోప్య కృశాఙ్గయష్టిం । వర్ణాన్తరాక్రాన్తపయోధరాగ్రాం
విలజ్జమానాం రహసి ప్రతీతః । పప్రచ్ఛ రామాం రమణోఽభిలాషం ॥ ౨౭

సా దృష్టనీవారబలీని హింస్రైః । సమ్బద్ధవైఖానసకన్యకాని
ఇయేష భూయః కుశవన్తి గన్తుం । భాగీరథీతీరతపోవనాని ॥ ౨౮

తస్యై ప్రతిశ్రుత్య రఘుప్రవీర । స్తదీప్సితం పార్శ్వచరానుయాతః
ఆలోకయిష్యన్ముదితామయోధ్యాం । ప్రాసాదమభ్రంలిహమారురోహ ॥ ౨౯

ఋద్ధాపణం రాజపథం స పశ్యన్ । విగాహ్యమానాం సరయూం చ నౌభిః
విలాసిభిశ్చాధ్యుషితాని పౌరైః । పురోపకణ్ఠోపవనాని రేమే ॥ ౩౦

స కింవదన్తీం వదతాం పురోగః । స్వవృత్తముద్దిశ్య విశుద్ధవృత్తః
సర్పాధిరాజోరుభుజోఽపసర్పం । పప్రచ్ఛ భద్రం విజితారిభద్రః ॥ ౩౧

నిర్బన్ధపృష్టః స జగాద సర్వం । స్తువన్తి పౌరాశ్చరితం త్వదీయం
అన్యత్ర రక్షోభవనోషితాయాః । పరిగ్రహాన్మానవదేవ దేవ్యాః ॥ ౩౨

కలత్రనిన్దాగురుణా కిలైవ । మభ్యాహతం కీర్తివిపర్యయేణ
అయోఘనేనాయ ఇవాభితప్తం । వైదేహిబన్ధోర్హృదయం విదద్రే ॥ ౩౩

కిమాత్మనిర్వాదకథాముపేక్షే । జాయామదోషాముత సన్త్యజామి
ఇత్యేకపక్షాశ్రయవిక్లబత్వా । దాసీత్స దోలాచలచిత్తవృత్తిః ॥ ౩౪

నిశ్చిత్య చానన్యనివృత్తి వాచ్యం । త్యాగేన పత్న్యాః పరిమార్ష్టుమైచ్ఛత్
అపి స్వదేహాత్కిముతేన్ద్రియార్థా । ద్యశోధనానాం హి యశో గరీయః ॥ ౩౫

దాతయతఁడౌటఁబ్రజలెల్ల ♦ ధనికులైరి । విఘ్నహరుఁడౌట సత్కార్య ♦ విహితులైరి
మనుమవాఁడౌటచేఁబిత్రు ♦ మంతులైరి । చింతఁబాపుటచేఁ బుత్ర ♦ వంతులైరి॥ ౨౩

జనులపనులనుదఱిఁగని ♦ జక్కఁదీర్చి । యతఁడుతనతోడఁగ్రీడింప ♦ నందమైన
తనువుదాల్చినలక్ష్మియో ♦ యనఁగనొప్పు । జానకినిగూడివిహరించు ♦ సంతసమున॥ ౨౪

ఇంద్రియార్థములందు య♦థేచ్ఛముగను । జిత్రపటములగృహములఁ ♦ జెలఁగునపుడు
దండకారణ్యదుఃఖమ్ముఁ ♦ దలఁచుకొన్నఁ । దోఁచెసుఖముగ నాదంప ♦ తులకుమదిని॥ ౨౫

జనకసుతనిగ్గులీనెడు ♦ కనులతోడ । రెల్లువలెఁజూడనెంతయుఁ ♦ దెల్లనగుచుఁ
జెప్పకయెచెప్పుగర్భంపుఁ ♦ జిహ్నమైన । మోముతోభర్తకానంద ♦ మూర్తియయ్యె॥

సిగ్గుకొన్నట్టిమిక్కిలి ♦ చిక్కినట్టి । చను మొనలునల్లఁబడినట్టి ♦ యనుఁగుఁజెలువ
నెలమిఁదొడఁజేర్చి యేమికా♦వలెనటంచు । నడిగెరమణుండు రాముఁడే♦కాంతమందు॥ ౨౭

ఇడినబలిఁగూర్మిమృగములు ♦ గుడువనట్టి । చెలిమి మునికన్యకలతోడఁ ♦ గలుగునట్టి
గంగయొడ్డునదర్భలఁ ♦ గ్రాలునట్టి । మునివనులకేగమదిఁగోరె ♦ జనకుపట్టి॥ ౨౮

ఆమెకోరికదీర్పంగ ♦ ననుమతించి । యనుచరులతోడ నాకస ♦ మంటు మేడ
నెక్కెరఘుకులమణితన ♦ యేలుబడిని । బ్రమదమందునయోధ్య వై♦భవముఁజూడ॥ ౨౯

విపణిసంవృద్ధిగలరాజ ♦ వీధిఁజూచి । పఱచునోడల సరయువుఁ ♦ బాఱఁజూచి
స్రియులుప్రియురాండ్రుపౌరులు♦వేడ్కఁదిరుగు। పురవనోద్యానములఁజూచి♦పొంగెనృపతి॥

చారుశేషోరుభుజుఁడు జి♦తారినరుఁడు । వాఙ్ములకునగ్రగామియై ♦ వఱలువాఁడు
భద్రచరితుండురాముఁడు ♦ భద్రునడిగెఁ । దనవడతఁగూర్చిజనులేమి ♦యనుదురనుచు॥

ఒత్తియడిగిననతఁడిట్లు ♦ లుర్విపాల । రాక్షసునియింటనుండిన ♦ రాణినీవు
స్వీకరించినయదితప్పు ♦ వీటిజనులు । నీచరితలెల్లవినుతింత్రు ♦ నిక్కముగను॥ ౩౨

అతివకాదవిననిందాప ♦ యశమువినుట । వలన సీతేశుహృదయంబు ♦ వ్రయ్యలయ్యె
గట్టిగాఁబడ్డసమ్మెట ♦ పెట్టుచేతఁ । దప్తలోహంబుబ్రయ్యువి ♦ ధమ్ముదోఁప॥ ౩౩

నాదునిందనుపేక్షింప ♦ న్యాయమగునొ । శుచినిగాంతనువిడుచుట ♦ యుచితమగునొ
యంచురామునిమనము చ♦లించుచుండె । నుయ్యెలంబోలెస్థిరగతి ♦ నొందకుండ॥ ౩౪

ఇంతివదలకయపవాద ♦ మెడలదంచు । నవ్విధినిఱేఁడునిందఁ బా♦యంగఁగోరె
ఖ్యాతిధనులకుదేహంబు ♦ కంటెఁగీర్తి । గొప్పదనినింద్రియార్థముల్ ♦ చెప్పవలెనె॥ ౩౫

ససన్నిపాత్యావరజాన్హతౌజా । స్తద్విక్రియాదర్శనలుప్తహర్షాన్
కౌలీనమాత్మాశ్రయమాచచక్షే । తేభ్యఃపునశ్చేదమువాచవాక్యం॥ ౩౬

రాజర్షివంశస్యరవిప్రసూతే । రుపస్థితఃపశ్యతకీదృశోఽయం
మత్తఃసదాచారశుచేఃకలంకః । పయోదవాతాదివదర్పణస్య॥ ౩౭

పౌరేషుసోఽహంబహులీభవంత । మపాంతరంగేష్వివతైలబిందుం
సోఢుంనతత్పూర్వమవర్ణమీశే । ఆలానికంస్థాణుమివద్విపేంద్రః॥ ౩౮

తస్యాపనోదాయఫలప్రవృత్తా । వుపస్థితాయామపినిర్వ్యపేక్షః
త్యక్ష్యామివైదేహసుతాంపురస్తాత్ । సముద్రనేమింపితురాజ్ఞయేవ॥ ౩౯

అవైమిచైనామనఘేతికింతు । లోకాపవాదోబలవాన్మతోమే
ఛాయాహిభూమేఃశశినోమలత్వే । నారోపితాశుద్ధిమతఃప్రజాభిః॥ ౪౦

రక్షోవధాంతోనచమేప్రయాసో । వ్యర్థఃసవైరప్రతిమోచనాయ
అమర్షణఃశోణితకాంక్షయాకిం । పదాస్పృశంతందశతిద్విజిహ్వః॥ ౪౧

తదేషసర్గఃకరుణార్ద్రచిత్తై । ర్నమేభవద్భిఃప్రతిషేధనీయః
యద్యర్థితానిర్హృతవాచ్యశల్యాన్ । ప్రాణాన్మయాధారయితుంచిరంవః॥ ౪౨

ఇత్యుక్తవంతంజనకాత్మజాయాం । నితాంతరూక్షాభినివేశమీశం
నకశ్చనభ్రాతృషుతేషుశక్తో । నిషేద్ధుమాసీదనువర్తితుంవా॥ ౪౩

సలక్ష్మణంలక్ష్మణపూర్వజన్మా । విలోక్యలోకత్రయగీతకీర్తిః
సౌమ్యేతిచాభాష్యయథార్థభాషీ । స్థితంనిదేశేపృథగాదిదేశ॥ ౪౪

ప్రజావతీదోహదశంసినీతే । తపోవనేషుస్పృహయాలురేవ
సత్వంరథీతద్వ్యపదేశనేయాం । ప్రాపయ్యవాల్మీకిపదంత్యజైనాం॥ ౪౫

సశుశ్రువాన్మాతరిభార్గవేణ । పితుర్నియోగాత్ప్రహృతంద్విషద్వత్
ప్రత్యగ్రహీదగ్రజశాసనంత । దాజ్ఞాగురూణాంహ్యవిచారణీయా॥ ౪౬

అథానుకూలశ్రవణప్రతీతా । మత్రస్నుభిర్యుక్తధురంతురంగైః
రథంసుమంత్రప్రతిపన్నరశ్మి । మారోప్యవైదేహసుతాంప్రతస్థే॥ ౪౭

సానీయమానారుచిరాన్ప్రదేశాన్ । ప్రియంకరోమేప్రియఇత్యనందత్
నాబుద్ధకల్పద్రుమతాంవిహాయ । జాతంతమాత్మన్యసిపత్రవృక్షం॥ ౪౮

కప్రింగిరాముఁడుదనుఁజూచి ♦ కుందునట్టి । తమ్ములనుగూర్చివారికిఁ ♦ దనకుఁగల్గి
నట్టినిందనుదెల్లమా ♦ నట్లుతెలిపి । మఱియునిట్లనెవారితో ♦ మనుజవిభుఁడు॥ ౩౬

ప్రవిమలాచారవంతమై ♦ రవికిఁబుట్టి । యెసఁగునీరాజఋషికుల ♦ మెట్టికందు
వందె నాచేతఁ గంటిరే ♦ యూపిగాలి । చేతనుగళంకమద్దంబు ♦ చెందినట్లు॥ ౩౭

నీటితరఁగలపైఁబడి ♦ నెఱయునట్టి । తైలబిందువువలెఁ బౌర♦జాలమందుఁ
బర్వెనూత్నాపవాదంబు ♦ నోర్వఁజాల । నుద్గజముకట్టుకంబంబు ♦ నోర్వనట్లు॥ ౩౮

పూర్ణగర్భంబుతోడను ♦ బొల్చుచున్న । వీడఁగానిందవైదేహి ♦ వీడువాఁడ
మున్నసంద్రంబుచుట్టిన ♦ భూమినెల్ల । జనకునానతిపీడిన ♦ చందమునను॥ ౩౯

భూమినీడనుబరిశుద్ధ ♦ సోముమీఁది । మైలగాఁబ్రజవాడుట ♦ మనమువినమె
దేవిపావనురాలని ♦ తెలిసియున్నఁ । దలఁతుగొప్పగలోక ని♦దనఘచరిత్ర॥ ౪౦

రావణునివధపగను దీ♦ర్చఁగనెయకాట । వ్యర్థమైచనలేదు ప్ర♦యాసమెన్నఁ
బాముకోపించితోఁగ్రిక్కిన ♦ వానిఁబట్టి । కఱచునే రక్తమునుదాఁప్రవు ♦ కాంతుచేత॥ ౪౧

పాసి యపవాదశల్యంబు ♦ ప్రాణములను । దాల్చినేను జిరంబుండఁ ♦ దలఁతునేని
పాదునిశ్చయమునుదీని ♦ మీఁదయార్ద్రి । భానములఁజేసియాటంక ♦ పఱుపఁజనదు॥ ౪౨

ఇట్లుజనకాత్మజనుగూర్చి ♦ యెన్నఁగాని । పరుషమునుదాల్చియున్నట్టి ♦ ప్రభువునకును
భ్రాతలందెవ్వరునుమాఱు ♦ పల్కఁగాని । చనియనుసరింపఁగాఁగాని ♦ చాలరైరి॥ ౪౩

అఖిలజగములుకీర్తించు ♦ యశమువాఁడు । సత్యసంధుఁడురాముఁడు ♦ సౌమ్యయనుచు
నాజ్ఞమన్నించులక్ష్మణు ♦ నపలఁబిలిచి । యతనిశాసించె నిట్టులే♦కాంతమందు॥ ౪౪

దేవిగర్భిణియాటఁ ద♦పోవనమ్ము । చూడవాంఛించె సామిప ♦ తోడ నామె
రథమునందుంచికొనిపోయి ♦ రమ్మువిడిచి । యమ్మవామునివాల్మీకి ♦ యాశ్రమమున॥ ౪౫

పరశురాముఁడు జనకుని ♦ పనుపుఁజేసి । శతృప్రనుపలెఁదల్లినిఁ ♦ జంపెననుచు
విన్నసౌమిత్రితలఁదాల్చె ♦ నన్నయాజ్ఞ । గురులయానతిశంకింపఁ ♦ గూడదుగద॥ ౪౬

విని సువార్తను బొంగెడు ♦ జనకసుతను । బెదురులేనట్టిగుఱ్ఱాలఁ ♦ పూదలునట్టి
వాగెలనుమంతుఁడనువుగాఁ ♦ బట్టినట్టి । యరదమునఁనుంచిసౌమిత్రి ♦ యరిగెవెంట॥ ౪౭

చనుచుమార్గానరమ్యదృ♦శ్యములఁజూచి । కాంతుఁడెంతయుఁబ్రియుఁడని ♦ కాంతతలఁచెఁ
గల్పవృక్షత్వమునుమాని ♦ ఖడ్గపత్రి । వృక్షభావముఁగొనియుంట ♦ నెఱుఁగదయ్యె॥ ౪౮

జుగూహతస్యాఃపథిలక్ష్మణోయత్ । సవ్యేతరేణస్ఫురతాతదక్ష్ణా
ఆఖ్యాతమస్యైగురుభావిదుఃఖ । మత్యంతలుప్తప్రియదర్శనేన॥ ౪౯

సాదుర్నిమిత్తోపగతాద్విషాదాత్ । సద్యఃపరిమ్లానముఖారవిందా
రాజ్ఞఃశివంసావరజస్యభూయా । దిత్యాశశంసేకరణైరబాహ్యైః॥ ౫౦

గురోర్నియోగాద్వనితాంవనాంతే । సాధ్వీంసుమిత్రాతనయోవిహాస్యన్
అవార్యతేవోత్థితవీచిహస్తై । ర్జహ్నోర్దుహిత్రాస్థితయాపురస్తాత్॥ ౫౧

రథాత్సయంత్రా నిగృహీతవాహాత్ । తాం భ్రాతృజాయాం పులినేవతార్య
గంగాం నిషాదాహృతనౌవిశేషః । తతార సంధామివ సత్యసంధః॥ ౫౨

అథవ్యవస్థాపిత వాక్కథంచిత్ । సౌమిత్రిరంతర్గత బాష్పకంఠః
ఔత్పాతికో మేఘ ఇవాశ్మవర్షం । మహీపతేః శాసనముజ్జగార॥ ౫౩

తతోభిషంగానిల విప్రవిద్ధా । ప్రభ్రశ్యమానా భరణప్రసూనా
స్వమూర్తి లాభ ప్రకృతిం ధరిత్రీం । లతేవ సీతా సహసాజగామ॥ ౫౪

ఇక్ష్వాకువంశప్రభవః కథంత్వాం । త్యజేదకస్మాత్ పతిరార్యవృత్తః
ఇతిక్షితిః సంశయితేవ తస్యై । దదౌప్రవేశం జననీనతావత్॥ ౫౫

సాలుప్త సంజ్ఞాన వివేదదుఃఖం । ప్రత్యాగతాసుః సమతప్యతాంతః
తస్యాః సుమిత్రాత్మజ యత్నలబ్ధో । మోహాదభూత్ కష్టతరః ప్రబోధః॥ ౫౬

నచావదద్భర్తురవర్ణమార్యా । నిరాకరిష్ణోర్వృజినాదృతేపి
ఆత్మానమేవస్థిరదుఃఖభాజం । పునఃపునర్దుష్కృతినం నినింద॥ ౫౭

ఆశ్వాస్యరామావరజఃసతీంతా । మాఖ్యాతవాల్మీకినికేతమార్గః
నిఘ్నస్యమేభర్తృనిదేశరౌక్ష్యం । దేవిక్షమస్వేతిబభూవనమ్రః॥ ౫౮

సీతాసముత్థాప్యజగాదవాక్యం । ప్రీతాస్మితేసౌమ్యచిరాయజీవ
బిడౌజసావిష్ణురివాగ్రజేన । భ్రాత్రాయదిత్థంపరవానసిత్వం॥ ౫౯

శ్వశ్రూజనంసర్వమనుక్రమేణ । విజ్ఞాపయప్రాపితమత్ప్రణామః
ప్రజానిషేకం మయివర్తమానం । సూనోరనుధ్యాయతచేతసేతి॥ ౬౦

వాచ్యస్త్వయామద్వచనాత్సరాజా । వహ్నౌవిశుద్ధామపియత్సమక్షం
మాంలోకవాదశ్రవణాదహాసీః । శ్రుతస్యకింతత్సదృశంకులస్య॥ ౬౧

జారినిమఱంది దెల్పక ♦ దాఁచియున్న । విభునిప్రియదర్శనంబిఁక ♦ వీడెననెడు
ముందురాఁబోవుకీడును ♦ మొదలె తెలిపె । నదరికుడికన్నుసీతకు ♦ నమలగుణకు॥ ౪౯

దుర్నిమిత్తంబుచేఁగన్న ♦ దుఃఖమునను । వాడియున్నట్టియానన ♦ బ్జంబుతోడ
సీతప్రార్థించెననుజస ♦ మేతముగను । నృపతిసుఖముగనుండంగ ♦ హృదయమందు॥ ౫౦

అన్నయానతి లక్ష్మణుం ♦ డడవిలోన । విమలసాధ్వినిజానకి ♦ విడువనున్న
నలలనెడుహస్తములనెత్తి ♦ యడ్డుపడెనొ । యనఁగఁదోఁచెనుజాహ్నవి ♦ యతనిముందు॥

రథ్యములనిల్పసారథి ♦ రథమునుండి । సత్యసంధుఁడు సౌమిత్రి ♦ సైకతమున
పదినెడింపి నిషాదుని ♦ పడవనెక్కి । గంగను బ్రీతిజ్ఞదర్చ్చిన ♦ గతినిదాఁటె॥ ౫౨

బాష్పరోధంబుచేతను ♦ బల్కు చెడిన । కంఠమునుసద్దుకొని కడుఁ ♦ గష్టమునను
ఘనశిలాస్పృష్టి నుత్పాత ♦ ఘనముఁగురియు । నట్లువెలిఁబుచ్చెలక్ష్మణుం ♦ డధిపునాజ్ఞ॥ ౫౩

పరిభవానిలమునఁగొట్టఁ ♦ బడినసీత । రత్నభూషణపుష్పముల్ ♦ రాలుచుండఁ
దనశరీరంపుమాలమై ♦ తనరుచుండు । ధాత్రిపైఁదీఁగెవలెఁ బడెఁ ♦ దత్క్షణంబ॥ ౫౪

పుట్టినిక్ష్వాకుకులమునఁ ♦ బుణ్యమూర్తి । యేలవిడుచునునిన్ను ని ♦ ర్హేతుకముగ
ననుచుశంకించినట్టులు ♦ జననిధరణి । చేరనీలేదులోనికి ♦ సీతనపుడు॥ ౫౫

మూర్ఛలోఁజింతయామెను ♦ ముట్టలేదు । లేచినంతనె హృదయంబు ♦ నేచఁజొచ్చె
మూర్ఛలోకంటె సౌమిత్రి ♦ తేర్చినపుడె । దుఃఖమెంతయు నధికమై ♦ తోఁచెసతికి॥

ఆర్యురాలా మెనిర్దోషి ♦ యైన తన్నుఁ । దొఱఁగిననుభర్తనెప్పుడు ♦ దూఱలేదు
దుఃఖములకైజనించిన ♦ దుష్టురాల । ననుచుఁ దనుఁదానె నిందించు ♦ కొనును సతము॥

సాధ్వినోదార్చి వాల్మీకి ♦ సదనమునకు । నరుగుమార్గముఁజూపి రా ♦ మానుజుండు
తల్లి పతియాజ్ఞనేఁ బర ♦ తంత్రుఁడగుట । కార్యముఁ క్షమింపవేయని ♦ కాళ్లకెఱఁగె॥

సీతయాతనినెత్తి యీ ♦ రీతిఁబలికెఁ । బ్రీతనైతిని జిరము జీ ♦ వింపుమయ్య
జిష్ణునకు విష్ణునట్లు నీ ♦ జ్యేష్ఠునకును । నీవు పరతంత్రగతినుంట ♦ నిక్కమయ్య॥ ౫౯

ఆర్తలందఱకెఱఁగితి ♦ ననుచుఁదెలిపి । నాదుగర్భాన వారినం ♦ దనునిచేతఁ
బొదలుచుండెడుబిడ్డకు ♦ ముదముతోడఁ । బెంపుమదిఁగోరఁగా విన్న ♦ వింపుమయ్య॥

నాదుమాటలననుమిట్లు ♦ నాథుకడను । నీయెదుట నగ్నినిల్వనే ♦ నిర్మలనని
యట్టినన్ లోకులనుమాటఁ ♦ బట్టివిడువ । నీకులప్రజలకుఁ దగ్గ ♦ నీతియగునె॥ ౬౧

కల్యాణబుద్ధేరథవా తవాయం । న కామచారో మయి శంకనీయః
మమైవ జన్మాంతరపాతకానాం । విపాకవిస్ఫూర్జథురప్రసహ్యః॥ ౬౧

ఉపస్థితాం పూర్వమపాస్య లక్ష్మీం । వనం మయా సార్థమసి ప్రపన్నః
తదాస్పదం ప్రాప్య తయాతిరోషాత్ । సోఢాస్మి న త్వద్భవనే వసంతీ॥ ౬౩

నిశాచరోపప్లుతభర్తృకాణాం । తపస్వినీనాం భవతః ప్రసాదాత్
భూత్వా శరణ్యా శరణార్థమన్యం । కథం ప్రపత్స్యే త్వయి దీప్యమానే॥ ౬౪

కిం వా తవాత్యంతవియోగమోఘే । కుర్యాముపేక్షాం హతజీవితేఽస్మిన్
స్యాద్రక్షణీయం యది మే న తేజ । స్త్వదీయమంతర్గతమంతరాయః॥ ౬౫

సాహం తపః సూర్యనివిష్టదృష్టి । రూర్ధ్వం ప్రసూతేశ్చరితుం యతిష్యే
భూయో యథా మే జననాంతరేఽపి । త్వమేవ భర్తా న చ విప్రయోగః॥ ౬౬

నృపస్య వర్ణాశ్రమపాలనం యత్ । స ఏవ ధర్మో మనునా ప్రణీతః
నిర్వాసితాప్యేవమతస్త్వయాహం । తపస్విసామాన్యమవేక్షణీయా॥ ౬౭

తథేతి తస్యాః ప్రతిగృహ్య వాచం । రామానుజే దృష్టిపథం వ్యతీతే
సా ముక్తకంఠం వ్యసనాతిభారా । చ్చక్రంద విగ్నా కురరీవ భూయః॥ ౬౮

నృత్యం మయూరాః కుసుమాని వృక్షా । దర్భానుపాత్తాన్విజహుర్హరిణ్యః
తస్యాః ప్రపన్నే సమదుఃఖభావ । మత్యంతమాసీద్రుదితం వనేఽపి॥ ౬౯

తామభ్యగచ్ఛద్రుదితానుసారీ । కవిః కుశేధ్మాహరణాయ యాతః
నిషాదవిద్ధాండజదర్శనోత్థః । శ్లోకత్వమాపద్యత యస్య శోకః॥ ౭౦

తమశ్రు నేత్రావరణం ప్రమృజ్య । సీతా విలాపాద్విరతా వవందే
తస్యై మునిర్దోహదలింగదర్శీ । దాశ్వాన్సుపుత్రాశిషమిత్యువాచ॥ ౭౧

జానే విసృష్టాం ప్రణిధానతస్త్వాం । మిథ్యాపవాదక్షుభితేన భర్త్రా
తన్మా వ్యథిష్ఠా విషయాంతరస్థం । ప్రాప్తాసి వైదేహి పితుర్నికేతం॥ ౭౨

ఉత్ఖాతలోకత్రయకంటకేఽపి । సత్యప్రతిజ్ఞేఽప్యవికత్థనేఽపి
త్వాం ప్రత్యకస్మాత్ కలుషప్రవృత్తా । వస్త్యేవ మన్యుర్భరతాగ్రజే మే॥ ౭౩

తవోరుకీర్తిః శ్వశురః సఖా మే । సతాం భవోచ్ఛేదకరః పితా తే
ధురి స్థితా త్వం పతిదేవతానాం । కిం తన్న యేనాసి మమానుకంప్యా॥ ౭౪

మేలెఱుంగ నరించుబుద్ధితో ♦ మెలఁగునీవు। కోరి యిటు సల్పితని యను♦కొనఁగఁ జాల
నాపురాకృతపాపమ్మె ♦ సైఁపరాని। వజ్రపాతమ్మువలె నిట్లు ♦ పరిణమించె॥ ౬౩

నిన్నుఁ బొందిన లక్ష్మిని ♦ మున్ను విడలి। నన్నుఁ గూడి వనంబు♦ చన్నకతన
నతికుపిత యామె నీయాల♦యంబునందు। నేను వసియించియుంట స♦హింపదయ్యె॥

దనుజపీడితపతులగు ♦ మునిసతులను। శరణముకొసంగి భయదీయ ♦ కరుణచేతఁ
బెరల నేనెట్టులభయంబు ♦ వేఁడఁబోదు। నీవు జేదీశ్యమానుఁడై ♦ నెగడుచుండ॥ ౬౪

గత్యముగ నీవు నాకు గ♦ర్భమ్మునందు। నునిచిన సుతేజముద్దమై ♦ యుండ దేని
యీవనంబు కేపిడి యుండ నే ♦ జీవితంబు। నీకు నొరగానవెంతయు ♦ నిష్ఫలంబు॥ ౬౫

ప్రసవమగుడును దృష్టిని ♦ రవినిజేర్చి। యెంతయును ఘోరతప మొన♦రింతు నేను
మాఱుజన్మమునను గూడ ♦ మరల నీవె। భర్తయగునట్లు పెడబాటు ♦ వడకునట్లు॥ ౬౬

వర్ణములయాశ్రమమ్ముల ♦ పాలనంబు। నృపతులకు ధర్మమని విధి♦యించె మనువు
గాన విడనాడినను గూడఁ ♦ గరుణతోడ। మునులతోఁ బాటు నన్నును ♦ మనుపవలయు॥

అనినవిని యామె పలుకుల ♦ కనుమతించి। తొలఁగి సౌమిత్రి కంటికి ♦ దూరమగుడుఁ
బట్టరానట్టిశోకాన ♦ భయముగొన్న। కురరిపోలె సీతకంఠంబు ♦ రొదవిడచ్చె॥ ౬౭

వృక్షములు పూలనెమళులు ♦ నృత్యములను। వీడు లాస్యంపుదర్భల ♦ వీడియుండె
నామెతో సమముగ దుఃఖ♦మంది యున్న। వనమునందు చురోదన ♦ ధ్వనులు నిండె॥ ౬౮

సమిధలను దర్భలనుగూర్పఁ ♦ జనెడునట్టి। బోయచంపినపక్షికిఁ ♦ బొగులుచుండు
పద్యమైనట్టి వాల్మీకి ♦ ప్రథమ సుకవి। వచ్చె నాక్రందనధ్వనిఁ ♦ బట్టియాటకు॥ ౭౦

చుశీని కొని కన్నుఁ వీడుపు ♦ నుడిగి సీత। యమ్మహర్షికి వందన ♦ మాచరించె
నామె గర్భిణిగానుంట ♦ నతఁడు దెలిసి। కాంచుము సుపుత్రునను చు దీ♦వించి పలికె॥

కల్లయపవాదమున మది ♦ కలఁగి భర్త। తొలఁగె నిను ధ్యానమున హిమచే ♦ నెఱిఁగినాఁడ
నడలఁబోకుము పరదేశ ♦ మందునుండు। జనకుని జేరితివి నీవు ♦ జనకతనయ॥ ౭౨

అజ్ఞ కత్యంతకుని బోలి ♦ యంగఁజేసి। పూనిసత్యంబు దంభంబు ♦ మానియున్నఁ
గారణములేక నీయందు ♦ గర్హ్యవృత్తిఁ। జూపుటను నాకు రాముపైఁ ♦ గోపమొదవె॥

సర్వనుతకీర్తి మీమామ ♦ సఖుఁడు నాకు। సజ్జనభవాళిఁ దోలఁమ నీ♦ జనకుఁడరయ
గరితలందెల్ల నీ కగ్ర ♦ గణ్యురాల। వింక నాడయ నీమీఁద ♦ వేఁలరాదు॥ ౭౪

తపస్వి సంసర్గవినీత సత్త్వే । తపోవనే వీతభయావసాస్మిన్
ఇతో భవిష్యత్యనఘప్రసూతే । రపత్యసంస్కారమయో విధిస్తే॥ ౭౫

అశూన్యతీరాం మునిసన్నివేశై । స్తమోపహంత్రీం తమసాం విగాహ్య
తత్సైకతోత్సంగ బలిక్రియాభిః । సంపత్స్యతే తే మనసః ప్రసాదః॥ ౭౬

పుష్పం ఫలం చార్తవమాహరంత్యో । బీజంచ బాలేయమకృష్టరోహి
వినోదయిష్యంతి నవాభిషంగా । ముదారవాచో మునికన్యకాస్త్వాం॥ ౭౭

పయోఘటైరాశ్రమబాలవృక్షాన్ । సంవర్ధయంతీ స్వబలానురూపైః
అసంశయం ప్రాక్తనయోపపత్తేః । స్తనంధయప్రీతి మవాప్స్యసిత్వం॥ ౭౮

అనుగ్రహప్రత్యభినందినీంతాం । వాల్మీకిరాదాయ దయార్ద్రచేతాః
సాయంమృగాధ్యాసితవేదిపార్శ్వం । స్వమాశ్రమం శాంతమృగం నినాయ॥ ౭౯

తామర్పయామాసచశోకదీనాం । తదాగమ ప్రీతిషు తాపసీషు
నిర్విష్టసారాం పితృభిర్హిమాంశో । రంత్యాంకలాందర్శ ఇవౌషధీషు॥

తా ఇంగుదీస్నేహకృతప్రదీప । మాస్తీర్ణమేధ్యాజిన తల్పమంతః
తస్యై సపర్యానుపదం దినాంతే । నివాసహేతో రుటజం వితేరుః॥ ౮౧

తత్రాభిషేకప్రయతా వసంతీ । ప్రయుక్తపూజా విధినాతిథిభ్యః
వన్యేనసా వల్కలినీశరీరం । పత్యుః ప్రజాసంతతయే బభార॥ ౮౨

అపిప్రభుః సానుశయోధునాస్యా । దిత్యుత్సుకః శక్రజితోపిహంతా
శశంసపీతా పరిదేవనాంత । మనుష్ఠితం శాసనమగ్రజాయ॥ ౮౩

బభూవరామః సహసాసబాష్ప । స్తుషారవర్షీవ సహస్యచంద్రః
కౌలీనభీతేన గృహాన్నిరస్తా । నతేనవైదేహసుతామనస్తః॥ ౮౪

నిగృహ్యశోకం స్వయమేవధీమాన్ । వర్ణాశ్రమావేక్షణ జాగరూకః
సభ్రాతృసాధారణభోగమృద్ధం । రాజ్యం రజోరిక్తమనాః శశాస॥ ౮౫

తామేకభార్యాం పరివాదభీరోః । సాధ్వీమపిత్యక్తవతో నృపస్య
వక్షస్య సంఘట్టసుఖం వసంతీ । రేజేసపత్నీరహితేవలక్ష్మీః॥ ౮౬

సీతాంహిత్వా దశముఖరిపుర్నోపయేమే యదన్యాం
తస్యాఏవప్రతికృతిసఖో యత్క్రతూనాజహార

మునులసంగతిమాలిమి ♦ గనెమ్మె గాళి । భయ మెడలియుండు మీతపో♦వనమునందు
సుఖముగా నీవు ప్రసవింప ♦ శుభములొసఁగు । జాతకర్మాదివిధులిట ♦ జరగఁగలవు॥

తాపసకుటీరపూర్ణమా ♦ తటులుఁగల్గి । తమకుఁబోఁగొట్టుత్తమసను ♦ దానమాడి
దేవతలపూజ నినుకషైఁ ♦ దీర్పనిచట । హర్షమున నీదుసుస్వాంతే ♦ మలరఁగలదు॥ ౨౬

క్రొత్తదుఃఖంబుచేతను ♦ గుందునీకుఁ । దతినిగ్లెమఫలపుష్ప♦తతులఁగూర్చి
యవియెబండెడుధాన్యమ్ము ♦ లర్చకొసఁగి । మునినుతలుమాట నేర్పరుల్ ♦ ముదమునిం త్రు॥

బలముకొలఁదిపయోఘట ♦ ములనుబీ్రితి । నాశ్రిమపుబాలవృక్షమ్ము ♦ లరయుకతన
శిశువుగాంచుటకునుముస్నె ♦ శిశువు పేమ్రి । ననుభవింతువు నిస్సంశ♦యముగననుమ॥

మానివాల్మీకికరుణార్ద్రి ♦ మానసుండు । తనదయునుతింమసీతను ♦ గొనుమనరిగె
శాంతమృగమము వేదిపా♦ర్శ్వమున సంజఁ । దనరుజింకలుగల తన ♦ వనమువసు॥ ౨౯

శోకదీనను మునియామె ♦ రాకకలరు । నచటి తాపసవనితల ♦ కప్పగించెఁ
బితరులానంగ మిగిలిన ♦ విధునికళను । గడకునోషధులకుపర్వ ♦ యిడెడునట్లు॥ ౩౦

అర్హసత్కృతి గాంచిన ♦ యామెకంతఁ । బడకకై వేయఁబడినట్టి ♦ పావనంపుఁ
జర్మమింగుదీతైలంపుఁ ♦ జారుదీప । మెసఁగెను కుటీరమీఁబడె ♦ నిసించసింప॥ ౩౧

జలకమొనరించి నారచీ ♦ రెలనుగట్టి । యతిథులను సత్కరించుచు ♦ నర్హకఁగులఁ
దనువుఁబోషించుకొనుచుండె ♦ వనఫలముల । నచటఁ బతి సంతువర్ధిల ♦ నానుశీల॥ ౩౨

ఇంద్రిజిద్ధంతలక్ష్మణుం♦డిప్పుడైన । నన్నచి త్తముకరఁగుఁనం ♦ చనెడునాశ
సీతపరివేదనము తుదిఁ ♦ జేసి తెల్పె । నాతనికినాజ్ఞఁజెల్లించి ♦ నట్టివిధము॥ ౩౩

మననుచేఁగాక యపవాద ♦ మునకు వెఱచి । రామనెడఁబాసెఁగావున ♦ రాముఁడపుడు
తొఁఱఁగెబాష్పంబులను గన్న ♦ దోయినుండి । మంను శశిపుష్యమందు వ♦ర్షించునట్లు॥

అప్రమత్తతసకల వ♦ర్ణాశ్రమముల । నరయుధీమంతుఁడు రజంబు ♦ పౌరయకుండు
మనముతో శోకమునణచి ♦ ఘనసమృద్ధ । మనుజసామాన్యభోగ్యరా ♦ జ్యంబు నేలె॥

లోకనిందకు భయపడి ♦ యేకపత్ని । సాధ్వి నెడఁబాసి యున్నట్టి ♦ స్వామిదైన
వక్షమున సౌఖ్యముగను స♦పత్నిలేని । దాసివలె లక్ష్మికాంతితోఁ ♦ దనరుచుండె॥ ౩౫

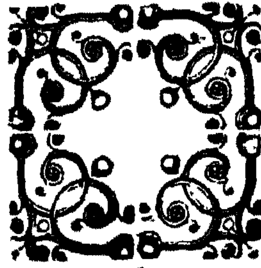
ఉత్సాహము॥ సీతఁబాసి మాఱుపెండ్లి ♦ చేసికొనక రాముఁడా
సీతిప్రతిమతో నెక్రతువుఁ ♦ జేసెననెడువార్త నా

చతుర్దశః సర్గః.

వృత్తాంతేనశ్రవణ విషయప్రాపిణా తేనభర్తుః
సాదుర్వారంకథమపి పరిత్యాగదుఃఖం విషేహే॥ ౮౭

గద్య.

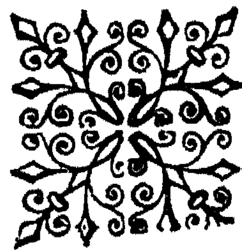
ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాళిదాసకృతౌ సీతాపరి
త్యాగోనామ చతుర్దశఃసర్గః

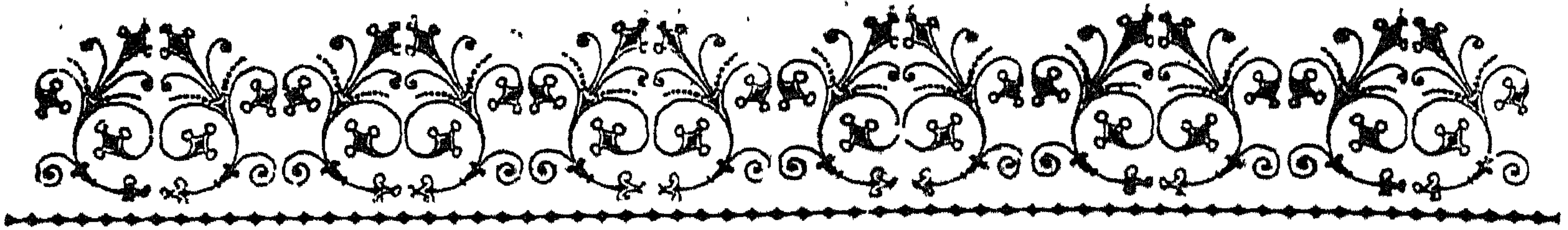


సీతవిన్న నావియోగ ♦ చింత యెంతకష్టమా
రీతినోర్వఁగల్గెనో యి ♦ తెంగి తెల్పశక్యమే॥

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు సీతాపరిత్యాగమను చతుర్దశా
శ్వాసము సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్

పంచదశః సర్గః

కృతసీతాపరిత్యాగః । సరత్నాకరమేఖలాం
బుభుజే పృథివీపాలః । పృథివీమేవ కేవలాం॥ ౧

లవణేన విలుప్తేజ్యా । స్తామిస్రేణ తమభ్యయుః
మునయో యమునాభాజః । శరణ్యం శరణార్థినః॥ ౨

అవేక్ష్య రామం తే తస్మిన్ । న ప్రజహ్రుః స్వతేజసా
త్రాణాభావే హి శాపాస్త్రాః । కుర్వంతి తపసో వ్యయం॥ ౩

ప్రతి శుశ్రావ కాకుత్స । స్తేభ్యో విఘ్నప్రతిక్రియాం
ధర్మసంరక్షణార్థైవ । ప్రవృత్తిర్భువి శార్ఙ్గిణః॥ ౪

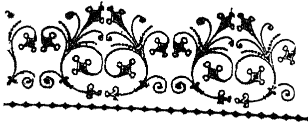
తే రామాయ వధోపాయ । మాచఖ్యుర్విబుధద్విషః
దుర్జయో లవణః శూలీ । విశూలః ప్రార్థ్యతామితి॥ ౫

ఆదిదేశాథ శత్రుఘ్నం । తేషాం క్షేమాయ రాఘవః
కరిష్యన్నివ నామాస్య । యథార్థమరి నిగ్రహాత్॥ ౬

యః కశ్చన రఘూణాం హి । పరమేకః పరంతపః
అపవాద ఇవోత్సర్గం । వ్యావర్తయితుమీశ్వరః॥ ౭

అగ్రజేన ప్రయుక్తాశీ । స్తతో దాశరథీ రథీ
యయౌ వనస్థలీః పశ్యన్ । పుష్పితాః సురభీరభీః॥ ౮

రామాదేశాదనుగతా । సేనా తస్యార్థసిద్ధయే
పశ్చాదధ్యయనార్థస్య । ధాతోరధిరివాభవత్॥ ౯







ర ఘు వం శ ము.

పం చ ద శా శ్వా స ము.

---:o:---

గీతములు.

విమలచరితను సీతను ♦ వీడియట్లు । రామభూపతిరత్నాక ♦ రంబె తనకు
నొప్పు మొలనూలుగాఁ గ్రాలు ♦ చుండునట్టి । యవనిమాత్రమె కేవల ♦ మనుభవించె॥ ౧

లవణదనుజుఁడు చెలువుగా ♦ సవనములను । యమునయొడ్డున వసియించు ♦ నట్టిమునులు
రాముఁడర్థులపాలి శ ♦ రణ్యమంచు । వచ్చి యాతని శరణంబు ♦ సొచ్చిరపుడు॥ ౨

రక్షకుండంచువారలు ♦ రాము నెఱిఁగి । తమ తపశ్శక్తిచే దైత్యుఁ ♦ దఱుగలేదు
శాపమొసఁగమ్ముగాఁగల ♦ సాధులెపుడు । ప్రాపులేకున్నఁ గద తపో ♦ వ్యయమొనర్తు్రు॥ ౩

ఆకకుత్స్థకులోద్భవుఁ ♦ డైన ఱేఁడు । వాపెదను విఘ్నమని ప్రతి ♦ వచనమిచ్చె
శార్ఙ్గమును దాల్చి పాల్చెడు ♦ స్వామియగయ । ధర్మమును గాచుటకెగద ♦ ధరకుడిగిరొ॥ ౪

అసురారివధోపాయ ♦ మమ్మహర్షు । లిట్టు దెల్పిరి రామ మ ♦ హీంద్రునకును
గెలశూలము గొనవాని ♦ గెలువఁగాదు । గానఁ గవియంగవలె నది ♦ లేనియపుడె॥ ౫

మునితతికి సేమముఁ గూర్చు ♦ పనికిఁ గాను । బనిచె శత్రుఘ్ను రాఘవుం ♦ డనఘుఁడంత
నరినిజంపుటవలన నా ♦ యనుజు పేరు । సార్థకము చేయనెంచెనో ♦ యనెడునట్లు॥ ౬

అమలమైనట్టి గుణముల ♦ మందుఁ బుట్టి తనరు నొక్కొక్కఁడును బరం ♦ తపుఁడు గాన
విధవిశేషంబు సామాన్య ♦ విధిని బోలెఁ । బరుని బాధింప శక్తుఁడై ♦ పరఁగుచుండు॥ ౭

అన్నదీవెన నంది ప్ర ♦ సన్నమతిని । స్యందనము నెక్కి దశరథ ♦ నందనుండు
పూతగంధంబు లీనెడు ♦ పుష్పతరుల । నలరువనమును జూచుచు ♦ నరిగెముందు॥ ౮

అధ్యయనమర్థ మిచ్చెడు ♦ నట్టిధాతు । వునకు నధియను నుపసర్గ ♦ వోలెనయ్యె
వెన్కరాముని యాజ్ఞను ♦ వెడలివచ్చు । సేన శత్రుఘ్ననకు నర్థ ♦ సిద్ధియందు॥ ౯

ఆదిష్టవర్త్మా మునిభిః । సగచ్ఛం స్తపతాం వరః
విరరాజరథప్రష్ఠై । ర్వాలఖిల్యైరివాంశుమాన్ ॥ ౧౦

తస్యమార్గవశాదేకా । బభూవవసతి ర్యతః
రథస్వనోత్కంఠ మృగే । వాల్మీకీయేతపోవనే ॥ ౧౧

తమృషిః పూజయామాస । కుమారం క్లాంతవాహనం
తపః ప్రభావ సిద్ధాభి । ర్విశేషప్రతిపత్తిభిః ॥ ౧౨

తస్యామేవాస్యయామిన్యా । మంతర్వత్నీ ప్రజావతీ
సుతావసూత సంపన్నౌ । కోశదండావివక్షితిః ॥ ౧౩

సంతానశ్రవణాద్భ్రాతుః । సౌమిత్రిః సౌమనస్యవాన్
ప్రాంజలిర్మునిమామంత్ర్య । ప్రాతర్యుక్తరథోయయౌ ॥ ౧౪

సచప్రాపమధూపఘ్నం । కుంభీనస్యాశ్చకుక్షిజః
వనాత్కరమివాదాయ । సత్త్వరాశి ముపస్థితః ॥ ౧౫

ధూమధూమ్రో వసాగంధీ । జ్వాలాబభ్రుశిరోరుహః
క్రవ్యాద్గణపరీవార । శ్చితాగ్నిరివ జంగమః ॥ ౧౬

అపశూలం తమాసాద్య । లవణం లక్ష్మణానుజః
రురోధ సంముఖీనోహి । జయోరంధ్రప్రహారిణాం ॥ ౧౭

నాతిపర్యాప్తమాలక్ష్య । మత్కుక్షేరద్యభోజనం
దిష్ట్యాత్వమసిమేధాత్రా । భీతేనేవోపపాదితః ॥ ౧౮

ఇతిసంతర్జ్య శత్రుఘ్నం । రాక్షసస్తజ్జిఘాంసయా
ప్రాంశుముత్పాటయామాస । ముస్తాస్తంబ మివద్రుమం ॥ ౧౯

సౌమిత్రేర్నిశితై ర్బాణై । రంతరాశకలీకృతః
గాత్రం పుష్పరజః ప్రాప । నశాఖీనైరృతేరితః ॥ ౨౦

వినాశాత్తస్య వృక్షస్య । రక్షస్తస్మైమహోపలం
ప్రజిఘాయకృతాంతస్య । ముష్టిం పృథగివస్థితం ॥ ౨౧

ఐంద్రమస్త్రముపాదాయ । శత్రుఘ్నేన సతాడితః
సికతాత్వాదపిపరాం । ప్రపేదే పరమాణుతాం ॥ ౨౨

ముందు నవ్వాలఖిల్యులు ♦ పోవుచుండ । వెనుకరథమునవెల్లు వే♦వెలుఁగుకరణి
మునులుమార్గంబు మాపఁగా♦వెనుకఁజనెను । వసుమతేజుండు శత్రుఘ్నుఁ♦డెసఁగుచుండె॥

తరలిపోవుచుఁబోవుచు ♦ దారియందు । నగవనంబునఁగల్గువనమున ♦ కట్టులెత్తి
గనెడుమృగముల వాల్మీకి♦వనముఁగాంచి । యచట నొకరాత్రిగడపె రా♦మానుజుండు॥

అలసినట్టిహరుల్గల ♦ యక్కుమారు । నమ్మహాముని యెంతయు ♦ నాదరించెఁ
దనతపోమహిమంబునఁ ♦ దనరినట్టి । సకలసామగ్రితో నుప♦చారమొప్పఁగ॥ ౧౨

గర్భిణిగనున్న యగ్రజు ♦ కాంతసీత । కాంచెనారాత్రియే యటఁ ♦ గవలసుతుల
ననినసర్వవిధంబుల ♦ నలరునట్టి । సైన్యకోశమ్ములను గాంచు ♦ చందమునను॥ ౧౩

అన్నకబ్బెను సంతాన ♦ మనెడువార్త । నాలకించిన సౌమిత్రి ♦ హర్షమొంది
ప్రాంజలిఘటించి మునికిఁ బ్ర♦భాతమందుఁ । బడసి యనుమతి రథమెక్కి♦పట్టెఁబథము॥

అమ్మహాపథమ్మునుజేర ♦ నచటనుండెఁ । దనుజ కుంభీనసకుఁబుట్టి ♦ తనర్చువాఁడు
అడవియందుండి కొన్నట్టి ♦ యరితనంగ । నొప్పుమృగములతోఁగూడి ♦ యున్నవాఁడు॥

కొవ్వుకంపును బొగనల్లుఁ♦గొన్నయొడలు । నెట్టగామంటలనుబోలి♦ నెగయుకురులుఁ
గలిగిపలలాశనులుమట్టు ♦ బలిసియుండ । నసురదోఁచెను దిరుగ్రేపె ♦ త్యాగ్నివోలె॥

కేలశూలంబులేని యా♦కీలెఱింగి । యడఁకెరి లవణునిపై లక్ష్మ♦ణానుజుండు
కాంచి మర్మంబు వైరిపైఁ♦గవియువాఁడు । జయమునుగాంతురుగాదె యీ♦జగతియందు॥

నేఁడు నాయొద్దనుండెడు ♦ కూడునాకుఁ । బొట్టనిండుటకై సరి♦పోమిఁగాంచి
భయపడినయట్లు నాభాగ్య ♦ వశమునఁగలన । బాగుగానిన్నుఁగూర్చెఁబో♦బ్రహ్మయిచట॥

అనుచు జడిపించి శత్రుఘ్ను♦ననుగయాసురుఁడు । కొట్టఁగాఁగోరి పొద్దుగాటి♦చెట్టునొకటి
యూడ్చెఁ బెరికెను వేళ్ళతోఁ ♦ గూడ రాఁగఁ । దుంగఁ బెకలించునట్లు ల♦త్తుంగశక్తి॥ ౧౮

దాని నడుమనె యానుమి ♦ త్రాగ్నిసుతుండు । తఱుకుటమ్మున ముక్కలు ♦ గాఁగఁగొట్టి
దనుజుఁ డడరుచు వైచిన ♦ తరువుగాక । దాని సుమరజమ్మే రాలఁ ♦ దనువు లీరాఁదు॥

వృక్ష మగ్గతి నశియింప ♦ రాక్షసుండు । యముని హస్తమునుండి వే ♦ వైచినట్టి
పిడికిలిని బోలుచుండెడు ♦ పెద్దశిలను । బట్టి చేతను శత్రుఘ్ను ♦ పయికివిసరె॥ ౨౦

తటిని సౌమిత్రి వాసవా ♦ స్త్రమునుదీసి । నూటిగాఁగొట్టె నా శిలఁ ♦ జూడఁజూడ
నినుకకంటెను సూక్ష్మమై ♦ యెసఁగుచుండు । చిన్నపరమాణువుల గతిఁ♦ జెందునట్లు॥

తముపాద్రవ దుద్యమ్య । దక్షిణం దోర్నిశాచరః
ఏకతాల ఇవోత్పాత । పవనప్రేరితో గిరిః॥ ౨౩

కార్ష్ణేనపత్రిణా శత్రుః । సభిన్నహృదయః పతన్
ఆనినాయభువః కంపం । జహారాశ్రమవాసినాం॥ ౨౪

వయసాం పంక్తయః పేతు । ర్హతస్యోప రిరక్షసః
తత్ప్రతిద్వంద్వినోమూర్ధ్ని । దివ్యాః కుసుమవృష్టయః॥ ౨౫

సహత్వా లవణంవీర । స్తదా మేనే మహౌజసం
భ్రాతుః సోదర్యమాత్మాన । మింద్రజిద్వధశోభినః॥ ౨౬

తస్యసంస్తూయమానస్య । చరితార్థై స్తపస్విభిః
శుశుభే విక్రమోదగ్రం వ్రీడయావనతం శిరః॥ ౨౭

ఉపకూలం సకాళింద్యాః । పురీం పౌరుషభూషణః
నిర్మమే నిర్మమో ర్థేషు । మథురాంమధురాకృతిః॥ ౨౮

యాసౌరాజ్య ప్రకాశాభి । ర్బభౌపౌరవిభూతిభిః
స్వర్గాభిష్యందవమనం । కృత్వేవోపనివేశితా॥ ౨౯

తత్రసౌధగతః పశ్యన్ । యమునాంచక్రవాకినీం
హేమభక్తిమతీం భూమేః । ప్రవేణీమివపి ప్రియే॥ 30

సఖా దశరథస్యాపి । జనకస్యచ మంత్రకృత్
సంచస్కారోభయప్రీత్యా । మైథిలేయౌ యథావిధి॥ 3౧

సతౌ కుశలవోన్మృష్ట । గర్భక్లేదౌ తదాఖ్యయా
కవిః కుశలవావేవ । చకారకిలనామతః॥ 3౨

సాంగంచవేద మధ్యాప్య । కించిదుత్క్రాంతశైశవౌ
స్వకృతింగాపయామాస । కవిప్రథమపద్ధతిం॥ 33

రామస్య మధురం వృత్తం । గాయంతౌ మాతురగ్రతః
తద్వియోగవ్యథాం కించి । చ్ఛిథిలీచక్రతుః సుతౌ॥ 3౪

ఇతరేపి రఘోర్వంశ్యా । స్త్రయస్త్రేతాగ్ని తేజసః
తద్యోగాత్పతివత్నీషు । పత్నీష్వా సన్ద్విసూనవః॥ 3౫

తాళవృక్షమ్ము ద్రొక్కఁజే ♦ తనరుచుండు । శిఖరియుత్పాతవాతమ్ము ♦ చేతఁగదలి
పఱచు కైవడి శత్రుఘ్ను ♦ పైకిఁబఱచె । వడిగ దనుజుఁడు దక్షిణ ♦ పాణినెత్తి ॥ ౨౩

వైష్ణవాస్త్రంబుచేతను ♦ వక్షమగలి । వైరియైనట్టి లవణుఁడు ♦ పడియెఁబడిన
వసుధకంపించె నాశ్రమ ♦ వాసతతికి । నంతతోఁ గంపమంతయు ♦ నంతరించె॥ ౨౪

అట్లు హతుఁడైన యట్టియా ♦ యసురమీఁదఁ । బక్షిగణములు పైఁబయి ♦ వచ్చినెఱసె
నద్దనుజవైరి శిరముపై ♦ నమరతతుల । విరుల వానలు పైఁబయి ♦ విరివిఁగురిసె॥ ౨౫

త్రుంచి లవణుని నిట్లు శ ♦ త్రుఘ్నుఁడెంచె । నిందజిద్వధశోభచే ♦ నెసఁగుచుండు
భ్రాతయగు లక్ష్మణునకుఁ బ్ర ♦ భావనిధికిఁ । దాను సోదరుఁడౌట త♦థ్యంబటంచు॥

ఎంతయుఁ గృతార్థులైనట్టి ♦ ఋషులచేత । వినుతిగాంచుచు నుండెడు♦విమలయశుఁడు
విక్రమముచేత నెత్తియు ♦ వ్రీడచేత । వంచిన శిరంబుచేఁ జాల ♦ వఱలుచుండె॥ ౨౬

విషయముల నిస్పృహుండును ♦ వీరమణియు । సుందరుండైన లక్ష్మణ ♦ సోదరుండు
చారు యమునాతరంగిణీ ♦ తీరమందుఁ । బ్రీతినిర్మించె మధురాపు ♦ రీమతల్లి॥ ౨౭

అతనిసుఖరాజ్య మహిమచే ♦ నచటి ప్రజలు । గన్నవైభవములఁ బురి ♦ గ్రాలుచుండె
స్వర్గమునఁ జోటు లేమి దే♦వతలువచ్చి । వలసగొనినట్టి సుందర ♦ నిలయమనఁగ॥ ౨౮

అచట సౌమిత్రి సౌధాగ్ర ♦ మందునుండి । కనక భూపలనొప్పు భూ ♦ వనితజడయొ
యనఁగఁ గోకాళిఁ దనరెడు♦యమునఁ గాంచి । యెంతయునుసంతసిల్లెను♦స్వాంతమందు॥

జనక దశరథ నృపులకు ♦ సఖుఁడు మఱియు । మంత్రవేత్తయు నై యొప్పు♦ మౌనిరత్న
మిరువురకు సీతసుతులకు ♦ నెలమితోడ । జాతకర్మాదు లొనరించె ♦ శాస్త్రవిధిని॥ ౩౧

కుశలవమ్ముల చేతను ♦ గుశలముగను । గర్భమందలి క్లేదంబు ♦ గడపఁబడుట
నాదికవియైన వాల్మీకి ♦ వార్ష మునను । గుశలవాఖ్యల నొసఁగె నా♦ శిశువులకును॥ ౩౨

శైశవము కొంతకడచిన ♦ సాంగముగను । వేదమును నేర్పి కవితను ♦ నాదియగుచు
వఱలు స్వకృతిని వారిచేఁ ♦ బాడఁజేసె । లోకపూజితుఁడైనవా ♦ ల్మీకిమౌని॥ ౩౩

రమ్యమైనట్టి శ్రీరఘు ♦ రామచరిత । మాతముందటఁ బాడుచుఁ ♦ బ్రీతితోడఁ
దనరయులైనట్టి కుశలవుల్ ♦ తద్వియోగ । చింతఁబాపుచునుండిరి ♦ కొంతవఱకు॥ ౩౪

ధరణిఁ ద్రేతాగ్ని తేజులై ♦ తనరువారు తక్కుమువ్వురు రఘుకులుల్ ♦ తమ్ముఁగూడి
ధన్యలైనట్టి సతులలోఁ ♦ దలకు నిర్వు । రేసి పుత్త్రులఁ బడసిరి ♦ వాసిమీఱ॥ ౩౫

శత్రుఘాతిని శత్రుఘ్నః । సుబాహౌచ బహుశ్రుతే
మధురావిదిశే సూన్వో । ర్నిదధే పూర్వజోత్సుకః॥ ౩౬

భూయస్తపోవ్యయోమాభూ । ద్వాల్మీకేరితిసోత్యగాత్
మైథిలీతనయోద్గీత । నిః స్పందమృగమాశ్రమం॥ ౩౭

వశీవివేశచాయోధ్యాం । రథ్యాసంస్కారశోభినీం
లవణస్యవధాత్పౌరై । రీక్షితోత్యంత గౌరవం॥ ౩౮

సదదర్శసభామధ్యే । సభాసద్భిరుపస్థితం
రామంసీతాపరిత్యాగా । దసామాన్యపతిం భువః॥ ౩౯

తమభ్యనంద త్ప్రణతం । లవణాంతకమగ్రజః
కాలనేమివధాత్ప్రీత । స్తురాషాడివశార్ఙ్గిణం॥ ౪౦

సపృష్టః సర్వతోవార్త । మాఖ్యద్రాజ్ఞేన సంతతిం
ప్రత్యర్పయిష్యతః కాలే । కవేరాద్యస్య శాసనాత్॥ ౪౧

అథజానపదోవిప్రః । శిశుమప్రాప్తయౌవనం
అవతార్యాంక శయ్యాస్థం । ద్వారిచక్రందభూపతేః॥ ౪౨

శోచనీయాసివసుధే । యాత్వం దశరథాచ్చ్యుతా
రామహస్త మనుప్రాప్య । కష్టాత్కష్టతరంగతా॥ ౪౩

శ్రుత్వాతస్యశుచోహేతుం । గోప్తాజిహ్రాయ రాఘవః
నహ్యకాలభవోమృత్యు । రిక్ష్వాకుపదమస్పృశత్॥ ౪౪

సముహూర్తం సహస్వేతి । ద్విజమాశ్వాస్యదుఃఖితం
యానం సస్మారకౌబేరం । వైవస్వతజిగీషయా॥ ౪౫

ఆత్తశస్త్రస్తదధ్యాస్య । ప్రస్థితః సరఘూద్వహః
ఉచ్చచార పురస్తస్య । గూఢరూపా సరస్వతీ॥ ౪౬

రాజన్ప్రజాసు తేకశ్చి । దపచారః ప్రవర్తతే
తమన్విష్యప్రశమయే । ర్భవితాసి తతః కృతీ॥ ౪౭

ఇత్యాప్తవచనాద్రామో । వినేష్య న్వర్ణవిక్రియాం
దిశః పపాతపత్త్రేణ । వేగనిష్కంపకేతునా॥ ౪౮

అన్నఁ గనువేడ్క శత్రుఘ్నుఁ♦డాత్మజులను । బండితులు నొచుఁ దనరెడు♦వారియంద
శత్రుఘాతిని మధుర రా♦జ్యమున నునిచి । విదిశకును బాహువును నిల్పె♦విభునిఁ గాఁగ॥

సీతపుత్త్రులు పాడెడు ♦ గీతములను । గదలమెదలక వినుచు మృ ♦ గంబులుండు
నమల వాల్మీకి యాశ్రమం ♦ బంటిచనిరొ । మునితపం బింక వెచ్చింపఁ ♦ జనదటంచు॥

వివిధసంస్కారశోభిత ♦ వీథులమరు । నయ్యయోధ్యజితేంద్రియుం ♦ డైనయతఁడు
లవణుఁ జంపిన తన్నగ ♦ రవముతోడఁ । బౌరులీక్షింపఁ జొచ్చె వై♦భవము మీఱ॥

సీత నడవాసియుండుట ♦ చేత భుక్తికిఁ । దాను కేవలభర్తయై ♦ తనరువానిఁ
గొల్చుచుండ సభాసదుల్ ♦ గొల్వసదుమఁ । జెలఁగుచుండెడు రాము నీ♦క్షించె నతఁ॥

దనుజు లవణునిఁ జంపిన ♦ యనుజుఁ డెరఁగ । నతనిఁ గొనియాడె రాఘవుం♦డగ్రజుండు
కాలనేమి వధకుఁ దాను ♦ గన్నప్రీతి । విష్ణువును వజ్రి కొనియాడు ♦ విధము దోఁప॥౪౦

క్షితిపుఁ డడిగిన సర్వంబు ♦ సేమమంచు । వినిచి యాతనితనయుల ♦ విషయమేమి
చెప్పకుండెను దటివారి ♦ నొప్పఁజెప్ప । నాదికవి పల్కియుంట రా ♦ మానుజుండు॥

అంత గ్రామనివాసి బ్రా ♦ హ్మణుఁడొకండు । బాల్యమందే గతించిన ♦ బాలుఁ దెచ్చి
తనని ద్వారమ్మనునుడించి ♦ దీనుఁడగుచు । నంకమందుంచికొని యిట్లు ♦ లడలఁ జొచ్చె॥

వసుమతీనీకు నెంతటి ♦ వంతగలిగె । దశరథనృపేంద్రు విమలహ♦స్తములవీడి
రాముకరములఁ బడినీవు ♦ సేమముడిగి । చెప్పరానట్టి కష్టాలఁ ♦ జిక్కితకట॥ ౪౩

విమలు లిక్ష్వాకులు లేలు ♦ విపులభూమి । పడయరెన్నఁడు నపమృత్యు ♦ భయము గానఁ
జింతకారణమాలించి ♦ సిగ్గుపడిరొ । రక్షకుండైనయట్టి యా♦రాఘవుండు॥ ౪౪

ఒక్కక్షణమోర్చుకొమ్మని ♦ వెక్కియేడ్చు । విప్రునోదార్చి యమునిపై ♦ వెడలనెంచి
తలఁచె మదిలోన రాముఁ డు♦దారచరితుఁ । డక్కుబేరుని పుష్పక ♦ యానమపుడు॥ ౪౫

భూనిశస్త్రాస్త్రములనెక్కి ♦ పుష్పకంబు । రఘుకులోద్వహుఁ డైనట్టి ♦ రామనృపతి
వెడలిపోవంగ నెదుటను ♦ వింతగదురఁ । బల్కె బిగ్గఱ నశరీర ♦ వాణియిట్లు॥ ౪౬

రాజచంద్రమవినుము నీ♦ప్రజలయందుఁ । గలిగె నపచారమంతటఁ ♦ గలయవెదకి
దానిఁ గనిపెట్టి పోఁగొట్టి ♦ తేనినీవు । కార్యసాఫల్యమును బొంది ♦ కాంచఁగలవు॥ ౪౭

అట్లువినఁబడ్డ యాప్తవా♦క్యమును నమ్మి । జానకీపతి వర్ణాప♦చారమరయ
దిక్కులెల్లవిమానంబు ♦ నెక్కితిరిగె । జవముచేత ధ్వజమ్ము ని♦శ్చలతఁ దాల్ప॥ ౪౮

అథ ధూమాభితామ్రాక్షం । వృక్షశాఖావలంబినం
దదర్శకంచిదైక్ష్వాక । స్తపస్యంతమధోముఖం॥ ౪౯

పృష్టనామాన్వయోరాజ్ఞా । సకిలావష్టధూమపః
ఆత్మానం శంబుకం నామ । శూద్రంసురపదార్థినం॥ ౫౦

తపస్యనధికారిత్వాత్ । ప్రజానాం తమఘావహం
శీర్షచ్ఛేద్యం పరిచ్ఛిద్య । నియంతా శస్త్రమాదదే॥ ౫౧

సతద్వక్త్రం హిమక్లిష్ట । కింజల్కమివపంకజం
జ్యోతిష్కణాహతశ్మశ్రు । కంఠనాళాదపాతయత్॥ ౫౨

కృతదండః స్వయంరాజ్ఞా । లేభేశూద్రః సతాంగతిం
తపసాదుశ్చరేణాపి । నస్వమార్గవిలంఘినా॥ ౫౩

రఘునాథోప్యగస్త్యేన । మార్గసందర్శితాత్మనా
మహౌజసాసంయుయుజే । శరత్కాల ఇవేందునా॥ ౫౪

కుంభయోనిరలంకారం । తస్మై దివ్యపరిగ్రహం
దదౌదత్తంసముద్రేణ । పీతేనేవాత్మనిష్క్రయం॥ ౫౫

తందధన్మైథిలీకంఠ । నిర్వ్యాపారేణబాహునా
పశ్చాన్నివవృతేరామః । ప్రాక్పరాసుర్ద్విజాత్మజః॥ ౫౬

తస్యపూర్వోదితాంనిందాం । ద్విజఃపుత్రసమాగతః
స్తుత్యానివర్తయామాస । త్రాతుర్వైవస్వతాదపి॥ ౫౭

తమధ్వరాయముక్తాశ్వం । రక్షఃకపిన రేశ్వరాః
మేఘాఃసస్యమివాంభోభి । రభ్యవర్షన్నుపాయనైః॥ ౫౮

దిగ్భ్యోనిమంత్రితాశ్చైన । మభిజగ్ముర్మహర్షయః
నభౌమాన్యేవధిష్ణ్యాని । హిత్వాజ్యోతిర్మయాన్యపి॥ ౫౯

ఉపశల్యనివిష్టైస్తై । శ్చతుర్ద్వారముఖీబభౌ
అయోధ్యా సృష్టలోకేవ । సద్యఃపైతామహీతనుః॥ ౬౦

శ్లాఘ్యస్త్యాగోపివైదేహ్యాః । పత్యుఃప్రాగ్వంశవాసినః
అనన్యజానేస్సైవాసీ । ద్యస్మాజ్జాయాహిరణ్మయీ॥ ౬౧

పొగరుఁగందోయియొజ్జినై ♦ పొదలుచుండఁ । తపసితలక్రిందుగా నొక ♦ తరువుశాఖ
వ్రేలుచుండుటవీక్షించె ♦ వీరవరుఁడు । పావనేక్ష్వాకుకుల నభో ♦ భాస్కరుండు॥

నామకులములనడిగిన ♦ రామునకును । బోగనుఁబ్రీల్చెడుయోగి యి♦ట్లుగిదివినిచె
శూద్రుఁడను శంబుకాఖ్యుఁడ ♦ నురపదమ్ముఁ । బ్రీతితోఁగోరి తపమాచ♦రించువాఁడ॥

తపమున కనర్హుఁడును మఱి ♦ ధరణిప్రజకు । దుఃఖకారణుఁడౌట శూ♦ద్రుండు వీఁడు
దలనఱికివేయఁబడుటకుఁ ♦ దగునటంచు । రాజు రాముఁడుచేత శ♦స్త్రంబుదాల్చె॥

మిడుఁగురులచేత మ్రింగిన ♦ మీసలుంట । మంచుచేఁ గేసరాలు న♦శించినట్టి
పంకజముబోలుచుండెడు ♦ వానితలను । జెండెఁ దత్కాంతనాశంబు♦నుండిపడఁగ॥ ౫౨

స్వయముగా రాజుశిక్షింప ♦ శంబుకుండు । శూద్రకులజుఁడు దాఁ బరి♦శుద్ధుఁడగుచుఁ
దనకు మాలినదుష్కృత ♦ తపముచేతఁ । గాంచఁగా నట్టిసద్గతిఁ ♦ గాంచెనంత॥ ౫౩

కడుమెఱయుచు చంద్రునా శర♦త్కాలమట్టు । లమితతేజంబుతో నొప్పు ♦ నయ్యగస్త్య
దారిలోపలఁ గాంచె ను♦దారకీర్తి । రఘుకులోద్ధారుఁడైన శ్రీ♦రామమూర్తి॥ ౫౪

తాను బ్రీల్చిన సంద్రంబు ♦ తనకునిచ్చిన । దేవతలుదాల్పఁ దగినట్టి ♦ దీప్తిగన్న
భూషణంబును శ్రీరామ ♦ భూమిపతికిఁ । గుంభసంభవుఁడొసఁగెను ♦ గూర్మితోడ॥

అఱుత నదిదాల్పజానకి ♦ సరసలేమి । భుజమునకు మండనంబుగఁ ♦ బూనిదాని
మరలె రాముఁడు ధారుణీ ♦ సురతనూజు । ప్రాణమంతకుఁ బూర్వమే ♦ వచ్చియుండ॥

తన సుతుఁడు ప్రాణయుతుఁడైనఁ ♦ దద్ద్విజుండు । జమునినుండియుఁ గావంగ♦శక్తుఁడైన
నృపమణికి మున్నుదా నిడ్డ♦నిండలెల్లఁ । దొలఁచివైచెను దాను బ్ర♦స్తుతులనంత॥ ౫౭

యజ్ఞమున శశ్వమును వీడి♦నట్టి రాము । పైని గాన్కలఁ గురిసిరి ♦ మానవేంద్రి
దానవేంద్ర కపీంద్రులు ♦ దక్షిణంబ । శరదములు పైరుపైనీరు ♦ గురియునట్లు॥ ౫౮

పిలువనంపిన వెంటనే ♦ వెడలిమాను । లెల్లదిక్కులనుండియు ♦ నుల్లమలర
నాశ్రమమ్ములె గాక ది♦వ్యాశ్రమముల । వదలివచ్చిరి రాముని ♦ సదనమునకు॥ ౫౯

అవలఁ జొట్టుచువిడిసి మ♦హర్షులుండ । ద్వారములునాల్గుగల యయో♦ధ్యాపురంబు
పుట్టఁజేసిన ప్రాణులు ♦ చుట్టునుండ । నలరు బ్రహ్మస్వరూపమో ♦ యనఁగనొప్పె॥

మరలఁ బెండ్లాడనట్టియా ♦ ధరణిపతికి । సవనశాలను వసియించు ♦ సమయమందు
జనకసుతపైడిప్రతిమయై ♦ సతిగనుంట । నామెవీడియు నతఁడు శ్లా♦ఘార్హుఁడయ్యె॥

విఘ్నైరధికసంభార । స్తతః ప్రవవృతే మఖః
ఆసన్యత్ర క్రియావిఘ్నా । రాక్షసా ఏవరక్షిణః॥ ౬౨

అథ ప్రాచేతసోపజ్ఞం । రామాయణ మితస్తతః
మైథిలేయౌ కుశలవౌ । జగతుర్గురు చోదితౌ॥ ౬౩

వృత్తం రామస్య వాల్మీకేః । కృతిస్తౌ కిన్నరస్వనౌ
కింతద్యేన మనోహర్తు । మలంస్యాతాం నశృణ్వతాం॥ ౬౪

రూపేగీతేచమాధుర్యం । తయోస్తద్ జ్ఞైర్నివేదితం
దదర్శసానుజో రామః । శుశ్రావచ కుతూహలీ॥ ౬౫

తద్గీత శ్రవణైకాగ్రా । సంసదశ్రుముఖీబభౌ
హిమనిష్యందినీ ప్రాతః । ర్నిర్వాతేవ వనస్థలీ॥ ౬౬

వయోవేష విసంవాది । రామస్యచ తయోస్తదా
జనతా ప్రైక్ష్యసాదృశ్యం । నాక్షికంపం వ్యతిష్ఠత॥ ౬౭

ఉభయోర్నతదాలోకః । ప్రావీణ్యేన విసిష్మియే
నృపతేః ప్రీతిదానేషు । వీతస్పృహతయా యథా॥ ౬౮

గేయే కేనవినీతౌవాం । కస్యచేయం కృతిః కవేః
ఇతిరాజ్ఞా స్వయంపృష్టౌ । తౌ వాల్మీకి మశంసతాం॥ ౬౯

అథసావరజో రామః । ప్రాచేతసముపేయివాన్
ఊరీకృత్యాత్మనో దేహం । రాజ్యమస్మైన్యవేదయత్॥ ౭౦

సతావాఖ్యాయ రామాయ । మైథిలేయౌ తదాత్మజౌ
కవిః కారుణికో వవ్రే । సీతాయాః సంపరిగ్రహం॥ ౭౧

తాతశుద్ధా సమక్షం నః । స్నుషాతే జాతవేదసి
దౌరాత్మ్యాద్రక్షసస్తాంతు । నాత్రత్యాః శ్రద్దధుః ప్రజాః॥ ౭౨

తాః స్వచారిత్రముద్దిశ్య । ప్రత్యాయయతు మైథిలీ
తతః పుత్రవతీ మేనాం । ప్రతిపత్స్యే త్వదాజ్ఞయా॥ ౭౩

ఇతి ప్రతిశ్రుతేరాజ్ఞా । జానకీమాశ్రమాన్మునిః
శిష్యైరానాయయామాస । స్వసిద్ధిం నియమైరివ॥ ౭౪

విధికిమించిన సంభార ♦ వితతియంట । సవన మెంతయు శీఘ్రతో ♦ జరగఁదొడఁగె
విఘ్నకారకమని యని♦పించుకొన్న । రాక్షసాళియెదానికి ♦ రక్షయయ్యె॥ ౬౨

మొదట వాల్మీకిమౌనిచే ♦ భూమియందు । నచటనచ్చటఁ బ్రచలిత ♦ మైనయట్టి
రామచరితను మైథిలీ♦రామసుతులు । కుశలవులు పాడిరచ్చోట ♦ గురునియాజ్ఞ॥ ౬౩

చరితయన్ననొ శ్రీరామ♦చంద్రచరిత । కవితయన్ననొ వాల్మీకి♦కవినుకవిత
గాయకరవంబొ కిన్నర ♦ కలరవంబు । ఇంక వినఁగ మనోహరం♦బేలకాదు॥ ౬౪

తదజ్ఞులౌవారుదెల్పినఁ ♦ దమినివారి । రూపగానములందలి ♦ రూఢమైన
యమల మాధుర్యమునుగాంచి ♦ యాలకించెఁ । దమ్ములనుగూడి శ్రీరామ♦ధరణిధవుఁడు॥

గానమాలించి యేకాగ్ర♦మానసముల । నశ్రుముఖముల నొప్పారు ♦ నట్టికొలువు
గాలిఁగదలక మంచును ♦ గార్చుచుండు । భాసురంబైన పారిజాత♦వనముఁబోలె॥ ౬౬

నయనువేషంబులనుదప్ప ♦ వారలిర్వు । రన్నిటను రామచంద్రుని ♦ యట్టులున్న
గుంపుగుంపులుగా జనుల్ ♦ కూడికూడి । వచ్చిచూచిరి తెప్పల ♦ వాల్పకుండ॥ ౬౭

జనులు రాముఁడొసంగెడు ♦ సకలవస్తు । జాలమునఁ గొంచెమేనియు ♦ సక్తిలేని
వారినిస్పృహతకువింత ♦ పడినయట్లు । వింతపడలేదు వారిప్రా♦వీణ్యమునకు॥ ౬౮

మీకు గానంబునేర్పిన ♦ మేటియెవ్వఁ । డీకృతిరచించినట్టి క♦వీంద్రుఁడెవ్వఁ
డనుచు రాజుస్వయమ్ముగా ♦ నడుగవారు । మాన్యుఁడైనట్టి వాల్మీకి♦మౌనియనిరి॥ ౬౯

తమ్ములందఱితోఁగూడి ♦ ధరణిధవుఁడు । చేరివాల్మీకి భక్తితో ♦ శిరమువంచి
యొక్కతనదేహమునుదప్పఁ ♦ దక్కినట్టి । రాజ్యమంతయు నతనిక♦ర్పణముసేసె॥ ౭౦

మైథిలీపుత్రులగు వీరు ♦ మానవేంద్ర । తనయులేనీకటంచు రా♦మునికిఁదెలిపి
కరుణనిండినమదివాఁడు ♦ కవివరుండు । సీతఁ గైకొనవేయని ♦ చేరివేఁడె॥ ౭౧

అయ్యమీకోడలానాఁడె ♦ యగ్నినిల్చి । శుద్ధయనినాదుసన్నిధిఁ ♦ జూపెఁగాని
రాక్షసుఁడుదుష్టుఁడౌట నీ♦రాజధాని । ప్రజలునమ్మరుపావను ♦ రాలటంచు॥ ౭౨

తానుదనచరితనుగూర్చి ♦ ధరణిపుత్రిజకు । నమ్మఁగొల్పినమీయాజ్ఞ ♦ నెమ్మిమీఱ
సుతులతోఁగూడ జానకీ♦సతినిమఱల । స్వీకరింతును వినుము లో♦కైకవినుత॥ ౭౩

నమ్మఁజెప్పఁగ ఱేఁడిట్లు ♦ లమ్మహర్షి । శిష్యులనుబంపిరప్పించె ♦ సీతఁగరితఁ
దనతపోవనమందుండి ♦ తత్క్షణంబ । సిద్ధఁదపమునరప్పించు ♦ చెన్నుదోఁప॥ ౭౪

అశ్వేద్యు రథకాకుత్స్థః । సన్నిపాత్య పురౌకసః
కవిమాహ్వాయయామాస । ప్రస్తుతప్రతిపత్తయే॥ ౭౫

స్వరసంస్కారవత్యాసౌ । పుత్రాభ్యామథసీతయా
ఋచేవోదర్చిషం సూర్యం । రామం మునిరుపస్థితః॥ ౭౬

కాషాయపరివీతేన । స్వపదార్పితచక్షుషా
అన్వమీయతశుద్ధేతి । శాంతేనవపుషైవసా॥ ౭౭

జనాస్తదాలోకపథాత్ । ప్రతిసంహృత చక్షుషః
తస్థుస్తేవాఙ్ముఖాః సర్వే । ఫలితా ఇవశాలయః॥ ౭౮

తాందృష్టి విషయేభర్తు । ర్మునిరాస్థిత విష్టరః
కురునిస్సంశయం వత్సే । స్వవృత్తే లోకమిత్యశాత్॥ ౭౯

అథ వాల్మీకి శిష్యేణ । పుణ్యమావర్జితం పయః
ఆచమ్యోదీరయామాస । సీతా సత్యాం సరస్వతీం॥ ౮౦

వాఙ్మనః కర్మభిః పత్యౌ । వ్యభిచారో యథానమే
తథావిశ్వంభరేదేవి । మామంతర్ధాతు మర్హసి॥ ౮౧

ఏవముక్తే తయాసాధ్వ్యా । రంధ్రాత్సద్యో భవాద్భుతః
శాతహ్రద మివజ్యోతిః । ప్రభామండల ముద్యయౌ॥ ౮౨

తత్రనాగఫణోత్క్షిప్త । సింహాసన నిషేదుషి
సముద్రరశనా సాక్షాత్ । ప్రాదురాసీ ద్వసుంధరా॥ ౮౩

సాసీతామంకమారోప్య । భర్తృప్రణిహితేక్షణాం
మామేతివ్యాహరత్యేవ । తస్మిన్పాతాళ మభ్యగాత్॥ ౮౪

ధరాయాం తస్య సంరంభం । సీతాప్రత్యర్పణైషిణః
గురుర్విధిబలాపేక్షీ । శమయామాస ధన్వినః॥ ౮౫

ఋషీన్విసృజ్యయజ్ఞాంతే । సుహృదశ్చ పురస్కృతాన్
రామః సీతాగతం స్నేహం । నిదధేతదపత్యయోః॥ ౮౬

యుధాజితశ్చ సందేశాత్ । సదేశం సింధునామకం
దదౌదత్తప్రభావాయ । భరతాయధృతప్రజః॥ ౮౭

శారపాళినిఁగాకుత్థ్సు ♦ వంశతిలకుఁ। డంతమఱునాఁడుఁగూరిచి ♦ యమ్మహర్షిఁ
బిలువనంపెనుబ్రిమ్మతఁ ♦ విషయమెల్లఁ। దెల్లమొనరింపనెంచితా ♦ నల్లమందు॥ ౭౫

విమలశబ్దస్వరముల సా♦విత్రితోడ। సూర్యుఁజేరెడునట్టులు ♦ నుతులతోడ
సీతఁదోకొనివాల్మీకి ♦ చేరవచ్చె। రాముఁ బ్రాకటతేజో వి♦రాజమాను॥ ౭౬

శాంతమొప్పెడుతనువుతోఁ ♦ జరణములను। బెట్టియున్నట్టిదృష్టితోఁ ♦ గట్టుకొన్న
కావివస్త్రంబుతోనామె ♦ కాంచువారి। తలఁపుననుశుద్ధయనునూహ ♦ గొలుపుచుండె॥

శారులామెనుజూచెదు ♦ పదమునుండి। దృష్టులనుదత్తుణంబునఁ ♦ ద్రిప్పివైచి
వాల్చిమోములఁగదలక ♦ నిల్చిరప్పుడు। ఫలముచేపంగివరినిల్వఁ ♦ బడినయట్లు॥ ౭౭

కొల్వులోశలఁబీఠానఁ ♦ గూరుచుండి। మౌనివాల్మీకియిట్లనె ♦ మగుపఁజూచి
యమ్మనీయందుఁగలసంశ ♦ యమ్ములెల్లఁ। బాపుమీ లోకులకునీదు ♦ భర్తయెదుట॥ ౭౯

అనినవాల్మీకిశిష్యుల ♦ యందొకండు। చేతఁబోసిన యట్టియా ♦ పూతజలము
చేత నాచమనముఁజేసి ♦ సీతసాధ్వి। పలికెనిట్టులుసత్యంబు ♦ దోలఁకుచుండ॥ ౮౦

వాఙ్మనఃకర్మములచేతఁ ♦ ఒతికినేను। దప్పకుండుట సత్యమై ♦ తనరునేని
విశ్వమంతయుఁదాలిచి ♦ వెలుఁగుదేవి। ధాత్రినీగర్భమునసన్ను ♦ దాచికొనుము॥ ౮౧

పరమపావనసతియిట్లు ♦ పల్కఁగానె। పగిలెభువి; దానిలోనుండి ♦ బయలువెడలె
విద్యుదగ్నినిబోలుచు ♦ వెలుఁగుచుండు। కాంతిమండలమొక్కటి ♦ వింతగదుర॥ ౮౨

దానిలోశేషఫణులపైఁ ♦ దనరుచుండు। చారుసింహాసనంబునఁ ♦ గూరుచుండి
రమ్యరత్నాకరమె తన ♦ రశనయగుచుఁ। దేజరిల్లువసుంధరా ♦ దేవిదోఁచె॥ ౮౩

భర్తపైఁదనచూపులఁ ♦ బఱపుచుండు। సీతనాదేవితఁతోడఁ ♦ జేరఁదీసి
వలదుకొంపోకుమనిపతి ♦ పలుకులోన। మరలెఁబాతాళలోకపుఁ ♦ దెరువుఁబట్టి॥ ౮౪

సీతమరలింపధనువును ♦ జేతఁబూని। భూమిపయినదరఁగనుండు ♦ రామచంద్రు
కోపమునుశాంతిపఱచెను ♦ గురువుబ్రహ్మ। ప్రబలమైనట్టియవ్విధి ♦ బలమెఱింగి॥ ౮౫

యజ్ఞమంతయుముగిసిన ♦ నంతమందు। సఖులఋషిపర్యులనుఁ బేదు ♦ సత్కరించి
సెలవులకుపోగవారికి ♦ సెవదోసంగి। సతిపయినిప్రేమఁబెట్టెఁ ద♦త్సుతులమీఁద॥ ౮౬

సిరులఁదాముత్సాహయముఁ గగిన ♦ భరతునకును। సింధురాజ్యంబు నాయుధా♦జిత్తుకోర్కె
నెఁరయఁ నుఁజేసితోసిచ్చె ♦ నేలుటకును। ప్రజలఁబాలింపనేర్చిన ♦ ప్రభువరుండు॥ ౮౭

భరతస్తత్ర గంధర్వాన్ । యుధి నిర్జిత్య కేవలం
ఆతోద్యం గ్రాహయామాస । సమత్యాజయదాయుధం॥ ౮౭

స తక్షపుష్కలౌ పుత్రౌ । రాజధాన్యోస్తదాఖ్యయోః
అభిషిచ్యాభిషేకార్హౌ । రామాంతికమగాత్పునః॥ ౮౮

అంగదం చంద్రకేతుంచ । లక్ష్మణోప్యాత్మసంభవౌ
శాసనాద్రఘునాథస్య । చక్రే కారాపథేశ్వరౌ॥ ౮౯

ఇత్యారోపితపుత్రాస్తే । జననీనాం జనేశ్వరాః
భర్తృలోకప్రపన్నానాం । నివాపాన్ విదధుః క్రమాత్॥ ౯౦

ఉపేత్య మునివేషోథ । కాలః ప్రోవాచ రాఘవం
రహః సంవాదినౌ పశ్యే । దావాం యస్తం త్యజేరితి॥ ౯౧

తథేతి ప్రతిపన్నాయ । వివృతాత్మా నృపాయ సః
ఆచఖ్యౌ దివమధ్యాస్వ । శాసనాత్ పరమేష్ఠినః॥ ౯౨

విద్వానపి తయోర్ద్వాఃస్థః । సమయం లక్ష్మణోభినత్
భీతో దుర్వాససః శాపా । ద్రామసందర్శనార్థినః॥ ౯౩

స గత్వా సరయూతీరం । దేహత్యాగేన యోగవిత్
చకారావితథాం భ్రాతుః । ప్రతిజ్ఞాం పూర్వజన్మనః॥ ౯౪

తస్మిన్నాత్మచతుర్భాగే । ప్రాఙ్నాకమధితస్థుషి
రాఘవః శిథిలం తస్థౌ । భువి ధర్మస్త్రిపాదివ॥ ౯౫

స నివేశ్య కుశావత్యాం । రిపునాగాంకుశం కుశం
శరావత్యాం సతాం సూక్తై । ర్జనితాశ్రులవం లవం॥ ౯౬

ఉదక్ప్రతస్థే స్థిరధీః । సానుజోగ్నిపురః సరః
అన్వితః పతివాత్సల్యా । ద్గృహవర్జమయోధ్యయా॥ ౯౭

జగృహుస్తస్య చిత్తజ్ఞాః । పదవీం హరిరాక్షసాః
కదంబముకుళస్థూలై । రభివృష్టాం ప్రజాశ్రుభిః॥ ౯౮

ఉపస్థితవిమానేన । తేన భక్తానుకంపినా
చక్రే త్రిదివనిఃశ్రేణిః । సరయూరనుయాయినాం॥ ౧౦౦

అచటిగంధర్వులజయించి ♦ యాజియందు । వివిధశస్త్రాస్త్రములనెల్ల ♦ విడిచివారు
ప్రాణములనువీడెమాత్రమె ♦ పట్టఁజేసె । భరతుఁడత్యంతశౌర్య ప్ర♦భావయుతుఁడు॥ ౮౮

తక్షపుష్కలులనియెడు ♦ తనకొమరులఁ । దత్తదభిధానముల రాజ♦ధానులందుఁ
బట్టభద్రులఁగాఁజేసి ♦ భరతుఁడంత । మరలనారామచంద్రుని ♦ సరసఁజేరె॥ ౮౯

అంగదుఁడుచంద్రకేతువు ♦ ననెడిసుతులఁ । దండ్రిసౌమిత్రికారా ప♦థంబునకును
నాథులుగఁజేసె రామభూ♦నాథమౌళి । పనుపుననుజేసి యత్యంత ♦ వైభవమున॥ ౯౦

ఇట్లుసుతులనురాజ్యాల ♦ నేలనిల్పి । ప్రజలఁగావ సమర్థుండు ♦ రాఘవుండు
క్రమముగాభర్తృలోకంబుఁ ♦ గాంచినట్టి । తల్లులకును త్తరక్రియల్ ♦ దనరఁజేసె॥ ౯౧

యముఁడుమునివేషమును దాల్చి ♦ యరుగుదెంచి । రాఘవునిఁజేరియిట్లనె ♦ రాజవర్య
మనలనేకాంతముననుండి ♦ మాటలాడు । వారిఁగనువానిఁద్యజియింప♦వలయు నీవు॥ ౯౨

అనిననౌఁగాకయనియొప్పె ♦ నపుడు తౌని । కతఁడునిజరూపమునుజూపి ♦ యవనిపాల
బ్రహ్మశాసించెఁగావున ♦ స్వర్గమునకు । నింకనీవేగుమని వచి♦యించుచుండె॥ ౯౩

ప్రభువుదర్శనమునకయి ♦ వచ్చియున్న । యట్టిదూర్వాసుశాప భ♦యంబుచేత
ద్వారముననున్నసౌమిత్రి ♦ ప్రతినఁగనియు । భంగమొనరించె వారిసం♦వాదమునకు॥ ౯౪

యోగమెఱిఁగిన లక్ష్మణుం♦డేగియపుడు । విమలసరయూతటంబున ♦ విడిచితనువు
నగ్రజునిరామచంద్రుని ♦ దైవప్రతిన । సత్యమైపొల్చునట్లుగా ♦ సలిపెనంత॥ ౯౫

తానుజనుటకుముందె స్వ♦ర్ధామమునకుఁ । దనచతుర్థాంశమరిగిన ♦ ధరణిమీఁది
మూఁడుపాదాలధర్మముల్ ♦ బోలియుండె । శిథిలుఁడైరామచంద్రుఁడు ♦ చిట్టచివర॥

అరిమదేభాంకుశంబయి ♦ యలరుకుశునిఁ । గుమురుగొల్చెఁగుశావతిఁ ♦ గూర్మిమీఱ
లలితసూక్తులనుజనాత్రి ♦ లవముగొల్పు । లవుశరావతినేల రా♦ఘవుఁడునిలిపె॥ ౯౬

ప్రేమచేతనుగృహముల ♦ వీడితన్ను । విడకసాకేతపురజనుల్ ♦ వెంబడింప
ననుజులనుగూడిముందగ్ని ♦ తనరవెడలె । స్థిరమతినివెల్గురాముఁడు♦త్తరపుదిశకు॥ ౯౭

కడునగల్బ్రజగార్చెడు ♦ కడిమిమొగ్గ । లంతకన్నీటిబొట్లచే ♦ నవిరళముగఁ
దడిసియున్నట్టి రామప♦థానఁజనిరి । వానరుల్దైత్యులాతని ♦ భావమెఱిఁగి॥ ౯౮

అభ్రయానంబుసిద్ధమై ♦ యులరుచుండ । భక్తవత్సలుఁడొటఁదల్ ♦ బట్టివచ్చు
ప్రజలుదివికేఁగ సరయూస్ర♦వంతినొక్క । నిచ్చెనఁగరామచంద్రుఁడు ♦ నిల్పెభువిని॥

యద్గోప్రతరకల్పోభూ । త్సంమర్దస్తత్రమజ్జతాం
అతస్తదాఖ్యయాతీర్థం । పావనం భువి పప్రథే॥ ౧౦౧

సవిభుర్విబుధాంశేషు । ప్రతిపన్నాత్మమూర్తిషు
త్రిదశీభూత పౌరాణాం । స్వర్గాంతర మకల్పయత్॥ ౧౦౨

నిర్వర్త్యైవం దశముఖశిరశ్ఛేద కార్యం సురాణాం
విష్వక్సేనః స్వతనుమవిశ త్సర్వ లోకప్రతిష్ఠాం
లంకానాథం పవనతనయం చోభయం స్థాపయిత్వా
కీర్తిస్తంభద్వయమివగిరౌ దక్షిణే చోత్తరేచ॥ ౧౦౩

గద్యం

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాళిదాసకృతౌ శ్రీరామ
స్వర్గారోహణోనామ పంచదశఃసర్గః



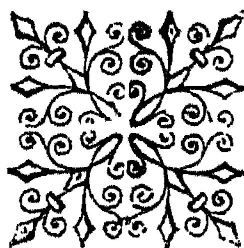
ఆతరంగిణిఁ గ్రుంకెడు ♦ నట్టిపై జల । యధిక సమ్మర్దమునుజూడ ♦ నాలయూఁతఁ
బోలుటను గోప్రతారాఖ్య ♦ పుణ్యతీర్థ । మై ప్రసిద్ధిని నదివొందె ♦ నవనియందు॥ ౧౦౧

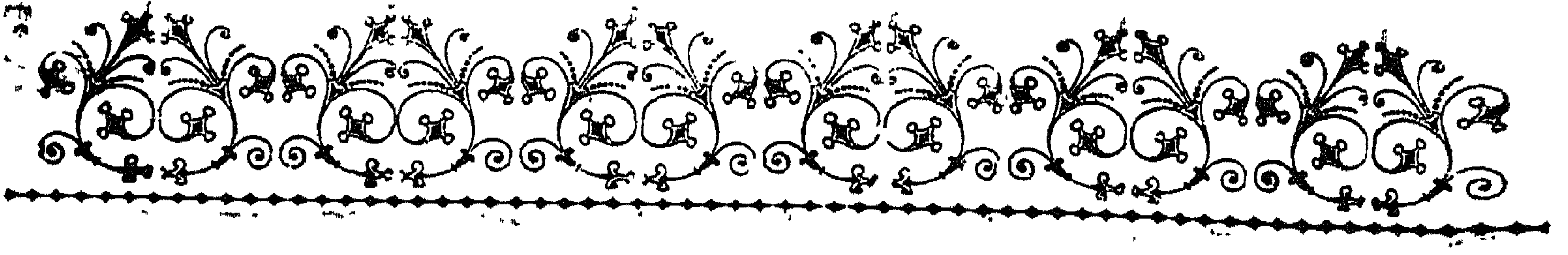
సురలయంశముచేఁబుట్టి ♦ మరల నైజ । రూపమొంది సురత్వంబు ♦ దోఁపమెఱుఁగు
వారలు వసింపనూతన ♦ స్వర్గమొకటి । విభుఁడు గల్పించె నెంతయు ♦ వింతగొల్ప॥ ౧౦౨

చ॥ హరియిటు లాదశాస్యవధ ♦ యాన్సురకార్యము దీర్చి దక్షిణో
త్తరగిరులన్ విభీషణుని ♦ ధైర్యనిధిన్ బవనాత్మజాతును
స్థిరమగు వన్నెవానులను ♦ దెల్పెడు కంబములట్లు నిల్పి యం
దఱికి శరణ్యమై తనరు ♦ నైజశరీరముఁ జొచ్చె నయ్యెడన్॥ ౧౦౩

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు శ్రీరామస్వర్గారోహణంబను పంచద
శాశ్వాసము సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్

షోడశః సర్గః

అథేతరే సప్తరఘుప్రవీరా । జ్యేష్ఠం పురోజన్మతయా గుణైశ్చ
చక్రుః కుశం రత్నవిశేషభాజం । సౌభ్రాత్రమేషాంహికులానుసారి॥ ౧

తే సేతువార్తా గజబంధముఖ్యై । రభ్యుచ్ఛ్రితాః కర్మభిరప్యవంధ్యైః
అన్యోన్యదేశ ప్రవిభాగ సీమాం । వేలాం సముద్రా ఇవనవ్యతీయుః॥ ౨

చతుర్భుజాంశప్రభవః స తేషాం । దానప్రవృత్తే రనుపారతానాం
సురద్విపానా మివసామయోని । ర్భిన్నోఽష్టధా విప్రససార వంశః॥ ౩

అథార్ధరాత్రే స్తిమితప్రదీపే । శయ్యాగృహే సుప్తజనే ప్రబుద్ధః
కుశః ప్రవాసస్థ కళత్రవేషా । మదృష్టపూర్వాం వనితామపశ్యత్॥ ౪

సా సాధుసాధారణ పార్థివర్ధేః । స్థిత్వా పురస్తాత్పురుహూతభాసః
జేతుః పరేషాం జయశబ్దపూర్వం । తస్యాంజలిం బంధుమతో బబంధ॥ ౫

అథానపోఢార్గళ మప్యగారం । ఛాయామివాదర్శతలం ప్రవిష్టాం
సవిస్మయో దాశరథేస్తనూజః । ప్రోవాచ పూర్వార్ధ విసృష్టతల్పః॥ ౬

లబ్ధాంతరా సావరణేఽపి గేహే । యోగప్రభావో న చ లక్ష్యతే తే
బిభర్షి చాకార మనిర్వృతానాం । మృణాలినీ హైమమివోపరాగం॥ ౭

కా త్వం శుభే కస్య పరిగ్రహో వా । కింవా మదభ్యాగమకారణం తే
ఆచక్ష్వ మత్వా వశినాం రఘూణాం । మనః పరస్త్రీ విముఖప్రవృత్తి॥ ౮

తమబ్రవీత్సా గురుణానవద్యా । యా నీతపౌరా స్వపదోన్ముఖేన
తస్యాః పురః సంప్రతి వీతనాథాం । జానీహి రాజన్నధిదేవతాం మాం॥ ౯



శ్రీ

రఘువంశము.

షోడశాశ్వాసము.

---:o:---

గీతములు.

జన్మగృహములఁ [illegible] ♦ [illegible] । నిశా[illegible]సపక్షం ♦ జెలమితోడ
[illegible] ♦ [illegible] । [illegible]సౌభాగ్య ♦ మక్కజంబె॥ ౧

సేతుబంధ[illegible] ♦ [illegible] । [illegible]ములవారు పేరుమ ♦ గాంచికూడఁ
దాము[illegible] ♦ [illegible] । [illegible] ♦ చననియట్లు॥ ౨

పద్మ[illegible] ♦ [illegible] । తెగని[illegible] ♦ దేజరిల్లి
య[illegible] ♦ [illegible] । [illegible]ల ♦ [illegible]॥ 3

ప్రకటించు[illegible] ♦ [illegible] । [illegible]దీపంబు ♦ నిలిచిము[illegible]
[illegible] ♦ [illegible] । [illegible] ♦ [illegible]॥ ౪

[illegible] ♦ [illegible] । [illegible] ♦ [illegible]భావ
మొప్ప[illegible] ♦ [illegible] । [illegible]గాక[illegible] ♦ [illegible]స్తములు[illegible]॥ ౫

[illegible] ♦ [illegible] । [illegible]ముని ♦ ప్రియను[illegible]
[illegible] ♦ [illegible] । గృహముసొచ్చిన[illegible] ♦ నిట్టు[illegible]॥ ౬

చుట్టు[illegible] ♦ [illegible] । [illegible]ప్రభా[illegible] ♦ జాడలేదు
హిమముచేఁ[illegible] ♦ [illegible] । [illegible] ♦ దాల్చినావు॥ ౭

[illegible] ♦ [illegible] । [illegible]గట్టిన ♦ రాజు[illegible]
[illegible] ♦ [illegible] । [illegible] ♦ [illegible]॥ ౮

అను[illegible] ♦ [illegible] । [illegible] ♦ పసముఁజనిన
విగతపతి[illegible] ♦ నగరియు[illegible] । [illegible] ♦ [illegible]॥ ౯

వస్వౌకసారా మభిభూయసాహం । సౌరాజ్యబద్ధోత్సవయా విభూత్యా
సమగ్రశక్తౌ త్వయిసూర్యవంశ్యే । సతిప్రపన్నా కరుణామవస్థాం॥ ౧౦

విశీర్ణతల్పా దృశతో నివేశః । పర్యస్తశాలః ప్రభుణా వినా మే
విడంబయత్యస్త నిమగ్నసూర్యం । దినాంతము గ్రానిల భిన్నమేఘం॥ ౧౧

నిశాసుభాస్వత్కలనూపురాణాం । యః సంచరోభూ దభిసారికాణాం
నదన్ముఖోల్కా విచితామిషాభిః । స బాహ్యతే రాజపథః శివాభిః॥ ౧౨

ఆస్ఫాలితం యత్ప్రమదాకరాగ్రై । ర్మృదంగధీరధ్వని మన్వగచ్ఛత్
వన్యైరిదానీంమహిషైస్తదంభః । శృంగాహతం క్రోశతి దీర్ఘికాణాం॥ ౧౩

వృక్షేశయా యష్టినివాసభంగా । న్మృదంగశబ్దాపగమాదలాస్యాః
ప్రాప్తాదవోల్కాహతశేషబర్హాః । క్రీడామయూరా వనబర్హిణత్వం॥ ౧౪

సోపానమార్గేషు చ యేషు రామా । నిక్షిప్తవత్యశ్చరణాన్సరాగా
న్సద్యోహతన్యంకుభిరస్రదిగ్ధం । వ్యాఘ్రైః పదం తేషు నిధీయతేద్య॥ ౧౫

చిత్రద్విపాః పద్మవనావతీర్ణాః । కరేణుభిర్దత్తమృణాళభంగాః
నఖాంకుశాఘాత విభిన్నకుంభాః । సంరబ్ధసింహప్రహృతం వహంతి॥ ౧౬

స్తంభేషు యోషిత్ప్రతియాతనానా । ముత్క్రాంతవర్ణక్రమధూసరాణాం
స్తనోత్తరీయాణిభవంతిసంగా । న్నిర్మోకపట్టాః ఫణిభిర్విముక్తాః॥ ౧౭

కాలాంతరశ్యామసుధేషునక్త । మితస్తతోరూఢతృణాంకురేషు
తఏవముక్తాగుణశుద్ధయోపి । హర్మ్యేషుమూర్ఛంతిన చంద్రపాదాః॥ ౧౮

ఆవర్జ్యశాఖాః సదయంచయాసాం । పుష్పాణ్యుపాత్తాని విలాసినీభిః
వన్యైః పులిందైరివవానరైస్తాః । క్లిశ్యంత ఉద్యానలతా మదీయాః॥ ౧౯

రాత్రావనావిష్కృతదీపభాసః । కాంతాముఖశ్రీవియుతాదివాపి
తిరస్క్రియంతే క్రమితంతుజాలై । ర్విచ్ఛిన్నధూమప్రసరా గవాక్షాః॥ ౨౦

బలిక్రియావర్జితసైకతాని । స్నానీయసంసర్గమనాప్నువంతి
ఉపాంతవానీరగృహాణిదృష్ట్వా । శూన్యానిదూయే సరయూజలాని॥ ౨౧

తదర్హసీమాం వసతిం విసృజ్య । మామభ్యుపైతుం కులరాజధానీం
హిత్వాతనుం కారణమానుషీంతాం । యథాగురుస్తే పరమాత్మమూర్తిం॥ ౨౨

అమలసుఖగాఢ్య సౌభాగ్య ♦ మబ్బియుంట । సంతతోత్సవ వైభవా ♦ త్యంతశోభఁ
దనరెనము తమిమించి నేఁడిట్లు ♦ దీనమైతి । సురబలుఁడుసూర్యకులుఁడు నీ♦వుండికూడ॥ ౧౦

విభుఁడువీడిననావీడు ♦ విఱిగిపడిన । పంచలక్షాలంకృతసౌధప ♦ ఙ్క్తులచేతఁ
గురింక సూర్యుఁడు ఘోరమా♦రుతమునలన । జలదసంతతి చెదరిన ♦ సంజఁబోలె॥ ౧౧

గల్లుమన నందె లఖిసారి ♦ కాగ నమ్మ । రాత్రిఁ బెరుగాడుచుండిన ♦ రాజవీధి
నలచమోముల రమణుల్కల ♦ నెగను వెదకు । నాఁడు సనక్కలు చెరుగాడె ♦ నేఁడు నిశిని॥ ౧౨

చేడెలాడుమమునివేళ్ల ♦ చేతఁబట్టి । ఘనవిధిమిథ్యానమిసుధీఘ్రి ♦ కాజలమ్ము
అన్యమహిషీగణంబులు ♦ పరిగణింపు । కొమ్ములనుజిమ్మనీ సెనా ♦ కోశగవము॥ ౧౩

దావనిలయమ్ము గిలఁగూలఁ ♦ బడుచుఁ జేరి । మద్దెలరవంబు వోనాట ♦ మానివైచి
నెరగలిని గాలమిగిలిన ♦ పురులుగలిగి । గ్రామబద్ధాలు వనమయూ♦రమ్ములయ్యె॥ ౧౪

కాళ్లలత్తుకఁబూసిన ♦ కలికిమిన్న । బడుగుచెప్పనునిమచున్న ♦ యట్టిమెట్లఁ
జంపిజింకలగర్తంబుఁ ♦ జదువనట్టి । యంత్రములచు పెట్టివ్యాఘ్రమ్ము ♦ లకట నేఁడు॥ ౧౫

సగసినెగిరూండ్లసునకలు ♦ కరుఁబుగిచిఁ । బడయుమన్నట్టు చిత్రింపఁ ♦ బడినకరులు
కుంభములనంకుసము వంటి ♦ గోళ్లఁజీల్చు । సుపితహాయల పరిహాసంబు ♦ లిపుడు గాంచె॥

వీటికంబాల వెలఁగుల ♦ నిగ్రహములు । సన్నమాసిన తనువుల ♦ పైనిగప్పఁ
బడినపయ్యెదలనఁగఁ గ♦న్పట్టునవట । సప్పములువీడియున్నట్టి ♦ కుప్పసములు॥ ౧౭

కాలవశమునఁ బ్రాసాద ♦ సౌధమీఁద । గవ్వనలు పెక్కు యటనట ♦ గడ్డిమొలవఁ
బ్రీతి ఫలింపవు మునుపటి ♦ పగిదిన వటఁ । నాగగురుశుభ్రశశికళల్ ♦ మాఱుకున్న॥ ౧౮

మెల్లఁగానంబి కొమ్మల ♦ మీఁదపూల । నాసమీఁదఁగవచ్చి వి♦లాసవతులు
పూనికోసెడు పూఁగోఁట ♦ లోనిలతలఁ । జెందమల్లెటులుకోఁతులు ♦ నొంచె నేఁడు॥ ౧౯

రాత్రివెలిఁగెడుదీపాల ♦ ప్రభలుముగిసెఁ । బగలుకాంతలమోముల ♦ సొగసువాసెఁ
జందనాగరుధూమంపు ♦ జాడమాసె । సాలెడులుజాలముల నేసె ♦ జాలకముల॥ ౨౦

స్నానపరిమళవర్తిక ♦ మైనయట్టి । యినుకబలిపూజ తెవ్వొయౌ ♦ నెనఁగనట్టి
యొడ్డుపైను త్రోసప్సుయుం♦డ్లుండునట్టి । సగముపునుజూడనాగుండె ♦ జల్లుమనును॥

కాగణంబగుమానును ♦ కాయమొదలి । పూర్ణుఁబగమాత్మనీతండ్రి ♦ పొందినట్లు
దీనిఁ ద్యజియించి కసలనైజ ♦ ధానిదైన । నన్నుఁబొందుట యెంతయు ♦ న్యాయమయ్య॥

తథేతి తస్యాః ప్రణయం ప్రతీతః । ప్రత్యగ్రహీత్ప్రాగ్రహరో రఘూణాం
పూరప్యభివ్యక్తముఖప్రసాదా । శరీరబన్ధేన తిరోబభూవ॥ ౨౩

తదద్భుతం సంసది రాత్రివృత్తం । ప్రాతర్ద్విజేభ్యో నృపతిః శశంస
శ్రుత్వా త ఏనం కులరాజధాన్యా । సాక్షాత్పతిత్వే వృతమభ్యనన్దన్॥ ౨౪

కుశావతీం శ్రోత్రియసాత్స కృత్వా । యాత్రానుకూలేఽహని సావరోధః
అనుద్రుతో వాయురివాభ్రవృన్దైః । సైన్యైరయోధ్యాభిముఖః ప్రతస్థే॥ ౨౫

సా కేతుమాలోపవనా బృహద్భిః । ర్విహారశైలానుగతేవ నాగైః
సేనా రథోదారగృహా ప్రయాణే । తస్యాభవజ్జఙ్గమరాజధానీ॥ ౨౬

తేనాతపత్రామలమణ్డలేన । ప్రస్థాపితః పూర్వనివాసభూమిం
బభౌ బలౌఘః శశినోదితేన । వేలాముదన్వానివ నీయమానః॥ ౨౭

తస్య ప్రయాతస్య వరూథినీనాం । పీడామపర్యాప్తవతీవ సోఢుం
వసున్ధరా విష్ణుపదం ద్వితీయ । మధ్యారురోహేవ రజశ్ఛలేన॥ ౨౮

ఉద్యచ్ఛమానా గమనాయ పశ్చాత్ । పురో నివేశే పథి చ వ్రజన్తీ
సా యత్ర సేనా దదృశే నృపస్య । తత్రైవ సామగ్ర్యమతిం చకార॥ ౨౯

తస్య ద్విపానాం మదవారిసేకాత్ । ఖురాభిఘాతాచ్చ తురంగమాణాం
రేణుః ప్రపేదే పథి పఙ్కభావం । పఙ్కోఽపి రేణుత్వమియాయ నేతుః॥ ౩౦

మార్గైషిణీ సా కటకాన్తరేషు । వైన్ధ్యేషు సేనా బహుధా విభిన్నా
చకార రేవేవ మహావిరావా । బద్ధప్రతిశ్రున్తి గుహాముఖాని॥ ౩౧

స ధాతుభేదారుణయాననేమిః । ప్రభుః ప్రయాణధ్వనిమిశ్రతూర్యః
వ్యలఙ్ఘయద్విన్ధ్యముపాయనాని । పశ్యన్పులిన్దైరుపపాదితాని॥ ౩౨

తీర్థే తదీయే గజసేతుబన్ధాత్ । ప్రతీపగాముత్తరతోఽస్య గఙ్గాం
అయత్నబాలవ్యజనీబభూవు । ర్హంసా నభోలఙ్ఘనలోలపక్షాః॥ ౩౩

స పూర్వజానాం కపిలేన రోషా । ద్భస్మావశేషీకృతవిగ్రహాణాం
సురాలయప్రాప్తినిమిత్తమమ్భ । స్త్రైస్రోతసం నౌలులితం వవన్దే॥ ౩౪

ఇత్యధ్వనః కైశ్చిదహోభిరన్తే । కూలం సమాసాద్య కుశః సరయ్వాః
వేదిప్రతిష్ఠాన్వితతాధ్వరాణాం । యూపానపశ్యచ్ఛతశో రఘూణాం॥ ౩౫

ఆమెకొగ్గికిహర్షించి ♦ యట్లెయంచు । సమ్మతించెనురఘువంశ ♦ జనపమౌళి
యంతనగరాధిదేవత ♦ యానతాబ్జ । మలరదేహంబుతో నదృ♦శ్యతనుగాంచె॥ ౨౩

రాత్రిజరగినవింతను ♦ రాజమౌళి । వేఁకువను దెల్పఁగొల్వులు ♦ విప్రులకును
దానినాలించి కులరాజ♦ధానిస్వయము । వలచుటను తెలిసిబోఁగడిరి ♦ వారలెలమి॥ ౨౪

అక్కుశావతి వేదవి♦దాళి కొసఁగి । జలదతతితోడి గాలినా ♦ బలముతోడ
యోగ్యదినమునవెడలె న♦యోధ్యఁగూర్చి । రాణివాసంబుగొనివెంట ♦ రామసుతుఁడు॥

ధ్వజములుద్యానవనములై ♦ తనరుచుండఁ । గరులుక్రీడించుగిరులయి ♦ క్రాలుచుండ
నరదములుమేడలైమించ ♦ నరుగుసేన । నృపునినడయాడురాజధా♦నిగఁజెలంగె॥ ౨౬

వెలిగొడుగుమించఁగాఁదొంటి ♦ నెలవునకును । రాజునడిపెడు తచ్చమూ♦రాజిచూడ
నుదితుఁడైనకళానిధి ♦ యొద్దునకును । నడుపుజలరాశిపగిదిఁ గ♦న్పడుచునుండె॥ ౨౭

అరుగుచుండెడు నతనిసై♦న్యములుద్రొక్కి । యొసఁగుచుండెడుబాధను ♦ నోర్వలేక
విష్ణురెండవపదమయి ♦ వెలయుదివికిఁ । ధరరజోమిషనెక్కెడు ♦ కరణిఁదోఁచె॥ ౨౮

అనలనగఁగసిద్ధమౌ ♦ నపుడుగాని । యరిగివిడియంగనుండెడు ♦ నపుడుగాని
యధ్వమునవధ్వనడిచెడు ♦ నపుడుగాని । యెపుడుచూచినఁబూర్ణమౌ ♦ నృపునిసేన॥ ౨౯

ధరణిపతిసేననడుపుచో ♦ దారియందుఁ । గరులుమదవారిధారగాఁ ♦ గార్చుచుండ
గుఱ్ఱములుడెక్కలనుబెట్టి ♦ కొట్టుచుండ । ధూళియడుసయ్యెనడుసుదా ♦ ధూళియయ్యె॥

వింధ్యకనుమలనడుమను ♦ విఱిగివిఱిగి । దారిగనుఁగొనుసేనలు ♦ తరలితరలి
గుహలయందుఁబ్రతిధ్వనుల్ ♦ కొలిపికొలిపి । రేఁయనమోఁయఁజేసె వి♦రావములను॥ ౩౧

ధాతురజమునఁజెఱ్ఱనై ♦ తనరనేమి । కలకలముతూర్యరవములఁ ♦ గలయుచుండఁ
గరుణఁజూచిపుళిందుల ♦ కానుకలను । వింధ్యపర్వతమునుదాఁటి ♦ విభుఁడుసనియె॥ ౩౨

వంతెనగదంతులనుగొల్పఁ ♦ బడవలగకును । బాలుగంగనుదాఁటుచోఁ ♦ బైకినెగయు
రాజహంసలజొక్కలు ♦ రాజమణికి । నర్యుఁబోచామరమ్ములు ♦ యత్నముగను॥ ౩౩

కపిలమునికోపమునదగ్ధ ♦ కాయులైన । తనదుపితరులకెల్ల స్వ♦ర్ధామమునకుఁ
గారణంబైనరోడలఁ ♦ గడలుచున్న । త్రిపథగానదికిడె నమ♦స్కృతినిన్నృపతి॥ ౩౪

ఈవిధంబునఁగొన్నాళ్ళు ♦ త్రోవఁగడపి । కుశుఁడుసరయూతటముఁజేరి ♦ కూర్మిమీఱ
రఘుకులులనిల్చెకోడలఁ ♦ గాలుచుండు । [illegible] యజ్ఞయూ♦పములఁగాంచె॥

ఆధూయశాఖాః కుసుమద్రుమాణాం । స్పృష్ట్వాచశీతాన్ సరయూతరంగాన్
తం క్లాంతసైన్యం కులరాజధాన్యాః । ప్రత్యుజ్జగామోపవనాంతవాయుః॥ ౩౬

అథోపశల్యే రిపుమగ్నశల్య । స్తస్యాః పురః పౌరసఖః స రాజా
కులధ్వజస్తాని చలధ్వజాని । నివేశయామాస బలీబలాని॥ ౩౭

తాం శిల్పిసంఘాః ప్రభుణానియుక్తా । స్తథాగతాంసం భృతసాధనత్వాత్
పురంనవీచక్రు రపాంవిసర్గాన్ । మేఘానిదాఘగ్లపితామివోర్వీం॥ ౩౮

తతః సపర్యాం సపశూపహారాం । పురః పరార్ధ్యప్రతిమాగృహాయాః
ఉపోషితైర్వాస్తు విధానవిద్భి । ర్నిర్వర్తయామాస రఘుప్రవీరః॥ ౩౯

తస్యాః సరాజోపపదం నిశాంతం । కామీవకాంతా హృదయం ప్రవిశ్య
యథార్హమన్యైరనుజీవిలోకం । సంభావయామాస యథాప్రధానం॥ ౪౦

సామందురా సంశ్రయిభిస్తురంగైః । శాలావిధిస్తంభగతైశ్చనాగైః
పూరాబభాసే విపణిస్థపణ్యా । సర్వాంగనద్ధాభరణేవనారీ॥ ౪౧

వసన్ సతస్యాం వసతౌరఘూణాం । పురాణశోభామధిరోపితాయాం
న మైథిలేయః స్పృహయాంబభూవ । భర్త్రేదివోనాప్య లకేశ్వరాయ॥ ౪౨

అథాస్యరత్నగ్రథితోత్తరీయ । మేకాంతపాండుస్తనలంబిహారం
నిఃశ్వాసహార్యాంశుకమాజగామ । ఘర్మః ప్రియావేష మివోపదేష్టుం॥ ౪౩

అగస్త్యచిహ్నాదయనాత్సమీపం । దిగుత్తరాభాస్వతి సన్నివృత్తే
ఆనందశీతా మివబాష్పవృష్టిం । హిమస్రుతిం హైమవతీం ససర్జ॥ ౪౪

ప్రవృద్ధతాపో దివసోతిమాత్రం । మత్యర్థమేవక్షణదాచతన్వీ
ఉభౌ విరోధక్రియయా విభిన్నౌ । జాయాపతీ సానుశయా వివాస్తాం॥ ౪౫

దినే దినే శైవలవంత్యధస్తాత్ । సోపానపర్వాణి విముంచదంభః
ఉద్దండపద్మంగృహదీర్ఘికాణాం । నారీనితంబద్వయసంబభూవ॥ ౪౬

వనేషు సాయంతనమల్లికానాం । విజృంభణోద్గంధిషుకుట్మలేషు
ప్రత్యేక నిక్షిప్తపదః సశబ్దం । సంఖ్యామివైషాం భ్రమరశ్చకార॥ ౪౭

స్వేదానువిద్ధార్ద్రనఖక్షతాంకే । భూయిష్ఠసందష్టశిఖండపాశే
చ్యుతం నకర్ణాదపి కామినీనాం । శిరీషపుష్పం సహసాపపాత॥ ౪౮

తొలుతఁగుల రాజధానిపూఁ ♦ దోఁటగాలి । మెల్లఁగాఁగొమ్మలల్లార్చి ♦ చల్లనైన
సరయువుతరంగములనంటి ♦ స్వాగతంబు । నొసఁగెఁబడలినబలముల ♦ యుర్వీపతికి॥ ౩౬

పురినికటభూమి విడియించె ♦ భూరిబలుఁడు । ప్రియుఁడుఁజలక్రీడలకు ♦ హృదయశల్య
మన్వయపుఁగేతనంబునై ♦ యలరుచోఁడు । ధ్వజపటములల్లలాడెడు ♦ తనబలంబు॥ ౩౭

పరికరములొప్పశిల్పులు ♦ పురికినెల్ల । నభినవప్రసాంపు గొలిపిరి ♦ విభునియాజ్ఞ
వేగవినిరూపమునిన ♦ పృథ్వికెల్ల । జలదములనూత్నసంపదఁ ♦ గొలుపునట్లు॥ ౩౮

దేవతాయతనాళి ప్ర♦దీప్తపురికి । నర్చలనొనర్చెను విశూప ♦ హారమొసఁగి
వాస్తువిదులును మఱియుప ♦ వాసమున్న । వారితోఁగూడిరఘుకుల ♦ వీరమౌళి॥ ౩౯

కాంతహృదయంబుఁజొచ్చెడు ♦ కామివోలె । రాజభవనంబుఁజొచ్చి యా♦రామపుత్రుఁ
డనుచరులకెల్ల వారియో♦గ్యతకుఁదగిన । చారునిలయంబులొసఁగి ♦ సత్కరించె॥ ౪౦

పాగలనుజేరిగవాక్షముల్ ♦ వఱలుచుండఁ । గంబములఁగట్టఁబడికరల్ ♦ గ్రాలుచుండఁ
నంగడులుదీరియుండఁగా ♦ నా పురంబు । లెనువుఁగఁదనసొగసు ♦ తరుణిఁబోలె॥ ౪౧

అమలరఘుకులనిలయమై ♦ యలరవలఁ । బూర్వవైభవమునుగన్న ♦ పురమునందు
వాసమొనరించు రాజాన♦కీనుతుండు । వడయఁగోరఁడు ధనదేంద్ర ♦ పదవులేని॥ ౪౨

విచ్చెగ్రీష్మంబు మణిలొప్ప ♦ నల్లెవటు । వెల్లనాకుచములవయి ♦ వ్రేలుదండ
యూపిరికినూగునంశుక ♦ మూనువేవ । మతనిప్రియలకునేర్పనో ♦ యనఁగనపుడు॥ ౪౩

అయ్యగస్త్యాంక దక్షిణా♦యనమునుండి । రవిసమీపింపఁగా నుత్త♦రంపుదిక్కు
హిమనగమునుండి కరిగించె ♦ హిమజలమ్ము । హర్షితాశ్రుప్రవృష్టియో ♦ యనెడునట్లు॥

అధికతాపమునొందు న♦వాన్నవజియు । నతిశయంబుగఁగృశియించు ♦ నట్టిరాత్రి
ప్రణయకలహాంతములఁజాలఁ ♦ బరితపించు । జంటతులఁబోలెనా గ్రీష్మ ♦ సమయమందు।

ఇండ్లడిగ్గియలను నీర♦మింకియింకి । పాచిగట్టినయడుగు సో♦పానములకు
నంటి యంగనలకు మొల♦బంటియయ్యెఁ । గమలములుతూండ్లతోఁగూడఁ ♦ గానసయ్యె॥

వనులసంజనువికసించి ♦ పరిమళమ్ము । గ్రమ్మనొక్కొక్క మల్లెమొ♦గ్గనుజడమ్ము
నిలిపిభృంగమ్ములబ్ధమ్ము ♦ నలువుచుంటఁ । గనినవరివానినెంచునో ♦ యనఁగఁదోఁచె॥ ౪౭

క్రొంజెమటగోటినొక్కులు ♦ గూడియుండు । చెలులచెక్కిటఁగేసరాల్ ♦ చిక్కియుంటఁ
గన్నమదుండిజారిన ♦ తుణమునందె । పడకయుండెకిరీవ పు♦ష్పంబు భువిని॥ ౪౮

యంత్రప్రవాహైః శిశిరైః పరీతాన్ । రసేన ధౌతాన్ మలయోద్భవస్య
శిలావిశేషా నధిశయ్యనిన్యు । ర్ధారాగృహేష్వాతపమృద్ధిమంతః॥ ౪౯

స్నానార్ద్రముక్తే ష్వనుధూపవాసం । విన్యస్తసాయంతన మల్లికేషు
కామోవసంతాత్యయమంద వీర్యః । కేశేషు లేభే బలమంగనానాం॥ ౫౦

ఆపింజరా బద్ధరజః కణత్వా । న్మంజర్యుదారా శుశుభేర్జునస్య
దగ్ధ్వాపి దేహంగిరిశేనరోషాత్ । ఖండీకృతాజ్యేవ మనోభవస్య॥ ౫౧

మనోజ్ఞగంధం సహకారభంగం । పురాణశీధుం నవపాటలంచ
సంబధ్నతా కామిజనేషు దోషాః । సర్వేనిదాఘావధినాప్రమృష్టాః॥ ౫౨

జనస్యతస్మిన్ సమయే విగాఢే । బభూవతుర్ద్వౌ సవిశేషకాంతౌ
తాపాపనోదక్షమ పాదసేవౌ । సచోదయస్థౌ నృపతిః శశీచ॥ ౫౩

అథోర్మిలోలోన్మదరాజహంసే । రోధోలతాపుష్పవహే సరయ్వాః
విహర్తుమిచ్ఛావనితాసఖస్య । తస్యాంభసి గ్రీష్మసుఖేబభూవ॥ ౫౪

సతీరభూమౌ విహితోపకార్యా । మానాయిభిస్తా మపకృష్టనక్రాం
విగాహితుం శ్రీమహిమానురూపం । ప్రచక్రమే చక్రధరప్రభావః॥ ౫౫

సాతీరసోపాన పథావతారా । దన్యోన్యకేయూర విఘట్టినీభిః
సనూపురక్షోభపదాభిరాసీ । దుద్విగ్నహంసా సరిదంగనాభిః॥ ౫౬

పరస్పరాభ్యుక్షణ తత్పరాణాం । తాసాం నృపోమజ్జనరాగదర్శీ
నౌసంశ్రయః పార్శ్వగతాం కిరాతీ । ముపాత్తవాల వ్యజనాం బభాషే॥ ౫౭

పశ్యావరోధైః శతశోమదీయై । ర్విగాహ్యమానో గలితాంగరాగైః
సంధ్యోదయః సాభ్రఇవైషవర్ణం । పుష్యత్యనేకం సరయూప్రవాహః॥ ౫౮

విలుప్తమంతః పురసుందరీణాం । యదంజనం నౌలులితాభిరద్భిః
తద్బధ్నతీభిర్మదరాగ శోభాం । విలోచనేషు ప్రతిముక్తమాసాం॥ ౫౯

ఏతాగురుశ్రోణిపయోధరత్వా । దాత్మానముద్వోఢుమశక్నువత్యః
గాఢాంగదైర్బాహుభిరప్సుబాలాః । క్లేశోత్తరం రాగవశాత్ప్లవంతే॥ ౬౦

అమీశిరీష ప్రసవావతంసాః । ప్రభ్రంశినోవారి విహారిణీనాం
పారిప్లవాః స్రోతసి నిమ్నగాయాః । శైవాలలోలాం శ్ఛలయంతి మీనాన్॥ ౬౧

అపుడుధనికులు ధారాగృ♦హమ్ములందుఁ । జల్లతుంపురయంత్రముల్ ♦ చల్లఁ జొచ్చెఁ
జందనపునీటఁగడగిన ♦ చలువఱాళ్ళఁ । గడపెరి నిదాఘతాపంబుఁ ♦ గడుముదమున॥ ౪౯

స్నానముసనైనతడియూర ♦ జారవిడిచి । ధూపమిడిసంజమల్లెల ♦ తోడఁదుఱుము
నంగవలువెట్టుకవులచే ♦ నంగజుండు । మనువుతోఁజన్నబలమును ♦ మరలఁబడసె॥ ౫౦

పుష్పాడిరిగూడియెట్టివై ♦ పొదలుపొడుగు । మద్దిపూఁగొమ్మమాడఁగా♦మదికిఁదోఁచె
హాయఁదుమారునిఁగాల్చిన ♦ యఱలఁగూడఁ । గోపమువఁద్రుంచిపైచిన ♦ గుణమవంగ॥ ౫౧

మావి ననలందుఁబ్రాఁకెడొ ♦ మన్మనుండుఁ । గ్రొత్తపాదిరిపువ్వులందుఁ ♦ జిత్తములరు
గంధమునుగూర్చిగ్రీష్మంబు ♦ కాముకులకు । సలిపినసమస్తదోషముల్ ♦ దులిపికొనియె॥

మండునావేసవినిఁజూడ ♦ రెండెపగిడికు । నెంతయును గాంతియుతములై ♦యొసఁగుచుండెఁ
బాదములఁగొల్చు వారితా♦పములనార్చు । నుదయమందున్ననృపతియు ♦ నుడుపతియును॥

లలిని దరఁగల మదమురా♦శమ్ములాగు । తటములనుబువ్వఁదీఁగెలు ♦ దనరుచుండు
సరయువుజలమ్ములనుగ్రీడ ♦ సలుపఁగోరె । సతులతోఁ జేఁదుకద్రిమ్మ ♦ సమయమందు॥

తీరములఁ బటగృహములు ♦ దీర్చినట్టి । ధీవరులు నక్రములఁబట్టి ♦ తెచ్చినట్టి
నదినివిహరింపఁదోడఁగె భూ♦నాథవరుఁ । చక్రితేజుండు దగుమహో♦త్సాహగతిని॥ ౫౫

గట్టుపెట్టులనిగిరెడు ♦ కాంతలప్డు । డొండొరులవండకడియాల ♦ రొయికలను
నందెలచుజేయుశబ్దమ్ము ♦ లచటనుండు । హంసలనుభీతిఁజెదరెడు ♦ నట్లుచేసె॥ ౫౬

చల్లులాడంగనొండొరుల్ ♦ సంభ్రమించు । చేడియలకేళిఁజూడంగ ♦ నోడనుండు
ధరణిపతితనప్రిక్కఁ జా♦మరముపైచు । నక్కిరాతకులోద్భవ ♦ కనియెనిట్లు॥ ౫౭

అంగరాగంబుకరఁగిపో ♦ నంతిపురపు । సతులుఎందలుక్రీడింప ♦ సరయువదిగో
యభ్రములతోడిసంధ్యోద ♦ యంబుకరణి । నెన్నఁగాఁగానియెన్నియో ♦ వన్నెలీనె॥

నగరివనితాజనంబుల ♦ నయనములను । జెలఁగుకాటుకనోడలు ♦ గలఁచునీరు
మూపిననుజూడదానికి ♦ మాఱుగాను । గూర్చెమదరాగమొప్పెడు ♦ గొప్పశోభ॥ ౫౯

కుచనితంబములెంతయుఁ ♦ గొప్పవౌట । భారమోర్వనియట్టి యీ♦పడుచువారు
బాహుపురిబంధకులువిన ♦ బాహువులను । గష్టమునదీదిరాటలోఁ ♦ గలుగుతమిని॥ ౬౦

క్రీడసల్పెడువీరి శి♦రీషకుసుమ్ము । భూషణంబులుపడి నదీ ♦ పూరమందుఁ
దేలియటునిటుఁబాచిని ♦ దినెడునాస । వమ్ముమీనమ్ములకునదె ♦ భ్రాంతిఁగొలిపె॥ ౬౧

ఆసాంజలాస్ఫాలనతత్పరాణాం । ముక్తాఫలస్పర్ధిషు శీకరేషు
పయోధరోత్సర్పిషు శీర్యమాణః । సంలక్ష్యతే నచ్ఛిదురోఽపి హారః॥ ౬౨

ఆవర్తశోభా నతనాభికాంతే । ర్భంగ్యో భ్రువాం ద్వంద్వచరాః స్తనానాం
జాతాని రూపావయవోపమానా । న్యదూరవర్తీని విలాసినీనాం॥ ౬౩

తీరస్థలీ బర్హిభిరుత్కలాపైః । ప్రస్నిగ్ధకేకైరభినంద్యమానం
శ్రోత్రేషు సంమూర్ఛతి రక్తమాసాం । గీతానుగం వారిమృదంగవాద్యం॥ ౬౪

సందష్టవస్త్రేష్వబలానితంబే । ష్విందుప్రకాశాంతరితోడుతుల్యాః
అమీజలాపూరిత సూత్రమార్గా । మౌనంభజంతే రశనాకలాపాః॥ ౬౫

ఏతాః కరోత్పీడితవారిధారా । దర్పాత్సఖీభిర్వదనేషు సిక్తాః
వక్రేతరాగ్రైరలకైస్తరుణ్య । శ్చూర్ణారుణాన్ వారిలవాన్ వమంతి॥ ౬౬

ఉద్బంధకేశశ్చ్యుతపత్త్రలేఖో । విశ్లేషిముక్తాఫలపత్త్రవేష్టః
మనోజ్ఞఏవ ప్రమదాముఖానా । మంభోవిహారాకులితోఽపివేషః॥ ౬౭

సనౌవిమానాదవతీర్యరేమే । విలోలహారః సహతాభిరప్సు
స్కంధావలగ్నోద్ధృతపద్మినీకః । కరేణుభిర్వన్య ఇవద్విపేంద్రః॥ ౬౮

తతోనృపేణానుగతాః స్త్రియస్తా । భ్రాజిష్ణునాసాతిశయం విరేజుః
ప్రాగేవముక్తానయనాభిరామాః । ప్రాప్యేంద్రనీలం కిముతోన్మయూఖం॥ ౬౯

వర్ణోదకైః కాంచనశృంగముక్తై । స్తమాయతాక్ష్యః ప్రణయాదసించన్
తథాగతః సోఽతితరాం బభాసే । సధాతునిష్యంద ఇవాద్రిరాజః॥ ౭౦

తేనావరోధప్రమదాసఖేన । విగాహమానేన సరిద్వరాంతాం
ఆకాశగంగా రతిరప్సరోభి । ర్వృతోమరుత్వాననుయాతలీలః॥ ౭౧

యత్కుంభయోనే రధిగమ్యరామః । కుశాయరాజ్యేన సమందిదేశ
తదస్య జైత్రాభరణం విహర్తు । రజ్ఞాతపాతం సలిలేమమజ్జ॥ ౭౨

స్నాత్వా యథాకామ మసౌసదార । స్తీరోపకార్యాం గతమాత్రఏవ
దివ్యేనశూన్యం వలయేనబాహు । మపోఢనేపథ్య విధిర్దదర్శ॥ ౭౩

జయశ్రియః సంవననం యతస్త । దాముక్తపూర్వం గురుణాచయస్మాత్
సేహేఽస్య నభ్రంశ మతోనలోభాత్ । సతుల్యపుష్పాభరణో హి ధీరః॥

జలముఁజిమ్ముటలోన నా♦సక్తులౌట । ముత్యములమించిశీకరాల్ ♦ పొదలుచుంట
హారములు తెగి కుచముల♦ జాఱుమన్నఁ । దెలియలోకయింత మీనియుఁ♦ దెలియరైరి॥ ౬౨

బొడ్డునుసిఁబోలఁదరఁగలఁ ♦ బోలభామలు । జక్కవలఁబోలఁగుచములు ♦ సౌరునందు
నంగములఁబోల్పవిఖ్యాతి ♦ మైనవెల్ల । వింత గాపీరిచెంత నే ♦ వెలసెనిచట॥ ౬౩

జలములనుబుట్టుధింధిమి ♦ శబ్దమదిగో । స్త్రీలగీతములనుగూడి ♦ తీరమందుఁ
బురులువిచ్చినమధుగమౌ ♦ స్వరముగన్న । శిఖులుగొనియాడ శ్రావ్యమై ♦ చెవినిబడియె॥

అతివలనితంబములనీట ♦ నంటికొన్న । వస్త్రములమీఁది మొలనూళ్ళు ♦ వఱలుచంద్ర
కాంతినడఁగినచుక్కల ♦ కరణినుండి । బెజ్జములనీరుసొచ్చిన ♦ వీడెరవము॥ ౬౪

కాంతలుజలమ్ముగర్వానఁ ♦ గరములెత్తి । చిమ్మఁగామాఱుచిమ్మెడు ♦ చెలులజలము
గ్రిమ్మమోముల సగశాల ♦ కములకొనలఁ । గుంగుమపురక్తబిందులఁ ♦ గురిసెనవిగో॥ ౬౫

జలవిహారము చేసెంత ♦ కలఁగియున్నఁ । గురులుముడిపీడిపత్త్రిముల్ ♦ గరఁగియుంట
వెలయుముత్యాలజాముకాలు ♦ వ్రేలుచుంట । నింతుల మొగమ్ములొప్పారె ♦ నెంతయేని॥

ఓడనెగివారితోనీటఁ ♦ గ్రీడసలిపె । నిటునటుఁజలింపహారమ్ము ♦ నృపతిమౌళి
వనగజేంద్రంబు త్రెంచిన ♦ వనజలతను । మొదనిడికరేణుబనుగూడి ♦ మెలఁగుకరణి॥ ౬౭

అట్టులొప్పెడునృపునితో ♦ ననుగమించి । యతివలెంతయుఁవఱలిరి ♦ యందముగను
మొదటముత్తముసేచూడ ♦ ముదముఁగొల్ప । నీలమునుగూడిమెఱయు వర్ణింపఁదరమె॥

పైఁడిచిమ్మనకోవులఁ ♦ బడఁతులపుడు । రంగులజలమ్ములతనిపైఁ ♦ బొంగిమురియు
నెంతయును గైరికపువాఁగు ♦ తెసఁగుచుండు । నద్రిరాజంబువలెఁబొల్చె ♦ నవనిధవుఁడు॥

ఆనదీరాజమునఁ దన ♦ యంతిపురపు । సతులతోడవిహారంబు ♦ సలుపునృపుఁడు
దివిజగంగను దేవతా ♦ స్త్రీలతోడఁ । గేళియొనరించు సురపతి ♦ లీలనొప్పె॥ ౭౦

కుంభభవసదత్తమైగల్పుఁ ♦ గొల్పునట్టి । భూరిరాజ్యముతోరామ ♦ భూధవుండు
పాదలికుశునకునిడినట్టి ♦ భూషసడలి । యేటఁబడెఁగుంపుతజనతఁ ♦ డెఱుఁగకుండ॥ ౭౧

తృప్తిగాస్నానమొనరించి ♦ దేవితోడఁ । దీరపటభవనంబును ♦ జేరియుతఁడు
వస్త్రములుదాల్పఁబోఁగాంచె ♦ బాహువందు । దివ్యకలయంబులేకుంట ♦ దీనుఁడగుచు॥

జయగమనుగూర్చుదివ్యమౌ ♦ సాధనంబు । మున్ను జనకుఁడు దాల్చిన ♦ భూషణంబు
గానవకేఁడొవ్వఁడెడల లో♦భానఁగాను । ధీరునకుఁబూలువగలొక్క ♦ తీరుగాదె॥ ౭౩

తతః సమాజ్ఞాపయదాశు సర్వా । నానాయినస్తద్విచయే నదీష్ణాన్
వంధ్యశ్రమాస్తే సరయూం విగాహ్య । తమూచురమ్లాన ముఖప్రసాదాః॥ ౭౫

కృతః ప్రయత్నో నచ దేవలబ్ధం । మగ్నం పయస్యాభరణోత్తమం తే
నాగేన లౌల్యాత్కుముదేన నూన । ముపాత్త మంతర్హ్రదవాసినా తత్॥ ౭౬

తతః సకృత్వా ధనురాతతజ్యం । ధనుర్ధరః కోప విలోహితాక్షః
గారుత్మతం తీరగతస్తరస్వీ । భుజంగనాశాయ సమాదదే౽స్త్రం॥ ౭౭

తస్మిన్ హ్రదః సంహితమాత్రఏవ । క్షోభాత్సమావిద్ధ తరంగహస్తః
రోధాంసి నిఘ్నన్నవపాతమగ్నః । కరీవవన్యః పరుషం రరాస॥ ౭౮

తస్మాత్సముద్రాదివ మథ్యమానా । దుద్వృత్తనక్రాత్సహసోన్మమజ్జ
లక్ష్మ్యేవసార్ధం సురరాజవృక్షం । కన్యాం పురస్కృత్య భుజంగరాజః॥ ౭౯

విభూషణప్రత్యుపహారహస్త । ముపస్థితం వీక్ష్య విశాం పతిస్తం
సౌపర్ణమస్త్రం ప్రతిసంజహార । ప్రహ్వేష్వనిర్బంధరుషోహిసంతః॥ ౮౦

త్రైలోక్యనాథప్రభవం ప్రభావాత్ । కుశం ద్విషామంకుశమస్త్రవిద్వాన్
మానోన్నతేనాప్యభివంద్యమూర్ధ్నా । మూర్ధాభిషిక్తం కుముదో బభాషే॥ ౮౧

అవైమి కార్యాంతర మానుషస్య । విష్ణోః సుతాఖ్యామపరాం తనుం త్వాం
సో౽హం కథం నామ తవాచరేయ । మారాధనీయస్య ధృతేర్విఘాతం॥ ౮౨

కరాభిఘాతోత్థిత కందుకేయ । మాలోక్య బాలాతికుతూహలేన
జవాత్పతజ్జ్యోతి రివాంతరిక్షా । దాదత్త జైత్రాభరణం త్వదీయం॥ ౮౩

తదేతదాజాను విలంబినా తే । జ్యాఘాతరేఖా కిణలాంఛనేన
భుజేనరక్షా పరిఘేణభూమే । రుపైతుయోగం పునరంసలేన॥ ౮౪

ఇమాంస్వసారంచ యవీయసీం మే । కుముద్వతీం నార్హసి నానుమంతుం
ఆత్మాపరాధం నుదతీంచిరాయ । శుశ్రూషయా పార్థివ పాదయోస్తే॥ ౮౫

ఇత్యూచివానుపహృతాభరణః క్షితీశం । శ్లాఘ్యో భవాన్ స్వజన ఇత్యనుభాషితారం
సంయోజయాం విధివదాస సమేతబంధుః । కన్యామయేన కుముదః కులభూషణేన॥

తస్యాః స్పృష్టే మనుజపతినా సాహచర్యాయహస్తే
మాంగల్యోర్ణావలయిని పురః పావకస్యోచ్ఛిఖస్య

దానిపెదుకంగనదినీఁడ ♦ దక్షులైన । జాలరులనెల్లఁబంచిన ♦ సరయువందు
వెదకివేసారివారలు ♦ విఫలులగుచు । వచ్చి తెల్పిరిమునికాంతి ♦ వాడకిట్లు॥ ౭౫

చేరితివియత్నములు గాని ♦ చిక్కదేదు । మునిఁగిపోయినభవదీయ ♦ భూషణంబు
పొదలుఁగుముదాఖ్యనాగుఁడే ♦ హ్రదముక్రిందఁ । వాఁడుహరియించియుండుఁడులో ♦ భమునదీని॥

అనఁడగోపరణతుఁడై ♦ యానృపస్వ । ప్రాకటబలాఢ్యుఁడో నర♦పాలమౌళి
చేరితీరంబుఁజాపానఁ ♦ జేర్చినారి । సర్పమునజంప గారుడా♦స్త్రమునదీని॥ ౭౭

అలుఁగుఁగూర్చినమాత్రన ♦ నాహ్రదంబు । దొద్దయుఁగలఁగిపించి హ♦స్తములవీచి
తటులుడిగఁబాఱిగోతిలోఁ ♦ దగులుపడిన । సర్పగజవట్ల ఘోర ర♦వంబొనర్చె॥ ౭౮

అప్పుడువకరాళిఁగలఁగ నా ♦ హ్రదమునుండి । పాదమెఁగన్యాస వేతుఁడై ♦ భుజగరాజు
తరసఁబడినట్టి పాలస♦ద్రమ్మునుండి । పాదమినరమాయ తావర ♦ భుజవట్లు॥ ౭౯

మరలఁడనకీయ్యఁదెచ్చిన ♦ మండనంబు । సానికరమునవీక్షించి ♦ యానృపాలుఁ
డట్టిదించెను వైనతే♦యాస్త్రమప్పుడు । సతులరౌ దఁగోపదీతుఁ దా♦లుతురెఘునలు॥ ౮౦

ఎంతమనోన్నతినిగని ♦ రౌసగుచున్న । వైనతేయాస్త్రమిదుఁడొట ♦ వంచిశిరము
సజ్జగన్నాథపుత్రున ♦ కనినతికిఁ । గుశునకుంబారొఁకుశునకు స♦ఖ్యముదుఁడనిరె॥ ౮౧

వేలుపనికయిమానవ ♦ వేషమూని । నట్టిశ్యాసినతఁడను ♦ నంకమునను
మాలురూపంబునెత్తిన ♦ మాన్యుఁడీవు । నేనునీప్రీతిఁజెలుపఁగా ♦ నెంతవాఁడ॥ ౮౨

చేతనగయఁగఁగొట్టిన ♦ చేఁడకోలకు । మిడికిఁజూచునిబ్బాల ♦ మింటనుండి
చుక్కనరవేగమనజార♦ చున్ననీదు । భూషఁగనుఁగొనివేడ్క మైఁ♦ బొమ్మకొనియె॥ ౮౩

స్థిరగుణాకిణాంకములచేతఁ ♦ దేజరిల్లి । జానువులదాఁకఁ వ్రేలాడి ♦ జగతిగాచు
పరిఘుయగునీదుబలమైన ♦ బాహావనను । వఱలనిదిగూర్పఁబడుఁగాక ♦ మానవేంద్ర॥ ౮౪

చిరముగానీపదపద్మముల ♦ సేవఁజేసి । తాను నీకనొసర్చిన ♦ తప్పిదమ్ముఁ
దొలఁచికొనసెంచెనాగ♦ చేరియటిమె । తగదెగ్రహియింప నీకుమ♦ద్యుతినిన్నమణి॥ ౮౫

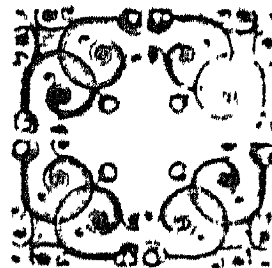
అంచు భూషణమొసఁగినఁ ♦ గాంచితన్న । శ్లాఘ్యబంధుండవీవను ♦ తన్మహరునకు
బంధువులఁగూడిధన్యాత్మ ♦ ఫణిపిఁగూర్చెఁ । గుణవణినిగన్యఁగుముదుఁడు ♦ కూర్మిమీఱ॥

ఉ॥ మంగళకంకణంబమరు ♦ మానినిహస్తము సాహచర్యకై
మంగళమూర్తిభూషభుఁడు ♦ మంత్రదునగ్నికి ముందుఁబట్టినన్

దివ్యస్తూర్యధ్వని రుదచరద్వ్యశ్నువానో దిగంతాన్
గంధోదగ్రంత దనువవృషుః పుష్పమాశ్చర్య మేఘాః॥ ౮౭

ఇత్థంనాగస్త్రిభువనగురో రౌరసం మైథిలేయం
లబ్ధ్వాబంధుం తమపిచకుశః పంచమం తక్షకస్య
ఏకః శంకాం పితృవధరిపో రత్యజ ద్వైనతేయా
చ్ఛాంతవ్యాళా మవనిమపరః పౌరకాంతశ్శశాస॥ ౮౮

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాళిదాసకృతౌ
కుముద్వతీపరిణయో నామ షోడశస్సర్గః



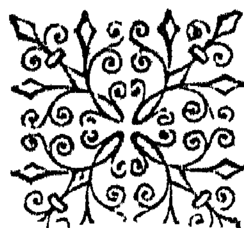
మంగళదేవతూర్యములు ♦ మ్రోసె దిగంతమంటుచున్
మంగళమేఘముల్ గురిసె ♦ మంజులగంధసుమప్రవర్షమున్॥ ౭౭

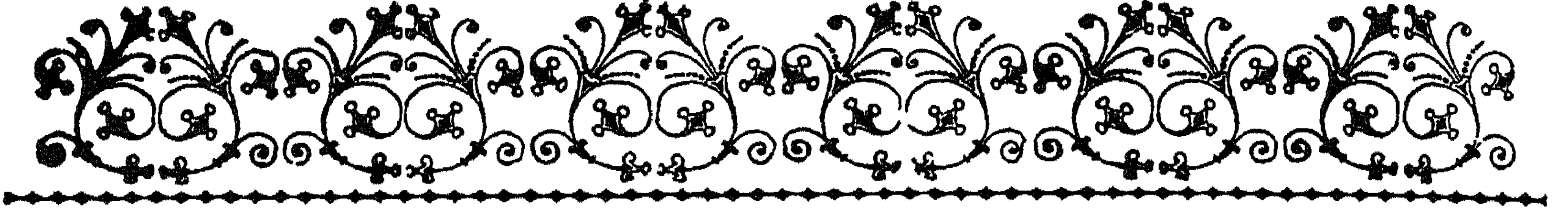
సీ॥ యజ్ఞగంబులకును ♦ మూలమైగురువాయి । గరిమవహించినయట్టి ♦ రామునకును
బ్రవిమలగుణములఁ ♦ బాసమైనట్టి । చరితనొప్పారిన ♦ జానకికిని
బుత్రుఁడైపొల్చిన ♦ భూపశిరోమణి । యొప్పుచుట్టంబయ్యె ♦ నురగపతికిఁ
దక్షుకు సేనప ♦ తరమువాఁడయినట్టి । కుముదుండుబంధువు ♦ కుశునకయ్యె

గీ॥ నొకఁడు పితృసఖశత్రుఁడై ♦ యుండినట్టి
వైనతేయునిభయమును ♦ వదలి మనియె
మఱియొకఁడు సర్పములుశాంతిఁ ♦ బరఁగఁబ్రజకు
మిత్రుఁడైభూరిమహిమతో ♦ ధాత్రి నేలె॥ ౭౮

గద్య

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా బుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువంశంబునందుఁ
గుముద్వతీ పరిణయంబను షోడశాశ్వాసము
సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్

సప్తదశః సర్గః

—:o:—

అతిథిం నామకాకుత్స్థా । త్పుత్రం ప్రాప కుముద్వతీ
పశ్చిమాద్యామినీయామాత్ । ప్రసాదమివచేతనా॥ ౧

సపితుః పితృమాన్వంశం । మాతుశ్చానుపమద్యుతిః
అపునాత్సవితేవోభౌ । మార్గావుత్తరదక్షిణౌ॥ ౨

తమాదౌ కులవిద్యానా । మర్థమర్థవిదాంవరః
పశ్చాత్పార్థివ కన్యానాం । పాణిమగ్రాహయత్పితా॥ ౩

జాత్యస్తేనాభిజాతేన । శూరః శౌర్యవతాకుశః
అమన్యతైక మాత్మాన । మనేకం వశినావశీ॥ ౪

సకులోచిత మింద్రస్య । సాహాయ్యకముపేయివాన్
జఘానసమరే దైత్యం । దుర్జయం తేనచావధి॥ ౫

తం స్వసానాగరాజస్య । కుముదస్య కుముద్వతీ
అన్వగాత్కుముదానందం । శశాంకమివకౌముదీ॥ ౬

తయోర్దివస్పతేరాసీ । దేకః సింహాసనార్ధభాక్
ద్వితీయాపి సఖీశచ్యాః । పారిజాతాంశభాగినీ॥ ౭

తదాత్మసంభవం రాజ్యే । మంత్రివృద్ధాః సమాదధుః
స్మరంతః పశ్చిమామాజ్ఞాం । భర్తుః సంగ్రామయాయినః॥ ౮

తేతస్య కల్పయామాసు । రభిషేకాయశిల్పిభిః
విమానం నవముద్వేది । చతుఃస్తంభ ప్రతిష్ఠితం॥ ౯



శ్రీ

రఘువంశము.

సప్తదశాశ్వాసము.

గీతములు.

విశద కాకుత్స్థ మణియైన ♦ కుశునివలనఁ । గనెఁ గుముద్వతి యతిథినాఁ ♦ దనయునతుని
యామినికిఁ దుదనొప్పెడు ♦ జాము వలన । స్వాంత మెంతయుఁ దెలివిని ♦ బడయునట్లు॥

దక్షిణోత్తర మార్గముల ♦ తరణిద్యుమణి । వెలయఁజేసెను కరణిఁ దా ♦ వెలయఁజేసెఁ
దల్లిదండ్రుల కులములఁ ♦ దండ్రిఁ బంటి । యతుల తేజోనిధాన మ♦య్యతిథి సుమతి॥ ౨

అర్థవిదులందు నగ్రణి ♦ యైనతండ్రి । యాత్మజాతునిఁ గులవిద్య ♦ లందుఁ దొలుతఁ
గుశలునిగఁ జేసి యావలఁ ♦ గూర్మిఁ గొలిపె । రాచకన్నెలఁ జేపట్టి ♦ రహిఁ వహింప॥ ౩

నిర్మలాన్వయశౌర్యాత్మ ♦ నిగ్రహములఁ । బొందియులరారుచుండెడు ♦ పుత్రుఁ గాంచి
నిర్మలాన్వయశౌర్యాత్మ ♦ నిగ్రహములఁ । గన్నకుశుఁ డెంచెఁ దా నొంటి♦గా నటంము॥ ౪

తనకులోచితమైనట్టి ♦ ధర్మమునను । వజ్రికి సహాయ మొనరించు ♦ పనికిఁ బోయి
దుర్జయాసురు సమరానఁ ♦ దుంచివైచి । వానిచేఁ బడె నప్పుడే ♦ తానుగూడ॥ ౫

కువలయానందుఁ జంద్రుని ♦ గూడిచనెడు । వెన్నెలను బోలెఁ గుముదుఁడను ♦ పన్నగేంద్రు
ననుజయైన కుముద్వతి ♦ యనుగమించె । నవనిహర్షానహర్షమ్ము ♦ నందువిభుని॥ ౬

వారిలో నొకఁడయ్యెను ♦ వజ్రి యైన । యర్ధసింహాసనంబున ♦ కర్మభాగి
యొక్కతయ్యెను శచికిఁ దా ♦ నుచితసఖియుఁ । బారిజాతంబునందలి ♦ పాలికాఁపు॥ ౭

అంతసమరాన కేగుచో ♦ నవనివిభుఁడు । దమకునిడినట్టియాజ్ఞను ♦ దలఁచి యప్పు
డతనిసుతరత్నమైకారిలు ♦ నతిథినిడిరి । రాజ్యమునవృద్ధసచివులు ♦ రాజభక్తి॥ ౮

చెలఁగి వారలు పట్టాభి♦షేకమునకు । శిల్పులను గొల్పి నిర్మింపఁ ♦ జేసిరంత
నున్నతంబైన వేదియుఁ ♦ జెన్నుమీఱు । నాల్గుకంబాలుగల విమా♦నంబునొకటి॥ ౯

తత్రైనం హేమకుంభేషు । సంభృతైస్తీర్థవారిభిః
ఉపతస్థుః ప్రకృతయో । భద్రపీఠోపవేశితం॥ ౧౦

నదద్భిః స్నిగ్ధగంభీరం । తూర్యై రాహతపుష్కరైః
అన్వమీయత కల్యాణం । తస్యావిచ్ఛిన్న సంతతి॥ ౧౧

దూర్వాయవాంకుర ప్లక్ష । త్వగభిన్న పుటోత్తరాన్
జ్ఞాతివృద్ధైః ప్రయుక్తాన్ స । భేజే నీరాజనావిధీన్॥ ౧౨

పురోహిత పురోగాస్తం । జిష్ణుం జైత్రై రథర్వభిః
ఉపచక్రమిరే పూర్వ । మభిషేక్తుం. ద్విజాతయః॥ ౧౩

తస్యౌఘ మహతీమూర్ధ్ని । నిపతంతీ వ్యరోచత
సశబ్ద మభిషేక శ్రీ । ర్గంగేవ త్రిపురద్విషః॥ ౧౪

స్తూయమానః క్షణే తస్మిన్ । నలక్ష్యత సబందిభిః
ప్రవృద్ధ ఇవపర్జన్యః । సారంగై రభినందితః॥ ౧౫

తస్యసన్మంత్రపూతాభిః । స్నానమద్భిఃప్రతీచ్ఛతః
వవృధేవైద్యుతస్యాగ్నే । ర్వృష్టిసేకాదివద్యుతిః॥ ౧౬

సతావదభిషేకాంతే । స్నాతకేభ్యోదదౌవసు
యావ తేషాంసమాప్యేరన్ । యజ్ఞాః పర్యాప్తదక్షిణాః॥ ౧౭

తేప్రీతమనసస్తస్మై । యామాశిషముదైరయః
సాతస్యకర్మనిర్వృత్తై । ర్దూరంపశ్చాత్కృతాఫలైః॥ ౧౮

బంధచ్ఛేదంసబద్ధానాం । వధార్హాణామవధ్యతాం
ధుర్యాణాంచధురో మోక్ష । మదోహంచాదిశద్గవాం॥ ౧౯

క్రీడాపతత్రిణోప్యస్య । పంజరస్థాఃశుకాదయః
లబ్ధమోక్షాస్త దాదేశా । ద్యథేష్టగతయోభవన్॥ ౨౦

తతఃకక్ష్యాంతరన్యస్త । గజదంతాసనంశుచి
సోత్తరచ్ఛదమధ్యాస్త । నేపథ్యగ్రహణాయసః॥ ౨౧

తంధూపాశ్యానకేశాంతం । తోయనిర్ణిక్తపాణయః
ఆకల్ప సాధనై స్తైస్తై । రుపసేదుః ప్రసాధకాః॥ ౨౨

భద్రపీఠాసనస్థుల ♦ నలువురన్ । యాసని చెంగటనుంచిరి ♦ యమలతీర్థ
వారిపూరిత హేమకుంభ ములఁగొనుచు । సంభ్రమమున మీఱు భక్తితో ♦ సచివులెల్ల॥ ౧౦

తెఱవఁబడినట్టి ముఖముల ♦ నిర్గమముగ । గనకములీనుచునుండు సౌవర్ణ్యములై తెరల్చి
నతఁడు విచ్చేసెను ప్రస్థాను ♦ నందునట్టి । నిత్యకల్యాణములచేత ♦ నెగడునంత॥ ౧౧

గరికె యవాంకురమ్ములు ♦ గలిసినట్టి । పలువనౌషధిపట్టులు ♦ పల్లవములు
ప్రీతితో స్నానీయ ద్రవ్యము లర్పించుచుండ । నతఁడు నీరాజనముఁ గాంచె ♦ శాస్త్రవిధిని॥ ౧౨

విప్రవరులు పురోహితుఁ ♦ డట్టియుండు । నిజ తపముల గొల్పు శక్తిచే ♦ వెలయుచుండు
నందితాధర్వ వేదమంత్రాళి చేత । నొగదునభిషేక మొనరింపఁ ♦ దొడఁగిరపుడు॥ ౧౩

అతని తలమీఁద నభిషేక ♦ మంచు సాగెసి । పడుచునుండెడు జలధార ♦ భవ్యమగుచుఁ
ద్రిపుర వైరిశిరంబున ♦ దీనుచుండె । పడెడు విమలాంబువుల గంగ ♦ పగిది మెఱసె॥ ౧౪

చాతకమ్ములు సోగఁదాఁ ♦ బర్జన్యమూర్తి । యంతికంతకుఁ బోద లేదు ♦ నట్టులపుడు
వందిజనములు పోగడంగ ♦ ప్రభువు కూడ । నంతకంతకుఁ బొదలెను ♦ హర్షమునను॥ ౧౫

వృష్టిజలముల చేతను ♦ విద్యుదగ్ని । ప్రజ్వరిల్లెడు కగణిని ♦ ప్రభువరుండు
మంత్రపూతజలమ్ముల ♦ మజ్జనంబు । చేత దేదీప్యమానుఁడై ♦ చెలఁగుచుండె॥ ౧౬

అంత నభిషేక కార్యంబు ♦ సాంతమైన । వారి యజ్ఞసమాప్తికి ♦ వలసినంత
సిరుల నే గాక దక్షిణ ♦ దీర్చియిచ్చె । స్నాతకుల కెల్ల నధ్వరా ♦ స్వామి వారి॥ ౧౭

ప్రీతి స్నాతకులిద్ద దీ ♦ వెనల సలము । లపుడెగా కొదవఁగనుండె ♦ నెపుడొ ముందు
భూపవంశప్రభు గాకృత ♦ పుణ్యమెల్ల । వెంటవెంట నెఖలియించు ♦ చుంటఁ జేసి॥ ౧౮

బద్ధులగు వారి బంధముల్ ♦ బాపివేయు । వధ్యులగు వారిఁ జంపక ♦ వదలివేయు
బరువుపశువుల పై మోపఁ ♦ బడక యుండ । నాలఁ బిదుకక యుండంగ ♦ నాజ్ఞయొసఁగె॥

పంజరమ్ములఁ బెట్టంగఁ ♦ బడినయట్టి । కీరములు మొదలుగఁ గల్గు ♦ కేళికొఱకు
నైన పక్షులు కూడ న ♦ య్యాతిథ మాజ్ఞ । విడివడి విహారము సల్పె ♦ విచ్చలవిడి॥ ౨౦

అన్నప్రాశనమందు హ ♦ ర్మ్యాంగణమున । నమలతర వస్త్ర శోభిత ♦ మయినయట్టి
శుభ్రగజచర్మపీఠిపై ♦ సొగసు మీఱ । నధివసించె నలంకృతి ♦ నందుకొఱకు॥ ౨౧

కడిగికొని వక్త్రముఁ గానీటఁ ♦ గరతలముల । నతని కొఱ వెంటు ప్రికలనున్న ♦ యట్టి తపిని
ధూమమున వాస్చి భూషలఁ ♦ దొడుగువారు । నగచరుని చెంతనుండిరి ♦ నగల్లఁ దాల్చి॥ ౨౨

తస్య ముక్తా గుణోన్నద్ధం । మౌళిమంతర్గతస్రజం
ప్రత్యూపుః పద్మరాగేణ । ప్రభామండల శోభినా॥ ౨౩

చందనేనాంగరాగంచ । మృగనాభి సుగంధినా
సమాపయ్య తతశ్చక్రుః । పత్త్రం విన్యస్త రోచనం॥ ౨౪

ఆముక్తాభరణః స్రగ్వీ । హంసచిహ్న దుకూలవాన్
ఆసీదతిశయ ప్రేక్ష్యః । సరాజ్యశ్రీ వధూవరః॥ ౨౫

నేపథ్య దర్శినశ్ఛాయా । తస్యాదర్శే హిరణ్మయే
విరరాజోదితే సూర్యే । మేరౌ కల్పతరోరివ॥ ౨౬

సరాజ కకుదవ్యగ్ర । పాణిభిః పార్శ్వ వర్తిభిః
యయావుదీరితాలోకః । సుధర్మానవమాం సభాం॥ ౨౭

వితానసహితం తత్ర । భేజే పైతృక మాసనం
చూడామణిభిరుద్ఘృష్ట । పాదపీఠం మహీక్షితాం॥ ౨౮

శుశుభే తేన చాక్రాంతం । మంగళాయతనం మహత్
శ్రీవత్సలక్షణం వక్షః । కౌస్తుభే నేవకేశవం॥ ౨౯

బభౌ భూయః కుమారత్వా । దధిరాజ్యమవాప్యసః
రేఖాభావాదుపారూఢః । సామగ్ర్యమివ చంద్రమాః॥ ౩౦

ప్రసన్న ముఖరాగంతం । స్మితపూర్వాభిభాషిణం
మూర్తిమంత మమన్యంత । విశ్వాసమనుజీవినః॥ ౩౧

సపురం పురుహూతశ్రీః । కల్పద్రుమ నిభధ్వజాం
క్రమమాణ శ్చకారద్యాం । నాగేనై రావతౌ జసా॥ ౩౨

తస్యైకస్యోచ్ఛ్రితం ఛత్త్రం । మూర్ధ్ని తేనా మలత్విషా
పూర్వరాజవియోగౌష్మ్యం । కృత్స్నస్య జగతో హృతం॥ ౩౩

ధూమాదగ్నేః శిఖాః పశ్చా । దుదయాదంశవో రవేః
సోతీత్య తేజసాం వృత్తిం । సమమేవోత్థితో గుణైః॥ ౩౪

తం ప్రీతివిశదైర్నేత్రై । రన్వయుః పౌరయోషితః
శరత్ప్రసన్నై ర్జ్యోతిర్భి । ర్విభావర్య ఇవధ్రువం॥ ౩౫

విరులదండలుముత్తెంపు ♦ సరులుగూడి । యున్నయాతనిమౌళిలో ♦ నుంచిరపుడు
పద్మరాగమణిప్రభల్ ♦ పర్వుచుండు । భూరిశోభాకరంబులు ♦ భూషణములు॥ ౨౩

చారుమృగమదపరిమళ ♦ చందనమున । నంగరాగంబుఁగూర్చి స♦మంచితముగ
మంచిగోరోజనముచేత ♦ మించునట్లు । చిత్రపత్త్రంబులిడిరి వి♦చిత్రమగను॥ ౨౪

తొడవులిడి మేనవిరిదండ ♦ మెడను బెట్టి । హంసచిత్రంబులంతట ♦ నమరునట్టి
డంబుమీఱిన నరదుకూ♦లంబు గట్టి । మెఱసెనెంతయు రాజ్యల♦క్ష్మీవరుండు॥ ౨౫

తనదుసింగారమును హేమ ♦ దర్పణమున । వేడ్కఁగనునట్టినృపు ప్రతి♦బింబమొప్పె
భాస్కరోదయమున మేరు ♦ పర్వతమున । వెలయుకల్పతరుప్రతి ♦ బింబమట్లు॥ ౨౬

పాణులనురాజచిహ్నముల్ ♦ పట్టికొలుచు । పార్శ్వవర్తులుజయజయ ♦ ధ్వనులు సేయ
దేవసభయానుధర్మకుఁ ♦ డీసిపోని । సభకువేంచేసె నారాజ ♦ చంద్రుఁడపుడు॥ ౨౭

రాజమౌళిభూషణ ♦ రాజినొగసి । కాళ్లుపదపీఠమును మేలు ♦ మేలుకట్టు
గలిగి పైత్రికి పైకడుఁ ♦ జెలఁగునట్టి । చారుసింహాసనంబునఁ ♦ గూరుచుండె॥ ౨౮

ఆతనితోఁగూడి శ్రీవత్స ♦ మనఁగఁబరఁగు । నాసభచెలంగె మంగళా ♦ యతనమగుచు
నమలశ్రీవత్సచిహ్నిత ♦ మైతనర్చు । కౌస్తుభముతోడి విష్ణు వ♦క్షంబుకరణి॥ ౨౯

బాల్యమునవీడి వెంటనే ♦ భవ్యమైన । పూర్ణరాజ్యంబుదాల్చిన ♦ భూధవుండు
రేఖరేఖగఁగాక్రొక్క ♦ రేఖతోనె । పూర్ణతనుగన్నశశివలెఁ ♦ బొల్చుచుండె॥ ౩౦

ఎప్పుడునుమోముకళకళ ♦ లీనుచుండఁ । గూడిచిఱునవ్వుతోమాట ♦ లాడుచుంట
నిట్లు విశ్వాసమేరూప ♦ మెత్తెనంచు । నెంచుచుందురుపరిజను ♦ లెల్లనతని॥ ౩౧

కల్పతరువులఁబోల్చ నా♦కంబులందు । పురినిఁజౌదంతిబలమొప్ప ♦ కరినినెక్కి
సిరులశక్రోపముఁడు జేఁడు ♦ తిరుగుచుండి । దానిస్వర్గపురమ్మునాఁ ♦ దనరఁజేసె॥ ౩౨

నరసితచ్ఛత్రమాతని ♦ శిరముమీఁద । దివ్యమైనట్టికాంతితోఁ ♦ దేజరిల్లి
పూర్వరాజవియోగానఁ ♦ బొడమినట్టి । జనులలోపలితాపముల్ ♦ జల్లపఱిచె॥ ౩౩

పొగకుసాలనగ్నిలోఁ ♦ బొడముమంట । ప్రొద్దుపొడిచినపిమ్మటఁ ♦ బొడుచురశ్మి
యిట్టితేజమ్ములందలి ♦ స్ఫూర్తిమించి । యతఁడుదయమందె సర్వగు♦ణాళితోనె॥ ౩౪

పౌరసుందరులానర ♦ పాలచంద్రు । ననుగమించిరి ప్రేమచే ♦ నలరుకనుల
ధ్రువునిశారదరాత్రులు ♦ తొలఁగకుండ । మించుచుక్కలతో వెంబ♦డించునట్లు॥ ౩౫

అయోధ్యాదేవతాశ్చైనం । ప్రశస్తాయతనార్చితాః
అనుదధ్యురనుధ్యేయం । సాన్నిధ్యైః ప్రతిమాగతైః॥ ౩౬

యావన్నాశ్యాయతే వేది । రభిషేకజలాప్లుతా
తావదేవాస్య వేలాంతం । ప్రతాపః ప్రాప దుస్సహః॥ ౩౭

వసిష్ఠస్య గురోర్మంత్రాః । సాయకాస్తస్య ధన్వినః
కింతత్సాధ్యం యదుభయే । సాధయేయుర్న సంగతాః॥ ౩౮

సధర్మస్థసఖః శశ్వ । దర్థిప్రత్యర్థినాం స్వయం
దదర్శ సంశయచ్ఛేద్యాన్ । వ్యవహారానతంద్రితః॥ ౩౯

తతః పరమభివ్యక్త । సౌమనస్యనివేదితైః
యుయోజ పాకాభిముఖై । ర్భృత్యాన్విజ్ఞాపనాఫలైః॥ ౪౦

ప్రజాస్తద్గురుణా నద్యో । నభసేవ వివర్ధితాః
తస్మింస్తు భూయసీం వృద్ధిం । నభస్యే తా ఇవాయయుః॥ ౪౧

యదువాచ న తన్మిథ్యా । యద్దదౌ న జహార తత్
సోఽభూద్భగ్నవ్రతః శత్రూ । నుద్ధృత్య ప్రతిరోపయన్॥ ౪౨

వయోరూపవిభూతీనా । మేకైకం మదకారణం
తాని తస్మిన్సమస్తాని । న తస్యోత్సిషిచే మనః॥ ౪౩

ఇత్థం జనితరాగాసు । ప్రకృతిష్వనువాసరం
అక్షోభ్యః స నవోఽప్యాసీ । ద్దృఢమూల ఇవ ద్రుమః॥ ౪౪

అనిత్యాః శత్రవో బాహ్యా । విప్రకృష్టాశ్చ తే యతః
అతః సోఽభ్యంతరాన్నిత్యాన్ । షట్పూర్వమజయద్రిపూన్॥ ౪౫

ప్రసాదాభిముఖే తస్మిం । శ్చపలాపి స్వభావతః
నికషే హేమరేఖేవ । శ్రీరాసీదనపాయినీ॥ ౪౬

కాతర్యం కేవలా నీతిః । శౌర్యం శ్వాపదచేష్టితం
అతః సిద్ధిం సమేతాభ్యా । ముభాభ్యామన్వియేష సః॥ ౪౭

న తస్య మండలే రాజ్ఞో । న్యస్తప్రణిధిదీధితేః
అదృష్టమభవత్కించి । ద్వ్యభ్రస్యేవ వివస్వతః॥ ౪౮

అయ్యయోధ్యను దేవాల♦యంబులందు । నర్చనొందెడి దేవత ♦ లాత్మఁ బొంగి
విగ్రహమ్ములస్వయముగా ♦ వెలసియుండి । మాన్యపూజను గ్రహించిరి ♦ యర్థిఁ డగుట॥

పృథుభువరేణ్యుని యభిషే, క ♦ వారివేళ । సైనికుడివేదిపైనారు ♦ నంతలోనె
యమ్మహామహా దుస్సహ♦మైనశౌర్య । మధ్యగమ్మునం బెం మ♦హాద్భుతముగ॥ ౩౭

మాన్యుఁడైనవసిష్ఠుని ♦ మంత్రములును । నృపునిధనుర్ధారిసాయక ♦ నిచయములును
కలిసియుండఁగ నీధరా ♦ తలమునందు । నొందఁగ నసాధ్యమైనది ♦ యుండు నెద్ది॥ ౩౮

ధర్మచరులకు సఖుఁడైన ♦ ధరణినృపుఁడు । వాదిప్రతివాది వాద వి♦వాదములను
సంశయము దీర్చికొనుటకై ♦ స్వయము నోర్చి । యప్రమత్తతఁ బ్రతిదిన ♦ మగయుచుండు॥

మంచిమానసముల చేత ♦ మనవిచేయు । నాత్మపరిజనముల కోర్కె ♦ లన్నిగూడ
సలిపెనృపుఁడు ఘనోన్నతి♦ములుగ సంతసిం । గూర్మితోఁ బ్రజ మేలు నే ♦ కోరువాఁడు॥

శాత్రవణములోని నదులట్లు ♦ జనకుచేతఁ । బరిబరియున్నట్టి ప్రజలీ నృ♦పాలు పాల
నాతిశయమునఁ బ్రబలెరి ♦ యంతకంటె । భానుప్రపదమున వానదుల్ ♦ ప్రబలునట్లు॥ ౪౧

పల్కనేకానిక ల్లలఁ ♦ బల్కఁడితఁడు । ఇచ్చునేకాని మరలఁ దాఁ ♦ బుచ్చుకొనఁడు
వైరులఁ జెకల్చి క్రమ్మఱఁ ♦ బాదుకొల్పు । నతనిప్రతిభంగమంతయు ♦ నందెయుండు॥ ౪౨

రూపయౌవనసంపదల్ ♦ రుక్మిధరణి । నొక్కటొక్కటియె గర్వంబు ♦ నొందఁజేయు
నన్నియును బూర్ణముగఁ గూడి ♦ యున్నఁ గూడ । నతనిమది కింతయును గర్వ♦మంటదయ్యె॥

కీర్తివాఁడయ్యు నానాఁడు ♦ గూర్మిఁ జూచు । ప్రజలలోపల నెలకొని ♦ పరనృపులకు
నచలుఁడై క్రాలుచుండెడు ♦ నతిదృఢముగ । వేరుబారినయట్టియా ♦ వృక్షమట్లు॥ ౪౪

బాహ్యవైరులు సమముండు ♦ వారుగాక । దూరముగనుండ్రు గావునఁ ♦ దూరదృష్టి
యతఁడు నిత్యముండెనయాత్మ ♦ యందె యుండు । రిపుల నార్వుర మొదల ని♦ర్జించిమించె॥

సిరి స్వభావమ్ము చేత న♦స్థిరదు యయ్యు । దానగుణను ప్రసన్నుఁడై ♦ తనరుచుండు
నతనియందుఁ దిగమ్ముగా ♦ నలరుచుండెఁ । జెండిగెలయెరుగగల్లున ♦ వటులునట్లు॥ ౪౬

పరాక్రమము లేనియానీతి ♦ పిటికితనము । శౌర్యమే నీతిలేకున్న ♦ క్రౌర్యమగును
గాన నీరెంటినింగూర్చి ♦ కాంచ నెంచె । విజయసంసిద్ధిపరిపక్వ ♦ విమలబుద్ధి॥ ౪౭

అభ్రములు లేక వెల్గు న♦హస్కరుండు । గనని దెద్దియు నుండని ♦ కరణి జగతి
నొక్కటియు నృపుఁడెఱుఁగని ♦ దుండదయ్యెఁ । జరుల నెడుదీప్తులంతటఁ ♦ బఱపియుంట॥

రాత్రిందివవిభాగేషు । యదాదిష్టంమహీక్షితాం
తత్సిషేవేనియోగేన । సవికల్పపరాఙ్ముఖః॥ ౪౯

మంత్రఃప్రతిదినంతస్య । బభూవసహమంత్రిభిః
సజాతుసేవ్యమానోపి । గుప్తద్వారోనసూచ్యతే॥ ౫౦

పరేషుస్వేషుచక్షిప్తై । రవిజ్ఞాతపరస్పరైః
సోపసర్పైర్జజాగార । యథాకాలంస్వపన్నపి॥ ౫౧

దుర్గాణిదుర్గ్రహాణ్యాసం । స్తస్యరోద్ధురపిద్విషాం
నహిసింహోగజాస్కందీ । భయాద్గిరిగుహాశయః॥ ౫౨

భవ్యముఖ్యాఃసమారంభాః । ప్రత్యవేక్ష్యానిరత్యయాః
గర్భశాలిసధర్మాణ । స్తస్యగూఢంవిపేచిరే॥ ౫౩

అపథేనప్రవవృతే । నజాతూపచితోపిసః
వృద్ధౌనదీముఖేనైవ । ప్రస్థానంలవణాంభసః॥ ౫౪

కామంప్రకృతివైరాగ్యం । సద్యఃశమయితుంక్షమః
యస్యకార్యఃప్రతీకారః । సతన్నైవోదపాదయత్॥ ౫౫

శక్తేష్వేవాభవద్యాత్రా । తస్యశక్తిమతఃసతః
సమీరణసహాయోపి । నాంభఃప్రార్థీదవానలః॥ ౫౬

నధర్మమర్థకామాభ్యాం । బబాధే నచ తేనతౌ
నార్థంకామేనకామంవా । సోర్థేనసదృశస్త్రిషు॥ ౫౭

హీనాన్యనుపకర్తౄణి । ప్రవృద్ధానివికుర్వతే
తేనమధ్యమశక్తీని । మిత్రాణిస్థాపితాన్యతః॥ ౫౮

పరాత్మనోఃపరిచ్ఛిద్య । శక్త్యాదీనాంబలాబలం
యయావేభిర్బలిష్ఠశ్చేత్ । పరస్మాదాస్తసోన్యథా॥ ౫౯

కోశేనాశ్రయణీయత్వ । మితితస్యార్థసంగ్రహః
అంబుగర్భోహిజీమూత । శ్చాతకైరభినంద్యతే॥ ౬౦

పరకర్మాపహఃసోభూ । దుద్యతఃస్వేషుకర్మసు
ఆవృణోదాత్మనోరంధ్రం । రంధ్రేషుప్రహరన్రిపూన్॥ ౬౧

రేబవళ్లును జేయంగ ♦ జోదులకును । విధిగ నిర్మింపఁబడినట్టి ♦ వివిధకార్య
జాతములనెల్ల నేవించె ♦ సంశయమ్ము । విడలి యాభూపుఁ డెంతయుఁ ♦ బట్టుదలను॥ ౪౯

ప్రతిదినము మంత్రులంగూడి ♦ ప్రభువరుండు । జరపెఁ గార్యవిచారంబు ♦ నొరులకద్ది
గుప్తమార్గంబు గానుంటఁ ♦ గొంచెమేని । బయలుపడదయ్యె నేవింపఁ ♦ బడుచునున్న॥ ౫౦

మిత్రశత్రుబలంబుల ♦ మెలఁగునట్టు । లొండొరులు దాము తెలియక ♦ యుండునట్లు
గూఢచారుల నాతఁడు ♦ గొలిపియుంటఁ । గాలమునను నిద్రఁగొనియు మే♦ల్కాంచియుండె॥

వైరిగోధకుఁ డతఁడు ని♦శ్చయుండె యయ్యెఁ । గలిగియుండెన భేద్య దు♦ర్గములగములు
మీఁటికరులను ద్రుంచు కం♦టకగణమ్ము । భయము చేఁగాదు గద గుహఁ ♦ బందుకొనుట॥

శుభము నేకోరియెప్పుడు ♦ శుద్ధబుద్ధి । నరసియొనరించు నతనికా♦ర్యమ్ము లెల్లఁ
గనక విఘ్నంబు గూఢంబు♦గా ఫలించె । గర్భమునఁబండు వరిపైరు ♦ కరణి సతము॥ ౫౩

ఎంతవృద్ధిని గాంచిన ♦ నించుకేని । గుప్తపథమునఁ జొరఁడు ని♦ర్దోషి యతఁడు ౫౪
అద్రిగోపలస్థలులు ♦ నట్టిజలము । లెళ్ళముఖములఁ గాక వే♦ఱెట్లు చనును॥

పరిజలంబుని యఘాంతిని ♦ ప్రభువరుండు । తత్క్షణమ డించివేయఁగా♦ దక్షుఁడయ్యె
దిద్దుకొనఁగను వలసిన♦ తేఁగునందుఁ । గార్యమును జేయఁ డెన్నఁడు ♦ కార్యవిదుఁడు॥ ౫౫

శక్తిమంతుఁడు జనపతి ♦ శక్యుఁడైన । శత్రుమీఁద నెదండెత్తి ♦ చనుచునుండు
గాలిసాయంబు గల్గియుఁ ♦ గాఱుచిచ్చు । సలిలములఁ గాల్ప నెపుడైనఁ ♦ జనుటఁ గలదె॥

కాంచు సమముగ ధర్మార్థ ♦ కామములను । గాన ధర్మముచే నర్థ ♦ కామములకు
వానిచే ధర్మమునకును ♦ వానియందు । నొకటిచే నొక్కటికి బాధ ♦ యొదవదయ్యె॥ ౫౬

క్షీణవశమన్న మేలును ♦ జేయలేరు । ఒదవఁజేయుదురున్నతి ♦ నున్నఁగీడు
గాన నే భూమిపతి మిత్ర ♦ గణము నెల్ల । మధ్యదశయందు నుంచెను ♦ మర్మమెఱిఁగి॥ ౫౭

స్వపరశక్త్యాదులును బలా ♦ బలము లెల్ల । ననని పాలుఁడు చక్కఁగా ♦ నరసి యరసి
వైరిబలవంతుఁ డేని దా ♦ బవరమునకు । వెడలుఁ గాఁడేని యతని ను♦పేక్ష సేయు॥ ౫౮

సిరులుగలవాఁడె భువిలోన ♦ సేవ్యుఁడంచు । నతఁడు ధనమును గూర్చె న♦త్యంతముగను
నీరములచేత నెంతయు ♦ నిండియుండు । మేఘము నెవానకోయిల ♦ మెచ్చుఁగాదె॥ ౫౯

రిపుల కార్యాళిఁ జెలియుచు ♦ నృపవరుండు । తనపనులనెల్ల నెఱవేర్చ ♦ కొనుచునుండు
మర్మము లెఱింగి శకునిల ♦ మనుషము । దాఁచి మెలఁకువ నాత్మ రం♦ధ్రములనెల్ల॥ ౬౦

పితా ప్రసంవర్ధితో నిత్యం । కృతాస్త్రః సాంపరాయికః
తస్యాం దండవతో దండః । స్వదేహాన్నన్యశిష్యత॥ ౬౨

సర్వస్యైవ శిరోరత్నం । నాస్యశక్తిత్రయం పరః
స చకర్ష పరస్మాత్తత్ । దయస్కాంత ఇవాయసం॥ ౬౩

వాపీష్వివ స్రవంతీషు । వనేషూపవనేష్వివ
సార్థాః స్వైరం స్వకీయేషు । చేరుర్వేశ్మస్వివాద్రిషు॥ ౬౪

తపో రక్షన్స విఘ్నేభ్యః । స్తస్కరేభ్యశ్చ సంపదః
యథాస్వమాశ్రమైశ్చక్రే । వర్ణైరపి షడంశభాక్॥ ౬౫

ఖనిభిః సుషువే రత్నం । క్షేత్రైః సస్యం వనైర్గజాన్
దిదేశ వేతనం తస్మై । రక్షాసదృశమేవ భూః॥ ౬౬

స గుణానాం బలానాం చ । షణ్ణాం షణ్ముఖవిక్రమః
బభూవ వినియోగజ్ఞః । సాధనీయేషు వస్తుషు॥ ౬౭

ఇతి క్రమాత్ప్రయుంజానో । రాజనీతిం చతుర్విధాం
ఆతీర్థాద ప్రతీఘాతం । స తస్యాః ఫలమానశే॥ ౬౮

కూటయుద్ధ విధిజ్ఞేపి । తస్మిన్సన్మార్గయోధిని
భేజేభిసారికావృత్తిం । జయశ్రీర్వీర గామినీ॥ ౬౯

ప్రాయః ప్రతాపభగ్నత్వా । దరీణాం తస్య దుర్లభః
రణో గంధద్విపస్యేవ । గంధభిన్నాన్యదంతినః॥ ౭౦

ప్రవృద్ధౌ హీయతే చంద్రః । సముద్రోపి తథావిధః
స తు తత్సమవృద్ధిశ్చ । న చాభూత్తా వివక్షయీ॥ ౭౧

సంతస్తస్యాభిగమనా । దత్యర్థం మహతః కృశాః
ఉదధేరివ జీమూతాః । ప్రాపుర్దాతృత్వమర్థినః॥ ౭౨

స్తూయమానస్సజిహాయ । స్తుత్యమేవ సమాచరన్
తథాపి వవృధే తస్య । తత్కారి ద్వేషిణో యశః॥ ౭౩

దురితం దర్శనేనఘ్నం । స్తత్త్వార్థే ననుదంస్తమః
ప్రజాః స్వతంత్రయాం చక్రే । శశ్వత్సూర్య ఇవోదితః॥ ౭౪

అస్త్రములనేర్చి యుద్ధమం♦దాస్థగలిగి । తండ్రి పెంచినతనసైన్య ♦ తతికిఁదనదు
తనువునకు భేదమింతయుఁ ♦ దలఁపకుండె । నింద్రియములోర్చినట్టి మ♦హేంద్రమౌళి॥ ౬౨

సర్వగుణమణికగణి స♦సాధ్యమయ్యె । నతనికీర్తిశ్రియం బరి ♦ కపహరింప
నతఁడుశత్రులముష్టిచే ♦ నైనశక్తి । లాఁగనినుమునుగాంతంబు ♦ లాఁగునట్లు॥ ౬౩

సార్థవాహులుస్వేచ్ఛతో ♦ సంచరించి । రాత్రులనుమందిరమ్ముల ♦ యందువలెనె
యడవులను గేలికానను ♦ లందువలెనె । రూపగలయందు నూతుల ♦ యందువలెనె॥ ౬౪

సిరులరక్షించి దుష్టత♦స్కరులనుండి । తపమురక్షించి బహువిఘ్న ♦ తతులనుండి
వర్ణములయాశ్రమమ్ముల ♦ వైరినుండి । యధిపుఁడారాజభాగంబు ♦ ననుభవించె॥ ౬౫

కాంచిబహువిధరత్నముల్ ♦ గనులనుండి । యమలసస్యంబులీని క్షే♦త్రములనుండి
వరమదేభమ్ములనుగని ♦ వనులనుండి । క్షితియతనిగఁటుకర్తమా ♦ జీతమొసఁగె॥ ౬౬

ఆఱుమోములవానికి♦ నైనశూరుఁ । డతఁడుసాధింపఁదగిన కా♦ర్యములయందు
నాఱుగుణములబలముల ♦ ననువుగాను । గొలుపునేరుపుగడియించి ♦ కొనిచెలంగె॥ ౬౭

ఇట్లునాల్గువిధమ్ముల ♦ నెసఁగుచుండు । రాజనీతిని సకల తీ♦ర్థములనఱకు
నడ్డులేకుండఁగొలిపి య♦య్యవనిధవుఁడు । పొందెవానిఫలమ్ములఁ ♦ బూర్ణముగను॥ ౬౮

కూటయుద్ధంబులోపలఁ ♦ గుశలుఁడయ్యు । ధర్మసంగ్రామమేసల్పు ♦ ధైర్యనిధిని
నతనివరియించెనభిసార ♦ కానుగతిని । వీరునెవరించుచుండెడు ♦ విజయలక్ష్మి॥ ౬౯

విక్రమముచేతశత్రువుల్ ♦ విరిగియుంట । రణమెదుర్లభమయ్యె నా♦రాజమణికి
వాసనకెయన్యగజములు ♦ భగ్నమౌట । మదకరికిఁబోరుపొసఁగని ♦ మాడ్కిఁదోఁప॥ ౭౦

పెరుగుచందురిందుడుప్పక ♦ తరుగుచుండుఁ । గడలియునునవ్విధంబునే ♦ కాంచుచుండు
భూపుఁడునువృద్ధివారినే ♦ పోలుచుండు । వారివలెక్షైణ్యమింతయుఁ ♦ బడయకుండు॥

తగనిదారిద్ర్యబాధచే ♦ తనుగృశించి । యర్థులైనట్టివిద్వాంసు ♦ లమ్మహాత్ముఁ
జేరినంతనెదాతలై ♦ చెలఁగుచుండ్రు । కడలిఁజేరినయట్టి మే♦ఘములకరణి॥ ౭౨

శ్లాఘ్యమైనట్టికార్యముల్ ♦ సలుపుచున్నఁ । బొగడనాతఁడులజ్జను ♦ బొందుచుండె
నట్టులొనరించుచున్నట్టి ♦ యరులవలన । నంతకంతకువర్ధిల్లె ♦ నతనికీర్తి॥ ౭౩

దర్శనమ్ముచేతదురితంబుఁ ♦ దలఁగఁజేసి । తమముఁబోఁగొట్టితత్త్వ తే♦జమునఁజేసి
యపుడుపుట్టినసూర్యుని ♦ యట్టులతఁడు । ప్రజలనిరతంబుస్వాతంత్ర్య ♦ పరులఁజేసె॥ ౭౪

ఇందో రగతయః పద్మే । సూర్యస్యకుముదేంశవః
గుణాస్తస్య విపక్షేపి । గుణినోలేభి రేంతరం॥ ౭౫

పరాభి సంధానపరం । యద్యప్యస్యవిచేష్టితం
జిగీషో రశ్వమేధాయ । ధర్మ్యమేవ బభూవతత్॥ ౭౬

ఏవముద్యన్ప్రభావేణ । శాస్త్రనిర్దిష్టవర్త్మనా
వృషేవదేవో దేవానాం । రాజ్ఞాం రాజాబభూవసః॥ ౭౭

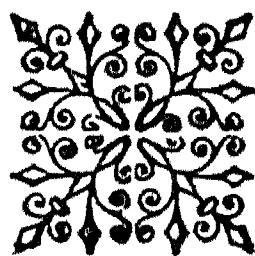
పంచమం లోకపాలానా । మూచుః సాధర్మ్యయోగతః
భూతానాం మహతాం షష్ఠ । మష్టమం కులభూభృతాం॥ ౭౮

దూరాపవర్జితచ్ఛత్రై । స్తస్యాజ్ఞాం శాసనార్పితాం
దధుః శిరోభిర్భూపాలా । దేవాః పౌరందరీమివ॥ ౭౯

ఋత్విజః సతథానర్చ । దక్షిణాభిర్మహాక్రితౌ
తథా సాధారణీభూతం । నామాస్యధనదస్యచ॥ ౮౦

ఇంద్రాద్వృష్టి ర్నియమితగదోద్రేక వృత్తి ర్యమోభూ
ద్యాదోనాథః శివజలపథః కర్మణేనౌచరాణాం
పూర్వాపేక్షీ తదనువిదధే కోశవృద్ధిం కుబేర
స్తస్మిన్ దండోపనతచరితం భేజిరే లోకపాలాః॥ ౮౧

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాళిదాసకృతౌ
అతిథివర్ణనో నామ సప్తదశః సర్గః



ందుకిరణములప్పద్మ ♦ మందుఁజేరవు । అర్కకిరణములకల్వ ♦ యందుఁజేరవు
నియీగుణిగుణములు ♦ కానివాని । స్వాంతమందునఁజొచ్చును ♦ వింతగదుర॥ ౨౫

్వమేధంబుకైజయ ♦ యాత్రవెడలు । సార్వపతియొనరించు సు♦ద్యోగమెల్లఁ
గఱచిఁచుటకరయైనఁ ♦ బరమధర్మ । మగుచునొప్పారెనతనికి ♦ నమలమతికి॥ ౨౬

క్రమలంచు పమూర్గానఁ ♦ జనుచునట్లు । తేజమనాఁడునాట స♦ద్దిల్లునతఁడు
ఖతలకెల్లదేవుఁడై ♦ తేజరిలిన । యింద్రుకైవడి రాజరా♦జేంద్రుఁడరయ॥ ౨౭

ంచముఁడవీవుదిక్పాల ♦ పాళియందు । షష్ఠుఁడవునీవు భూతసం♦చయమునందు
ప్తముఁడవీవు కులభూధ ♦ రాళియందు । నంచుఁబ్రజవల్కె వానియ ♦ ట్లాతఁడుంట॥

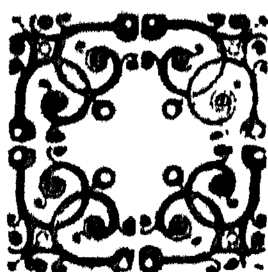
తములదూరముగఁజెట్టి ♦ ధాత్రిపతులు । ప్రభుఁగరునిశాసనస్థమా ♦ పనుపులెల్ల
ంచభక్తినిశిరసా వ♦హించిరెపుడు । నింద్రునాజ్ఞను సురలుగ్ర♦హించునట్లు॥ ౨౯

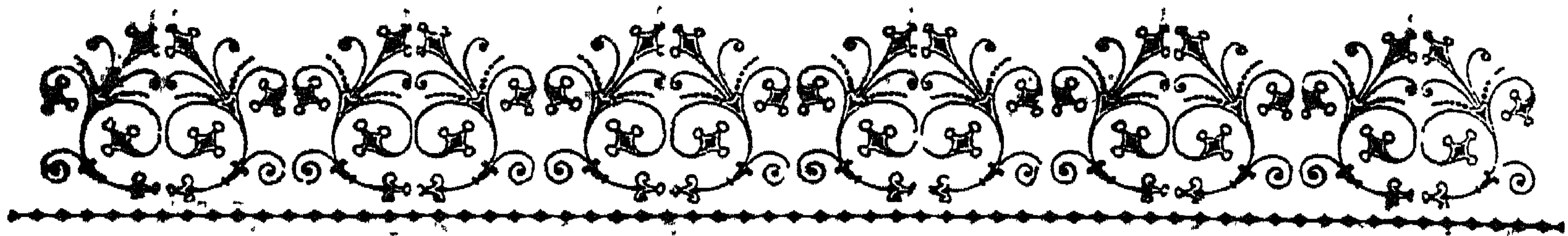
్వమేధాంతమందు స♦య్యాతిథిన్నృపతి । దక్షిణలఋత్విగాళిని ♦ దనిపివారి
స్కరించినవిధముచే ♦ జగతియందు । నతనిధనదునినామంబు ♦ లయ్యెనొకటి॥ ౩౦

సురపతివర్షముఁగురిసె ♦ సూర్యసుతుండుహరించె రోగముల్
వరుణుఁడుశాంతినిన్గొలిపె ♦ వార్ధిపథంబున నావికాళికిన్
సిరులనుగూర్చెఁగోశములఁ ♦ జేర్చెఁగుబేరుఁడు పూర్వమైత్రిచే
నరవరుఁగొల్చిరిట్లు శర♦ణాగతులట్టులు లోకపాలకుల్॥ ౩౧

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు నతిథివర్ణనంబను సప్తదశా
శ్వాసము సంపూర్ణము.





శ్రీ

రఘువంశమ్

అష్టాదశః సర్గః

—:o:—

స నైషధస్యార్థపతేః సుతాయా । ముత్పాదయామాస నిషిద్ధశత్రుః
అనూనసారం నిషధాన్నగేంద్రాత్ । పుత్రం యమాహు ర్నిషధాఖ్యమేవ॥ ౧

తేనోరువీర్యేణ పితా ప్రజాయై । కల్పిష్యమాణేన ననంద యూనా
సువృష్టియోగా దివ జీవలోకః । సస్యేన సంపత్తి ఫలాత్మకేన॥ ౨

శబ్దాది నిర్విశ్య సుఖం చిరాయ । తస్మిన్ ప్రతిష్ఠాపిత రాజశబ్దః
కౌముద్వతేయః కుముదావదాతై । ర్ద్యామర్జితాం కర్మభి రారురోహ॥ ౩

పౌత్రః కుశస్యాపి కుశేశయాక్షః । ససాగరాం సాగరధీరచేతాః
ఏకాతపత్రాం భువమేకవీరః । పురార్గళాదీర్ఘభుజో బుభోజ॥ ౪

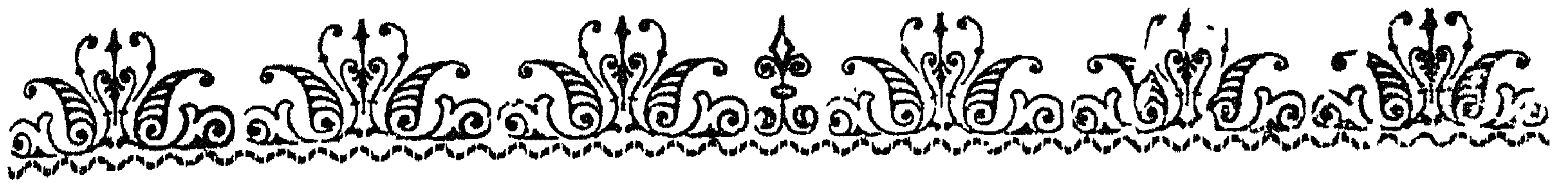
తస్యానలౌజాస్తనయస్తదంతే । వంశశ్రియం ప్రాప నలాభిధానః
యో నడ్వలానీవ గజః పరేషాం । బలాన్యమృద్నాన్నలినాభవక్త్రః॥ ౫

నభశ్చరై ర్గీతయశాః స లేభే । నభస్తలశ్యామతనుం తనూజం
ఖ్యాతం నభశ్శబ్దమయేన నామ్నా । కాంతం నభోమాస మివ ప్రజానాం॥ ౬

తస్మై విసృజ్యోత్తర కోసలానాం । ధర్మోత్తరస్తత్ప్రభవే ప్రభుత్వం
మృగై రజర్యం జరసోపదిష్ట । మదేహబంధాయ పునర్బబంధ॥ ౭

తేన ద్విపానామివ పుండరీకో । రాజ్ఞామజయ్యో జని పుండరీకః
శాంతే పితర్యాహృతపుండరీకా । యం పుండరీకాక్ష మివ శ్రితా శ్రీః॥ ౮

స క్షేమధన్వాన మమోఘధన్వా । పుత్రం ప్రజాక్షేమవిధానదక్షం
క్ష్మాం లంభయిత్వా క్షమయోపపన్నం । వనే తపః క్షాంతతరశ్చచార॥ ౯



శ్రీ

రఘువంశము.

అష్టాదశాశ్వాసము.

---:o:---

గీతములు.

అర్థపతియనునిషధేంద్రు ♦ నాత్మజాత । యందుఁగాంచెనుజితవైరి ♦ యతిథినుతుని
ఘనబలంబుననిషధాద్రి ♦ కంటెఁదీసి । పోనివానిని నిషధాఖ్యుఁ ♦ బొల్చువాని॥ ౧

ఉరుపరాక్రమవంతుఁడై ♦ యుర్విజనుల । నేలఁజాలుకుమారుని ♦ నృపతిచూచి
యర్హవృష్టిఫలోన్ముఖ ♦ మైనపైరు । గాంచిపొంగెడుప్రజయట్లు ♦ కడుఁజెలంగె॥ ౨

అనుభవించిచిరమ్ము శ ♦ బ్దాదిసుఖము । లాత్మజాతునికొసఁగి రా ♦ జ్యంబునతిథి
కుముదములవలెనెంతయు ♦ విమలములగు । కర్మములఁగన్నయట్టి స్వ ♦ ర్గమ్మునెక్కె॥ 3

జలధిగంభీరచిత్తుఁడు ♦ జలజనయనుఁ । డర్గళాదీర్ఘభుజుఁడు లో ♦ కైకవీరుఁ
డైనకుశపౌత్రుఁడేలె నే ♦ కాతపత్ర । ముగను సాగరపర్యంత ♦ భూమినెల్ల॥ ౪

అతనితరువాతఁగులలక్ష్మి ♦ నతనిసుతుఁడు । నలినముఖుఁడగ్నితేజుఁడు ♦ నలుఁడుదాల్చె
కసవునేలనుగజమట్లు ♦ కసిమసంగి । పరబలమ్ములమర్దించి ♦ వఱలెనంత॥ ౫

ఖేచరచయంబుకీర్తించు ♦ కీర్తివాని । గగనసమనీలతనువుతోఁ ♦ గ్రాలువాని
శ్రవణంబట్లుప్రియుఁడయి ♦ చనెడువాని । నభుఁడనెడుపుత్రు నిషధనం ♦ దనుఁడుగాంచె॥

నలుఁడు ధర్మోత్తరుఁడు దన ♦ నందనునకుఁ । బ్రాకటోత్తరకోసల ♦ రాజ్యమొసఁగి
ముదిమిపేర్కొప లేళ్లతో ♦ మెసలఁజనియె । దేహబంధము మఱిరాక ♦ తీఱిపోవ॥ ౬

నృపగజాళికిఁదాఁ బుండ ♦ రీకమగుచుఁ । బుండరీకుఁడునభునకుఁ ♦ బుట్టనతనిఁ
బుండరీకముగొని సిరి ♦ పుండరీక । నయనుఁజేరెననుగతిఁజేరె ♦ నభునిపిదప॥ ౭

క్షేమమొనరింప దక్షు నా ♦ క్షేమధన్వ । క్షమకుఁగ్షమగుపుత్రుని ♦ క్షమను నునిచి
మొక్కవోనట్టివిలుదాల్పు ♦ పుండరీకుఁ । డధికశాంతుఁడువనిఁ దప ♦ మాచరించె॥ ౮

అనీకినీనాం సమరేఽగ్రయాయీ । తస్యాపిదేవ ప్రతిమః సుతోఽభూత్
వ్యశ్రూయతానీకపదావసానం । దేవాదినామ త్రిదివేఽపి యస్య॥ ౧౦

పితా సమారాధన తత్పరేణ । పుత్రేణపుత్రీ, సయథైవ తేన
పుత్రస్తథైవాత్మజవత్సలేన । స తేనపిత్రా పితృమాన్ బభూవ॥ ౧౧

పూర్వస్తయోరాత్మ సమేచిరోఢా । మాత్మోద్భవే వర్ణ చతుష్టయస్య
ధురం నిధాయైక నిధిర్గుణానాం । జగామయజ్వా యజమానలోకం॥ ౧౨

వశీసుతస్తస్య వశంవదత్వాత్ । స్వేషామివాసీ ద్ద్విషతామపీష్టః
సకృద్వివిగ్నానపిహిప్రయుక్తం । మాధుర్యమీష్టే హరిణాన్గ్రహీతుం॥ ౧౩

అహీనగుర్నామ సగాం సమగ్రా । మహీనబాహుద్రవిణః శశాస
యోహీనసంసర్గ పరాఙ్ముఖత్వా । ద్యువాప్యనర్థైర్వ్యసనైర్విహీనః॥ ౧౪

గురోః సచానంతర మంతరజ్ఞః । పుంసాం పుమానాద్య ఇవావతీర్ణః
ఉపక్రమైరస్ఖలితైశ్చతుర్భి । శ్చతుర్దిగీశ శ్చతురోబభూవ॥ ౧౫

తస్మిన్ప్రయాతే పరలోకయాత్రాం । జేతర్యరీణాం తనయంతదీయం
ఉచ్చైః శిరస్త్వా జ్జితపారియాత్రం । లక్ష్మీః సిషేవే కిలపారియాత్రం॥ ౧౬

తస్యాభవత్సూనురుదారశీలః । శిలః శిలాపట్ట విశాలవక్షః
జితారిపక్షోఽపి శిలీముఖైర్యః । శాలీనతామవ్రజదీడ్యమానః॥ ౧౭

తమాత్మసంపన్న మనిందితాత్మా । కృత్వాయువానం యువరాజమేవ
సుఖానిసోఽభుంక్త సుఖోపరోధి । వృత్తం హిరాజ్ఞా ముపరుద్ధవృత్తం॥ ౧౮

తంరాగబంధిష్వ వితృప్త మేవ । భోగేషు సౌభాగ్య విశేషభోగ్యం
విలాసినీనామ రతిక్షమాపి । జరావృథామత్సరిణీజహార॥ ౧౯

ఉన్నాభ ఇత్యుద్గత నామధేయ । స్తస్యాయథార్థోన్నత నాభిరంధ్రః
సుతోఽభవత్పంకజనాభకల్పః । కృత్స్నస్య నాభిర్నృపమండలస్య॥ ౨౦

తతః పరం వజ్రధరప్రభావ । స్తదాత్మజః సంయతి వజ్రఘోషః
బభూవ వజ్రాకర భూషణాయాః । పతిః పృథివ్యాః కిలవజ్రనాభః॥ ౨౧

తస్మిన్ గతే ద్యాం సుకృతోపలబ్ధాం । తత్సంభవం శంఖణ మర్ణవాంతా
ఉత్ఖాత శత్రుం వసుధోపతస్థే । రత్నోపహారై రుదితైః ఖనిభ్యః॥ ౨౨

మొదట దేవపదంబును ♦ గుడువనీక । శత్రుసంఘ మెప్పుడు పేరుచే ♦ స్వర్గమునను
బరఁగుసమరాగ్రిని ర్తదియా ♦ నగసమునందు । సనయుఁడైనాల్చె తేజమధ♦న్యావను నంత॥

ఎంతయునుభక్తి సేవించు ♦ నితని చేతఁ । గంతిరితాఁబుత్రియనుకీర్తిఁ ♦ దనరినట్లె
యతిశయంబుగఁ బ్రేమించు ♦ నతని చేత । నితఁడు పుష్పమంతుఁడనువాసి ♦ నెసఁగుచుండె॥

యాజియగు నైకనిధియయి ♦ యలరుతండ్రి । తనసముండగుతనయు పైఁ ♦ దానుభారముఁ
దాల్చియుండిన సర్గసం♦తాపభంగముఁ । బెట్టియరిగెను వేల్పుల ♦ వీడుపట్టి॥ ౧౨

అతనిసుతుఁడు జితేంద్రియుఁ ♦ డమలమగుగు । వాణియగుటనుబ్రజలకు ♦ వైరులకును
బ్రియుఁడు గానుండె దనరిన ♦ మృగము లైన । వశములగుఁ గాదె తియ్యని♦ పలుకులకును॥

హీనసంగతిగనక య్యా♦హీనగుండు । పడుచు వాఁడయ్యె వ్యసనాళిఁ ♦ బట్టువడక
పరిబల మైనట్టిభుజముల ♦ బలిమికలిమి । నేలఁ జాలెడువాఁ డయ్యె ♦ నెల్లభువిని॥ ౧౪

తండ్రిచనపృపయజ్ఞుఁడు ♦ దశకుఁ డతఁడు । భంగమొందక నాలుగు♦పాయములను
నాల్గునిశలకుఁ దానధి ♦ నాథుఁ డయ్యె । భూమికడిగినట్టి యయ్యాది ♦ పురుషునట్లు॥ ౧౫

అరిహరుఁడనండుపగలోక ♦ యాత్ర చనిన । నమ్మహాలక్ష్మినుచరిత్రు ♦ నతనిపుత్రు
నాత్మజిగ్రోన్నతినిబార ♦ యాత్రిగిరిని । గెల్చినాపారియాతుర్థిఁ ♦ గొల్చెఁదమిని॥ ౧౬

అతఁడు గాంచనుశలుఁడను ♦ నుతునిహితుని । రాపలకనంటి పేరు టు♦రమ్మువానిఁ
బగఱశగముల గల్చియుఁ ♦ బోగషికకును । లజ్జపడెడు నుదారశీ♦లమ్మువాని॥ ౧౭

అమలమతితండ్రిగాఢ చే ♦ నమరుకొనురు । నుంచియుపరాజపదమున ♦ నొందెసుఖము
నృపతిస్తోత్రంబు బందీల ♦ స్తోత్రపట్లు । బంధకముగాదసౌఖ్యాను ♦ భవమునకును॥ ౧౮

ప్రీతిఁ గొల్పెడుభోగాలఁ ♦ బ్రస్తగినక । సోయగము చేతనింకను ♦ సుందరులకు
భోగ్యుఁడౌ నృపుమత్సగ ♦ మనమునృధగఁ । దానుగొంపోవ భోగింప ♦ లేనిమదిమి॥ ౧౯

శిలునకున్నాభుఁడుదయించి ♦ పోలుపునించి । పేరునకుఁదగినట్లు గం♦భీర మైన
నాభినొప్పుచుఁ బంకజ♦నాభుఁబోలి । యఖిలనృపమండలికి నాభి♦యై వెలింగె। ౨౦

అతనికిజనించి వజ్రనా♦భాఖ్యసుతుఁడు । వజ్రితేజంబుబవరాన ♦ వజ్రఘోష
మమరవజ్రికగమ్మృతే ♦ యందమిడెడు । నగలుగాఁగల పృథ్వికి ♦ నాథుఁ డయ్యె॥ ౨౧

అతఁడుపుణ్యఫలంబగు ♦ నాకమరుగ । నహితులనుద్రుంచుశంఖణు ♦ నతనిపుత్రుఁ
గంధుర్యఁ తమాధాత్రి ♦ శిశులఁగన్న । కిమఁలఁతన్నెకొన్కగాఁ ♦ బెట్టికాలిచె॥ ౨౨

తస్యావసానే హరిదశ్వధామా పిత్ర్యం ప్రపేదే పదమశ్విరూపః
వేలాతటేషూషితసైనికాశ్వం । పురావిదో యం వ్యుషితాశ్వమాహుః॥ ౨౩

ఆరాధ్య విశ్వేశ్వరమీశ్వరేణ । తేన క్షితేర్విశ్వసహో విజజ్ఞే
పాతుం సహో విశ్వసఖః సమగ్రాం । విశ్వంభరామాత్మజమూర్తిరాత్మా॥ ౨౪

అంశే హిరణ్యాక్షరిపోః స జాతే । హిరణ్యనాభే తనయే నయజ్ఞః
ద్విషామసహ్యః సుతరాం తరూణాం । హిరణ్యరేతా ఇవ సానిలో భూత్॥ ౨౫

పితా పితౄణామనృణస్తమంతే । వయస్యనంతాని సుఖాని లిప్సుః
రాజానమాజానువిలంబిబాహుం । కృత్వా కృతీ వల్కలవాన్ బభూవ॥ ౨౬

కౌశల్య ఇత్యుత్తరకోసలానాం । పత్యుః పతంగాన్వయభూషణస్య
తస్యౌరసః సోమసుతః సుతో భూ । న్నేత్రోత్సవః సోమ ఇవ ద్వితీయః॥ ౨౭

యశోభిరాబ్రహ్మసభం ప్రకాశః । స బ్రహ్మభూయం గతిమాజగామ
బ్రహ్మిష్ఠమాధాయ నిజేధికారే । బ్రహ్మిష్ఠమేవ స్వతనుప్రసూతం॥ ౨౮

తస్మిన్ కులాపీడనిభే విపీడం । సమ్యఙ్మహీం శాసతి శాసనాంకాం
ప్రజాశ్చిరం సుప్రజసి ప్రజేశే । ననందురానందజలావిలాక్ష్యః॥ ౨౯

పాత్రీకృతాత్మా గురుసేవనేన । స్పష్టాకృతిః పత్రరథేంద్రకేతోః
తం పుత్రిణాం పుష్కరపత్రనేత్రః । పుత్రః సమారోపయదగ్రసంఖ్యాం॥ ౩౦

వంశస్థితిం వంశకరేణ తేన । సంభావ్య భావీ స సఖా మఘోనః
ఉపస్పృశన్ స్పర్శనివృత్తలౌల్య । స్త్రిపుష్కరేషు త్రిదశత్వమాప॥ ౩౧

తస్య ప్రభానిర్జితపుష్పరాగం । పౌష్యాం తిథౌ పుష్యమసూత పత్నీ
తస్మిన్నపుష్యన్నుదితే సమగ్రాం । పుష్టిం జనాః పుష్య ఇవ ద్వితీయే॥ ౩౨

మహీం మహేచ్ఛః పరికీర్య సూనౌ । మనీషిణే జైమినయేర్పితాత్మా
తస్మాత్సయోగాదధిగమ్య యోగ । మజన్మనే కల్పత జన్మభీరుః॥ ౩౩

తతః పరం తత్ప్రభవః ప్రపేదే । ధ్రువోపమేయో ధ్రువసంధిరుర్వీం
యస్మిన్నభూజ్జ్యాయసి సత్యసంధే । సంధిర్ధ్రువః సన్నమతామరీణాం॥ ౩౪

సుతే శిశావేవ సుదర్శనాఖ్యే । దర్శాత్యయేందుప్రియదర్శనేసః
మృగాయతాక్షో మృగయావిహారీ । సింహాదవాప ద్విపదం నృసింహః॥ ౩౫

అష్టాదశాశ్వాసము.

ఆతఁడంతంబుగన హరి♦దశ్వతేజుఁ । డశ్వినులవంటిసుందరుఁ ♦ డతనికొమరుఁ
డందెజనకునిరాజ్యంబు ♦ నబ్ధితటిని । నశ్వబలమిడ వృషితాశ్వుఁ ♦ డందురతని॥ ౨3

ఆక్షితీశుఁడు విశ్వేశు ♦ నర్చసల్పి । విశ్వము భరించుశక్తిచే ♦ వెలయువాఁడు
విశ్వసహనామమొప్పెడు ♦ విశ్వసఖుఁడు । దనసురూపమైపొల్చు ♦ తనయుఁడబ్బె॥

అతనికినయజ్ఞునకు హిర♦ణ్యాక్షువైరి । యంశమొప్పహిరణ్యనా ♦ భాఖ్యుఁడొదవ
రిపుతతికిదుస్సహుండయ్యె ♦ నృత్యములకు । వాతముననుగూడిన హిరణ్య♦రేతుపగిది॥ ౨౫

పితృతతిఋణంబుదీర్చి ♦ కృతిగనుండు । తండ్రియాజానుబాహుఁడై ♦ తనయునృపుగ
నిలిపికుదిమిని వల్కల♦ములనుదాల్చె । సంతతానందమునుగోరి ♦ స్వాంతమందు॥ ౨౬

సూర్యకులభూషణుండును ♦ సోమయాజి । యైతనర్చు హిరణ్య నా♦భాంకనృపతి
చందురునివలెఁగనులకు ♦ విందొనర్చు । నారసునిగాంచెఁగౌశల్యుఁ ♦ డనెడువాని॥ ౨౭

బ్రహ్మసభదాఁకఁదనయశః ♦ ప్రభలుచన్న । యతఁడుబ్రహ్మిష్ఠుఁడనుతన ♦ యాత్మజాతు
బహ్మవిదునుంచితనదైన ♦ పదమునందు । బ్రహ్మలోకపలనైక్య భా♦వంబునడసె॥ ౨౮

ఆతఁడునుపుత్రవంతుఁడై ♦ యన్వయంపు । భూపయైశాసనాంకపు ♦ భూమి నేల
బాధలనుబాసియానంద ♦ బాష్పములను । గనులరాల్చిరిప్రజలెల్లఁ ♦ గాంచిసుఖము॥ ౨౯

తండ్రిసేవనుయోగ్యుఁడై ♦ తనరునట్టి । గరుడకేతనునా కృతి ♦ పఱలునట్టి
పుత్రుఁడనుపుత్రుఁడంబుజ ♦ నేత్రుఁడతనిఁ । బాత్రవంతులకగ్రగాఁ ♦ బొదలఁజేసె॥ 30

తృష్ణనుజయించిమునుముందు ♦ జిష్ణుతోడ । మైత్రిగనునన్నయాతఁడు ♦ పుత్త్రిచేతఁ
దిరముకులమనిమూఁడు పు♦ష్కరములందు । భక్తిమీఱఁగఁగ్రుంకి దే♦వత్వమొందె॥ 3౧

పుష్యపూర్ణిమనాడు త♦త్పుత్రుపత్ని । కాంతిచేఁబుష్యరాగంబు ♦ కంటెమించు
పుష్యునింగనెనాతఁడు ♦ పుష్యమట్లు । బొదలఁబ్రజలును సంపూర్ణ ♦ పుష్టిగనిరి॥ 3౨

అమ్మహాత్ముఁడుసుతురాజ్య ♦ మందునిల్పి । యాత్మవిదుఁడైనజైమిని ♦ నాశ్రయించి
యతనితోయోగవిధులెల్ల ♦ నభ్యసించి । జన్మభీరువుగాంచె న♦జన్మపదవి॥ 33

అంతఁబుష్యునిపుత్రుఁడై ♦ యలరునట్టి । ధ్రువసముండైనధ్రువసంధి ♦ యవనినేలె
శ్రేష్ఠుఁడునుసత్యసంధుఁడై ♦ చెలఁగుకతన । నతరిపులసంధిధ్రువమయి ♦ సతము వెలిఁగె॥

మృగసముఁడానృసింహుఁడు ♦ మృతినిగాంచె । వేటలోనమృగేంద్రుచే ♦ విపినమందు
దగ్ధతరువాతిశశియట్లు ♦ దర్శనీయుఁ । డగునుదర్శనుపుత్రుఁ బా♦ల్యంబునందె॥ 3౫

స్వర్గామినస్తస్యత మైకమత్యా । దమాత్యవర్గః కులతంతు మేకం
అనాథదీనాః ప్రకృతీరవేక్ష్య । సాకేతనాథం విధివచ్చకార॥ ౩౬

నవేందునాతన్నభసోపమేయం। శాబైక సింహేన చకాననేన
రఘోః కులం కుట్మల పుష్కరేణ । తోయేన చాప్రౌఢ నరేంద్రమాసీత్॥ ౩౭

లోకేనభావీ పితురేవతుల్యః । సంభావితో మౌళి పరిగ్రహాత్సః
దృష్టోహివృణ్వన్ కలభప్రమాణో । ప్యాశాః పురోవాత మవాప్య మేఘః॥ ౩౮

తం రాజవీథ్యా మధిహస్తియాంత । మాధోరణాలంబిత మగ్ర్యవేషం
షడ్వర్ష దేశీయ మపిప్రభుత్వాత్ । ప్రైక్షంత పౌరాః పితృగౌరవేణ॥ ౩౯

కామం నసోకల్పత పైతృకస్య । సింహాసనస్య ప్రతిపూరణాయ
తేజోమహిమ్నా పునరావృతాత్మా । తద్వ్యాపచామీకరపింజరేణ॥ ౪౦

తస్మాదధః కించిదివావతీర్ణా । వసంస్పృశంతౌ తపనీయపీఠం
సాలక్తకౌ భూపతయః ప్రసిద్ధై । ర్వవందిరే మౌళిభిరస్య పాదౌ॥ ౪౧

మణౌ మహానీల ఇతిప్రభావా । దల్పప్రమాణేపి యథానమిథ్యా
శబ్దో మహారాజ ఇతిప్రతీత । స్తథైవ తస్మిన్ యుయుజేర్భకేపి॥ ౪౨

పర్యంత సంచారితచామరస్య । కపోలలోలోభయ కాకపక్షాత్
తస్యాననాదుచ్చరితో వివాద । శ్చస్ఖాల వేలాస్వపినార్ణవానాం॥ ౪౩

నిర్వృత్త జాంబూనదపట్టబంధే । న్యస్తం లలాటే తిలకం దధానః
తేనైవశూన్యా న్యరిసుందరీణాం । ముఖాని సస్మేర ముఖశ్చకార॥ ౪౪

శిరీష పుష్పాధిక సౌకుమార్యః । ఖేదం సయాయాదపి భూషణేన
నితాంతగుర్వీమపి సోనుభావా । ద్ధురంధరిత్ర్యా బిభరాంబభూవ॥ ౪౫

న్యస్తాక్షరామక్షర భూమికాయాం । కార్త్స్న్యేనగృహ్ణాతి లిపింనయావత్
సర్వాణితావచ్ఛ్రుత వృద్ధయోగాత్ । ఫలాన్యపాయుంక్త సదండనీతేః॥ ౪౬

ఉరస్యపర్యాప్త నివేశభాగా । ప్రౌఢీభవిష్యంత ముదీక్షమాణా
సంజాతలజ్జేవ తమాతపత్ర । చ్ఛాయాచ్ఛలేనోప జుగూహలక్ష్మీః॥ ౪౭

అనశ్నువానేన యుగోపమాన । మబద్ధమౌర్వీ కిణలాంఛనేన
అస్పృష్టఖడ్గ త్సరుణాపిచాసీ । ద్రక్షావతీతస్య భుజేనభూమిః॥ ౪౮

అవనిపతియిట్లుదివికేగ ♦ ననదలైన । ప్రజలఁ గాంచియమాత్య వ♦ర్గంబుగూడి
వంశమునకేకతంతువై ♦ వఱలుబాలు । నాథుఁజేసిరి సాకేత ♦ నగరమునకు॥ ౩౬

బాలచంద్రునితోడి న♦భంబుకరణి । హరికిశోరమెయుండెడు ♦ నడవిపగిదిఁ
దమ్మిమొగ్గయొక్రాలు స♦రమ్మురీతి । రఘుకులంబొప్పె నాచిన్ని♦రాజుఁగూడి॥ ౩౭

ఆతఁడుకిరీటముసుదాల్చ ♦ నవనిజనులు । తండ్రిఁబోలునితండని ♦ తలఁచిరొకటఁ
గరభమంతటమొగిలేని ♦ గాలియెదుట । వీఁచఁదోఁపడె దిశల వ్యా♦పించునట్లు॥ ౩౮

సాదిసస్త్రమ్ములనుబట్టి ♦ సామజమ్ము । నెక్కి రాజపథమ్మున ♦ నృపతివెడల
నాతఁడాతండ్లవాఁడైన ♦ నధిపుఁడౌట । గారవించిరిజనకుని ♦ కరణిఁబ్రజలు॥ ౩౯

నిండికూర్చుండఁగాని బా♦లుండు తోఁడు । భూరితేజఃప్రభావంపుఁ ♦ జారుహేమ
కాంతివర్ధిల్లిపూర్ణుఁడై ♦ క్రాలుచుండె । జనకుసింహాసనంబుపై ♦ సంతసమున॥ ౪౦

భద్రపీఠముదిగజాతి ♦ పైఁడిప్రాప । పీఠమంటకలత్తుక ♦ వెలయ వ్రేలు
బాలనరపాలపదముల ♦ వందనములు । చాయమకుటాల తోఁడులు ♦ సలుపుచుండ్రి॥ ౪౧

చిన్నదైననుగాంతులఁ ♦ జిమ్ముచుంట । నీలమునువాడరే మహా♦నీలమనుచు
శిశువయ్యెనను మిగులప్ర♦సిద్ధుఁడౌట । రాజునకుఁజెల్లెఁబో మహా ♦ రాజపదము॥ ౪౨

పార్శ్వములఁజామరమ్ములు ♦ భటులువీవ । గండములకాకపక్షముల్ ♦ గదలుచుండు
నతనిముఖమునవెడలెడు ♦ నట్టిమాట । సింధుతీరములందైనఁ ♦ జెడకయుండు॥ ౪౩

పైఁడిపట్టముతోఁగూడి ♦ పరిఢవిల్లి । నుదుటితిలకింబుచేతను ♦ బొదలునతని
నగుమొగమ్మరికాంతల ♦ మొగములందుఁ । గలుగుతిలకంబులనుమాపి ♦ చెలఁగుచుండు॥

దిరిసెనకుమించుమెత్తని ♦ దేహమమరి । భూషలైననుగష్టానఁ ♦ బూనుచుండు
నాతఁడెంతయుగొప్పదౌ ♦ యవనిభరముఁ । దనప్రభావంబుచేఁగాదె ♦ తాల్పఁగనుట॥

పలకమీఁదనువ్రాయంగఁ ♦ బడినయట్టి । యక్షరమ్ములనేర్చెడు ♦ నంతలోనె
దండనీతిఫలమ్ముల ♦ తత్త్వమెల్ల । బుధులసాంగత్యమునఁజేసి ♦ పొందఁగలిగె॥ ౪౬

స్థలముచాలమియుండఁ న♦క్షమ్మునందుఁ । దనువుపొదలంగ లేచి ల♦జ్జనోయనంగ
నాతపత్రంపునీడయక్ ♦ వ్యాజమునను । మించిసిరిభూవరునిఁ గౌఁగి♦లించుకొనియె॥ ౪౭

కాడికింకనుబోల్పంగఁ ♦ గ్గానియట్టి । గుణకిణంబులగుఱుతులు ♦ గొననియట్టి
కత్తిపిడిబట్టనట్టి భూ♦కాంతమౌళి । బాహుచేతనురక్షింపఁ ♦ బడియెఁబృథ్వి॥ ౪౮

నకేవలంగచ్ఛతి తస్యకాలే । యయుః శరీరావయవా వివృద్ధిం
వంశ్యాగుణాః ఖల్వపి లోకకాంతాః । ప్రారంభసూక్ష్మాః ప్రథిమానమాపుః॥ ౪౯

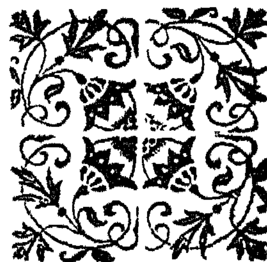
సపూర్వజన్మాంతర దృష్టపారాః । స్మరన్నివాక్లేశ కరోగురూణాం
తిస్రస్త్రివర్గాధిగమస్య మూలం । జగ్రాహవిద్యాః ప్రకృతీశ్చపిత్ర్యాః॥ ౫౦

వ్యూహస్థితః కించిదివోత్తరార్ధ । మున్నద్ధచూడోంచిత సవ్యజానుః
ఆకర్ణమాకృష్ట సబాణధన్వా । వ్యరోచతాస్త్రేషు వినీయమానః॥ ౫౧

అథ మధువనితానాం నేత్రనిర్వేశనీయం
మనసిజతరు పుష్పం రాగబంధప్రవాళం
అకృతకవిధి సర్వాంగీణమాకల్పజాతం
విలసితపదమాద్యం యౌవనం సప్రపేదే॥ ౫౨

ప్రతికృతి రచనాభ్యోదూతి సందర్శితాభ్యః
సమధికతర రూపాః శుద్ధసంతానకామైః
అధి వివిదురమాత్యైరాహృతాస్తస్యయూనః
ప్రథమ పరిగృహీతే శ్రీభువౌ రాజకన్యాః॥ ౫౩

ఇతి శ్రీ రఘువంశే మహాకావ్యే కాళిదాసకృతౌ
వంశానుక్రమో నామాష్టాదశస్సర్గః



వయసుగడచినకొలఁదిని ♦ వసుమతీశు । నంగములెగాక సూక్ష్మమై ♦ యలరునట్టి
ప్రజలనెంతయుసంతోష ♦ పఱచునట్టి । కులగుణాళియుఁగూడ వ♦ర్ధిలఁగఁజొచ్చె॥ ౪౯

మూఁడువర్గాలమూలమా ♦ మూఁడువిద్య । లభ్యసించెను గురులకా♦యాసమిడక
చన్నజన్మంపుశాస్త్రాసం ♦ స్మరణమనఁగఁ । బ్రజలసచివుల స్వాధీన ♦ పఱచుకొనియె॥ ౫౦

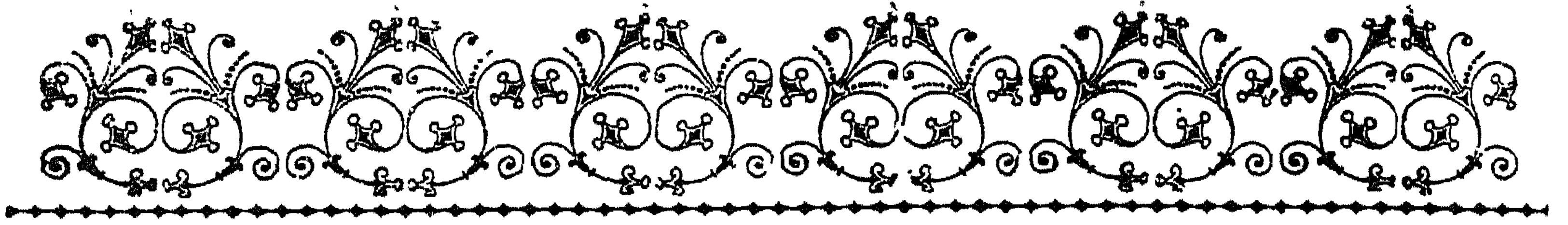
పైశరీరమునొకయింత ♦ పఱపిపెంచి । యొడమతోడఁబెంచి సికపైకి ♦ ముడిచికట్టి
యిడిశరమువింటఁజెవిదాఁక ♦ నీడ్చిగుణము । మెఱయుచుండెనువిలువిద్య ♦ గఱచివిభుఁడు॥

సీ॥ కామినీజనములు ♦ కన్నులతోఁగ్రోలు, నచ్ఛమరందంబు ♦ యౌవనంబు
అనురాగపల్లవం ♦ బమరునంగజవృక్ష, మందుఁగల్గుసుమంబు ♦ యౌవనంబు
సకలావయవముల ♦ సహజమైయొప్పారు, నంచితాభరణంబు ♦ యౌవనంబు
అఖిలవిలాసమ్ము ♦ లవతరించెడునట్టి, మూదిమూలపదంబు ♦ యౌవనంబు
ఇట్టియౌవనమరుదెంచి ♦ యింపునింప । దివ్యసుందరమూర్తియై ♦ తేజరిల్లె
రాజరాజేంద్రపూజిత ♦ రమ్యయశుఁడు । దర్శనీయుఁడువిభుఁడు సు♦దర్శనుండు॥ ౫౨

సీ॥ దూతికల్ పరికించి ♦ యేతెంచిలిఖియించి, భూపుకన్యిందుగాఁ ♦ జూపినట్టి
చిత్రపటాళిలోఁ ♦ జెలఁగుచెల్వనకంటె, మించునందమ్ముతో ♦ మించువారు
వంశక్రమాగత ♦ పదవులలోపల, మన్నింపఁబడునట్టి ♦ మంత్రివరులు
మంచిసంతునురాజు ♦ గాంచునిమిత్తమై, యారసితెచ్చిన ♦ యట్టివారు
సన్నుతగుణాళినొప్పా రా♦కన్నెలపుడు । పరిణయముగుణాభిరాముఁ డ♦ప్పుడుమహేంద్రుఁడు
మున్నె కైకొన్నయట్టివా ♦ భూమిరమల । సవతులుగఁజేసికొనికడు ♦ సంతసిలిరి॥ ౫౩

గద్య

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా బుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువంశంబునందు
వంశానుక్రమమను నష్టాదశాశ్వాసము
సంపూర్ణము.



శ్రీ

రఘువంశమ్

ఏకోనవింశః సర్గః

—:o:—

అగ్నివర్ణ మభిషిచ్య రాఘవః । స్వేపదే తనయమగ్నితేజసం
శిశ్రియే శ్రుతవతామ పశ్చిమః । పశ్చిమేవయసినైమిషం వశీ॥ ౧

తత్రతీర్థ సలిలేన దీర్ఘికా । స్తల్ప మంతరిత భూమిభిః కుశైః
సౌధవాసముటజేన విస్మృతః । సంచికాయఫలనిః స్పృహస్తపః॥ ౨

లబ్ధపాలన విధౌ నతత్సుతః । ఖేదమాప గురుణాహి మేదినీ
భోక్తుమేవ భుజనిర్జిత ద్విషా । నప్రసాధయితుమస్య కల్పితా॥ ౩

సోధికార మభికః కులోచితం । కాశ్చనస్వయమవర్తయత్సమాః
సం నివేశ్య సచివేష్వతః పరం । స్త్రీవిధేయ నవయౌవనోభవత్॥ ౪

కామినీ సహచరస్య కామిన । స్తస్య వేశ్మసు మృదంగనాదిషు
ఋద్ధిమంత మధికర్ధిరుత్తరః । పూర్వముత్సవ మపోహదుత్సవః॥ ౫

ఇంద్రియార్థ పరిశూన్య మక్షమః । సోఢుమేక మపిసక్షణాంతరం
అంతరేవవిహరన్ దివానిశం । నవ్యపైక్షత సముత్సుకాః ప్రజాః॥ ౬

గౌరవాద్యదపి జాతుమంత్రిణాం । దర్శనం ప్రకృతి కాంక్షితం దదౌ
తద్గవాక్ష వివరావలంబినా । కేవలేన చరణేనకల్పితం॥ ౭

తం కృతప్రణత యోనుజీవినః । కోమలాత్మ నఖరాగరూషితం
భేజిరేనవ దివాకరాతప । స్పృష్టపంకజ తులాధిరోహణం॥ ౮

యౌవనోన్నత విలాసినీస్తన । క్షోభలోల కమలాశ్చదీర్ఘికాః
గూఢమోహన గృహాస్తదంబుభిః । సవ్యగాహత విగాఢ మన్మథః॥ ౯



శ్రీ

రఘువంశము.

ఏకోనవింశాశ్వాసము.

గీతములు.

అగ్నిసమ తేజమునఁ బోల్చు ♦ నగ్నివర్ణుఁ । దనయు నభిషేక మొనరించి ♦ తనపదమునఁ
బండితాగ్రణి రఘుకుల ♦ మండనుండు । విషయములనోర్చి చేరె నై♦మిషము ముదిమి॥ ౧

తీర్థసలిలము చేతను ♦ దీర్ఘికలను । ధరణిఁ బఱచిన కుశలచేఁ ♦ దల్పములను
బర్ణగృహముల చే సౌధ ♦ వాసములను । మఱచి తపమాచరించె ని♦ర్మలినవృత్తి॥ ౨

అరుల గెల్చిన తన తండ్రి ♦ యల్లరులను । నణఁచుటకుఁ గాక కేవల ♦ మనుభవింప
భువినొసఁగెఁ గానఁ గష్టంబుఁ ♦ బొందలేదు । రాజ్యమేలుటయందు నా ♦ రాజసుతుఁడు॥ 3

తనకునోచిత రాజ్యపా♦లనము సల్పి । స్వయముగాఁ గొన్నియేండ్లంత ♦ సచివులందుఁ
బెట్టి యేల్బడి భారంబు ♦ వెలఁదులకును । దనదు నవయౌవనంబెల్ల ♦ ధారవోసె॥ ౪

కామినులఁ గూడి క్రీడించు ♦ కాముకునకు । నుత్సవంబులపయిఁ బయి ♦ నుత్సవమ్ము
లంతకంతకు కేళితో ♦ నలరఁ జొచ్చెఁ । దనరనగరున సతము మృ♦దంగరవము॥ ౫

విషయములనొక్కక్షణమేని ♦ విడిచియుండ । నోర్వఁ జాలని యట్టి యా ♦ యుర్వినాథుఁ
డంతిపురియందె కడపె న♦హర్నిశంబు । దర్శనోత్సుకమౌ ప్రజఁ ♦ దలఁపకుండ॥ ౬

సచివులందలి మోమాట ♦ జనులు గోరు । దర్శనంబియ్య నొకవేళఁ ♦ దలఁచెనేని
పాదమును జాచి చూపు గ♦వాక్షమందు । నదియె దర్శనమనుకొన ♦ నతని ప్రజలు॥ ౭

మృదునఖారుణకాంతులు ♦ మీఁదఁ బర్వ । నెంతయును రమ్యమైన లే♦యెండనొప్పు
పద్మమును బోలుచుండు న♦ప్పాదమునకె । భృత్యతతి భక్తి మ్రొక్కి య♦ర్పించె సేవ॥ ౮

కాంతలవిలాసవతుల పాం♦గౌరుచనుల । చేతఁ గలఁగి చలించు కం♦జాతములను
లోనసురతగృహమ్ములఁ ♦ బూని చెలఁగు । దీర్ఘికలఁ బ్రౌఢమదనుండు ♦ దేలెఁ గేలి॥ ౯

తత్రసేక హృతలోచనాంజనైః । ధౌతరాగపరిపాటలాధరైః
అంగనాస్త మధికం వ్యలోభయ । న్నర్పిత ప్రకృతికాంతిభిర్ముఖైః॥ ౧౦

ఘ్రాణకాంత మధుగంధకర్షిణీః । పానభూమిరచనాః ప్రియాసఖః
అభ్యపద్యత స వాసితాసఖః । పుష్పితాః కమలినీరివద్విపః॥ ౧౧

సాతిరేక మదకారణం రహః । స్తేనదత్త మభిలేషురంగనాః
తాభిరప్యుపహృతం ముఖాసవం । సోపిబ ద్బకుళతుల్య దోహదః॥ ౧౨

అంకమంక పరివర్తనోచితే । తస్య నిన్యతురశూన్యతాముభే
వల్లకీచ హృదయంగమస్వనా । వల్గువాగపిచ వామలోచనా॥ ౧౩

సస్వయంప్రహత పుష్కరః కృతీ । లోలమాల్యవలయో హరన్మనః
నర్తకీ రభినయాతి లంఘినీః । పార్శ్వవర్తిషు గురుష్వలజ్జయత్॥ ౧౪

చారునృత్య విగమే చతన్ముఖం । స్వేదభిన్నతిలకం పరిశ్రమాత్
ప్రేమదత్త వదనానిలః పిబ । న్నత్యజీవ దమరాలకేశ్వరౌ॥ ౧౫

తస్య సావరణ దృష్టసంధయః । కామ్యవస్తుషు నవేషు సంగినః
వల్లభాభిరుపసృత్య చక్రిరే । సామిభుక్త విషయాః సమాగమాః॥ ౧౬

అంగుళీకిసలయాగ్ర తర్జనం । భ్రూవిభంగ కుటిలంచ వీక్షితం
మేఖలాభి రసకృచ్చ బంధనం । వంచయన్ ప్రణయినీరవాప సః॥ ౧౭

తేనదూతి విదితం నిషేదుషా । పృష్ఠతః సురతవార రాత్రిషు
శుశ్రువే ప్రియజనస్య కాతరం । విప్రలంభ పరిశంకినో వచః॥ ౧౮

లౌల్యమేత్య గృహిణీ పరిగ్రహా । న్నర్తకీష్వ సులభాసు తద్వపుః
వర్తతే స్మ స కథం చిదాలిఖ । న్నంగుళీక్షరణ సన్నవర్తికః॥ ౧౯

ప్రేమగర్విత విపక్షమత్సరా । దాయతాచ్చ మదనాన్మహీక్షితం
నిన్యురుత్సవ విధిచ్ఛలేనతం । దేవ్య ఉజ్ఝిత రుషః కృతార్థతాం॥ ౨౦

ప్రాతరేత్య పరిభోగశోభినా । దర్శనేన కృతఖండనవ్యథాః
ప్రాంజలిః ప్రణయినీః ప్రసాదయన్ । సోధునోత్ప్రణయ మంథరః పునః॥ ౨౧

స్వప్నకీర్తిత విపక్షమంగనాః । ప్రత్యభైత్సురవదంత్య ఏవతం
ప్రచ్ఛదాంత గళితాశ్రుబిందుభిః । క్రోధభిన్న వలయైర్వివర్తనైః॥ ౨౨

కనులకాటుకచల్లులఁ ♦ గరఁగిపోఁ । బెదవులందలిరంగెల్ల ♦ వీడిపోవ
సహజసుందరవదనశో ♦ భానలచట । నధికమోహంబు గొల్పి ర♦య్యవనిపతికి॥ ౧౦

మధురమధుగంధములనీని ♦ మనసుఁగొల్పు । పానభూమినిఁబ్రియులతోఁ ♦ బ్రభుఁడుసొచ్చె
బాగుగావికసించిన ♦ పద్మవనముఁ । గరిణులనుగూడి కరిసొచ్చు ♦ కరణిదోఁప॥ ౧౧

అంగనలుగోరనేకత ♦ మందునొసఁగ । నతఁడుమదకారియైన ము♦ఖాసవంబు
పకుళమట్టులుదానును ♦ వాంఛఁగోరె । నతివలొసఁగినవారి ము♦ఖాసవంబు॥ ౧౨

నిత్యమునుదామగ్రోలెడు ♦ నెలవుగాన । రెండుమాత్రమెవీడ వా ♦ ణీనితోడను
విమలహృద్యరసంబీను ♦ వీణయొకటి । రమ్యవాక్కులుగలిగిన ♦ రమణియొకతె॥ ౧౩

కంకణమ్ములుహారముల్ ♦ గదలుచుండ । నెంతయుమనోహరముగ వా♦యించివీణ
నభినయంబొజ్జకడనుండు ♦ నపుడెతప్పు । నాటకస్త్రీయలకుఁగొల్పె ♦ నతఁడులజ్జ॥ ౧౪

ముదముఁగొల్పెడునాట్యము ♦ ముగియబడలి । చెమటఁజెరిగినతిలకంబు ♦ చెలఁగుసతుల
మోములను బ్రేమతోనూది ♦ భూవిభుండు । దేవధనపతులనుమించె ♦ జీవితమున॥ ౧౫

పరులవలననొస్వాయమెుతాఁ ♦ బడసినట్టి । త్స్మాతలేందుని నూతన ♦ సంగమములు
సగములైపోవుచుండెను ♦ సత్వరముగ । నున్నదున్నట్టురాణులు ♦ దన్నుఁజేర॥ ౧౬

ప్రియులవంచింపయత్నించు ♦ ప్రియుఁడువడసె । చిగురువోల్ వారిమునివ్రేలి♦చేతివెలుపు
బొమలువిటిచివపకిత ♦ నమరుమూపు । తలచుమె. లనూళ్ళచేతి బం♦ధనపుఁదీపు॥ ౧౭

రతికినిశ్చయమైనట్టి ♦ రాత్రులందు । వెనుకదూతికచూపిన ♦ పీటనుండి
తన్నుశంకించిప్రియురాండ్రు ♦ తలచునాడు । విరహవాక్యంబులనువిను ♦ వీనులలర॥ ౧౮

పత్నులాపినఁబతిదాను ♦ వారసతుల । దుర్లభలమీఁదితమినేమి ♦ తోఁచకుండఁ
గడపెవారలవ్రాయుమఁ ♦ గాలమెల్లఁ । జెమటచేవ్రేళులనుజారఁ ♦ జేతిపుల్ల॥ ౧౯

వలచెఁబతిమమ్మెయనిగర్వ ♦ పడెడునట్టి । సవతులకునుండిమన్మథ ♦ జ్వాలనుండి
యత్నసంబులమిషచేత ♦ నుడిగియలుక । నతనిఁదెచ్చికృతార్థలై ♦ రతనిసతులు॥ ౨౦

కుపితలఁబ్రసన్నలఁగఁజేసి ♦ కొనఁగనెంచి । నచ్చివేఁకునకేళ్ళొడ్చె ♦ వంచకుండు
భోగమునుదెల్పకన్నుల ♦ పొలుపుతోడ । నదియెురేపెనువారిలో ♦ నలుకమరల॥ ౨౧

విభుఁడుకలలోనసవతుల ♦ పేరులెత్త । నతనినిదలించిచైచిన ♦ యట్లుతిరిగి
వెనుకకుఁబరుండికన్నీరు ♦ విడిచిసెజ్జ । విటిచివైచిరికంకణాల్ ♦ వెలఁదులలిగి॥ ౨౨

ఏకోనవింశః సర్గః.

క్లృప్తపుష్ప శయనాల్లతాగృహా । నేత్య దూతికృత మార్గదర్శనః
అన్వభూ త్పరిజనాంగ నారతం । సోఽవరోధ భయవేపథూత్తరం॥ ౨౩

నామవల్లభజనస్య తే మయా । ప్రాప్య భాగ్య మపి తస్య కాంక్ష్యతే
లోలుపం బత మనో మమేతి తం । గోత్రవిస్ఖలిత మూచురంగనాః॥ ౨౪

చూర్ణ బభ్రు లులితస్రగాకులం । ఛిన్న మేఖలమలక్తకాంకితం
ఉత్థితస్య శయనం విలాసిన । స్తస్య విభ్రమరతాన్యపావృణోత్॥ ౨౫

సస్వయం చరణ రాగమాదధే । యోషితాం న చ తథా సమాహితః
లోభ్యమాన నయనః శ్లథాంశుకై । ర్మేఖలాగుణపదై ర్నితంబిభిః॥ ౨౬

చుంబనే విపరివర్తితా ధరం । హస్తరోధి రశనావిఘట్టనే
విఘ్నితేచ్ఛమపి తస్య సర్వతో । మన్మథేంధనమభూద్వధూరతం॥ ౨౭

దర్పణేషు పరిభోగ దర్శినీ । ర్నర్మపూర్వమనుపృష్ఠ సంస్థితః
ఛాయయా స్మిత మనోజ్ఞయా వధూ । ర్హ్రీనిమీలిత ముఖీశ్చకార సః॥ ౨౮

కంఠసక్త మృదుబాహుబంధనం । న్యస్త పాదతల మగ్రపాదయోః
ప్రార్థయంత శయనోత్థితం ప్రియా । స్తం నిశాత్యయ విసర్గచుంబనం॥ ౨౯

ప్రేక్ష్య దర్పణ తలస్థమాత్మనో । రాజవేష మతిశక్రశోభితం
పిప్రియే న స తథా యథా యువా । వ్యక్తలక్ష్మ పరిభోగమండనం॥ 30

మిత్రకృత్య మపదిశ్య పార్శ్వతః । ప్రస్థితం తమనవస్థితం ప్రియాః
విద్మ హే శఠ పలాయనచ్ఛలా । న్యంజసేతి రురుధుః కచగ్రహైః॥ 3౧

తస్య నిర్దయ రతిశ్రమాలసాః । కంఠసూత్ర మపదిశ్య యోషితః
అధ్యశేరత బృహద్భుజాంతరం । పీవరస్తనవిలుప్త చందనం॥ 3౨

సంగమాయ నిశిగూఢచారిణం । చారదూతి కథితం పురోగతాః
వంచయిష్యసి కుతస్తమోవృతః । కాముకేతి చకృషుస్తమంగనాః॥ 33

యోషితా ముడుప తేరివార్చిషాం । స్పర్శనిర్వృతిమసావనాప్నువన్
ఆరురోహ కుముదాకరోపమాం । రాత్రిజాగర పరో దివాశయః॥ 3౪

వేణునాదశనపీడితాధరా । వీణయా నఖపదాంకితోరసః
శిల్పకార్య ఉభయేన వేజితా । స్తం విజిహ్మనయనా వ్యలోభయన్॥ 3౫

దూతికలుచూపుమార్గానఁ ♦ బ్రీతిసరిగి । తీర్చియుండినపరిసెజ్జఁ ♦ డీఁగెయుండ్లఁ
బరిజనస్త్రీలతోఁ సల్పెఁ ♦ బతిరతంబు । పత్నులభయంబుచేమేను ♦ వణఁకుచుండ॥ ౨౩

పిలిచితిపిన్నుఁ బ్రియురాలి ♦ పేరువెట్టి । యామెభాగ్యమెనాకును ♦ నబ్బనిమ్ము
మదియునదెకోరెనంచని ♦ మఁగుపలఁద్రుడు । తప్పనేళ్ళనుబిలుచు నా♦తనికిసతము॥ ౨౪

కలితరాగంబుచెదరిన ♦ యాలరుసరులు । చెడినమొలనూళ్లు లత్తుక ♦ చిన్నెలుండు
నతఁడులేచినపానుపే ♦ యతని వైన । సురతకేళీవిలాసముల్ ♦ చూపుచుండు॥ ౨౫

లలనలకుఁదానెపాదాల ♦ లక్కరసము । గూర్చునతనికిమదిదానఁ ♦ గదురదయ్యె
నంశుకముజారిమేఖల ♦ యలరుచుండు । పిఱుఁదులకుదృష్టిమాటికిఁ ♦ బఱచుచుంట॥ ౨౬

ముద్దుగొనకుండవెన్కకు ♦ మోవిఁద్రిప్ప । పోకముడిపిప్పహస్తంబుఁ ♦ బోవనెట్టు
వెలఁదులరతంబుగోర్కికి ♦ విఘ్నమిడియు । నతనికామాగ్నికింధన ♦ మైతనర్చె॥ ౨౭

అద్దమునఁనుపభోగ చి♦హ్నములఁజూచు । చెలువలకువెన్క వేడ్కమై ♦ నిలిచితనదు
నవ్వుప్రతిబింబమునఁజూపి ♦ నానచేత । వారుదలవంచుకొనఁజేసెఁ ♦ బార్థివుండు॥ ౨౮

కాంతుఁడెడఁబాయనెంచి ని♦శాంతమందుఁ । దల్పమునువీడఁబ్రియురాండ్రు ♦ తన్నృపాలు
కంఠమునుమృదుకరములఁ ♦ గౌఁగిలించి । ముద్దువేఁడిరిపాదాగ్ర ♦ ములనునిల్చి॥ ౨౯

భోగచిహ్నాళియనిరెడు ♦ భూషణాళి । కలరినట్టులుపడుచు ఱేఁ ♦ డలరలేదు
శ్రమించెడురాజవే♦షంబుతోడ । నద్దమునబింబితంబైన ♦ యప్పుడుకూడ॥ ౩౦

అప్పుకార్యంబునేర్పట్టి ♦ యన్యకాంతఁ । జేరఁబోవఁగఁదమకింపఁ ♦ జేరిప్రియలు
నీవుపరువెత్తుమిషలోని ♦ నిజముదెలిసె । నిలుశఠుఁడయంచుసిగఁబట్టి ♦ నిలిపిరతని॥ ౩౧

అతనిరతిపీడనెంతయు ♦ నలసిసతులు । కౌఁగిలింతనెపమ్మున ♦ గంధమెల్ల
గొప్పపాలిండ్లఁజేడుల్చి ♦ పిప్పటురము । నందు నిద్రనుజెందిరి ♦ హాయిగాను॥ ౩౨

గూఢముగరాత్రిఁబ్రియురాలిఁ ♦ గూడఁబోవు । సంగతినిదూతికలచేత ♦ సకియలెఱిఁగి
ముందుగానేగికాముకా ♦ మోసపుత్తె । చీఁకటినిననిస్వగృహముల్ ♦ చేర్చిరతని॥ ౩౩

కామినీస్పర్శమనుచంద్రి ♦ కాంతినలరి । మించుకేళినిరేయెల్ల ♦ మేలుకాంచి
పగటిపూఁటనుహాయిగాఁ ♦ బవ్వళించి । రాజురంజిల్లెఁగుముదాక♦రంబువోలె॥ ౩౪

వేణువునఁబంటినొక్కుల ♦ పెదవినునిచి । గోటినొక్కులతోడమీఁదఁ ♦ గూర్చివీణఁ
గుప్తమునరెండుశిల్పముల్ ♦ గఱచుసతుల । కుటిలదృష్టులనృపునకుఁ ♦ గొలిపెబాళి॥ ౩౫

అంగసత్త్వవచనాశ్రయం మిథః । స్త్రీషు నృత్య ముపధాయదర్శయన్
స ప్రయోగ నిపుణైః ప్రయోక్తృభిః । సంజఘర్ష సహ మిత్రసన్నిధౌ॥ ౩౬

అంసలంబి కుటజార్జున స్రజ । స్తస్య నీపరజసాంగరాగిణః
ప్రావృషి ప్రమద బర్హిణేష్వభూత్ । కృత్రిమాద్రిషు విహారవిభ్రమః॥ ౩౭

విగ్రహాచ్చ శయనే పరాఙ్ముఖీ । ర్నానునేతు మబలాః సతత్వరే
ఆచకాంక్ష ఘనశబ్దవిక్లబా । స్తావివృత్య విశతీర్భుజాంతరం॥ ౩౮

కార్తికీషు సవితానహర్మ్యభా । గ్యామినీషు లలితాంగనా సఖః
అన్వభుంక్త సురతశ్రమాపహాం । మేఘముక్త విశదాం సచంద్రికాం॥ ౩౯

సైకతంచ సరయూం వివృణ్వతీం । శ్రోణిబింబమివ హంస మేఖలం
స్వప్రియా విలసితానుకారిణీం । సౌధజాల వివరై ర్వ్యలోకయత్॥ ౪౦

మర్మరై రగురుధూపగంధిభి । ర్వ్యక్త హేమరశనైస్త మేకతః
జహ్రు రాగ్రథనమోక్షలోలుపం । హైమనై ర్నివసనైః సుమధ్యమాః॥ ౪౧

అర్పితస్తిమిత దీపదృష్టయో । గర్భవేశ్మసు నివాతకుక్షిషు
తస్య సర్వసురతాంత రక్షమాః । సాక్షితాం శిశిరరాత్రయో యయుః॥ ౪౨

దక్షిణేన పవనేన సంభృతం । ప్రేక్ష్య చూత కుసుమం సపల్లవం
అన్వనైషుర వధూతవిగ్రహా । స్తం దురుత్సహ వియోగమంగనాః॥ ౪౩

తాః స్వమంక మధిరోప్య దోలయా । ప్రేంఖయన్పరిజనాపవిద్ధయా
ముక్తరజ్జు నిబిడం భయచ్ఛలాత్ । కంఠబంధన మవాప బాహుభిః॥ ౪౪

తంపయోధర నిషిక్తచందనై । ర్మౌక్తిక గ్రథితచారుభూషణైః
గ్రీష్మవేష విధిభిః సిషేవిరే । శ్రోణిలంబి మణిమేఖలైః ప్రియాః॥ ౪౫

యత్సభగ్న సహకారమాసవం । రక్తపాటల సమాగమం పపౌ
తేనతస్య మధునిర్గమాత్కృశ । శ్చిత్తయోని రభవత్పునర్నవః॥ ౪౬

ఏవమింద్రియ సుఖానినిర్విశ । న్నన్యకార్య విముఖః సపార్థివః
ఆత్మలక్షణ నివేదితానృతూ । నత్యవాహయదనంగవాహితః॥ ౪౭

తంప్రమత్తమపినప్రభావతః । శేకురాక్రమితుమన్యపార్థివాః
ఆమయస్తు రతిరాగసంభవో । దక్షశాప ఇవ చంద్రమక్షిణోత్॥ ౪౮

అంగవాగ్భావములతోడ ♦ యభినయమ్ము । నతివలకు నంతరంగమ్ము ♦ నందు నేర్పి
చిత్రముగ మిత్రులందు ద ♦ న్త్వంపఁజేసి । యభినయాచార్యులను మించి ♦ యలరుచుండె॥

భుజములను బుద్ధిమల్లెల ♦ పూలసరులు । కడిమి పుష్పాడిపూఁత యం♦గమునఁ బొదల
నాట నెమళులనొప్ప కే ♦ దార్లములందుఁ । గేళిసలిపెను వర్ష♦కాలమందు॥ ౩౯

ఊటములకు నూళ్ళ వాగలే ♦ యురగముఁజేగ । సచ్చుటను గోరియలుక చేఁ ♦ బడక యందుఁ
బైడ మొక్కము వెట్టి సంధించిన ♦ క్రియల సఖుల । ననునయింపంగఁ ద్వాగపడెఁ ♦ దవనిభుఁడు॥

రామలను గూడి కార్తిక ♦ రాత్రులందు । మేలుకట్టులనొప్పారు ♦ మేడలందు
రాజు సుధశాంతి నమగన్న ♦ శ్రీముఖుఁ దొలఁచు । ఘనరహితను శ్రచంద్రిక ♦ లనుభవించె॥

ఇసుకదిబ్బలు పొలుపుగా ♦ యింపునింప । హంసపిండులు మొలనూలి ♦ యందు నొందఁ
దనప్రియలఁ బోలు సరయూన ♦ ధరణిధవుఁడు । గాంచె మేడల సోరణ ♦ గండ్లనుండి॥ ౪౦

అగుపడఁగ హేమ మేఘము ♦ లగరుధూప । వాసనలు గ్రమ్మి యగ్గర ♦ ధ్వనులు నిగుడఁ
గాల హేమంత వాసనముల్ ♦ గట్టిగాపు । నానికనుమన్న వెంతయు ♦ హర్షమిడెరి॥ ౪౧

గాలి తోపన [illegible] ♦ గదులయందు । నిలిచి వెలిఁగెడు దీపముల్ ♦ నేత్రములుగ
మునుని [illegible] హేమ♦మంతరాత్రు । లవనికృత్యమ్ములకు సాక్షు ♦ లై చెలంగ॥ ౪౨

[illegible] గాలిచే [illegible] ♦ [illegible] చిగిర్చి । ఘనమాటను జూచి యతనితోఁ ♦ [illegible]లంతఁ
[illegible]లయాలుకమాని స్నేహంబుఁ ♦ బూనిరింక । నోర్వనాక్షంబుగాదు వి♦యోగమంచు॥ ౪౩

తాఁగుమంచా[illegible] ♦ దోషను జేర్చి । యుండు నాతఁడు సేవకు ♦ లూదియూచి
[illegible] ♦ భీతి మిగుల । బడసెఁ గౌఁగిలి నెలఁతల ♦ బాహువులను॥ ౪౪

స్తనములను జాదు నంగన ♦ [illegible] । ముత్తెములనొప్పు భూషణ ♦ ములను దాల్చి
[illegible] ♦ వెలఁగుచుండ । స్వామిఁ గొల్చిరి గ్రీష్మ వే♦షములఁ బ్రియలు॥

పాటలీపుష్పముల [illegible] ♦ [illegible] । మావిచిగురుల చేనైన ♦ మద్యమాన
[illegible] ♦ [illegible] । [illegible] భాసంబు ♦ నందె మగల॥ ౪౫

[illegible] ♦ మనుజనాథుఁ । డనుభవించు చవిషయ సౌ♦ఖ్యములనిట్లు
[illegible] ♦ బుతువులెల్లఁ । గడపెఁ దల్లక్షణంబు లం♦గమునఁ దాల్చి॥ ౪౬

[illegible] ♦ భాసమునను । బరిభవింపంగ నేరైరి ♦ పరులు నృపులు
కాని గతిరాగజనిత రో♦గమున నతఁడు । [illegible] ♦ డలుఁగఁ జొచ్చె॥ ౪౭

ఏకోనవింశః సర్గః

దృష్టదోషమపి తన్న సోఽత్యజత్ । సంగవస్తు భిషజామనాశ్రవః
స్వాదుభిస్తు విషయైర్హృతస్తతో । దుఃఖమింద్రియగణో నివార్యతే॥ ౪౯

తస్యపాండువదనాల్పభూషణా । సావలంబగమనామృదుస్వనా
రాజయక్ష్మ పరిహాణిరాయయౌ । కామయాన సమవస్థయాతులాం ౫౦

వ్యోమపశ్చిమ కలాస్థితేందునా । పంకశేష మివఘర్మపల్వలం
రాజ్ఞితత్కుల మభూత్ క్షయాతురే । వామనార్చిరివదీపభాజనం॥ ౫౧

బాఢమేషు దివసేషుపార్థివః । కర్మసాధయతి పుత్రజన్మనే
ఇత్యదర్శితరుజోఽస్య మంత్రిణః । శశ్వదూచురఘ శంకినీః ప్రజాః॥ ౫౨

సత్వనేకవనితాసఖోఽపిసన్ । పావనీమనవలోక్య సంతతిం
వైద్యయత్నపరిభావినంగదం । నప్రదీప ఇవవాయుమత్యగాత్॥ ౫౩

తంగృహోపవనఏవసంగతాః । పశ్చిమక్రతు విదాపురోధసా
రోగశాంతిము పదిశ్య మంత్రిణః । సంభృతే శిఖిని గూఢమాదధుః॥ ౫౪

తైః కృతప్రకృతి ముఖ్యసంగ్రహై । రాశుతస్య సహధర్మచారిణీ
సాధుదృష్ట శుభగర్భలక్షణా । ప్రత్యపద్యతనరాధిపశ్రియం॥ ౫౫

తస్యాస్తథావిధ నరేంద్రవిపత్తిశోకా । దుష్ణైర్విలోచనజలైః ప్రథమాభితప్తః
నిర్వాపితః కనకకుంభముఖోజ్ఝితేన । వంశాభిషేక విధినాశిశిరేణగర్భః॥ ౫౬

తంభావాయ ప్రసవసమయాకాంక్షిణీనాం ప్రజానా
మంతర్గూఢం క్షితిరివనభో బీజముష్టిందధానా
మౌలైః సార్ధం స్థవిరసచివైర్హేమసింహాసనస్థా
రాజ్ఞీ రాజ్యం విధివదశిషద్భర్తురవ్యాహతాజ్ఞా॥ ౫౭

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కాళిదాసకృతావగ్నివర్ణ
శృంగారోనామైకోనవింశస్సర్గః.

వినఁడువైద్యులమాటలు ♦ గనఁడుకీడు । మద్యవనితాదివిషయముల్ ♦ మానలేఁడు
ప్రీతికరమైనవ్యసనాళి ♦ చేతఁబడిన । నెంతకష్టమువారింప ♦ నింద్రియముల॥ ౪౯

మోము తెలుపెక్కె భూషణ ♦ ములనుగాఁగె । నడిరసమునుద్రెక్కెఁ జెరలచే ♦ నడపు నెగ్గ
కాముకావస్థ రాజయ ♦ క్ష్మవ్యవస్థ । రెండునుసమానముగఁదోఁచు ♦ చూడఁజూడ॥ ౫౦

అంత్యకళనిల్చుశశితోడి ♦ యభ్రమట్లు । లదుసెమిగిలిన వేసవి ♦ పడియపగిది
వట్టికోడిమాత్రమేగల్గు ♦ ప్రమిదకగణి । రఘుకులంబుండె క్షయయుక్త ♦ రాజుఁగూడి॥

అతనిఁగూరిచిభీతాత్ము ♦ లైనప్రజలు । మాటిమాటికినడుగఁగా ♦ మంత్రివరులు
సంతతికివేఁడువిధులను ♦ సలుపుచుండు । సత్యమనిమూసిపెట్టిరి ♦ స్వామిరుజను॥ ౫౨

కాంతలెందఱికోతాను ♦ గాంతుఁడయ్యు । నమలమూసంతుఁగాంచను ♦ యతఁడసాధ్య
మైనరోగంపుధాటికి ♦ నాగఁడయ్యె । వాతహతికాగలేని దీ ♦ పంబుకరణి॥ ౫౩

ఎంతయునుగూఢముగఁ బ్రజ ♦ లెఱుఁగకుండ । నతనినిగృహోపవనమందె ♦ యుపరిగిధులఁ
దలిసినపురోహితునిఁగూడి ♦ దీప్తశిఖిని । సచివులుంచిరి రోగోప ♦ శాంతివిపన॥ ౫౪

ప్రజలలోముఖ్యులైనట్టి ♦ వారిఁగూడి । మంత్రులుసహాయమొనరింప ♦ మానవేంద్రు
ధర్మపత్నిశుభంబయి ♦ తనరుగర్భ । చిహ్నములరాణిరాజ్య ల ♦ క్ష్మినిబూ ంచె॥ ౫౫

నృపతిమృతిశోకజనితోష్ణ ♦ నేత్రజలము । వలననుడికిన యామెగ ♦ ర్భమ్ముపిడపఁ
గనకకలశోద్గతాభి షే ♦ కప్రశస్త । శీతధారలఁజల్లారి ♦ చెన్నుమీఱె॥ ౫౬

సీ॥ పృథ్విగర్భమ్మునఁ ♦ బిడికెడుధాన్యంబు, గొల్చుకాలమునఁ ♦ దాల్చుకరణిఁ
ప్రసవంబునకువేడ్క ♦ పడిచేచియుండెడు, ప్రజకువేల్గలుగగ ♦ ర్భమునదాల్చి
సిరులమించెడు హైమ ♦ సింహాసనంబునఁ, గొలువులోరీవితోఁ ♦ గూరుచుండి
రాచకార్యంబులఁ ♦ బ్రవిమలభక్తితో, సచివులందఱుఁగూడి ♦ సాయపడఁగ
నర్వుఁడనయాజ్ఞకెదురులే ♦ కుండునట్లు, సర్వసమ్మతముగ యథా ♦ శాస్త్రముగను
బ్రబలమైనట్టితనపతి ♦ రాజ్యమెల్ల । నేలెఁదదాజ్ఞ లోకుల ♦ పాలిజనని॥ ౫౭

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాకలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామాంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు నగ్నివర్ణచరిత్రంబను నేకో
నవింశాశ్వాసము సంపూర్ణము.

26672
25.3.13



శ్లోకముల శుద్ధపత్రిక.

పుట.	శ్లోకము.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧	౯	గత్వ్వా	గత్వా
౩	౩౫	?శిష్ట	?శిష్ట
౫	౪౯	పత్తున్య	పృత్తున్య
,,	౫౨	ముగై	మృగై
౭	౧౫	ధ్యూతేః	ధ్యూతైః
౧౦	౧౧	సభాభం	సఖాభం
౧౦	౧౨	తాభి	తాభిః
,,	౨౦	తృపా	తృపా
,,	౨౧	చానర్చ	చానర్చ్య
౧౧	౨౪	నను	మను
,,	౩౫	తుల్యం	మిత్రం
౧౨	౩౮	అ?ైన	అర్థైన
౧౩	౬౧	ససింహం	నసింహం
౧౬	౩	స్యాసారోః	స్యాపాయే
౧౮	౧౬	ఆదేయ	అదేయ
౧౭	౨౮	వ్ నా	వ్ త్రినా
,,	౨౯	ద్వీసశ్చ	ద్వీపశ్చ
౧౯	౩౭	మస	మప
౨౦	౫౧	ఆలం	అలం
,,	౫౯	పత్రిణాం	పత్త్రిణాం
౨౪	౨౮	యోషితః	యోషితః
,,	౩౪	జయపదాన్	జనపదాన్
౨౫	౩౬	నేతానా	నేతాన్నా
,,	౪౭	మపిః	మపి
౨౮	౬౨	గ్గజస్య	రజస్య
౩౪	౫౧	నాశ	నాగ
౪౦	౩౯	ర్ప్యనం	ర్ప్యనం

పుట.	శ్లోకము.	తప్పు.	ఒప్పు.
౪౧	౪౧	స్వాభావ	స్వభావ
౪౨	౬౧	మూర్తేః	మూర్తేః
౪౪	౮౪	ర్పిత్చ	ర్పిత
,,	,,	విదర	విదర్భ
౪౭	౧౦	కశ్యా	కస్యా
౪౮	౨౫	చకోర	చకార
,,	,,	మ	మత్త
౪౯	౩౯	పాండీ	పాండీ
,,	౪౦	ధ్వజనీ	ధ్వజినీ
౫౬	౫౨	త్వయ	త్వయి
౬౫	౬౩	నవ	రవ
౬౬	౮౭	పతిం	పతిం
౭౦	౨౬	యాథాస్త్వ్యం	యాథార్థ్యం
,,	౩౫	రవ్యాప్థౌ	ర్థవ్యాపౌ
౭౪	౮౫	ర్ష్నిదాం	ర్ష్నిదా
౭౬	౨	కుతే	కులే
౭౭	౨౨	యస్మ	యస్మాత్
౭౯	౩౮	దుహితు	దుహితృ
౮౧	౬౫	శిరచ్ఛిదా	శిరశ్ఛిదా
౮౯	౨౬	లక్ష్మీ	లక్ష్మీం
౮౭	౩౮	శూర్పు	శూర్ప
౮౮	౫౨	రాష్ట్రానాం	రాష్ట్రానాం
౯౦	౭౯	మేఘస్వే	మేఘస్యే
,,	౮౭	రామణ	రావణ
౩౯	౩	కవితే	కపిలే
౯౪	౧౭	విమావ	విమాన
౯౫	౨౪	భీర	భిరు
౯౬	౪౨	వ్యాజార్ఘ	వ్యాజార్థ
౧౦౧	౧౩	బంద్దైః	బ్భాద్దైః
౧౦౨	౨౭	పపర్చ్చ	పపర్చ్ఛ

పుట.	శ్లోకము.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౦౨	౩౫	ట్షు	ష్టు
౧౦౮	౪	త్స	త్థ్స
౧౧౦	౩౩	కవి	కవిః
౧౧౫	౯౮	ఝర్జ	ఝర్జశ్రీ
౧౧౭	౧౨	మిషాఖిః	మిషాభిః
,,	౧౫	న్యంకుఖిః	న్యంకుభిః
,,	౨౦	వివా	దివా
౧౨౦	౩౮	విసర్గాజ్ఞ	విసర్గాత్
,,	౪౪	సీతా	శీతా
౧౨౧	౫౫	ననకాగ్రం	నకాగ్రం
,,	౫౮	శ్లోద్వైః	శ్లోకైః
,,	౫౯	తద్భధ్న	తద్బుధ్న
౧౨౨	౬౩	పరీని	పరీత్ని
,,	౬౭	కులితో	కులితో
౧౨౩	౭౬	వాగే	నాగే
,,	౮౧	తె)	త్రై)
౧౨౮	౪౧	నభసే	నభసీ
౧౩౩	౧౧	స్తదై	స్తథై
౧౩౪	౨౩	వూషిత	ప్యూషిత
,,	౨౫	ద్విషాం	ద్విషా
౧౩౮	౧౯	మఖిలేమ	మభిలేమ
,,	౨౦	ఉంఝిత	ఉఝ్ఝిత
,,	౨౨	పరిత్యబై	పరిత్యబై
౧౪౦	౪౦	మేఖలం	మేఖలాం

పద్యముల శుద్ధపత్రిక.

పుట	పద్యము.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧	౭	అఖల	అఖిల
౫	౫౨	పణ	పర్ణ
,,	౫౭	రాజఋషి	రాచఋషి
౭	౯౦	దాఁటి	దాఁటు
౧౦	౧౦	నిజ్జనపాలు	నజ్జనపాలు
,,	౧౫	ధనువు	దనువు
౧౧	౩౨	M	ధి
,,	౩౫	నికుంభి	నికుంభ
౧౩	౫౧	యర్థమీ	యర్థమే
,,	౫౩	పథమున	పదమున
౨౦	౫౬	శిరము	శరము
౨౨	౧	పూర్వ	పూజ్య
,,	౬	సర్వతి	సరస్వతి
,,	౯	గుణమల	గుణముల
౨౪	౨౪	కరుగ	కొఁకు
౨౫	౩౬	తాఁకి	తాఁక
,,	,,	నాటి	నాటె
,,	౩౭	జేర్చి	జేర్చి
	౪౭	నయ్యో	నయ్యో
	౫౨	దాఁటి	దాఁటె
	౫౪	సంహార	సంచార
	౫౯	చిహ్నాలు	చిహ్నముల్
[illegible]	౬౫	గూరుమండ	గూరుచుండి
,,	౬౭	నేర్చె	నేర్చె
[illegible]	౧౦	నేర్చి	నేర్పి
,,	౧౫	శిష్టుఁడా	శిష్టుఁడా
,,	౧౭	అనుచు	అనుచు

పుట	పద్యము.	తప్పు.	ఒప్పు.
౩౩	౪౨	కానుకగ	కానుకగల
౩౫	౬౭	దిమ్ముఖ	స్వమ్ముఖ
౩౬	౭౩	బాపి	బాసి
,,	౭౪	పాడుటచే	నాడుటచే
౩౯	౨౦	నెలసి	తెలిసి
౪౦	౩౩	తేజాంకుర	లేజోంకుర
,,	౩౫	రంభోరు	మగుపరో
౪౧	౪౧	యనుపు	యనుపు
౪౨	౫౧	నాచింత	నాంచిత
౪౩	[illegible]	పినాకిని	పినాకినా
౪౪	౭౫	నేలమండ	నేలుమండ
,,	,,	మాము	నాము
,,	౭౮	సంపమందు	సంపమునను
౪౬	౧	పగిపెని	పగిదిని
,,	౭	పజిచె	పజిచె
౪౭	౧౩	సంగరణంబు	సంగరణంబు
౫౧	౭	బహుసంపత్పూర్వ	బహుసాప్పూర్వ
౫౨	౬	పశము	పశువు
౫౩	౧౬	రఘువు	రఘుని
,,	,,	రాఘవులను	రాఘవునిం
౫౪	౩౩	ధరణి	ధరణి
,,	౩౫	నామతి	యాపమతి
౫౫	౪౪	నక్కటకట	నక్కటకట
౫౭	౬౭	మంగితిసం	మంత్రివీ
౫౮	౮౫	కర్మల	కర్మ్మల
౬౦	౩	కర్మరుల	కర్మరుల
౬౧	౧౬	శ	శక్తి
౬౨	౨౯	నిడినఖ	నిడినఖ
౬౯	౨౯	౧౬	౧౯

పుట.	పద్యము.	తప్పు.	ఒప్పు.
౬౯	౧౯	యాయాయి	మాయాయి
౭౮	౨౬	దీని	దీసి
,,	౩౧	మాళి	మాని
౮[illegible]	౮౯	లంటి	లంటె
౮౪	౪	బొటచేత	బొట్లచేత
౮౯	౭౧	జేసి	జేసె
౯౦	౭౫	స్రాణ	ప్రాణ
౯౨	౧౦౪	గణరమ్య	గుణరమ్య
౯౪	౧౦	యింతిరో	రయింతయుఁ
,,	,,	తిమింగిలము	దిమింగిలము
,,	౧౮	కలకంఠి	వెనుకకు
౯౫	౨౩	స్థలమ్మిదే	ప్రదేశమిదె
,,	౩౪	నెక్కుడు	నేటికిఁ
,,	,,	ప్రమద	బ్రమద
౯౬	౩౮	శాతకర్ణుఁడు	శాతకర్ణికి
,,	౪౨	మనముఁ	మనముఁ
,,	౪౪	పగల	మరల
,,	౪౭	మోపుటు	పక్రిమ్మ
౯౭	౪౯	నింత	నింతి
౧౦౫	౬౮	కురిలె	కురరివలె
,,	౭౪	నీగ్రి	నీవగ్రి
౧౦౬	౮౬	దాసివలె	దానివలె
౧౦౯	౨౦	గొట్టి	గొట్టె
౧౧౧	౩౬	వారియంద	వారియందు
౧౧౨	౫౭	దాను	జేయు
౧౧౩	౭౧	తనయుఁలేనీకటంచు	వినుమునీసుతులంచు
౧౧౪	౭౮	పదము	పథము
౧౧౮	౧౫	బెట్టి	బెట్టె
౧౧౯	౨౩	కోర్కికి	క్రోర్కికి

పుట.	పద్యము.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౧౯	౨౪	గోల్వ్య	గొల్వ్య
౧౨౭	౩౫	ప్రేతిచే	ప్రీతిచే
౧౩౧	౮౧	గూర్చ్ఁగోశము	గూర్చికోశము
౧౩౫	౪౭	తేచి	వేచి
౧౪౧	౫౨	వేఁడు	ఱేఁడు
,,	౫౭	లొాకుల	లోకుల

నోటు పలుచోట్ల నెఱసున్న కఱసున్న పడుటయు 'వ' కారమంటకపోవుటయుఁ బటస్థించినది. చదువరు లాయాచోట్ల గమనించి సవరించుకొందురుగాక.